

Översiktsplan

ETT LIVSKRAFTIGT SORSELE 2030

SORSELE KOMMUN
SUORSÁN TJEÁLDDIE

OM ÖVERSIKTSPLANEN

Status: Antagandehandling

Datum: 2018-09-23

Uppdragsgivare: Kommunstyrelsen

Projektledare: Henrik Sjöberg/Elin Bergarp.

PROJEKTGRUPP/STYRGRUPP

Elin Bergarp, chef för tillväxtverksamheten.

Heléne de Leeuw, skolchef/tillf. kommunchef.

Per-Erik Eriksson, GIS-tekniker.

Jan Fransson, enhetschef miljö/bygg/räddning.

Therese Lundin, kommunikatör.

Henrik Sjöberg, samhällsplanerare.

Pia Sjöberg, politisk representant.

Simon Sundström, teknisk chef.

Roland Wermelin, politisk representant.

Kjell Öjeryd, politisk representant.

Jan Ask, kommunchef.

Pär Röckner, fritids- och kulturchef.

TJÄNSTEMANNAGRUPP

Tom Backman, energi- och klimatrådgivare.

Therese Brännlund, GIS-tekniker.

Lars-Gunnar Burman, enhetschef gatukontoret.

Mari-Anne Englund, enhetschef IT-enheten.

Sara Grundström, kommunsekreterare.

Melker Holmberg, skoladministratör.

Annika Lindberg, miljöinspektör.

Ann-Christin Linder, socialchef.

Ann-Catrine Magnusson, byggnadsinspektör.

Åsa Skum, samisk koordinatör.

Michael Wesslander, enhetschef fastighet.

Oscar Öjeryd, enhetschef arbetsmarknadsenheten.

Grafisk formgivning: Therese Lundin.

Fotografier: Se bild för fotografangivelser

MKB/Hållbarhetsbedömning: Erik Sundkvist

Kartor: Per-Erik Eriksson, GIS-Ingenjör, © Lantmäteriet, Sorsele kommun

Tryck: Sorsele Tryckeri.

ADRESS

Sorsele kommun

Burevägen 4

924 31 Sorsele

Växel: 0952 - 140 00

Fax: 0952 - 142 93

E-post: kommun@sorsele.se

Hemsida: www.sorsele.se

Arbetet med översiktsplanen har även haft stöd av andra resurser, bland andra, Magnus Bidner, Maria Borup, Maria Broberg, Anton Brännvall, Elena Lango och Leif Jougda (dessa parter bär inget ansvar för hur planförslaget slutgiltigt har utformats).

Innehållsförteckning

INLEDNING - TILLSAMMANS MOT 2030	s. 5
Vad är en översiktsplan?	s. 8
Läsanvisningar	s. 12

DEL 1 — STRATEGISKA DELAR	s. 13
Planeringsförutsättningar	s. 14
Mål- och styrdokument	s. 18
Pågående markanvändning	s. 22
Utvecklingsområden för bebyggelse	s. 24
Vår befolkning - vår utmaning	s. 30
Hållbar arbetsmarknad	s. 32
Service- och platsutveckling	s. 36
Klimatförändringar	s. 38
Regional tillväxt	s. 42
Biosfärområdet Vindelälven	s. 46
Ekonomisk planering	s. 47
Sorsele Ekokommun	s. 48
Vision och värdegrund	s. 49

DEL 2 — ALLMÄNNA INTRESSEN & RIKSINTRESSEN	s. 50
Social hållbarhet och folkhälsa	s. 53
Skola och utbildning	s. 59
Bostadsförsörjning	s. 63
Riktlinjer för bebyggelse	s. 65
Skogsbruk och jordbruk	s. 72
Fiskevård	s. 77
Vattenvård	s. 80
Biltestverksamhet	s. 81
IT och digitalisering	s. 83
Dricksvatten och avloppshantering	s. 87
Buller	s. 90
Avfallshantering och giftfri miljö	s. 91
Transport av farligt gods	s. 94
Översvämningsrisker	s. 97
Ras, skred och erosion	s. 100
Förorenade områden	s. 103

Rennäring	s. 104
Landskapskonventionen	s. 110
Naturvård	s. 114
Obrutna fjäll	s. 118
Friluftsliv	s. 121
Kulturmiljövård	s. 124
Totalförsvaret	s. 127
Hållbara kommunikationer	s. 128
Energi och klimat	s. 132
Mineralförsörjning	s. 135

Förteckning över kartmaterial	s. 136
-------------------------------	--------

BILAGOR

Bilaga 1 - Områdesvisa rekommendationer	
Bilaga 2 - Kartmaterial till översiktsplanen	
Bilaga 3 - Kommunövergripande mark- och vattenanvändningskarta	
Bilaga 4 - Beskrivningar av rennäringens markanvändning i Sorsele kommun	

Illustratör: Lisa Wallin/MeraMedia

Welcome to Sorsele, Ammarnäs, Blattnicksele & Gargnäs.

Fotograf: Therese Lundin

Inledning

– tillsammans mot 2030

Hur kommer det att vara att bo i Sorsele kommun om 13 år? Då är året 2030 och en hel del kommer förmodligen att ha hänt. Ingen kan säga exakt hur saker kommer att se ut, men vi kan skapa oss en framtidsbild och en punkt vid horisonten att sikta mot. För att försöka skapa sig en bild av framtiden har människan alltid försökt att lära sig av historien. Genom att blicka bakåt kan vi dra viktiga lärdomar om hur vi ska planera framåt.

TILLSAMMANS MOT 2030

Sorsele kommuns föregående översiktsplan är daterad till år 2001. Det var en tid i kölvattnet av millennieskiftet där internet hade tagit fart, MP3-spelaren användes av många och ämnesområden som globalisering, energikriser och början till klimatdebatten diskuterades. Sociala nätverk fanns visserligen på internet, men användes inte alls i samma utsträckning som idag. Transportfrågorna hade kommit upp på dagordningen, men några egentliga alternativ till fossila bränslen fanns inte ute på marknaden.

Idag är de frågor som började diskuteras vid 2000-talets början fortfarande aktuella och kommer förmodligen att spela en viktig roll även

i framtiden för en kommun som Sorsele. Alternativ till långa transporter, digitala lösningar för affärsverksamhet och privatpersoner och en hög livskvalitet när det gäller sociala värden är frågor som är viktiga och där har kommunen väldigt mycket att erbjuda.

Utgångspunkter

En översiktsplan innehåller långsiktiga ställningstaganden för hur den fysiska miljön ska kunna utvecklas på ett hållbart sätt — socialt, miljömässigt och ekonomiskt. Planen har haft siktet inställt på år 2030 och perioden fram till dess. Tre ledord har legat till grund för vad kommunens grundläggande inställning ska karaktäriseras av: glädje, mod och respekt.

I den fysiska planeringen har tre övergripande målbilder funnits med. Sorsele som ekokommun, en unik plats med unika tillgångar i naturen och ett geografiskt område med en mångfald av platser som skapas av människorna som bor där. En viktig aspekt i arbetet har varit att ta avstamp från människorna och medborgarna. Kommunens invånare har den främsta kunskapen om den miljö som de lever i och vilka behov som finns utifrån deras olika möjligheter och förutsättningar.

Naturtillgångarna

Sorsele kommun har alltid varit en kommun med många tillgångar i sin natur. Stora områden av värdefull skogsmark och fjällområden i kombination med en relativt låg befolkningstäthet har länge legat till grund för människor som önskat skapa sina egna unika naturupplevelser.

Naturen har samtidigt varit en viktig källa till olika råvaror, såväl inom skogsindustrin, jakt och fiske som andra småskaliga naturresurser. Trots att tiderna förändras är naturen fortfarande en viktig tillgång för kommunen.

Starka tillsammans

När kommunen tar sikte på framtiden i denna översiktsplan är det tydligt att Sorsele tillsammans med unika naturupplevelser också har ett starkt socialt kapital. Sorsele kommun har en stabil grund i det personliga och människorna som skapar något tillsammans. Det är människorna som bor på de olika platserna som tillsammans är kommunen. Här finns människor som är närvarande och hjälps åt att bygga en miljö där alla kan trivas och känna sig välkomna.

I ett landskap med Vindelälven som gemensam nämnare skapas platser som på ett unikt sätt låter människor mötas. Sorsele kommun är stor till ytan, men människorna är nära varandra och det genererar goda förutsättningar för viljan att stanna kvar. Det är också dessa människor som inspirerar kommunen till att ta fram målsättningar utifrån värdeorden *glädje, mod och respekt*. Det är grunden för en social, ekonomisk och ekologisk planering, som sammantaget bildar ett hållbart och generöst samhälle för alla.

En bygd i utveckling

Sorsele är en kommun som ständigt utvecklas. Det är en utveckling som har sin grund i de människor som bor här. Lokala företag, entreprenörer, föreningar och eldsjälar är tillsammans resurser som förstärker varandra. Kommunen vill skapa förutsättningar för att dessa naturkrafter ska få en chans att mötas och dra nytta av varandra.

Det finns en stark tradition av mindre företag i kommunen. Enligt Svenskt näringsliv är Sorsele den plats i Sverige där andelen företagsamma människor ökar mest och företagen är dessutom de mest företagsamma i hela Västerbottens län.

Småföretagen har en avgörande betydelse för kommunens tillväxt, då en stor del av alla jobb i kommunen kommer från dem. Det är också denna miljö, med en stor andel små företag som

kan jobba tillsammans, som gör kommunen stark. Även om enskilda näringar är viktiga så skapar småföretagandet en motståndskraft mot konjunktursvängningar och andra förändrade förutsättningar.

I Sorsele är målet att det ska vara enkelt att som företagare etablera sig och utvecklas, och kommunen ska alltid finnas med som ett stöd i detta.

MÖJLIGHETER

Sorsele kommun ligger strategiskt placerat i en del av Sverige med goda förutsättningar för utveckling inom en rad olika områden. Flera viktiga transportstråk går genom kommunen, bland annat med en närhet till norska Atlantkusten och hamnar längst svenska Norrlandskusten. Råvaruproduktion av olika slag har länge varit en viktig del av kommunens utveckling och nya typer av riksintressen inom energiproduktion är aktuella idag. Till detta har kommunen med sin unika natur viktiga förutsättningar för en växande besöksnäring, både på grund av nationalälven Vindelälven och med Vindelfjällens naturreservat på ungefär 50 % av sin yta.

Samtidigt har de begynnande förändringarna i vinterklimatet gjort att kommunens geografiska läge har blivit särskilt viktigt för aktiviteter inom vintersport och näringar i olika typer av testverksamhet.

Inom kommunen finns flera exempel på innovation och forskning. I Ammarnäs finns Vindelfjällens forskningsstation som fungerar som bas för ny kunskap inom studier i fjällregionen. Biltestverksamhet arbetar ständigt med nya lösningar för bättre och mer hållbara fordon. Till detta finns flera innovativa företag inom jordbruk, skogsbruk och träförädling. Innovationsfrågorna är väldigt viktiga för kommunen och är ett område som har potential att utvecklas än mer. Det gäller särskilt innovation inom områden där kommunen har både goda förutsättningar och egna behov. Exempel på detta är digitala lösningar för att överbygga stora avstånd, nya former av besöksnäring och hållbar energiproduktion. Till detta har kommunen ett rikt och spännande kulturarv som är en påtaglig tillgång för exempelvis besöksnäringen. Rennäringen är också en viktig och grundläggande del av kommunens näringar, och det samiska har en stor betydelse för kommunens kulturarv och identitet.

UTMANINGAR

Sorsele kommun står inför många utmaningar att ta sig an inför framtiden. Med övergripande fenomen som urbanisering är den demografiska utmaningen stor. Även om befolkningsprognoser pekar på en något mer positiv utveckling för kommunens totala folkmängd så behövs krafttag inom detta område. En fungerande kompetensförsörjning och hållbar utveckling på arbetsmarknaden är en annan tydlig utmaning för kommunen. Inom den del av arbetsmarknaden som har krav på högre utbildning finns mycket att utveckla. Den totala mängden arbetskraft är en viktig fråga i situationer där företag med behov av ett större antal anställda har potential och vilja att etablera sig i kommunen. Bra lösningar för distansutbildning och samarbeten med universitet är nödvändiga liksom samarbeten inom den regionala arbetsmarknaden.

För en kommun med långa avstånd till grannkommuner och andra större befolkningscentrum är goda kommunikationer och lösningar för transporter avgörande. Här krävs ett tydligt samarbete med myndigheter och privata aktörer i frågor som avgör möjligheterna att pendla, transportera varor på ett hållbart sätt och ta tillvara de transporter som redan idag går genom kommunen.

Behovet av dialogarbeten med och mellan befolkning, näringar och myndigheter är centralt. En fortlöpande kommunikation som fungerar är grunden för att hantera intressekonflikter och tillvarata potential. Här behöver kommunens delta och skapa fler mötesplatser, där olika typer av intressefrågor kan diskuteras mer specifikt. Exempel på detta är mötesplatser som fiskeforum, fjällråd och näringslivsforum.

Behovet av att skapa attraktiva livsmiljöer är en utmaning där efterfrågan och önskan hos vissa delar av befolkningen är särskilt viktiga. Detta gäller inte minst arbetet med tillgänglighet för funktionshindrade. Att säkerställa en god tillgänglighet handlar inte bara om insatser i förhållande till offentliga byggnader, vård eller service. Det finns en stor utmaning i att till exempel tillgängliggöra kommunens natur, kultur och friluftsliv för funktionshindrade. Flera tillgänglighetsarbeten finns redan idag, inom bland annat fiskevårdsområden.

Kommunen vill fortsätta att utveckla arbetet med att tillgängliggöra olika miljöer för funktionshindrade. Detta handlar framförallt om ungdomar och särskilt unga kvinnor.

Social tillit och gemenskap är insatsområden som spänner över alla nivåer. Här spelar föreningsliv, ideella initiativ och mötesplatser i stort en viktig roll för att tillvarata förutsättningarna som finns i kommunen. Målsättningen är här att kunna mötas och leva ett liv nära varandra oavsett bakgrund.

Sorsele kommun har också en utmaning i att tydligt arbeta med sitt varumärke och sin identitet för att vara ett konkret och konkurrenskraftigt alternativ när företag och människor väljer var de ska bosätta sig. Människors val av bostadsort har tidigare varit mycket beroende av var arbetstillfällen har funnits. Idag spelar även en attraktiv och bra livsmiljö en stor roll. Kommuner med tillgång till rätt arbetskraft drar samtidigt till sig företag. Utifrån de mönster och den utveckling som vi ser så rör vi oss idag både fysiskt och elektroniskt enklare över större avstånd än tidigare. De val som företag och befolkning gör, ställer stora krav på Sorsele kommuns arbete att tydliggöra sin identitet och attraktionskraft.

Sorsele kommun måste tillvarata de möjligheter som finns i fysiska och immateriella kommunikationer för att på ett hållbart sätt kunna kommunicera lokalt och regionalt. Här är satsningar på de större trafikstråken viktiga, som väg E45, 363 och 1132, till exempel infrastruktursatsningar vid rastplats E45 i Sorsele tätort. På samma sätt är utbyggnaden för bredband inom kommunen viktig för att öka möjligheten för människor och företag att snabbt och enkelt kommunicera över stora avstånd.

Förutsättningar för finansiering är en grundläggande utmaning som påverkar utvecklingen. Detta handlar för privatpersoner och näring exempelvis om marknadsförutsättningar och möjlighet till lån. Beaktandet av kommunens rikstintressen har också en ekonomisk utmaning i att hitta finansieringslösningar med andra parter för skötsel, underhåll och utveckling. Arbetet med Sorsele som ekokommun behöver tydliggöras än mer, och i kombination med de övergripande energi- och miljömål som finns för Sverige i stort.

Sorsele har Vindelälven och Vindelfjällens naturreservat på ungefär 50 % av sin yta.

Översiktsplan

Kommunens antagna vision om "Livskraft" är färdriktning i hela ÖP-arbetet och arbetet framåt bedrivs tillsammans utifrån kommunens värdegrund, med medborgardialog som grund för att skapa kraft till planens genomförande. Översiktsplanen ska vara ett verktyg dels utifrån att vara kommunens markanvändningsplan. Den ska även fungera som en mobiliserande plan med syftet att visa på riktningen, stärka framtidstro, attrahera inflyttare och besökare, men även skapa trygghet vid nyetableringar av företag. Översiktsplanen är på så sätt kommunens tyngsta strategiska verktyg och ligger till grund för beslut inom hela samhällsområdet.

Vad är en översiktsplan?

Översiktsplanen är kommunens yttersta "avsiktsförklaring" som visar vilken riktning som kommunen ska ha för den långsiktiga användningen av mark- och vattenområden. Den svarar på den grundläggande frågan om vad kommunen vill att olika geografiska delar av kommunen ska användas till. Den visar också hur kommunen ska utvecklas strategiskt och hur mjuka värden som till exempel sociala frågor hanteras.

Till detta hanterar planen allmänna intressen med natur- och kulturaspekter. Planen ger på så sätt en vägledning för mer detaljerade beslut i den vardagliga kommunverksamheten. Det kan handla om detaljplanering, planbesked, bygglov och andra tillståndsprövningar. Planen används på liknande sätt av andra myndigheter och domstolar som prövar bygg- och tillståndsärenden. Översiktsplanen kan även användas av exempelvis företag som har frågor inför en etablering i kommunen, så planen har på så vis också en starkt strategisk funktion.

Plan- och bygglagen anger att alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan som ska aktua-

litetsprövas varje mandatperiod. I planen redovisas hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras, samt hur riksintressen ska tillgodoses och hur miljö kvalitetsnormer ska följas. Av planen ska det framgå hur landsbygdsutveckling i strandnära lägen ska gå till. Planen ska visa hur hänsyn tas till relevanta nationella och regionala mål, planer och program.

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande, men ska ge vägledning för planering och tillståndsprövning enligt plan- och bygglagen och även för andra lagar som behandlar mark- och vattenanvändning. Den är på så vis ett ovärderligt verktyg för en hållbar utveckling med en röd tråd.

Översiktsplanen omfattar alltid hela kommunen. Men planen knyter också ihop alla andra fördjupande planer i kommunen, till exempel fördjupade översiktsplaner, områdesplaner, detaljplaner, bostadsplaner, vindkraftsplaner och LIS-planer.

Innehållet i översiktsplanen fungerar tillsammans med länsstyrelsens granskningsyttrande som en överenskommelse mellan stat och kommun om den framtida markanvändningen.

1. DEN ÖPPNA FASEN

Den öppna fasen karaktäriserades av att lyssna in vilka som är kommunens viktigaste frågeställningar utifrån våra medborgare, företag, politiker, myndigheter och sakägare.

Grunden till innehållet har varit att se över vilka frågor som planen bör hantera och innehålla med utgångspunkt i riktning mot livskraft. Under den öppna fasen har även kartläggning och beskrivning av var vi befinner oss idag skett.

Viktiga frågeställningar i detta skede har varit att "gräva där vi står", utvärdera var vi nyttjar de fördelar som vi har och går mot smart specialisering.

Vi har använt medborgardialogen som arbetsform för att mobilisera kraft och ge tydliga inspel till var kommunens möjligheter till utveckling finns. Dialoger har förts med medborgare, näringsliv, markägare, föreningsliv och sakägare för att säkra att vi har diskuterat de viktiga frågorna som bör hantteras i planen.

Målsättningen under den öppna fasen har varit att slå fast och tydliggöra de frågor som översiktsplanen ska hantera.

2. ORGANISERING

Organisering och förhandling handlar om att lägga förslag till hur kommunen ska förhålla sig till olika intressen, intressenter och riksintressen med bibehållen vision om livskraft.

Sedan sommaren 2016 har vi genomfört ett flertal olika dialogträffar inom arbetet med en ny översiktsplan. Under dessa träffar har vi sonderat terrängen för vad invånare, näringar och myndigheter tycker är mest väsentligt i planeringen för Sorsele kommuns framtid.

Det är viktigt att det finns ett bra underlag för den nya översiktsplanen så att kommunens betydelsefulla näringar har bra möjligheter att utvecklas.

På samma sätt är det avgörande att planeringen syftar till att ge befolkningen en vardag fylld av livskvalitet och framtidstro utifrån den verklighet som människor faktiskt lever i.

Materialet från dialogerna har behandlats under 2017 och fungerat som en del av ett underlag till att ta fram förslag för de olika tematiska avsnitten i den nya översiktsplanen.

3. DEN FORMELLA FASEN

Den formella fasen visar på konsekvenser och eventuella förändringar i planen.

I denna fas genomförs formella samråd för att kunna justera och göra förändringar i planen. Detta beslutas sedan i kommunfullmäktige.

För att planen ska ge kraft till genomförande är det också viktigt att den är konflikthanterande. Det är av den anledningen som Sorsele kommun har valt att redan i ett tidigt skede arbeta med dialoger — för att lyssna av och plocka fram de viktiga frågorna lokalt i kommunen. Målsättningen är att fullmäktige antar planen i juni 2018.

4. LÄNKNING/HANDLING

Länkning och handling innebär att koppla översiktsplanen till faktiskt genomförande.

Länkningen handlar om att utifrån planen ta fram relevanta handlingsplaner och förankra dem i framtiden.

Här ska framgå vem som åtar sig att göra vad och förhoppningsvis har vi lyckats förhandla fram intentionsavtal med övriga intressenter.

HUR HAR FÖRSLAGEN TAGITS FRAM?

Att arbeta fram en ny översiktsplan är en process som sträcker sig över flera år. Arbetet med översiktsplanen startade sommaren 2016. Under 2016-2017 höll kommunen flera olika träffar med olika grupperingar av medborgare, kommuntjänstemän, förtroendevalda och myndigheter. Kommunen höll bland annat 18 dialoger och återkopplingsmöten ute i byar och på centralorten. Under hela tiden har även synpunkter kunnat lämnas via internet, brev och andra typer av direkt kontakt med kommunen.

Utifrån det material som har kommit in under dialogperioden har kommunen försökt att ta vara på de idéer och synpunkter och gjort avväganden för att ta fram ett samrådsförslag för översiktsplanen. Från december 2017 till februari 2018 ställs förslaget ut för samråd där alla har möjlighet att lämna sina synpunkter. Under samrådstiden arrangerar kommunen flera öppna aktiviteter för att skapa en så bred medborgardialog som möjligt. Efter samrådet sammanställs de synpunkter som har kommit in till en samrådsredogörelse. Samrådsredogörelsen kommer beskriva mer i detalj hur samrådsarbetet gått till samt vilka synpunkter som kommer in på förslaget. Därefter kommer kommunen ännu en gång att bearbeta förslaget för en utställningsperiod som pågår under två månader. Detaljerad information för samråd och utställning kommer att annonseras i lokaltidning, på hemsida och i annat informationsmaterial.

UPPDRAGET

Kommunstyrelsen gav i uppdrag att ta fram en ny översiktsplan eftersom den tidigare planen inte längre var aktuell. Översiktsplanen ska vara kommunens tyngsta strategiska verktyg för fysisk planering och utveckling. Den ska bygga på kommunens värdegrund — *genom glädje, mod och respekt utvecklas en livskraftig kommun där vi tillsammans skapar ett hållbart och generöst samhälle för alla*. Uppdraget säger också att översiktsplanen ska bygga på kommunens lokala utvecklingsstrategi och Sorsele som ekokommun, tillsammans med sociala hållbarhetsperspektiv, som barn-, mångfald-, tillgänglighet-, äldre- och jämställdhetsperspektiv. Den grundläggande metoden för arbetet ska vara en bred dialog med medborgare, näringar, ideella föreningar och andra berörda parter. Den nya översiktsplanen ska styra mot ett livskraftigt Sorsele, där hela samhället tillsammans arbetar för att skapa goda framtida livsmiljöer för alla invånare. Ett annat grundläggande syfte med planen är att skapa förutsättningar för att driva företag i kommunen och ge trygghet vid nya etableringar.

Under olika delar i översiktsplandokumentet kan du hitta dessa pratbubblor. De innehåller citat från våra medborgare och har framförts under de dialogträffar som har hållits under arbetets gång.

"Idag har man jättebra stöd från kommunen som företagare."

"Få alla byar att leva vidare och blomstra. Viktigt med vägar, fungerande telefoni och bredband."

"Vi har ett naturreservat, vi har privatägd mark, vi har kulturvärden — bevara det."

Läsanvisningar

Översiktsplanen består av detta dokument och innehåller tre huvudkapitel samt ett inledande kapitel. De allra flesta kapitel är uppdelade i två delar. Den första är en allmän beskrivning av kapitlets ämne, som kan utgöra exempelvis beslutsunderlag för planering. Den andra redogör för målsättningar och konsekvenser för respektive ämnesområde. Det är också här som kommunens ställningstaganden finns. Vissa ställningstaganden som kommunen bedömt för omfattande för att rymma i planens huvuddokument återfinns i hänvisade bilagor. Översiktsplanen är färgkoordinerad för att kunna ta dig igenom kapiteldelarna på ett enklare och smidigare sätt.

KAPITEL 1 STRATEGISKA DELAR

KAPITEL 1 — STRATEGISKA DELAR

I det första kapitlet beskrivs planens strategiska planeringsområden. Det kan vara ämnesområden som inte har en direkt geografisk avgränsning, men som ändå har viktiga funktioner för hela kommunens utveckling. Här beskrivs exempelvis Sorsele som ekokommun, den lokala utvecklingsstrategin samt regionala och nationella målsättningar. Här finns också kommunens övergripande markanvändning och grundläggande planeringsförutsättningar.

KAPITEL 2 ALLMÄNNA INTRESSEN & RIKSINTRESSEN

KAPITEL 2 — ALLMÄNNA INTRESSEN OCH RIKSINTRESSEN

I planens andra del presenteras hur kommunen vill ta hänsyn till riksintressen och allmänna intressen av lokal, regional eller nationell betydelse. Här beskrivs riksintressen som finns inom kommunens gränser. Detta är intressen som är nationellt värdefulla och kommunen visar här hur deras värden ska beaktas i planeringen. Här beskriver kommunen också hur man vill kunna utveckla kommunen strategiskt utifrån varje riksintresse. I samma del av planen beskriver kommunen hur man vill beakta viktiga allmänna intressen. Detta handlar bland annat om sociala planeringsområden, som skol- och äldrefrågor. Här beskrivs även viktiga nationella intressen som har stor betydelse för kommunen som skogs- och jordbruk. Kommunens planering av tekniska funktioner finns också med här, som avlopp och renhållning.

BILAGOR KARTOR & FÖRDJUPNINGAR

BILAGOR — KARTOR OCH FÖRDJUPNINGAR

Inom vissa ämnesområden kan det finnas bilagor eller fördjupade planer. I det fall där det förekommer så finns det hänvisning till dessa i löpande text. För mer detaljerade och högupplöst kartmaterial hänvisar vi till bilagor. Översiktsplanens hållbarhetsbedömning (miljökonsekvensbeskrivning, MKB) och olika planeringsunderlag ligger som bilagor.

Strategiska delar

Översiktsplanen har en viktig strategisk roll för kommunens planering. Många planeringsområden har inte alltid en klar geografisk avgränsning, samtidigt som de kan ha en påverkan på hela kommunens fysiska planering. I detta avsnitt presenteras vilka förutsättningar, målsättningar och insatser som kommunen vill utgå ifrån med för att bygga grunden för en långsiktigt hållbar utveckling. Exempelvis beskrivs kommunens egna övergripande mål och styrdokument, där viktiga arbeten finns i den lokala utvecklingsstrategin, Sorsele som ekokommun och en sammanfattning av kommunens hörnstenar i fysisk och strategisk planering. I avsnittet kan man även läsa om hur kommunen vill ta sig an regionala samarbeten och nationella målsättningar. I detta avsnitt finns också sammanfattningar för hur pågående markanvändningen och grundläggande planeringsförutsättningar ser ut. Sorsele kommun har mycket skog, stora områden med höga naturvärden och områdesskydd liksom landskapsmiljöer som sträcker sig från skogslandet till fjällvärlden. Vill man skapa sig en övergripande bild för hur kommunen vill använda översiktsplanen som strategiskt verktyg, och vad kommunen vad kommunen har för grundläggande mark och vattenanvändning ska man läsa detta avsnitt.

Planeringsförutsättningar

HÖRNSTENAR I PLANERINGEN

Sorsele kommuns översiktsplan innehåller en stor mängd beskrivningar och inriktningar för sin planering. Allt från vindkraft till skolor finns med och många olika målsättningar har redovisas. Bland alla ämnesområden som presenteras är det några målsättningar som är särskilt viktiga. Dessa är målsättningar som har sin grund i kommunens grundläggande planering som Lokal Utvecklingsstrategi, Sorsele Ekokommun, Sorsele kommuns varumärkesstrategi med flera. Det är också målsättningar som har kommit att bli centrala utifrån översiktsplanarbetets dialogarbete.

NATUR OCH KULTUR

Enligt miljöbalken kap. 3 ska stora markområden som inte, eller bara obetydligt, är påverkade av exploatering så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada dess karaktär och natur. Samma sak gäller för områden som är värdefulla för natur, kultur och friluftsliv ur ett allmänt perspektiv.

Miljöbalken kap. 4 anger geografiska områden av riksintresse för natur- och kulturmiljöer samt friluftsliv som Vindelälven och Vindelådalen, Laisälvens dalgång och Vindelfjällen.

Utöver dessa så finns andra områden med skydd i reservat, biotopskyddsområden, naturminnen utifrån miljöbalken kap. 7. Här finns också markområden som omfattas av Natura 2000.

Sorsele kommun vill arbeta för att på bästa sätt ta tillvara på de höga värden som finns i de skyddade områdena.

Översiktsplanen pekar ut ett antal större och mindre natur- och friluftsområden som särskilt viktiga för ortsbefolkning runt om i kommunen. Dessa områden beskrivs mer ingående i avsnitt för riksintresse friluftsliv och obrutna fjäll. För kommunen är det viktigt att arbetet med natur- och kulturvärden görs på ett sätt så att olika typer av intressen kan dra nytta av varandra och undvika konflikter. Ett sådant arbete ska alltid kunna resultera i ett balanserat ekosystem. Detta tar sig uttryck i att kommunens satsningar alltid ska utgå ifrån arbetet med Sorsele som ekokommun och hållbar utveckling.

Människa och natur är starkt beroende av varandra. De funktioner som finns i ekosystemet ska

tas till vara på ett sätt som gynnar människor och natur likvärdigt. Kommunen vill arbeta medvetet för att förädla och utveckla nya oupptäckta ekosystemtjänster året om.

Sorsele kommun ser generellt mycket positivt på olika former av naturskydd. Här vill kommunen betona att skyddad natur ska ha en hög grad av tillgänglighet och ha sin grund i att den verkligen kan upplevas av så många som möjligt. En central målsättning är att kunna förbättra tillgängligheten och upplevelsen för besökare och lokalbefolkning i förvaltningen av de kultur- och kulturvärden som kommunen själv råder över. Ett exempel på detta är möjligheten till bildande av tätortsnära kommunala reservat och friluftsområden. Detta innebär att kommunägd mark ska kunna prioriteras för värden inom natur och kultur samt friluftsliv. En viktig hörnsten för arbetet med kommunens natur- och kulturvärden ska ligga i ett uppmuntrande av dialog mellan berörda parter.

MARKTYPER I KOMMUNEN

- Kalfjäll: 204 912 ha
- Myrmark: 42 132 ha
- Vattenyta: 40 457 ha
- Skogsmark: 512 194 ha

Fotograf: Therese Lundin

FÖRETAGSKLIMAT

Det är svårt att nog betona betydelsen av företagandet i Sorsele kommun. Det beskrivs mer i detalj i bland annat avsnittet för "Livskraftigt näringsliv".

Utgångspunkten för företagandet i kommunen ligger i målsättningen om hög kvalitet och stark lokal självkänsla. Den ekologiska medvetenheten är en viktig tradition som Sorsele kommun betonar och vill fortsätta att bygga vidare på. Ett exempel på denna medvetenhet finns bland annat i de ställningstaganden som besöksnäringen gör i och med olika typer av certifieringar som Naturens bästa. Besöksnäringen har även en stark grund i de naturtillgångar som finns i kommunen och möjligheterna till unika upplevelser i kommunens olika miljöer. Sorsele kommun ser besöksnäringen som en tvärsektoriell näring med betydelse inom många intressen. Detta handlar ofta om intressen som natur, kultur, rennäring, friluftsliv, fiske och jakt utifrån de lokala förutsättningarna. Besöksnäringens planeringsförutsättningar beskrivs på så vis löpande i översiktsplanen, i anslutning till relaterade intressen.

Förädlingen av lokala råvaror inom exempelvis träindustri, matförädling, kultur- och naturupplevelser samt fiske är extremt viktigt för kommunen. Det här är områden som kommunen redan är bra på, men som har ytterligare potential som bör tillvaratas.

Användandet av olika innovativa och digitala lösningar har stor potential för utvecklingen i kommunen och IT, digitaliseringsarbete, testverksamhet och forskning ska prioriteras och utvecklas utifrån kommunens särskilda förutsättningar.

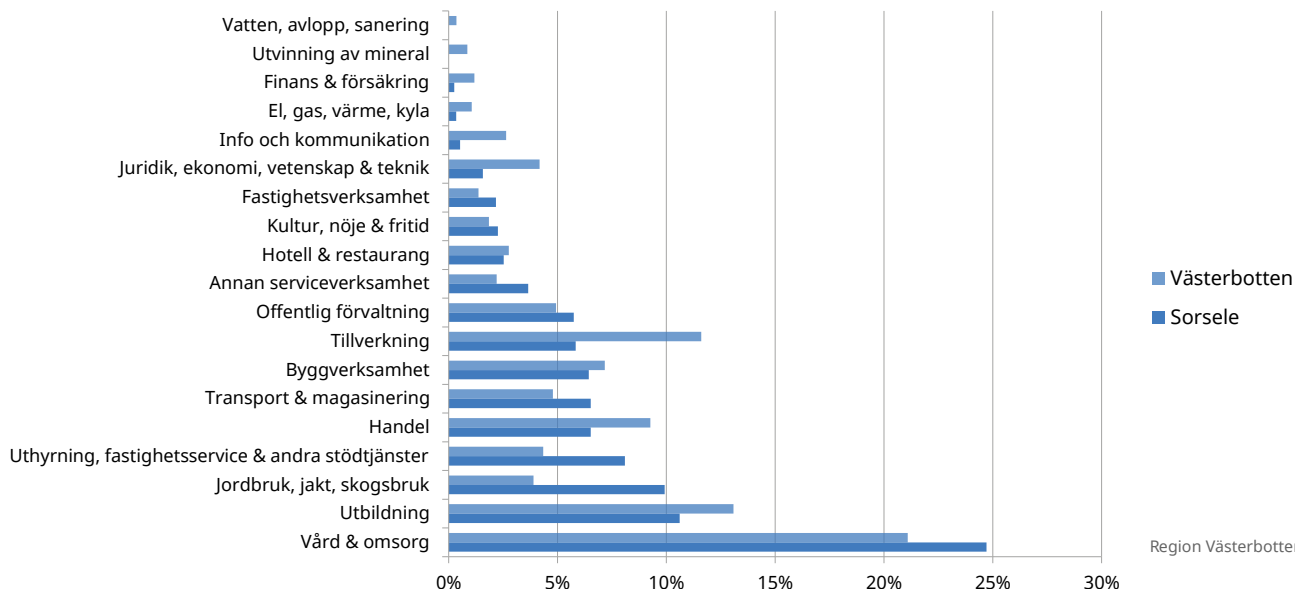
Kommunen vill stödja och utveckla det småskaliga företagandet. Samtidigt ska även de befintliga möjligheter och de som kan komma från större företag och exploateringar spela en viktig roll. Utveckling av företagande ska alltid ske med en balans och i dialog mellan olika typer av näringar med olika typer av behov. För att tydliggöra företagandets behov och möjligheter ska tjänstepersoner och politiker ständigt arbeta för en närmre dialog till kommunens företag.

För att stärka kommunens entreprenörskap ska företagande finnas med som ett tydligt inslag i skolverksamheten. Kommunens serviceorter ska utvecklas och prioriteras som en grund för företagande även utanför centralorten.

Bilden av Sorsele som en plats att bo och driva företag på ska utvecklas i samarbete mellan kommun och näringsliv. För att stärka kommunens företagsklimat är det viktigt att alltid utvärdera möjligheter till kommunens inköp och upphandlingar på ett sätt som stödjer det lokala näringslivet. Upphandlingar och inköp ska också utvärdera möjligheterna att ställa höga miljökrav på de produkter som levereras.

Andel förvärvsarbete/bransch Sorsele

(jämfört med Västerbotten, av totalt antal förvärvsarbete)

Region Västerbotten 2013.

INTEGRATION OCH JÄMSTÄLLDHET

Sorsele kommun vill särskilt belysa vikten av sociala frågor i sitt planeringsarbete. Dessa beskrivs också vidare i avsnitt för social hållbarhet.

Betydelsen och konsekvenserna av termen "integration" är något som kommunen vill arbeta tydligare med, med tanke på de senaste årens stora mottagande av nyanlända. Integration ska vara en fråga som inte begränsar eller kategoriserar olika grupper i samhället. Istället ska Sorsele kommun vara en plats som inkluderar alla delar av samhället i integrationsarbetet. Här är hela civilsamhället med ideella föreningar och organisationer särskilt viktiga för att nå framgång.

Jämställdhet är ytterligare ett område som Sorsele vill lägga särskild vikt vid. Här finns mycket arbete att göra inom kommunen för att i praktiken få ett mer jämställt samhälle. Sorsele kommun ska karaktäriseras av en jämn fördelning av makt och inflytande mellan könen. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter till utbildning och ekonomisk självständighet. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra och alla individer ska ha samma möjligheter till kroppslig integritet. Utifrån kommunens demografiska utmaningar ska målgruppen unga kvinnor och kvinnor i barnafödande ålder prioriteras särskilt. Kommunen vill bekräfta behovet av att attrahera inflyttare och särskilt kvinnor och ungdomar.

Att uppnå en medveten balans mellan att skydda, bevara och exploatera är en väldigt viktig grundsten för kommunen.

EXPLOATERING

Sorsele kommun har stora områden som på olika sätt är skyddade genom olika typer av riksintressen och miljölagstiftning. Samtidigt finns stora tillgångar i naturresurser som är väldigt viktiga för kommunens utveckling och överlevnad. Att uppnå en medveten balans mellan att skydda, bevara och exploatera är en väldigt viktig grundsten för kommunen. Detta blir särskilt tydligt i de frågor som handlar om tyngre exploatering och utveckling och utökad naturskydd.

För Sorsele kommun handlar detta om frågor inom olika typer av riksintressen och naturskydd, gruvnäring, vindkraft och infrastruktursatsningar för att nämna några exempel. Kommunens prioriteringar och utpekanden hanteras också mer

ingående i avsnitt och planer som Obrutna fjäll, Naturvård, Hållbara kommunikationer, Skogsbruk samt Tilläggsplan för vindkraft.

Generellt ser kommunen att ingen exploatering ska ske inom Vindelfjällens naturreservat som motverkar dess syften.

Eventuellt tillkommande verksamheter ska överensstämma med reservatets syfte och föreskrifter samt främst lokaliseras till redan påverkade områden.

BEBYGGELSEUTVECKLING

Sorsele kommuns bebyggelseutveckling har sin grund i de särskilda förutsättningar som finns för bostadsförsörjning i regionen. Trots generellt låga priser på hus i kommunen är det inte enkelt att få tillgång till den typ av boende som många människor efterfrågar.

Den efterfrågan på boende som är tydligast i dagsläget avspeglar kommunens karaktär med en rik tillgång till natur, friluftsliv och livskvalitet. Efterfrågan ser relativt likartad ut både inom centralorten och landsbygd. Problematiken i att lösgöra hus till försäljning har delvis sin grund i att många fastigheter ägs av flera individer som gärna behåller sina hus trots låg nyttjandegrad. En annan del av kommunens bostadsproblematik ligger i svårigheter att finansiera eventuella nybyggen för inflyttare eller bofasta. Detta är en utmaning som finns både inom tätorter och landsbygd. En viss efterfrågan av mindre hyreslägenheter finns också, framförallt inom tätort och för yngre åldersgrupper.

Målsättningarna för kommunens bebyggelseutveckling ligger i att hitta lösningar för finansie-

ring av nybyggen generellt. Här ska kommunen utvärdera möjligheten att själv kunna vara en aktiv part i olika finansieringslösningar.

Ytterligare grundläggande målsättningar är att hitta sätt att lösgöra befintliga bostäder som i dagsläget har låg nyttjandegrad. Den bebyggelseutveckling som därför ska prioriteras är framförallt villor och fristående hus. Till detta ska kommunen ha beredskap för hyreslägenheter som motsvarar behoven hos yngre människor.

Kommunen pekar utöver Sorsele tätort ut tre serviceorter som prioriterade områden för bebyggelseutveckling: Ammarnäs, Blattnicksele och Gargnäs. Kommunen ställer sig positiv till byggande av bostäder även utanför utpekade områden även om service inte prioriteras lika högt där. Inom ramen för kommunens LIS-plan hanteras utvecklingsområden för fritidshusbebyggelse som finns i stråk efter kommunens större vattendrag.

EKONOMI

Sorsele kommun har en stor ekonomisk utmaning i sin lilla befolkning, låga befolkningstillväxt och på så vis låga skattekraft. Marknadsförutsättningarna spelar en viktig roll i att kunna få lån och utveckla kommunens näringar. Möjligheten till finansiering är i stort en avgörande framtidsfråga för kommunens överlevnad.

Behovet av att utveckla, sköta och använda olika nationella intressen och riksintressen som finns inom kommunen tillkommer till detta. De medel som kommunen får in måste användas effektivt och det är viktigt att det finns en förståelse för de ekonomiska prioriteringar som görs. Kommunen får enligt kommunallagen inte stötta enskilda parter om det inte finns väldigt goda skäl för det.

Sorsele kommun vill fungera som ett stöd och aktivt utforska nya finansieringslösningar för medborgare och näringar som bidrar till utveckling inom kommunala och allmänna intressen.

Kommunen ska också arbeta aktivt i skötsel- och underhållsfrågor av nationella intressen och riksintressen. Detta kan exempelvis handla om att säkerställa bra och långsiktiga ekonomiska åtaganden för natur- och kulturintressen mot andra parter som myndigheter och näringar.

Ytterligare information om ekonomiska frågor inom kommunen finns i avsnitt för Ekonomi.

Mål- och styrdokument

Till grund för Sorsele kommuns översiktsplan 2018 finns en rad övergripande mål- och styrdokument samt den kompletterande dialogprocessen med befolkningen. Det här är material som berör kommunal, regional, nationell och global nivå. Här beskrivs övergripande de styrdokument och mål som kan sägas ha tydligast koppling till översiktlig planering.

KOMMUNAL NIVÅ

SORSELE KOMMUNS VARUMÄRKESSTRATEGI

Under 2017 antogs en kommunal varumärkesstrategi som har tagits fram av Tillväxtverksamheten. Varumärkesstrategins främsta syfte handlar om att ge en tydlig och samlad bild av hur kommunen uppfattas av medborgare, potentiella inflyttare, investerare och besökare. Strategin ska även användas internt inom den kommunala verksamheten.

Varumärkesstrategin har starka kopplingar till olika typer av planer och arbeten med koppling till kommunikation. De specifika kopplingarna till översiktlig planering ska fungera som en grund till vad näringslivsutveckling, fysisk planering, medborgarfrågor och besöksfrågor ska karaktäriseras av i kommunen.

Strategin betonar det faktum att all fysisk planering alltid är mångfacetterad och beroende av en tydlig inriktning i självbild och attityd för en bra utveckling av kommunen.

Summering av Sorseles varumärkesstrategi:

- ▶ Vår strategi — vår berättelse.
- ▶ Vi är det vi säger och gör.
- ▶ Vårt varumärke har en uppgift och ett mål.
- ▶ Vårt dagliga agerande och vår kommunikation.

Varumärkets olika delar:

- ▶ Värdegrund/personlighet.
- ▶ Visionen/riktningen.
- ▶ Nyttä — vad som särskiljer oss från andra.
- ▶ Känsla — de känslomässiga belöningarna.

Till detta finns även mer tekniska dokument som beskriver den fysiska planeringen:

- ▶ Områdesplan för Sorsele.
- ▶ Områdesplan för Gargnäs.
- ▶ Områdesplan för Blattnicksele.
- ▶ Områdesplan för Nalovardo.
- ▶ Fördjupad översiktsplan för Ammarnäs.
- ▶ LIS-plan.
- ▶ Tilläggsplan för vindkraft — Sorsele kommun.

LUS – LOKAL UTVECKLINGSSTRATEGI

År 2014 fastställdes en lokal utvecklingsstrategi för Sorsele kommun av kommunfullmäktige. Strategin har sin grund i den regionala utvecklingsstrategin för Västerbottens län, där prioriteringar, mål och åtgärder identifierats utifrån kommunens egna förutsättningar och övergripande inriktning. Den lokala utvecklingsstrategin är Sorsele kommuns samlade plan för en hållbar tillväxt. Planens övergripande funktion har varit att visa på de utvecklingsinsatser som ska prioriteras under perioden 2014-2020, där revideringar ska göras under målperioden. Den senaste revideringen gjordes under 2017.

En annan viktig funktion för strategin är att vägleda politiker och tjänstemän i kommunens utvecklingsarbete för hållbar tillväxt. Det också ska fungera som ett verktyg för att söka projektmedel ur internationella, nationella och regionala fonder och program.

Den lokala utvecklingsstrategin visar med ett övergripande perspektiv hur social hållbarhet skapas och tar sig uttryck i den fysiska planeringen, tillsammans med en god ekonomisk utveckling. På så sätt har den lokala utvecklingsstrategin haft en tydlig koppling till utformningen av kommunens översiktsplan.

Sorsele kommuns kontext formuleras i 6 olika områden med målsättningar och hur dessa uppnås:

- ▶ Samhällen som inkluderar och utvecklar.
- ▶ Strukturer för innovation.
- ▶ Miljödriven utveckling.
- ▶ Investeringar i utbildning och kompetens.
- ▶ Platsbaserad näringslivsutveckling.
- ▶ En tillgänglig och utåtriktad region.

SORSELE EKOKOMMUN

Under tidigt 1990-tal påbörjade Sorsele kommun ett förarbete för att mer medvetet jobba med miljöfrågor. Detta mynnade ut i ett omfattande arbete med Sorsele som ekokommun. Grunden ligger i miljöfrågor som även omfattade näringslivsfrågor, fysisk planering, utbildning, fritid och kultur.

Målsättningen för arbetet med Sorsele Ekokommun var att skapa en ekologisk och ekonomisk hållbar samhällsutveckling. På så sätt har arbetet med ekokommun en stark koppling till de generella utgångspunkter som idag gäller för översiktlig planering — i ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet. Sedan starten har arbetet för att bli ekokommunen betytt väldigt mycket för Sorsele kommun och gör det fortfarande. Många av de konkreta insatser som gjordes då har idag blivit till vardagsinslag, dels i kommunens verksamhet och dels för kommunens invånare.

Under våren 2016 togs beslutet i kommunens allmänna utskott att förnya arbetet med Sorsele ekokommun.

Grundstenen i detta arbete är precis som tidigare ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Dessutom har ett ökat fokus på social hållbarhet lagts till i arbetet. Det har utgångspunkter i bland annat integrering, trygghet, tillgänglighet, rättvisa och jämställdhet.

Fokusområden för det fortsatta arbetet med Sorsele ekokommun är:

- ▶ Attraktivitet och social hållbarhet.
- ▶ Inköp och upphandling.
- ▶ Utepedagogik och entreprenörskap.
- ▶ Naturresurser och ekoturism.
- ▶ Jordbruk och rennäring.
- ▶ Träförädling.
- ▶ Energihushållning.

STYRDOKUMENT FÖR MEDBORGARDIALOG

Dialogarbeten mot kommunens befolkning blir allt viktigare för att kommunen ska stärka och behålla sin trovärdighet. Det handlar även om att utveckla en innovationskraft med en grund i hela kommunens befolkning.

Styrdokumentet för medborgardialog syftar i grunden till att utveckla dialogarbetet mellan medborgare och den kommunala organisationen. Kommunens tjänstemän och förtroendevalda kan på så sätt öka möjligheten att direkt konsultera befolkningen för att skapa ett bättre beslutsunderlag samt en djupare förståelse vid beslut.

Medborgardialogen syftar till mer än att enbart fungera som konsultation. Nästa steg innebär också att medborgarna blir medskapare till tjänster och lösningar. Utvecklingsarbetet i kommunen handlar inte enbart om formella samtal, utan även om verkliga relationer där politiker och tjänstemän involveras i medborgarnas verklighet. Styrdokumentet för medborgardialog utgår från interna principer och medborgarlöften.

Interna principer:

1. Dialogprinciperna bygger på kommunens antagna vision och värdegrund — *Genom glädje, mod och respekt utvecklas livskraft i Sorsele kommun, där vi tillsammans skapar ett hållbart och generöst samhälle för alla.*
2. Dialogerna ska genomsyras av öppenhet, vilja att lyssna, mod att ta sig an även de svåra frågor

na med respekt för frågeställning och person.

3. Medborgardialog förs för att ge beslutsfattare ett bättre beslutsunderlag, ge medborgare möjlighet till ökad delaktighet och ett sätt att säkerställa att kommunen gör rätt insatser på rätt sätt.

4. Partipolitik förs inte ut vid medborgardialoger — vid medborgardialog företräder politikerna kommunstyrelse alternativt kommunfullmäktige (vi skiljer på dialogmöten och valmöten).

Medborgarlöften:

1. Inbjudan till medborgardialog kommer i processens uppstartsskede — i processens öppna skede — där reell möjlighet till inspel finns.
2. Medborgardialog förs endast i processer där frågan är påverkbar samt där beslutsfattare är påverkbara.
3. Medborgarna ska alltid få feedback kring vad dialogen bidragit med.

Fotograf: Therese Lundin

REGIONAL NIVÅ

RUS - REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI

Region Västerbotten gav år 2013 ut den regionala utvecklingsstrategin för Västerbottens län som omfattar perioden 2014-2020. Det är länets samlade strategi för en hållbar tillväxt och visar på prioriteringar och insatser som länet som helhet tycker är viktigast för en bra och hållbar utveckling.

Strategin spänner på så sätt geografiskt från fjäll till kust och berör en mängd olika ämnesområden som näringslivsutveckling, kultur, infrastruktur och trafik. Den riktar sig inte enbart till myndigheter, utan är också relevant för alla typer av personer och organisationer som arbetar med utveckling.

Strategin består till sin kärna av 6 delstrategier:

1. Strukturer för innovation.
2. Miljödriven utveckling.
3. Investeringar i utbildning och kompetens.
4. Platsbaserad näringslivsutveckling.
5. En lättillgänglig och utåtriktad region.
6. Samhällen som inkluderar och utvecklar människor.

REGIONALA MILJÖMÅL

Länsstyrelsen Västerbotten har fått till uppgift att arbeta för att de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt uppnås. Västerbottens regionala miljömål följer i stort de nationella miljö kvalitetsmålen.

Ett miljömål som är särskilt bärande för Sorsele kommun är generationsmålet, som innebär att vi till nästa generation ska kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att flytta över problemen utanför landets gränser.

Inom Västerbotten finns en regional anpassning av utsläppsmålet. Det regionala utsläppsmålet har i sin tur sex sektorspecifika utsläppsmål för transporter, energiförsörjning, industri, jordbruk, arbetsmaskiner, avfall och avlopp. De totala utsläppen av växthusgaser i Västerbotten bör år 2020 vara 27 % lägre än 1990, vilket innebär 500 580 ton CO₂-ekvivalenter.

LÄNSTRANSPORTPLAN

Region Västerbotten arbetar fort-löpande med regional planering av transporter och infrastruktur. Detta görs i form av utredningar, underlag och prioriteringar bland objekt som pekas ut i planen.

Region Västerbotten har tillsammans med länets kommuner arbetat med frågor omkring vilka satsningar inom kollektivtrafik och samhällsbyggande som behövs för att uppnå de målsättningar som finns. Planens syfte handlar ytterst om att de satsningar som görs ska gynna regionen som helhet i tillväxt och utveckling. För regionen i stort handlar detta om att stor andel av de medel som finns, satsas på projekt som stärker regionen i förhållande till omgivningen. Men det handlar även i att öka kommunikationen med andra regioner. För Sorseles del berör länstransportplanen i hög utsträckning kommunens större trafikstråk, men även områden som bussförbindelser, anläggningar som är viktiga för kommunens viktiga näringar med mera.

Planens målbilder är följande:

1. Rese-, transport- och kommunikationsmöjligheterna ska vara välutvecklade inom landsdelen, med de omgivande länen, med EU som helhet och världen i övrigt.
2. Lösningar ska utformas för att ge bästa utfall för tillgänglighet, långsiktig konkurrenskraft, jämställdhet, trygghet, klimat, hälsa och landskap.
3. Utveckla ett väl fungerande samspel mellan regional utvecklingsplanering och fysisk samhällsplanering.

NATIONELL NIVÅ

NATIONELLA MÅL

Inom översiktlig planering finns många underlag, normer och mål på nationell nivå som är betydelsefulla.

För denna plan listas de nationella mål och normer som har starkast koppling till översiktsplanering:

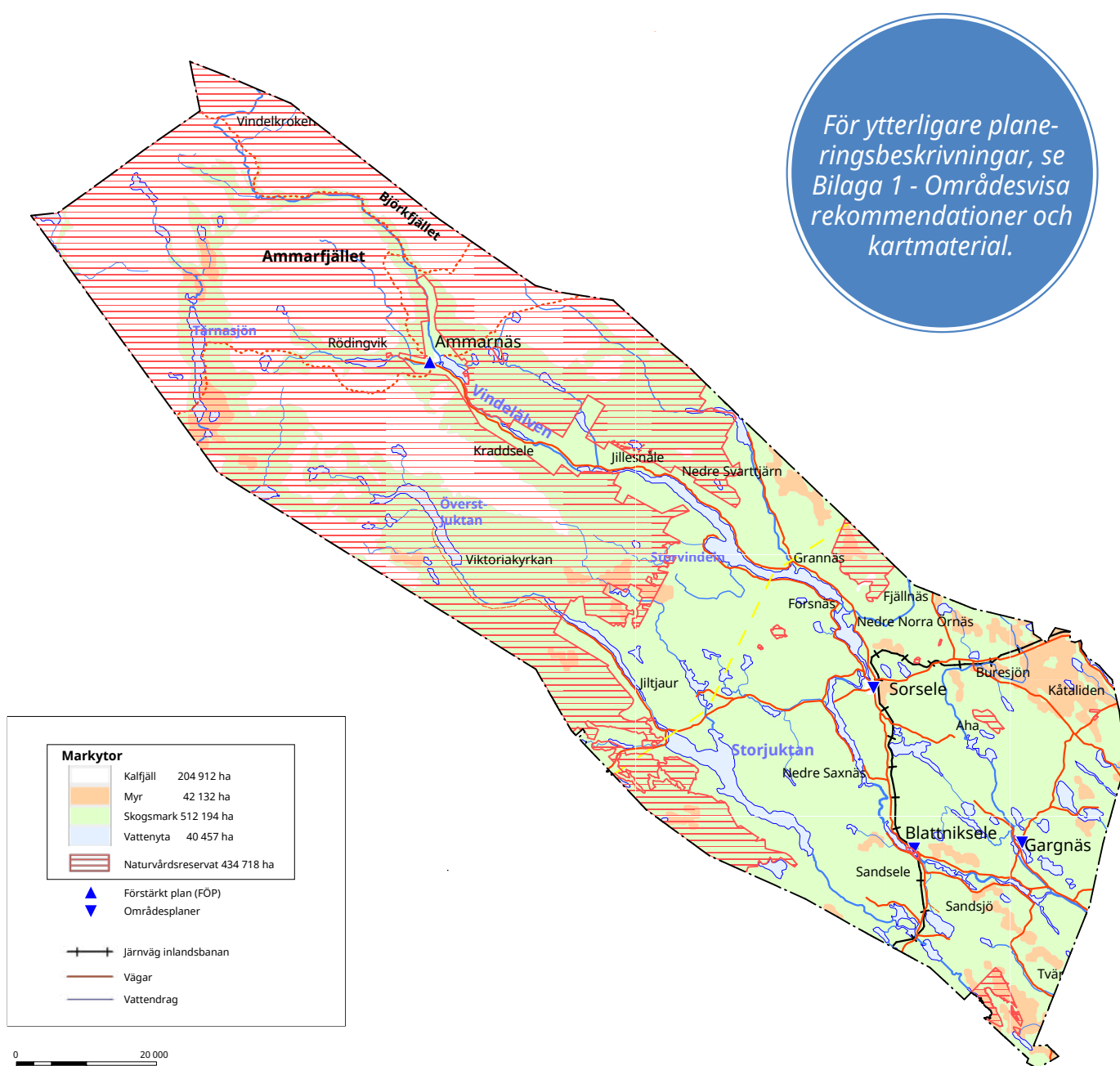
- ▶ Transportpolitiska mål.
- ▶ Bostadspolitiska mål.
- ▶ Klimatfrågorna och Sveriges nationella klimatmål.
- ▶ Miljömålen.
- ▶ Miljökvalitetsnormer i miljöbalken.
- ▶ Jämställdhetsmål.
- ▶ Agenda 2030 för hållbar utveckling.
- ▶ Den europeiska deklARATIONEN för jämstälhet.
- ▶ Folkhälsomål.
- ▶ Mänskliga rättigheter.
- ▶ FN:s konvention för barnets rättigheter.
- ▶ FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Pågående markanvändning

Sorsele kommuns storlek är nästan 8000 kvadratkilometer. Översiktligt består denna yta av knappt hälften skogsmark. Resten av kommunen består av så kallad "övrig mark", som impediment, myrar, berg i dagen och liknande. Det är med andra ord en kommun med mycket skog, men också myrar, vatten och fjäll. Runt om i kommunen finns också små inslag av jordbruksmark, ofta i anslutning till byar och serviceorter.

Hur marken används och vad som reglerar markanvändningen beror till stor del av var i kommunen den ligger. Markområden inom centralorten och serviceorterna hanteras i andra planer, som fördjupade översiktsplaner och detaljplaner. Det kan också finnas områden som regleras av bestämmelser i LIS-planer, avsnitt för Riksintressen, Naturvård med mera.

För ytterligare planeringsbeskrivningar, se Bilaga 1 - Områdesvisa rekommendationer och kartmaterial.

Fotograf: Therese Lundin

SKOGSMARK

Sorsele kommun ligger i gränslandet mellan skog och fjäll. Större delarna av skogsmarken finns nedanför odlingsgränsen, i kommunens sydostliga delar. De vanligaste trädslagen är tall, gran och fjällbjörkskog närmast fjällkedjan. På vissa delar av de marker som ägs av bolag kan det också finnas contortatall. I en kommun som Sorsele med så pass mycket skog är skogsbruket naturligt en av de viktiga näringarna.

INFRASTRUKTUR

Infrastruktur är en viktig del av markanvändningen i den region som Sorsele är en del av. Det finns främst två typer av infrastrukturer — järnvägen och större viktiga vägar. Järnvägen, i form av Inlandsbanan, går genom kommunens södra delar till Sorsele centralort där den viker av österut. Den har efter sin dragning en barriärskapande effekt, som har potential att tillgängliggöra en hållbar gods- och persontrafik till regionen. Från söder till norr löper Inlandsbanan genom byarna Lomselenäs, Sandsjönäs, Sandsele, Blattnicksele och centralorten Sorsele. Öster om Sorsele går inlandsbanan förbi Buresjön. Väg E45, väg 363 och väg 1132 är viktiga Europa- och länsvägar genom kommunen. Alla vägar utgör mer och mindre barriärer både ljudmässigt och visuellt.

BYAR OCH TÄTORTEN

Kommunens bebyggelse är framförallt koncentrerad till kommunens södra delar. Den löper även upp efter Vindelälvens, Giertsbäcken och Juktåns dalgång mot fjällkanten med byarna Ammarnäs, Fjällsjönäs och Klippen. Marken inom Sorsele centralort och de större byarna används för bostadsbebyggelse, rekreationsområden, verksamhetsområden för vatten och avlopp, handel, idrottsområden med mera.

NATUR OCH SKOGSMARK

Som nämnts ligger Sorsele kommun mitt emellan fjäll och skog med en rad olika landskapskarakterer och miljöer. Tillgången till oplanerade rekreationsområden är på så vis stor.

Tätorts nära rekreationsområden finns, men här finns stor potential för en utökad markanvändning som kommer medborgarna tillgodo. Längs vattendragen finns strandskydd 100-300 meter från strandkanten. Till detta finns en rad LIS-områden där dispens kan ges från strandskyddet.

En stor del av kommunens yta ligger inom någon form av naturreservat. Här finns bland annat Vindelfjällens naturreservat i kommunens övre delar.

Utvecklingsområden för bebyggelse

UTVECKLINGSOMRÅDEN

En planeringsinriktning för kommunen är att i första hand lokalisera ny bebyggelse utmed kommunens transportstråk. Här finns större vägar, inlandsbanan och pendeltrafik. I anslutning till dessa stråk ligger de flesta av kommunens utvecklingsområden.

En naturlig inriktning för Sorsele kommun har varit att i första hand ange utvecklingsområden med lokalisering av ny bebyggelse i kommunens utpekade serviceorter, liksom centralorten. För ytterligare beskrivningar och riktlinjer för utbyggnad av utpekade serviceorter, se särskilda fördjupningar för serviceorterna Sorsele, Ammarnäs, Blattnicksele samt Gargnäs. Dessa områden behandlas i särskilda fördjupningar av översiktsplanen. Mellan dessa områden ligger stråk utmed eller i anslutning till de större transportstråken och trafiknoderna.

Det kan även finnas lämpliga utvecklingsområden där kommunen önskar en annan utvecklingskaraktär än för tätort eller småort. Kommunens LIS-plan beskriver områden för landsbygdsutveckling utmed kommunens vattendrag. Runt om i kommunen finns attraktiva och värdefulla områden som faller utanför utpekade utvecklingsområden och verksamheter. Sorsele kommun ser ett stort värde i att även dessa kan utvecklas, även om prioriteringen av olika typer av service och kommunala tjänster inte kan vara lika hög där.

Detta handlar exempelvis om byar runt om i kommunen med unika karaktärer, områden lämpliga för turistnäring, eller för människor som söker en specifik livsmiljö.

Förutsättningar för hållbar planering

Sorsele kommun ser också betydelsen av att utveckla verksamheter utanför dessa områden, även om prioriteringen av exempelvis service inte är lika hög där. Inom gränserna för kommunens fyra utvecklingsområden ska service, kommunikationer, bostäder, och andra lokaler kunna rymmas i proportion till befintligt och förväntat invånarantal och utveckling. För detaljerade beskrivningar och regleringar har kommunen valt att hänvisa till de fördjupningar av översiktsplanen som finns för varje utpekad ort. För att skapa förutsättningar för en aktuell och långsiktigt hållbar planering ser kommunen behovet

av att arbeta vidare med planeringen av varje område. Kommunen bör därför särskilt ta fram nya, eller revidera befintliga fördjupningar.

Tillsammans med Program för bostadsförsörjning och fördjupade översiktsplaner är översiktsplanen ett verktyg för att säkra att utvecklingsområdena kan tillhandahålla den service, verksamhet, infrastruktur och annat som behövs. En viktig del av kommunens utveckling är att stärka utvecklingsområdena utifrån deras särskilda förutsättningar.

Ytterligare beskrivning av detta finns i översiktsplanens avsnitt för Bostadsförsörjning och kommunens övriga planmaterial för bostadsförsörjning.

Utvecklingsmöjligheter

Målsättningen för kommunens bebyggelseutveckling är att kunna erbjuda många typer av boendeformer och andra anläggningar utifrån lokala behov. Sorsele är en långsträckt kommun med olika landskapskaraktärer, från skogsbygd till fjällbygd och variationer i näringar, demografi med mera. Det är därför viktigt att utveckling av bebyggelse sker utifrån en god kännedom av platsen. Här är samarbete och dialog med lokal-samhället viktigt för att skapa ett bra planering-sunderlag. Kommunen vill därför ta del av den kunskap som finns exempelvis i byaföreningar, idrottsföreningar, näringar, skola, vård och omsorg. All ny bebyggelse bör utföras miljöanpassat. När bostäder planeras ska vikt läggas vid hur närmiljön utformas och tillgången till rekreation och friluftsliv tillgodoses.

Livgivande funktioner

Varje utvecklingsområde har funktioner som fungerar som identitetsbärare och motorer för utveckling. Därför är det önskvärt att varje serviceort har en blandning av funktioner, som verksamheter, bostäder och kommersiell service. Det är även viktigt att serviceorterna har platser som gynnar möten, trygghet och handel. Utvecklingsområden bör byggas kring en huvudsaklig attraktiv mötesplats, som till exempel serviceställen, skolor eller hembygdsgårdar. I varje utvecklingsområde är det viktigt att en tanke om både innehåll och utformning finns med från början. I utvecklingsområden där platser med centrala funktioner saknas bör sådana utvecklas.

Inom utvecklingsområdena är det viktigt att det finns olika typer av verksamheter. Ett samhälle blir mer levande och tryggheten ökar med många arbetsplatser. Dessutom kan transport- och pendlingsbehov minskas lokalt och regionalt, exempelvis vid förädling av lokala råvaror och kunskap. Det är viktigt att hitta lägen där företag kan etablera verksamhet, då det finns en målsättning att andelen utpendlare från kommunen ska minska. Det finns en efterfrågan på lokaler för mindre företag. Lösningar som kompletterar befintlig bebyggelse kan vara lämpliga.

Utpekade utvecklingsområden

För utvecklingsområdena gäller avgränsningar först och främst utifrån fördjupningar av översiktsplanen. Sedan dessa planer upprättades är mycket sig likt, och det mesta av utvecklingen sker inom dess gränser. På vissa platser kan utveckling bli aktuell i gränsområden. Generellt

bör utveckling av bebyggelse ske inom områdenas randbebyggelsezoner. Randbebyggelsezoner är områden i anslutning till ytterområden av respektive fördjupade översiktsplaner och områdesplaner. Jordbruk prioriteras för ytterområden. Om det finns anledning att utvidga utvecklingsområdena kan gränserna komma att förändras. Andra lösningar kan vara att göra ytterligare fördjupningar i översiktsplanen för nya områden.

Varje utvecklingsområde skall växa och utvecklas på sina egna villkor. I många fall kan det vara lämpligt att först bygga i befintlig miljö, speciellt i närheten av centrala lägen med viktiga funktioner, innan ny mark tas i anspråk. Det är också eftersträvansvärt att varje utvecklingsområdes entré är representativ och attraktiv. Detta för att redan i mötet med utvecklingsområdet ge en uppfattning om ortens identitet.

UTMANINGAR & MÖJLIGHETER

I dagsläget är graden av exploatering i kommunen relativt låg. Möjligheten till ett ökat byggande ser kommunen som en grundläggande framtidsfråga. En central problematik i denna fråga är möjligheten för privatpersoner och företag att få finansiering till att bygga. Det styrs framför allt av marknadskrafter som ligger utanför kommunens planeringsområde. Finns det inte en ekonomisk hållbarhet i att bygga, går utvecklingen långsamt.

Ett annat problem är att många hus inte säljs, trots att de står outnyttjade och efterfrågan finns. Det hämmar utvecklingen av levande byar och landsbygd. Trots att problemen kan se svårpåverkade ut, ser kommunen att man kan göra något åt situationen. Detta förutsätter dock en medveten och strategisk planering.

Sorsele kommun har värdefulla tillgångar i attraktivitetsfaktorer, som unik natur, friluftsliv, kultur och sociala gemenskaper. Kommunen har här alla möjligheter att attrahera inflyttare och investerare som i sin tur kan påverka marknaden. Kommunen ska också prioritera att i sin planering av bebyggelse utveckla sina utpekade områden på ett sätt som höjer attraktionskraften. Här ska kommunen aktivt möjliggöra byggande i attraktiva lägen, föra dialog med banker, inventera och göra insatser för försäljning av hus med låg nyttjandegrad, samt utvärdera möjligheten till egna finansieringslösningar. Det är av stor vikt att kommunen prioriterar att identifiera grundläggande utmaningar och skapar tydliga och kreativa handlingsplaner för vad som kan och behöver göras.

ÖVERLAPPANDE RIKSINTRESSEN

I dagsläget föreslår översiktsplanen ingen specifik nytillkommen bebyggelse eller verksamhet. En viktig uppgift för översiktsplanen är ändå att skapa en grund för och möjliggöra utveckling av bebyggelse och andra verksamheter. Därför är det viktigt att i all fysisk planering beakta riksintressen och andra viktiga intressen som kan bli berörda.

Översiktsplanen bedöms inte motverka något av riksintresse, men kan i flera fall medverka till att riksintressena tryggas. I samband med eventuella lokaliseringssprövningar, eller andra verksamheter som kan påverka riksintressen, ska samråd med Länsstyrelsen och berörda samebyar ske. Inom Natura-områden ska hänsyn tas till bevarandemål för Natura 2000. I de utvecklingsområden där naturreservat berörs, ska gällande restriktioner enligt beslut om naturreservat med skötselplan beaktas. I norr och söder där möjlighet för byggnation finns vid behov.

Jordbruksmark som primärt ska användas för jordbruk, finns framför allt norr om samhället i anslutning till Sorselegårdsområdet och i söder vid infarten efter väg E45. Kommunens planering ska utgå från möjligheterna för utveckling av bebyggelse i anslutning till goda utemiljöer, som samtidigt erbjuder en hög servicenivå och närhet till viktiga samhällsfunktioner. Vid all förändrad

markanvändning eller ingrepp ska områden av riksintressen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess värden. Kommunens grundläggande ställningstagande för överlappande riksintressen och allmänna intressen, är att de ska kunna utvecklas jämsides så långt som möjligt. I de fall där olika intressen ändå inte är förenliga med varandra, ska företräde ges till de ändamål som bäst gynnar en långsiktig användning av mark och vatten. Totalförsvaret ska alltid ges företräde. För att säkerställa hållbara prioriteringar är det viktigt att en grundläggande konsekvensanalys och bedömning görs i varje enskilt fall av förändrad markanvändning och exploatering.

Riksintressen för respektive utvecklingsområde är:

- ▶ Ammarnäs: Riksintresse för rennäring, obrutna fjäll, kulturmiljövård, naturvård, skyddade vattendrag, friluftsliv och rörligt friluftsliv och turism.
- ▶ Sorsele: Riksintresse för rennäring, kulturmiljövård, naturvård, skyddade vattendrag, friluftsliv och rörligt friluftsliv och turism.
- ▶ Blattnicksele: Riksintresse för rennäring, kulturmiljövård, naturvård, skyddade vattendrag, friluftsliv och rörligt friluftsliv och turism.
- ▶ Gargnäs: riksintresse för naturvård, skyddade vattendrag och friluftsliv.

BESKRIVNINGAR AV UTVECKLINGSSOMRÅDEN

SORSELE

Kommunens centralort ligger i sydost och har en befolkning på ca. 1200 personer. Här finns flera verksamheter med inriktning mot bland annat förädling av skogsråvara, elektronik, smide och biltestindustri. Centralorten utgör ett regionalt centrum där många viktiga funktioner finns för service, socialt liv, handel, sjukvård och utbildning. Centralorten har två idrottsplatser, elljusspår och omfattande skidspår och ledsystem för längdskidåkning vintertid. Nalovardos friluftsområde med skidanläggning och naturreservat ligger inte längre bort än 15 minuter med bil.

Ena delen av samhället ligger på en ö mitt i Vindelälven och har många naturnära och attraktiva markområden som samtidigt erbjuder stor närhet till en kombination av närhet till natur, friluftsliv och god service. I Sorsele finns kommunens största tillgång till hyreslägenheter där störst efterfrågan finns på mindre lägenheter. Samhället har två huvudsakliga industriområden i norr och söder där möjlighet för byggnation

finns vid behov. Jordbruksmark som primärt ska användas för jordbruk finns framförallt norr om samhället i anslutning till Sorselegårdsområdet och i söder vid infarten efter väg E45.

Kommunen vill i sin planering framförallt se möjligheterna för utveckling av bebyggelse i anslutning till goda utemiljöer som samtidigt erbjuder en hög nivå av service och närhet till viktiga samhällsfunktioner.

AMMARNÄS

Ammarnäs är en fjällby belägen i kommunens nordvästra del i mitten av Vindelfjällens naturreservat. Här finns ca. 200 invånare. De två mest framträdande näringarna är besöksnäring och rennäring. Området har ett rikt kulturarv av både nybyggarhistoria och samisk historia. I byn bedrivs också forskning vid Vindelfjällens forskningsstation. Byn har ett aktivt föreningsliv med flera föreningar som har arrangemang över hela året.

Kartor över utvecklingsområden för serviceorterna finns i Bilaga 1 - Områdesvisa rekommendationer samt kartmaterial.

Fotograf: Håkan Stenlund

Närheten till Vindelfjällen gör att intresset är stort för bland annat skoteråkning, skidåkning, vandring, ridning och fiske. Detta i kombination med viktiga riksintressen för friluftsliv, obrutna fjäll, rennäring, naturvård och kulturmiljöer ställer särskilda krav på en samordnad och hållbar utveckling. Vid infarten efter väg 363 finns industrimark med möjlighet till utveckling utifrån behov. Värdefull mark för jordbruk finns framförallt i anslutning till raningarna kring Vindelån och Tjulåns deltaländ. I Ammarnäs finns kommunens starkaste utveckling av fritidshus med en hög efterfrågan på attraktiv mark. Detta gör också att utvecklingen på fastighetspriser överlag skiljer sig från kommunen i övrigt. Kommunen ser positivt på den utvecklingen och vill arbeta för att tillgodose de behov av byggande som finns utifrån byns förutsättningar.

BLATTNICKSELE

Blattnicksele ligger på båda sidor av Vindelälven, 2,5 mil nedströms Sorsele och har en befolkning på ca. 220 personer. Här finns mataffär, obemannad bensinmack, campingplats, fritidsanläggningar som tennisbana, elljusspår och hockeyrink. Det finns även goda kommunikationsmöjligheter med inlandsbanan och väg E45 och 363 som går genom byn.

I Blattnicksele finns ett aktivt föreningsliv och aktivitetshus med gym och samlingslokaler. Planerad mark för industri finns i anslutning till orten där möjlighet till olika industriella verksamheter finns. Under senare år har det påbörjats ett generationsskifte, med många inflyttande yngre

och barnfamiljer.

Framför allt finns en efterfrågan på fristående hus med god tillgång till garage och förrådsbyggnader/uthus. Kommunen vill utveckla bebyggelsen utifrån byns förutsättningar och befolkning. Planeringen ska utifrån efterfrågan syfta till att skapa ett område med stark bykänsla, närhet till rekreation och kort pendlingsavstånd till centralorten.

GARGNÄS

By med ca 150 innevånare som ligger i kommunens södra del utmed Gargån, inte långt ifrån mynningen till Vindelälven. Landskapskaraktären präglas av natursköna omgivningar och i princip hela byn omges av vatten. Byn har en mycket aktiv byaförening med aktivitetshus och biosalong i egen regi. Närheten till Gargån, Vindelälven och sjöar ger bra förutsättningar för fiske. Här finns en mathandel och även kommunens enda flygplats och industri för bland annat trävaror, liksom turistverksamhet med inriktning på bland annat hundspansaktiviteter. Industrimark finns utpekad i byns utkanter med möjlighet till etablering av lokaler. I byn finns mindre områden av jordbruksmark som bör prioriteras för jordbruk.

Gargnäs har en stark påverkan från närheten till grannkommunerna och möjligheten till pendling. Kommunens planering ska utgå ifrån att möta de behov som kan uppstå utifrån områdets kontext. Här finns goda möjligheter att utveckla bebyggelse för särskilda behov och intressen från exempelvis besöksnäring, god tillgång till rekreation och fristående byggnader.

LIS-OMRÅDEN

Markområden nära sjöar och stränder är ofta eftertraktade för bebyggelse. Här finns närhet till vatten, utsikt och stimulerande miljöer. Kommunens större vattendrag som Vindelälven och Gargån rinner också genom eller i anslutning till utpekade utvecklingsområden. Det finns även många attraktiva lägen utmed Laisälven, Juktån och andra vattendrag.

Samtidigt som områden nära vattendrag är eftertraktade för byggande, är det viktigt att känsliga områden lämnas orörda för att allmänheten ska kunna ha tillgång till fiske, bad och naturupplevelser. Därför har Sverige ett skydd för byggande i strandområden. För att ge möjlighet till landsbygdsutveckling har regeringen gett möjlighet till dispens från strandskyddet vid särskilda skäl. Här har kommuner fått möjlighet att peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden).

Sorsele kommun vill främja kommunens attraktionskraft genom utpekande av lämpliga LIS-områden. För en god utveckling av utpekade områden är det viktigt med en bra dialog och information som ökar medvetenheten för aktuella områden hos exempelvis markägare och intresserade. Kommunens LIS-plan är ett dokument som kommunen ska arbeta med fortlöpande och revideringar kan ske vid behov. Ingående beskrivning av och riktlinjer för dessa områden finns i kommunens LIS-plan.

I LIS-planen har följande områden pekats ut:

1. Ammarnäs	11. Fjällsjönäs/ Berglunda
2. Kraddsele	12. Nyby
3. Hemfjäll	13. Saxnäs
4. Klippen	14. Blattnicksele
5. Grannäs	15. Sandsjön
6. Forsnäs	16. Sappetsele/ Sappetnäs
7. Laisviken	17. Gargnäs
8. Nedre Norra Örnäs	18. Tväråträsk
9. Sorsele	19. Bockträsk
10. Stridsmark/ Färjstället	

INDUSTRIMARK

Planerade områden för industriverksamhet finns inom alla utpekade utvecklingsområden. Befintliga verksamheter karaktäriseras framförallt av tillverkningsindustri inom bland annat trä- och elektronikbranschen liksom maskinentreprenörer och åkeriverksamhet.

I dagsläget anses planberedskapen vara god för den efterfrågan av industrimark som finns. I framtiden finns potential för etablering av anläggningar inom verksamheter som bilstestverksamhet, entreprenörsverksamhet vid vindkraftsprojekt eller förädlingsindustri. Kommunen vill betona vikten av att fler och nya industriella verksamheter ska etablera sig i kommunen.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Kommunen ska ständigt arbeta för en planering som är aktuell och långsiktigt hållbar.
- ▶ Sorsele kommun ser också betydelsen av att utveckla verksamheter utanför utpekade utvecklingsområden, även om prioriteringen av exempelvis service inte är lika hög där.
- ▶ Bebyggelse ska planeras utifrån de lokala förutsättningar som finns i utpekade områden.
- ▶ Kommunens ambition är att erbjuda många typer av boendeformer och andra anläggningar utifrån lokala behov.
- ▶ Lokalkännedom ska vara en grund för planering av kommunens bebyggelseutveckling.
- ▶ Kommunens planering bör utgå ifrån att centrala funktioner kan upprätthållas och utvecklas.
- ▶ Bebyggelsen bör planeras på ett sätt som skapar förutsättningar för verksamheter att finnas kvar och utvecklas.
- ▶ Kommunens planering ska syfta till att fler och nya industriverksamheter ska etablera sig i kommunen.
- ▶ Kommunens målsättning ska vara att nya verksamheter och byggnationer kan komma till stand genom olika typer av finansieringslösningar.

Det är viktigt att känsliga områden lämnas orörda för att allmänheten ska kunna ta tillgång till fiske, bad och naturupplevelser.

KONSEKVENSER

- ▶ Kommunen bör ta fram nya eller revidera befintliga fördjupningar för utpekade utvecklingsområden.
  - ▶ Funktioner som fungerar som identitetsbärande och motorer för utveckling ska utifrån lokala förutsättningar prioriteras i kommunens bebyggelse.
  - ▶ Platser och bebyggelse med centrala funktioner bör prioriteras i kommunens bebyggelseplanering. Detta kan vara byagårdar, butiker, skolor, med mera.
  - ▶ Bebyggelse bör först och främst lokaliseras inom randbebyggelsezoner för fördjupningar i översiktsplanen.
  - ▶ Kunskapsunderlag för bebyggelseplanering ska kunna inhämtas från exempelvis ideella föreningar, byaforum, fiskeforum, skola, vård och omsorg.
  - ▶ Planering av ny bebyggelse bör ske med hänsyn till och prioritet av aktivitetsskapande miljöer för barn och unga, utifrån lokala förutsättningar.
  - ▶ Kommunens skol- och förskolegårdar bör planeras utifrån behov och synpunkter från barn och skolpersonal.
  - ▶ Strandnära områden är viktiga att skydda för exempelvis allmänhetens intressen. Samtidigt vill kommunen kunna använda vissa strandnära lägen för att öka sin attraktionskraft utifrån utpekade LIS-områden.
- Här vill kommunen inom ramen för LIS-planen se över möjligheterna att öka användandet av LIS-områden för kommunens landsbygdsutveckling och attraktionskraft.
- ▶ För att skapa möjligheter för nyetableringar ska kommunen kunna utvärdera möjligheten till nya finansieringslösningar, dialog med banker och exploatering av attraktiva lägen.

Fotograf: Therese Lundin

Fotograf: Therese Lundin

Vår befolkning – vår utmaning

DEMOGRAFISKA UTMANINGAR

Den demografiska utmaningen för Sorsele kommun och Västerbottens län är den negativa befolkningsutvecklingen. Trender visar på en allt lägre andel kvinnor, en åldrande befolkning, fler pensionärer och att färre försörjer fler.

Kvinnor inom åldersintervallet 24-36 år föder majoriteten av alla barn. I Sorsele kommun utgör denna grupp omkring 200 personer. Vi ser att gapet mellan andelen kvinnor och män enligt befolkningsprognosen ökar, där andelen män 2035 prognostiseras vara väsentligt högre än andelen kvinnor. En långsiktig förutsättning för en positiv befolkningsutveckling är att fler i barnafödande ålder bosätter sig i kommunen. Befolkningspyramiden visar även att Sorsele kommun har en stor andel äldre. För en positiv befolkningsutveckling krävs att basen i pyramiden stärks.

Betydelsen av inflyttning

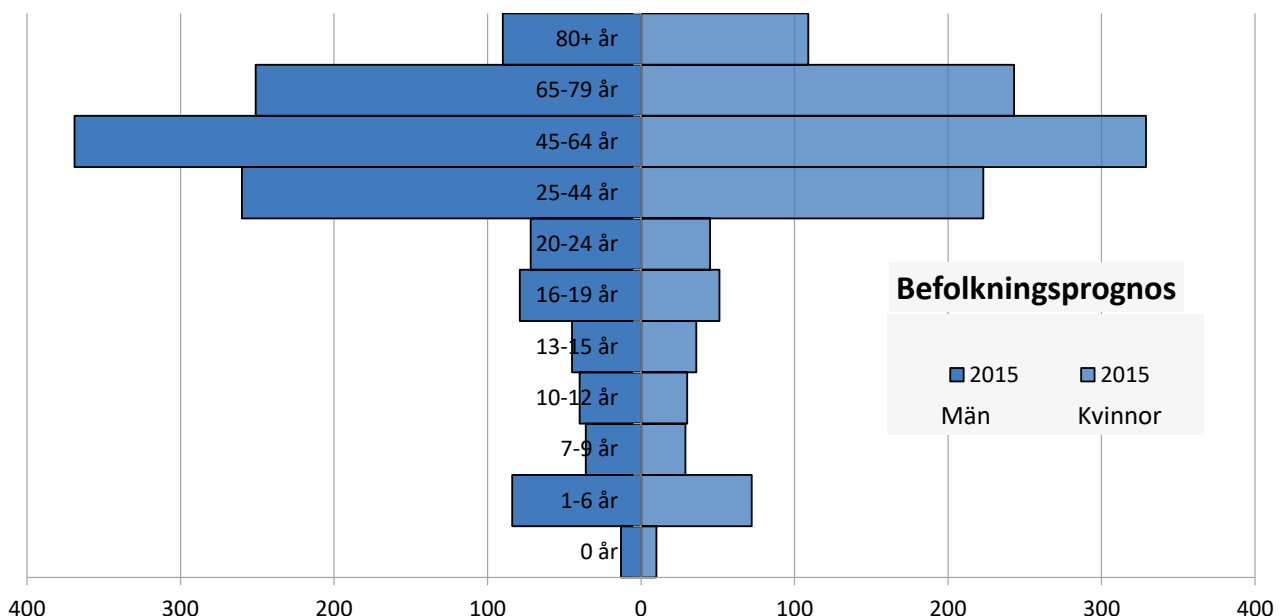
Enligt befolkningsprognosen så har den långa perioden av befolkningsminskningen avtagit och vi går istället mot en ökning av invånarantal. Hur stor denna ökning blir är till övergripande del beroende av hur stor inflyttning som sker till kommunen. Om vi ser till hur flyttning sker in och ut ur Sorsele kommun så kan vi konstatera att vi

tappar medborgare till samtliga grannkommuner och även till städerna, trots att vi också har en viss inflyttning. Här ligger alltså Sorsele kommuns uppdrag i att tillsammans med övriga delar av samhället visa att vi är ett fullgott och attraktivt val som plats att bo, leva och verka i.

MÅLSÄTTNINGAR

Sorsele kommuns målsättning är att de boende ska uppleva att kommunen genomsyras av livskraft och är en hållbar och attraktiv plats att bo, leva och verka i. Här är kvinnors uppfattning om platsen och hur bra vi lyckas stärka upplevelsen av attraktiv miljö av avgörande betydelse för hur väl målsättningarna blir nådda.

- ▶ Vi ska arbeta för att fler människor i barnafödande ålder bosätter sig och väljer att stanna kvar i kommunen — behov att ta fram aktivitetskommunikationsplan kopplat till detta.
- ▶ Vi ska arbeta tydligt med att stärka bilden av oss som varumärke, för att öka intresset hos kommunens barn och unga att vilja återvända till Sorsele efter avslutade studier.
- ▶ Vi ska arbeta med att skapa attraktiva miljöer där människor vill bo, verka och driva företag.
- ▶ Vi ska arbeta för att utveckla befolkningen utifrån befolkningsprognoser.

Fotograf: Maria Broberg

- ▶ I Sorsele tätort bor 1230 personer i 564 hushåll — varav 175 födda i annat land än Sverige.
- ▶ 97 % av befolkningen bor i en 500-metersruta med mindre än 1 km till närmaste vattendrag.
- ▶ Som längst har en person i Sorsele kommun cirka 2,7 mil till närmaste granne.

KONSEKVENSER

Översiktsplaneringen behöver ta i beaktning att antalet barn kommer att vara lågt även på längre sikt. Enligt prognoser kommer andelen av befolkningen äldre än 80 år att fortsätta öka. Detta skapar i sin tur ökad försörjningsbörda och ställer krav på effektiv och smart service till medborgarna.

Den negativa befolkningsutvecklingen är främst ett resultat av ett negativt flyttnetto och en åldrande befolkning. Detta medför att det är svårt att vända befolkningstrenden utan att öka inflyttningen. Fokus måste därför läggas på att skapa attraktiva miljöer och att lyfta riskerna med att lägga ner basal service som i sin tur minskar helhetsbilden av platsen. Här måste kvinnors upplevelse av platsen tas i särskilt beaktande.

Det är svårt för kommunen att styra över bostadsmarknaden, utan prioriteringarna bör istället ligga på att se över lokal arbetsmarknad och pendlingsmöjligheter. Dessa punkter kan öka attraktiviteten och minska negativ befolkningsutveckling på sikt, genom att man breddar

funktionella arbetsmarknader och regioner.

Kvinnor är mindre benägna att dagpendla med bil jämfört med män. Det måste finnas lösningar för kommunikationsfrågan, för att stärka attraktiviteten för kvinnor och möjliggöra en diversifierad arbetsmarknad. Sorsele kommuns arbetsmarknadsområde bör i högre grad omfatta grannkommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Malå och Storuman, vilket skulle möjliggöra en väsentligt större och bredare arbetsmarknad.

ARBETET VIDARE

- ▶ Behov av att ta fram aktivitets- och kommunikationsplan kopplat till inflyttare, boende, besökare och företag.
- ▶ Behovet av att arbeta vidare med plats- och serviceutveckling för att skapa attraktiva miljöer att bo och verka i.
- ▶ Vi vill välkomna inflyttare med ett tydligt budskap — du är välkommen och viktig för alla som bor här. Vi står för livskraft!
- ▶ Stärka arbetet med inventering och kontaktande av tidigare Sorselebor som kan vara intresserade av att återvända till kommunen.

Hållbar arbetsmarknad

ARBETSMARKNADSFRÅGOR

Konkurrensen ökar om var människor ska bo, arbeta, starta företag, investera och turista. Rätt kompetens på orten är en viktig faktor i kampen om företagen och av stor betydelse för den regionala och lokala utvecklingen. I stora delar av västvärlden finns en obalans på arbetsmarknaden, där det är fler som lämnar sin arbetsplats än vad det är som nyanställs. Bristyrken återfinns bland annat inom skolan, vård och omsorg och bland tekniska yrken.

En regions eller kommuns förutsättningar att hantera förändring i omvärlden utgår från en arbetsmarknad som är robust, som kan attrahera rätt kompetens och med en befolkning som har rätt kvalifikationer för att möta branscher i förändring.

Sysselsättning

Sorsele, tillsammans med Malå kommun, uppvisar den högsta sysselsättningsgraden i länet. Resultatet av en god arbetsmarknad innebär dock rekryteringsproblem för den kommunala arbetsgivaren och kan hindra lokala företag att växa. Vissa yrken kommer att försvinna och andra nya yrken kommer till eller utvecklas. Digitaliseringen utgör ett viktigt inslag i utvecklingen inom välfärdssektorn, till exempel inom äldreomsorgen.

Företag uppger att bristen på arbetskraft är ett hinder för tillväxten och att allt högre grad av specialisering kräver att man kan kompetensmatcha olika behov och förändra sin utbildning genom livet. Arbetsmarknaden konkurrerar om både marknad och arbetskraft samtidigt som många lokala verksamheter genomgår generationsskiften. Detta skapar stora behov av kompetenser för att den regionala tillväxten ska fortsätta att öka.

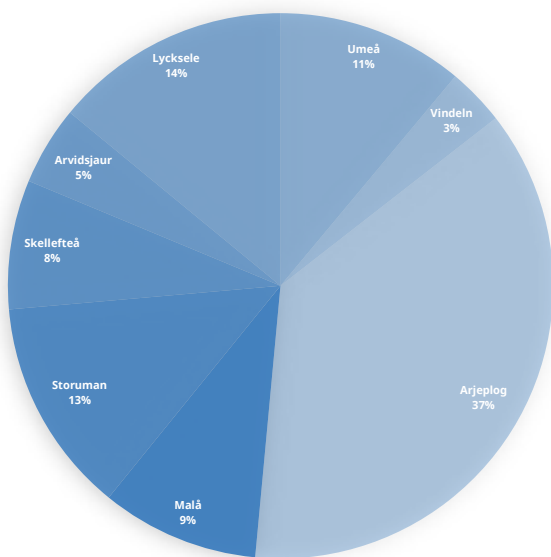
25 %

av kommunens befolkning arbetar inom vård och omsorg.

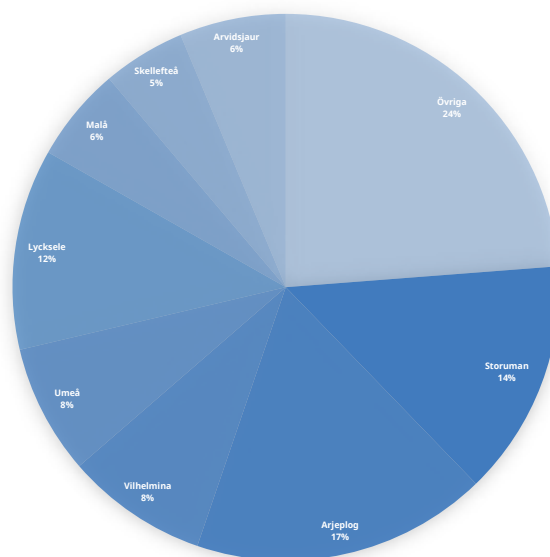

Fotograf: Ingrid Sjöberg

Utpendling från Sorsele
2014, källa: RapsRIS

Inpendling till Sorsele
2014, källa: RapsRIS

Arbetsmarknaden i Sorsele

Sorsele ingår i Arjeplogs funktionella arbetsmarknadsregion, medan många inlandskommuner i Västerbotten räknas som solitära arbetsmarknader. Sorsele tätort kan ses som stark på sin egen marknad, men saknar dragningskraft gentemot andra tätorters arbetsmarknader.

Detta kan till stor del förklaras utifrån stora avstånd och gles befolkning. Vår lokala arbetsmarknad kan vara för liten och branschsmal för att attrahera en större inpendling.

Kompletterande arbetsmarknader kan medföra att branschbredden ökar. Om det finns möjlighet att utöka arbetskraftens rörlighet mellan olika arbetsmarknader kan detta stärka både arbetsmarknaden och i förlängningen befolkningsutvecklingen. Planering bör utgå utifrån hur vi kan öka branschbredden på den egna arbetsmarknaden genom att stärka relationerna till andra orter och kommuner. Detta skulle även innebära att Sorsele kommun kan minska sin sårbarhet utifrån förändringar på arbetsmarknaden.

De som pendlar in till Sorsele

kommun för att arbeta verkar till största delen inom vård och omsorg, jord- och skogsbruk samt inom uthyrning och fastighetservice. De boende i Sorsele som pendlar utanför kommunen arbetar inom juridik, ekonomi och teknik, samt inom byggverksamhet, vård och omsorg.

Fram till 2027 beräknas ca 40 % av de som arbetar i Sorsele kommun att gå i pension.

Detta är jämförbart med andra kommuner inom Region 8, men högre än i Västerbotten generellt. Detta gäller allra främst anställda inom vård och omsorg, ca 100 personer, och den största gruppen är kvinnor. Därefter följer yrken som jordbruk, jakt och skogsbruk där största antalet är män.

Utbildning samt vård och omsorg är de branscher som har flest anställda som är boende inom Sorsele kommun. Här dominerar andelen kvinnor. Det är inom dessa branscher som vi, som många andra kommuner och regioner, har svårt att rekrytera. Andelen av förvärvsarbetande som arbetar

inom vård och omsorg uppgår i Sorsele till hela 25 %, vilket är högre än i övriga Västerbotten. Vi har även en högre andel som arbetar inom jordbruk, jakt och skogsbruk samt inom uthyrning och fastighetservice.

Andelen som arbetar inom handel, juridik, ekonomi och tillverkning är däremot lägre i Sorsele än i övriga Västerbotten. Bilstestverksamheten genererar ett stort antal anställningar under vintersäsong. Många av de anställda kompletterar med sommarsäsong inom vården, träindustri, skog och i viss mån hos företag som Skanska och NCC.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

UTBILDNINGSNIVÅ I SORSELE KOMMUN

Inom de flesta tjänster ökar utbildningskraven. En utmaning för Sorsele kommun är det faktum att vi ligger lägst i Västerbotten i andelen ungdomar med minst gymnasiekompetens i åldrarna 19-24. Kommunen ligger även lägst i länet när det gäller andelen män i åldrarna 30-34 år med högre utbildning.

Utbildningsinriktningen för boende i Sorsele kommun handlar till största delen om bred, generell utbildning. För kvinnor dominerar utbildning riktad mot hälso- och sjukvård, medan teknik och teknisk inriktning är störst bland män.

Den snabba tekniska utvecklingen leder till ökad efterfrågan på digital kompetens. En uppmärksam studie säger att ca 50 % av nuvarande yrken i Sverige kommer att försvinna inom 20 år.

FÖRETAGSKLIMAT

Företagslivet i Sorsele kommun har en betoning på småskalighet och bredd. Här ryms företag inom alltifrån mineralprospektering till högteknologi. Basnäringar som skogsbruk är fortfarande en viktig del för kommunens sysselsättning men det småskaliga företagandet är lika viktigt.

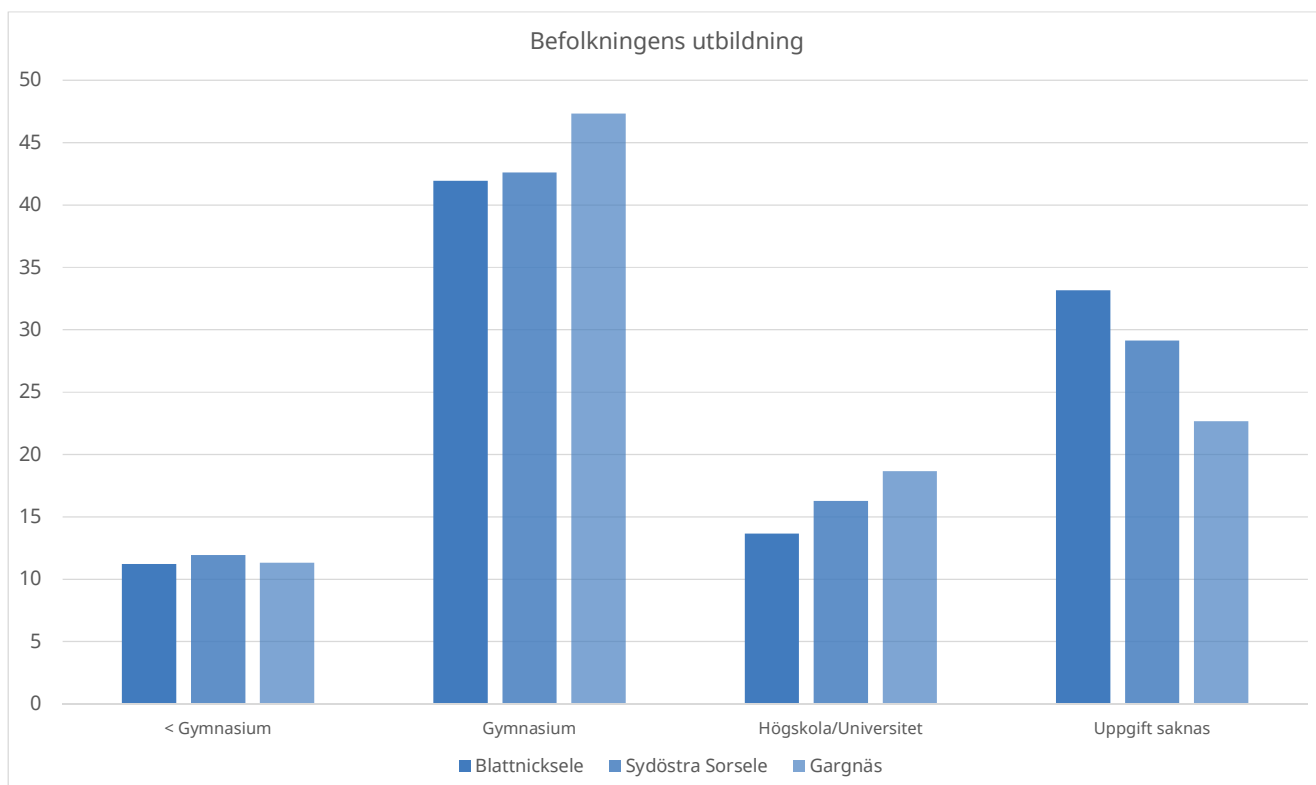
Det faktum att kommunen har en stor bredd i mindre företag skapar motståndskraft mot svängningar i konjunktur och andra påverkande faktorer. Kommunen har ett bredbandsnät med

bra täckning i fiberanslutning, som hela tiden utvecklas. Detta skapar goda förutsättningar för data och elektronikbransch.

Inom kommunen finns en lång och värdefull tradition av specialiserade företag inom exempelvis träförädling och förädling av livsmedel. Rennäringen, med flertalet samebyar inom kommunen, är en betydelsefull näring som producerar en relevant och hållbar produkt som är betydelsefull både inom och utanför kommunen.

Besöksnäringen har också gjort viktiga framsteg den senaste tiden med en hög kvalitet och nytänkande i förvaltandet och användandet av kommunens natur- och kulturresurser.

Företagandet i kommunen ligger långt framme i sin produktutveckling och är goda exempel på hur företag kan drivas framgångsrikt och med nytänkande utifrån de lokala förutsättningar, råvaror och traditioner som finns på platsen. Arbetet med Sorsele som ekokommun har ett stort fokus på att stärka företagets miljöarbete och hållbarhet. Det är viktigt att upprätthålla och stärka inriktningen för de företag som är hållbara ekonomiskt, ekologiskt och socialt i Sorsele kommun. Här ska kommunen jobba aktivt för att analysera de behov som finns genom dialog med näringslivet och andra berörda parter som myndigheter och ideella organisationer. Företagandet ska också ha betydelse för viktiga samhällsfunktioner som skola och andra parter.

Fotograf: Therese Lundin

MÅLSÄTTNINGAR

Kommunens målsättning med sin verksamhet är att bidra till goda förutsättningar för en bred och diversifierad arbetsmarknad, där utbud och efterfrågan möts utifrån de behov som finns. Kommunen vill också fungera som ett stöd vid etablering och utveckling av företag. Beslutsvägarna ska vara så korta som möjligt oavsett om det rör lokaler, industrimark, utbildningar, olika typer av samarbetsinsatser eller rådgivning i finansieringsfrågor.

KONSEKVENSER

Kompetensförsörjning och en hållbar utveckling för näringslivet är grunden för tillväxt och utveckling och utifrån detta även vikten av att ta tillvara kompetenser och förmågor.

Det finns tio möjliga strategier för det vidare arbetet, där Sorsele kommun tydligt bör lyfta fram vilken eller vilka av dessa strategier som ska vägleda arbetet med att säkra framtida kompetensförsörjning. Kommunens ska utgå ifrån hur man långsiktigt arbetar med följande strategier. Kommunen ska även aktivt och framsynt arbeta för att stödja och utveckla ett hållbart näringsliv utifrån de förutsättningar som finns i kommunen.

1. Kompetensutveckling för bättre matchning på arbetsmarknaden.
2. Kompetensutveckla befintlig arbetskraft — ta hand om medarbetare så att de väljer att stanna kvar och växa i kommunen.
3. Ökat arbetskraftsutbud genom att öka delaktighet på arbetsmarknaden.
4. Inflyttning och invandring.
5. Arbetspendling — vikten av att stärka förutsättningar för samspel mellan de lokala arbetsmarknaderna i närområdet och att skapa förutsättningar för en mer funktionell arbetsmarknadsregion som omfattar kringliggande kommuner.
6. Arbeta för att skapa möjligheter för företag att bilda olika former av samverkan för avsättning i exempelvis andelsmodeller.
7. Arbeta och stödja företag med målsättningen om en ekologisk och hållbar verksamhet och produktion.
8. Arbeta för att entreprenörskapet ska vara en tydlig del av undervisningen i kommunens skolor.
9. I så stor utsträckning som möjligt ha högt ställda miljökrav vid upphandling.
10. Arbeta aktivt för att inventera och analysera behov och insatser, utifrån dialog med företag, myndigheter och andra viktiga parter.

Andel som saknar gymnasiekompetens i åldern 19–24 ska minska till under 10 %. Andel högutbildade i åldern 30–34 år ska öka till över 40 %.

Fotograf: Therese Lundin

Service- & platsutveckling

SERVICE- OCH PLATSUTVECKLING

I syfte att skapa en levande landsbygd är det av stor vikt att de långsiktiga beslut som fattas tillsammans bidrar till gynnsamma och effektiva strukturer som kan stödja utvecklingen av landsbygden. Det övergripande målet på regional nivå är att skapa förutsättningar för människor och företag att bo och verka i alla delar av länet, med en tillfredsställande servicenivå utifrån realistiska förutsättningar och inom rimliga avstånd (RSP Regional serviceplan). Sorsele kommun avser att visa på långsiktiga intentioner för utvecklingen och servicenivån inom sin verksamhet, med avstamp i RUS. Sorsele sätter lokala förutsätt

ningar i fokus och lyfter platsernas särdrag för att tillsammans med traktens boende och företag arbeta för ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Här är medborgardialogen särskilt viktig för att involvera och ta tillvara lokalt engagemang. Detta eftersom det inte är planen i sig som skapar förändringar — det gör bygdens företag och medborgare. I de workshops som har genomförts i kommunens strategiska serviceorter — Ammarnäs, Blattnicksele och Gargnäs — har det framkommit att det är inom detta tema som samverkan och samarbete med Sorsele kommun prioriteras.

MÅLSÄTTNINGAR

Sorsele kommuns grundläggande intentioner och viljeinriktning är att i samverkan med lokalsamhälle och berörda parter och aktörer arbeta för att bibehålla och utveckla:

- ▶ Offentlig och kommersiell service: arbeta för att stärka närvaro av statlig service i centralorten, stärka förutsättningar för butiker och drivmedelsstationer, lösningar för post- och betaltjänster — kopplat till kommande Service- och varuförsörjningsplan, samt att utveckla lokala koncept omkring lokala servicepunkter.
- ▶ Bostadsförsörjning inom och utanför centralorten Sorsele med koppling till bostadsförsörjningsplanen och LIS.
- ▶ Infrastruktur och kommunikationer: fungerande transporter som en grundläggande förutsättning, samt att arbeta för att nå flexibla kommunikationslösningar.
- ▶ Bredbandsinsatser och kommande e-tjänster/digitalisering. Redovisas i digitaliseringsplan.
- ▶ Företag, arbetstillfällen och resursutvinning: ett hållbart företagande och småskalig produktion/förädling, utveckla funktionella arbetsmarknadsregioner.
- ▶ Utbildning: stärka närvaro av lärcentrum med koppling till digitala kanaler.
- ▶ Rekreativsmöjligheter och folkhälsa.

KONSEKVENSER

Arbetet med landsbygdsutveckling får ekonomiska konsekvenser och kräver strategisk planering. Att stärka och bibehålla service påverkar bland annat skolskjutsar, hemtjänst, kollektivtrafik, räddningstjänst och skolor.

Samtidigt finns en stor del av det attraktiva i kommunen just på landsbygden, utanför tätorten Sorsele.

Plats- och serviceutveckling kommer att se olika ut på de olika platserna. Framst beroende på vilka teman som har bedömts som viktiga att fokusera på utifrån boende, företag och besökare.

En förutsättning för att lyckas med plats- och serviceutveckling är att kunna arbeta tillsammans för att hitta innovativa partnerskapslösningar i syfte att upprätthålla och förbättra service och attraktivitet. Det är viktigt att privatpersoner, näringar och det offentliga samverkar genom dialog för att nå genomförbara partnerskapslösningar.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

ARBETET FRAMÅT

Sorsele ska arbeta mer aktivt för att stärka förutsättningarna för platsutveckling och attraktiva miljöer, i centralorten såväl som i övriga delar av kommunen. Önskvärt är att kunna arbeta aktivt med Landsbygdsprogrammet, vilket ger möjlighet för planering av lokal service och aktiv fritid (lokal service och infrastruktur, attraktiva natur-, fritids- och kulturmiljöer), lönsamma och livskraftiga företag, aktiva bönder (bondepaketet med investeringsstöd med mera) som skapar öppna marker med betande djur och en modern landsbygd (såsom bredband för förbättrad service). Inom detta ingår även att arbeta med möjligheterna inom Lokalt Ledd Utveckling (LLU).

Behov finns att ta fram alternativt revidera fördjupande översiktsplaner för kommunens fyra strategiska serviceorter:

- ▶ FÖP för Sorsele centralort.
- ▶ FÖP för Ammarnäsområdet.
- ▶ FÖP för Blattnickseleområdet.
- ▶ FÖP för Gargnäsområdet.

Klimatförändringar

KLIMATANPASSNING

Klimatanpassning i samhälle och kommun berörs av flera regler och lagar. Men det finns få regler som uteslutande hanterar klimatanpassning. Istället är klimat ett övergripande intresse som tas upp i olika sammanhang. Här måste klimatrelaterade åtgärder och markanvändning tillståndsprövas och avgöras utifrån den lag som hanterar de specifika fallen.

Några lagar som ändå kan sägas vara grundläggande för klimatfrågor inom planering är: Plan- och bygglagen, Miljöbalken, Kommunallagen, Lag om skydd mot olyckor, Skadeståndslagen, Lag om kommuners och landstings åtgärder vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Lagar och regler att förhålla sig till

Enligt Plan- och bygglagens kap. 2 ska mark- och vattenområden användas för de ändamål som de är mest lämpade för, med hänsyn till bland annat beskaffenhet och läge. Behovet av klimat-

anpassning har förtydligats i § 3 där det framgår att planläggning ska med ske med hänsyn till miljö- och klimataspekter. Av § 5 framgår att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat risken för olyckor, översvämning och erosion. Intentionen är att skapa en samhällsplanering som är mer förutseende och anpassad till ett förändrat klimat.

Kommunen har utifrån Plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och Miljöbalken (SFS 1998:808) ansvar att planera med hänsyn till olyckor, översvämningar och erosion. Detta styr även i Kommunallag (SFS 1991:900), Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778), Skadeståndslagen (SFS:1972:207) samt i Lag om kommuners och landstings åtgärder vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (2006:544). Flera myndigheter, som Landstinget och Boverket, ger även ut handböcker för kommuners klimatanpassning.

Fotograf: Therese Lundin

KLIMATFÖRÄNDRINGAR I SORSELE KOMMUN

Klimatförändringarna pågår och konsekvenserna kan redan konstateras. De påverkar oss på olika sätt och utifrån detta analyserar Sorsele kommun sårbarheter och risker i arbetet med hur vi styr mot hållbar livskraft. Översiktsplanen lyfter de möjligheter och utmaningar som ett förändrat klimat kan medföra utifrån de olika tematiska avsnitten.

Klimatförändringarna påverkar alla delar av samhället och Sorsele kommun betonar vikten av att involvera berörda aktörer inom och utanför kommunorganisationen. Ett exempel är samebyarna i kommunen som ser stora utmaningar vad gäller förutsättningarna att bedriva rennäring kopplat till klimatförändringarna.

Varmare

Under perioden 2020-2050 förväntas årsmedeltemperaturen öka med ca 3,5 grader jämfört med referensperioden 1961-1990. Fram till slutet av århundradet förväntas årsmedeltemperaturen ha ökat med 5,5 grader, där vintern påverkas mest.

Antal dygn med hög dygnsmedeltemperatur och därmed hög maxtemperatur förväntas öka. Även antal och längden på värmeböljor (dygnsmedeltemperatur över 15 grader) ökar mot slutet av seklet. Som jämförelse förväntas Sorsele kommuns medeltemperatur vara i nivå med södra Dalarna år 2050 och vid sekelskiftet kan medeltemperaturen i Sorsele jämföras med Södermanland.

Blötare

I slutet av århundradet förväntas årsnederbörden ha ökat med ca 10-40 % jämfört med referensperioden. Den största ökningen sker under vintern medan sommaren har den minsta förändringen. Antalet torra dagar förväntas minska något fram till sekelskiftet. En ökad nederbörd är en konsekvens av temperaturökningen.

Andra konsekvenser som är relevanta för Sorsele kommun är att vegetationsperiodens längd förväntas öka med ca 1 månad vid mitten av århundradet, och kanske med ytterligare en månad till 2100.

Vi ser färre dagar med snötäcke, samt att perioden med tjäle blir kortare, tjäldjupet kan dock vara detsamma eftersom den isolerande snön delvis försvinner. Det förväntas även ske en ökning av antalet nollgenomgångar i temperaturen.

PÅVERKAN PÅ NÄRINGAR

Biologi och framförallt areella näringar är känsliga för förändrat klimat. Om klimatet blir varmare och fuktigare ökar risken för spridning av skadeinsekter, sjukdomar och svampangrepp. Hotade arter och ekosystem kan också utsättas för starkare påfrestningar när utbredningsområden och vegetationszoner förändras.

Med sina långa omloppstider kan förutsättningarna för skogsbruk och skogsindustri förändras på ett betydande sätt i framtiden. Detta handlar inte bara om en ökad risk för olika typer av angrepp på träd, utan också färre dagar med tjäle och större risk för skador på markvegetation av exempelvis skogsmaskiner. Det innebär att brukningsformer kan behöva förändras. På samma gång kan ett förändrat klimat innebära högre skogsproduktion från längre tillväxtperioder och förskjutna utbredningsområden.

Jordbruket kommer förmodligen att påverkas på ett liknande sätt med förändrade vegetationssösonger, vegetationszoner och förändring i nederbörd.

De positiva och negativa konsekvenserna liknar de som finns för skogsbruket. Det kommer även finnas ökad risk för förändringar i utsläpp av näringsämnen.

Rennäringen upplever redan idag en påverkan av förändrat klimat. En sådan påverkan kommer med stor sannolikhet att finnas även fortsättningsvis, utifrån exempelvis högre trädgräns och förändrad markflora. Andra viktiga faktorer handlar om påverkan på tillgången av bete med fenomen som isbeläggning på lavar till följd av flernollgenomgångar och sämre

mark-, vatten- och isförhållanden vid flytt.

Besöksnäringen är en näring som påverkas av exempelvis kortare och snöfattiga vintrar. Förändringar i vegetation kan också påverka förutsättningarna för besöksnäring i fjällvärlden. Konsekvenserna av förändrat klimat kan också ha positiva effekter för kommuner

Fotograf: Therese Lundin

som Sorsele, med en större exklusivitet i ett fortsatt snösäkert alternativ för vinteraktiviteter beroende av snö och is.

En liknande påverkan kan ses på biltestverksamhet som kommer behöva anpassa sig till förändrat väglag och tillgång till exempelvis sjöisar. Samtidigt kan en konkurrensmässig fördel uppstå i förhållande till andra platser för testverksamhet, som helt kan förlora förutsättningar för biltest vintertid.

MÅLSÄTTNINGAR

Sorsele Ekokommun vill skapa förutsättningar för att ligga i framkant vad gäller samhällets anpassningsarbete inför förändrat klimat. I kommunens vision uttrycks tydligt inriktningen mot livskraft och hållbarhet.

Utifrån detta fokuserar vi på att:

1. Genom medvetna satsningar dämpa de negativa konsekvenserna av klimatförändringarna och ta tillvara de möjligheter som de kan medföra för boende, företag och besökare i kommunen.

2. Lokalisera och utforma verksamheter och bebyggelse till lämplig mark i ett framtida klimat, samt avsätta tillräckliga skyddsavstånd utifrån förväntade framtida klimatförhållanden.

3. Hantera teknisk infrastruktur och grönstruktur på ett strategiskt sätt som att tillvarata grönytor för att underlätta dagvattenhantering.

Samhället behöver planeras och byggas, dels för att minska utsläppen av växthusgaser, men också för att utveckla ett långsiktigt robust samhälle som aktivt möter den klimatförändring som har skett och förväntas ske framöver.

Vi ser över möjligheterna att:

- ▶ Stödja satsningar som syftar på att ta tillvara outnyttjad potential kopplat till förändrat klimat, samt hållbar näringslivsutveckling och certifieringar.
- ▶ Möjliggöra och gynna hållbart resande (gång-, cykel och kollektivtrafik samt bilism).
- ▶ Planera för en infrastruktur av förnybara drivmedel (el, biogas, biodiesel etc.).
- ▶ Främja energieffektivisering och förnybara energikällor (smarta nät, tillvarata spillvärme, småskalig elproduktion, energilagring och vindkraft).
- ▶ Skapa förutsättningar för cirkulär ekonomi (enkelt att källsortera, tillvarata biprodukter med mera).

"Ett varmare klimat gör att vi kan odla mer och andra sorter."

Nästa steg bör vara att ta fram klimatanpassnings-/energiplan med grund i Sorsele som ekokommun.

Fotograf: Sijja Jonsson

KLIMATANPASSNINGSPLAN

Nästa steg bör vara att ta fram klimatanpassnings-/energiplan med grund i Sorsele som ekokommun. Genom god planering kan Sorsele kommun dämpa det negativa och förstärka det positiva. Syftet med en sådan klimatplanering är bland annat att skapa god beredskap inför kommande klimatförändringar.

Förslag till plan

Utifrån följande grunder föreslås Sorsele kommun kunna beakta de regionala och nationella riktlinjer som finns för klimatanpassning:

1. Hållbarhetsarbete och kretsloppsanpassning utifrån Sorsele som ekokommun.
2. Vision och strategi för Sorsele ekokommun – hållbar livskraft tillsammans.
3. Kommunens framtida klimat- och anpassningsbehov ska kopplas till regionala planer och mål.
4. Utöver regionala och nationella målsättningar bör kommunen formulera lokala klimat- och energimål utifrån den egna kontexten.

Sorsele Ekokommun

För att uppnå ett hållbart, byggande, förvaltande och planerande av samhället krävs viktiga insatser. Kommunen har redan en god beredskap för exempelvis översvämningar i känsliga områden.

Förslagsvis bör kommunen kunna utveckla ett klimatarbete utifrån följande:

- ▶ Hållbart resande och energieffektiva transporter i en kommun med långa avstånd och stora transportbehov.
- ▶ Klimatanpassning av kommunala vägar. Här bör rutiner för åtgärder slås fast för drift och underhåll. Detta kan bland annat handla om regelbundna kontroller av känsliga vägvägnitt, fungerande nödberedskap vid extrema väderhändelser med mera.
- ▶ Vikten av att fortsätta föra samtal med berörda myndigheter för utsatta objekt. Ett exempel på detta är översvämningssproblematik längs med Tjulån.
- ▶ Hållbart näringsliv och affärsdriven miljöutveckling, med viktiga insatser kopplat till exempelvis certifieringar och hållbar affärsutveckling
- ▶ Hållbarhetsarbete för hur natur- och kulturmiljöer påverkas av klimatförändringar.
- ▶ Stödande insatser för hållbar konsumtion, livsstil och hälsa.
- ▶ Hållbar energianvändning, energiproduktion och energidistribution utifrån Sorsele som ekokommun. Här bör lokala förutsättningar utnyttjas inom bland annat hållbar energiförsörjning från värmeverk, vatten- och vindkraft.

Regional tillväxt

MELLANKOMMUNALA FRÅGOR

Demografiska utmaningar och en förändrad försörjningsbörda leder i framtiden till minskade resurser och därmed till behov av effektiviseringar och ökad samverkan.

I översiktsplanen placeras kommunen i ett större perspektiv. Kommunens utveckling och planering påverkas och påverkas av andra regionala, delregionala och gränsöverskridande samband.

I detta avsnitt om regional tillväxt och mellankommunal samordning görs en beskrivning av funktionella samband i mellankommunala frågor, där översiktsplanens ambition är att visa på tydliga ställningstaganden gentemot regionala måldokument och strategier.

Utifrån de prioriterade områdena i den regionala utvecklingsstrategin, RUS, har Sorsele kommun tagit fram en lokal utvecklingsstrategi — LUS. Den anger de lokala prioriteringar som har framkommit i dialog och samråd med tjänstemän, politiker, medborgare samt förenings- och näringsliv.

Mellankommunal samordning

Sorsele kommun arbetar aktivt med det regionala Service- och landsbygdsprogrammet, vilket förtydligas i avsnittet om landsbygdsutveckling. Där lyfts arbetet med att definiera orternas unika utmaningar och förutsättningar fram.

Inom trafik- och transportfrågor utgår kommunen ifrån arbetet med en Länstransportplan och en regional Transportplan med prioriteringar som är viktiga för lokala och regionala kommunikationer.

Av översiktsplanen ska behovet av mellankommunal samordning framgå, samt att mark- och vattenanvändningsfrågor som direkt eller indirekt berör närliggande kommuner behandlas. I översiktsplanen utgår vi från att tillväxt- och attraktivitetsfrågorna förutsätter ett större grepp för att kunna nå genomslag.

Förutsättningar och målsättningar för kommunens transportfrågor förklaras mer ingående i avsnittet för Hållbara kommunikationer.

Samverkan

Sorsele kommun deltar i en rad strategiska, tekniska och planeringsmässiga samarbeten som syftar till att tillsammans möjliggöra en hållbar utveckling i regionen. Vissa samarbeten hanterar mer övergripande strategiska frågor till exempel inom Region 8 och Skellefteåregionen, Akademi Norr med flera. Andra samarbeten har sin grund i rationalisering och förbättring — som gemensam telefonväxel eller samordnad räddningstjänst. Ytterligare samarbetsområden finns inom tekniska verksamheter och planfrågor som sophantering, räddningstjänst, Länstransportplan och Vindkraftsplan.

En redogörelse för intressen som på något sätt har mellankommunal anknytning kan göras lång. Här ser Sorsele kommun att mycket behöver göras och ska jobba aktivt för att förtydliga prioriteringar och utveckla samarbeten.

Två sådana exempel är kommunens LIS-plan och planering för Bostadsförsörjning. I arbetet med kommunens nuvarande LIS-plan framkom inga synpunkter från grannkommunerna. Detta beror mycket på att kommunens LIS-områden ligger relativt långt från kommungränsen, med ett undantag: LIS-område 4, Klippen.

Kommunens bostadsförsörjning har i dagsläget en relativt låg grad av mellankommunal samordning. Detta beror delvis på att behovet av samordning över kommungränserna inte har upplevts som stort.

Målsättningen för kommunen är att samordningen med grannkommunerna ska finnas med i framtida planering av bostadsförsörjning. En mer detaljerad redogörelse för LIS-områden och bostadsförsörjning finns i LIS-plan och Bostadsförsörjningsplan.

Fotograf: Krister Börjesson

PRIORITERADE EXEMPEL

Några prioriterade exempel för intressen inom strategi och planering som har kontaktytor och pågående arbeten i mellankommunala och regionala frågor är:

Samarbeten utveckling, strategi och ekonomi:

- ▶ Region 8
- ▶ Skellefteåregionen
- ▶ Möjligheternas region
- ▶ Region Västerbotten
- ▶ Samarbete för telefonväxel
- ▶ Samarbete inom lönehantering

Planer:

- ▶ Tilläggsplan för vindkraft i Storuman och Sorsele kommuner
- ▶ Länstransportplan

Skola och utbildning:

- ▶ Akademi norr
- ▶ Lapplandsvux

Teknisk verksamhet, samhällsbyggnad, räddningstjänst, infrastruktur med mera:

- ▶ Treparters renhållningsnämnd
- ▶ Samverkansavtal för räddningstjänsten inom räddningsregion Södra Lappland
- ▶ Inlandsbanan

Naturskydd, nationella intressen, riksintressen:

- ▶ Vindelfjällens naturreservat
- ▶ Blaikfjällets domänskogsreservat
- ▶ Lycksamyrans naturreservat
- ▶ Vindkraftspark, Blaikenvind
- ▶ Gruvor: Svärtrask och Blaiken
- ▶ Områden av riksintressen för rennäringen.

MELLANKOMMUNAL PÅVERKAN

Markanvändningen i en kommun riskerar alltid att ha en påverkan på andra kommuner i den region som man befinner sig i. I Sorsele kommuns fall är detta särskilt relevant för vattenförekomster. Föroreningar är något som ofta kan spridas via vattendrag, och i Sorsele kommun rinner flera vattendrag vidare in i andra kommuner.

Juktån, som rinner vidare in i Storumans kommun, är ett viktigt objekt att belysa. Den nedlagda Blaikengruvan intill Storjuktan, är ett förorerenat område som har påverkat vattenstatusen i delar av Juktåsystemet. Kommunen har inte tillsynsansvar för sanering och vattenstatus i Blaikengruvans fall. Här vill ändå Sorsele kommun verka för att den mellankommunala samordningen är tillfredsställande i frågan. Vattenöverledning från Storjuktan över till Umeälven har också en potentiell mellankommunal påverkan. Utöver detta finns en rad faktorer som kan ha en mellankommunal påverkan i andra förorenade områden. Exempel på detta är etablering av miljöfarlig verksamhet, dämning med mera. I dagsläget identifieras inga nya sådana faktorer inom kommunen. Kommunens ställningstagande mot miljöfarlig verksamhet som kan ha mellankommunal påverkan återfinns bland annat i avsnitt för Mineralförsörjning.

MÅLSÄTTNINGAR

Kommunens målsättning är att aktivt delta i det regionala utvecklingsarbetet i samverkan med andra kommuner och organisationer för att skapa förutsättningar för hållbar livskraft i Sorsele kommun såväl som i regionen i sin helhet. Sorsele kommun har också en tydlig målsättning att säkra ett långsiktigt hållbart kommunalt självstyre. Sorsele kommun ser mellankommunala samarbeten och relationer som verktyg för måluppfyllelse. Alla nämnda exempel ska i slutändan ha som syfte att uppnå dessa målsättningar.

Inom ramen för regional tillväxt och mellankommunal samordning ser Sorsele fem teman som bör utvecklas för en hållbar och livskraftig region:

1. Ett samverkande orts- och trafiksystem där orter fungerar tillsammans över kommungränser till exempel vad avser service, arbetsmarknad, näringsliv, utbildning och bostadsförsörjning.
2. Utveckling och förvaltning av regionalt viktiga natur- och kulturmiljöresurser.
3. Utpekande av strategiskt viktiga platser och stråk för olika utvecklingsändamål.

4. Prioritera samarbeten inom utbildningsfrågor, för att hantera utmaningar som exempelvis långa avstånd och sektorspecifika utbildningsbehov.

5. Utveckla samarbeten inom förvaltning som innebär vinster för kommuner i liknande situationer som Sorsele.

KONSEKVENSER

1. Ta fram en strategi för ett samverkande orts- och trafiksystem.

Ur Sorsele kommuns perspektiv ligger en utmaning i att arbeta för att nå en funktionell arbetsmarknadsregion tillsammans med angränsande kommuner. En särskild kraftsamling bör i detta perspektiv göras för att bygga upp och upprätthålla en god kollektivtrafik. Detta handlar om att sätta strategiskt viktiga orter och stråk i ett regionalt perspektiv, där sådana viktiga orter kan vara andra än centralorten i en kommun. Regionen bör även vara villig att ta sig an ett större ansvar för de glesare områdena.

Olika faktorer påverkar hur transportsystem kan användas över kommungränser på ett hållbart sätt. En sådan faktor som är grundläggande för säkerhet är transport av farligt gods. Genomgående transportleder av farligt gods finns i de större trafikstråken som beskrivs i avsnitt för hållbara kommunikationer och transportsystem.

► Genomgående transportleder av farligt gods påverkas i hög utsträckning av framförallt godstransporter som rör sig inom och genom regionen. En betydande del av trafiken har även sin start- och målpunkt utanför landets gränser. Denna fråga hanteras mer ingående i avsnitt för "Transport av farligt gods".

2. En strategi för förvaltandet och utvecklingen av regionalt viktiga natur- och kulturmiljöresurser.

I arbetet bör ingå både att kartlägga områden och att utforma riktlinjer för hur de kan och bör brukas, lyftas fram och stärkas för att bidra till en positiv utveckling av regionens olika delar. Här ingår utvecklingsfrågor kopplade till riksintressen eller hantering av sårbara naturmiljöer.

Denna typ av kartläggning och planering har en stor outnyttjad potential. I dagsläget ser Sorsele kommun att mycket arbete kan göras för att förbättra och fördjupa samarbeten som syftar till ett långsiktigt hållbart förvaltning och utveckling av natur- och kulturmiljöresurser.

► Sorsele kommun har en rad viktiga resurser inom natur och kulturmiljö. Vindelfjällens naturreservat, som är ett av norra Europas största reservat, delas med Storumans kommun, Laisälvens urskogsreservat i Arjeplogs kommun gränsar också mot Sorsele kommun. Sorsele kommun ser denna typ av områdesskydd som utvecklingsområden där samarbete över kommungränserna ska eftersträvas.

► Från Bergsstaten ges fortlöpande ut tillstånd och rättigheter för mineralfyndigheter. I Sorsele kommun finns idag några områden som överlappar kommunens gränser. Detta handlar om områden i kommunens sydvästra del, område Storuman nr. 1 samt område Gunnarbäcken nr 2.

► Inom Sorsele och Storumans kommun ligger Blaikenvind, en av Sveriges största landbaserade vindkraftparker.

► Det har tidigare funnits pågående gruvverksamhet i Blaikengruvan. Anläggningen i Blaikengruvan tog även in malm från Svärträstkgruvan i processen. Svärträstkgruvan är belägen i Storumans kommun. I dagsläget är båda gruvorna nedlagda och efterbehandling pågår i Svärträsk.

3. Utpekande av strategiskt viktiga platser eller stråk för olika utvecklingsändamål.

Utifrån resultatet av de två föregående punkterna identifieras områden som i det regionala perspektivet har särskilt goda förutsättningar som utvecklingsområden. Det kan exempelvis vara områden intill noder i trafiksystemet, stråk utmed de större vägarna, strategiska stråk och knutpunkter för kollektivtrafiken eller områden av särskild betydelse för utveckling av turism alternativt att stärka förutsättningar för en större funktionell arbetsmarknad. Detta handlar konkret om stråk och platser utmed de större transportlederna: E45, väg 363 och väg 1131. Dessa transportleder löper genom kommunen och

vidare i sydlig, östlig och västlig riktning.

Noder där dessa stråk sammanfaller finns huvudsakligen i områden kring Sorsele tätort och korsningen E45 och väg 363 i kommunens södra del. Kommunen deltar aktivt i arbetet för Västerbottens Länstransportplan där mellankommunala och regionala intressen hanteras.

Den regionala nivån blir allt viktigare för att koppla samman och utveckla viktiga fysiska strukturer som skär över kommungränserna, exempelvis grön- och blåstruktur, transportinfrastruktur, kommunikationsnät och bebyggelsestruktur. Ambitionen är att tydligt visa i vilken kontext som Sorsele kommun verkar och driver sin utveckling i relation till angränsande kommuner och regioner.

Stråk och platser som är viktiga för kommunens utvecklingsändamål och har mellankommunal anknäring spänner över många ämnesområden. För Sorsele kommun handlar dessa områden framför allt om följande teman, där mer information finns under respektive avsnitt och plan: Hållbara kommunikationer och transportsystem, Riksintresse för friluftsliv, Riksintresse för naturvård, Riksintresse för kulturmiljövård, Riksintresse för obrutna fjäll, Bostadsförsörjningsplan och LIS-plan.

4. Prioriterade samarbeten inom utbildningsfrågor.

En stor utmaning för Sorsele kommun är att skapa förutsättningar för innevånare att få möjlighet att utbilda sig utan att behöva flytta från platsen de bor på. Andra utmaningar ligger i att tillgängliggöra utbildningar utifrån de näringar som är stora inom kommunen. Utifrån detta ska kommunens lärocentrum prioritera att söka nya sätt att samverka med de universitet och utbildningsverksamheter som finns i regionen. Kommunen ska särskilt utgå ifrån att tillgängliggöra utbildningsmöjligheter för näringar som har tydlig efterfrågan på arbetskraft.

5. Utvecklande av samarbeten inom förvaltning

Små kommuner har ofta mycket att vinna på samverkan inom den kommunala förvaltningen, samhällsviktiga funktioner och tjänster. Kommunen har redan flera samarbeten med grannkommuner, exempelvis telefonväxel, räddningstjänst och renhållning. Betydelsen av regional samverkan inom förvaltning, ska vara vägledande för att uppnå kommunens målsättning om en hållbar social, ekologisk och ekonomisk utveckling.

Biosfärområdet Vindelälven

BAKGRUND

Unesco har sedan 1970-talet utsett regioner runt om i världen till biosfärområden. Dessa områden ska fungera som modellområden för hållbar utveckling och söka lokala lösningar till globala och lokala utmaningar.

Sveriges nästa biosfärområde?

I Vindelälvens avrinningsområde pågår ett arbete med att skapa ett biosfärområde. Området kallas Vindelälven-Juhtatdahka och det sträcker sig från fjällen ända ut till kusten.

Genom området rinner den fritt strömmande Vindelälven likt en livsnerv. Längs älven bedrivs renskötsel av samer, Sveriges urbefolkning. "Juhtatdahka" betyder just flyttled på umesamiska och samernas långa flytt av renar mellan kust och fjäll i älvdalen är bland de längsta boskapsflyttningar vi idag känner till.

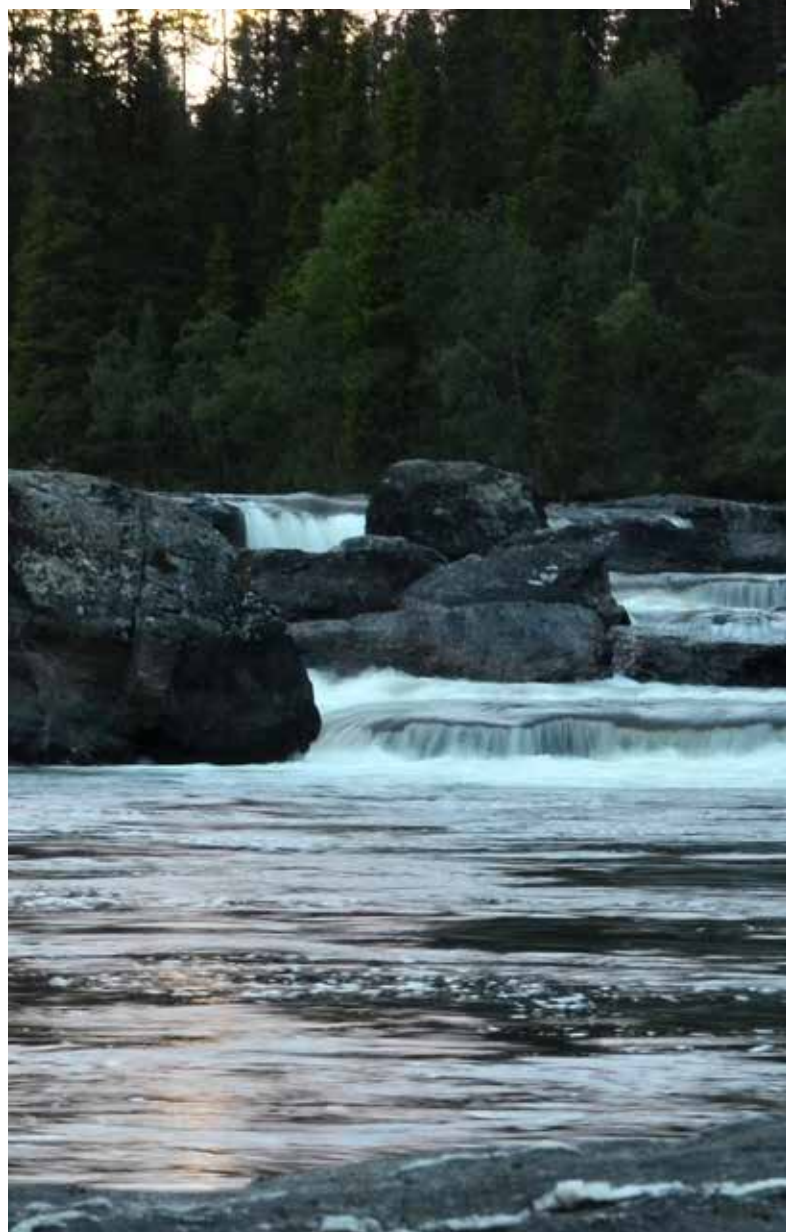
Längs med älven bedrivs också en rad andra näringar som skogsbruk, jordbruk och förädling av livsmedel, träåvaror, turism med mera. Vindelälven-Juhtatdahka biosfärkandidatur har ambitionen att vara en neutral arena och katalysator för hållbar utveckling i hela området.

Vad är ett biosfärområde?

Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling där nya idéer testas och kan ses som verktyg, som genom att samla olika aktörer skapar förutsättningar för samtal och samarbeten för att nå gemensamma mål. Arbetet bygger på lokala initiativ och handlar om att skapa förutsättningar för att älvdalen ska utvecklas samtidigt som kommande generationer ska ha samma möjligheter — vi ska bruka utan att förbruka. Ett biosfärområde innebär inga nya restriktioner, bara möjligheter. Lokal samverkan är grunden och varje biosfärområde formas efter lokala förutsättningar.

Biosfärkandidat Vindelälven verkar för biosfärområdets tre huvudsyften:

- ▶ Utveckla samhället på ett långsiktigt hållbart sätt.
- ▶ Bevara biologisk och kulturell mångfald, ekosystem och landskap.
- ▶ Stödja demonstrationsprojekt, forskning och miljöövervakning.

Fotograf: Therese Lundin

Ekonomisk planering

LÅNGSIKTIG EKONOMISK PLANERING

Sorsele har, sett mot väldigt många övriga kommuner, en låg skattekraft. Behovet av ett väl fungerande utjämningsystem är viktigt. Kommunen har även en låg befolkningstillväxt, om alls någon. Detta innebär att invånarna i produktiv ålder i Sorsele har en hög försörjningskvot. Pensionskostnaderna kommer också att öka fram till år 2030.

- ▶ Med år 2015 som basår kommer det att finnas ett "glapp" om cirka 55 miljoner kronor per år om inga effektiviseringar eller skattehöjningar görs.
- ▶ Behovet av effektiviseringar kan mätas till 1,32 % årligen fram till år 2030.
- ▶ Kommunens soliditet, där även pensionsåtagandet räknas in, kommer om planen som inkluderar ett årligt överskottsmål, att vara 0 år 2025.
- ▶ Kommunens jämförelsetal med övriga kommuner i de lagstadgade verksamheterna är höga. Här bör det till ett fortsatt effektiviseringsarbete.
- ▶ Allt ovanstående leder fram till att en dialogmodell med både medarbetare och invånare blir viktig. Alla som verkar inom vår kommun bör känna till de faktiska förutsättningar som råder i dagsläget.

Vad som är väsentligt för Sorsele kommuns framtid är att en förståelse skapas hos alla för att effektiviseringsåtgärder fortsatt kommer att krävas. Lyckas Sorsele fortsätta på den inslagna vägen om ökad kostnadseffektivitet kombinerat med effektiviseringar kommer vår skuldsättning att markant minska fram till år 2030. Det egna kapitalet, som är möjligt att nyttja för utvecklingsåtgärder, kommer att öka.

Allt ovanstående leder fram till att en dialogmodell med både medarbetare och invånare blir viktig.

Sorsele Ekokommun

EKOKOMMUN

Ordet "eko" står för att skapa en långsiktigt hållbar utveckling genom att kombinera ekologi med ekonomi. Det senare handlar i detta sammanhang om hushållning med knappa resurser. Pengar givetvis, men knappa resurser kan också vara till exempel naturresurser, ungdomar, entreprenörer och kunskap.

Insatser som förenar ett långsiktigt ekologiskt tänkande med att utveckla olika ekonomiska resurser ska vara högt prioriterade. En annan mycket viktig fråga för en ekokommun ska vara "underifrånperspektivet". Detta handlar om att åtgärder och beslut ska bygga på lokala förutsättningar och behov, att arbeta mycket med kunskapsspridning och lokalt engagemang bland befolkningen och i olika organisationer.

Utifrån detta program har förslag på 7 st områden tagits fram som kommunen ska fokusera särskilt på:

1. Attraktivitet och social hållbarhet (föreningsliv, kultur, friluftsliv, integration och folkhälsa). Satsa extra på barn/ungdom och tjejer.
2. Inköp och upphandling (lokala varor och tjänster, ställa miljökrav samverkan/dialog).
3. Utepedagogik och entreprenörskap (skolan, lokala utbildningar, samarbete med forskning och utveckling).
4. Naturresurser och ekoturism (fiske, jakt, naturupplevelser, vatten-, landskaps- och viltvård, marknadsföring).
5. Jordbruk och rennäring (lönsam basproduktion, produktutveckling).
6. Träförädling.
7. Energihushållning (effektiv energianvändning, bioenergi/förnybar energi).

OBS!

I handlingsprogram för Sorsele Ekokommun/Agenda 21 kan man läsa mer om arbetet med Sorsele som ekokommun.

Vision & värdegrund

Sorsele kommun utgår i sitt värdegrundsarbete från de nationella värdegrunder som finns antagna för lagstaddade verksamheters arbeten. Exempel på detta är den nationella värdegrunden för äldreomsorgen, förskola och skola.

Kommunens lokala vision och värdegrund formuleras framförallt i "Sorsele kommuns varumärkesstrategi", "Lokal utvecklingsstrategi" och "Medborgardialog för livskraftigt och hållbart Sorsele kommun".

VÄRDEGRUND

Värdegrunden hanterar grundläggande hur vi bemöter varandra och hur vi tar oss an våra uppdrag. Sorsele kommun ska i allt arbete ta stöd i sin formulerade värdegrund.

VISION

Kommunens vision pekar ut kommunens önska- de riktning och början på en lokal berättelse: "Ett livskraftigt Sorsele, där vi tillsammans skapar ett hållbart och generöst samhälle för alla".

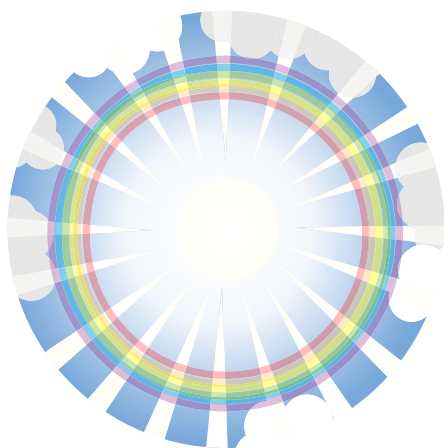
De övergripande verktygen för att arbetet med kommunens vision och värdegrund i urval är:

- ▶ Dialog
- ▶ Öppenhet och transparens
- ▶ Ett samhälle som inkluderar och utvecklar människor
- ▶ Miljödriven utveckling.

Detta handlar om att arbeta externt mot medborgare, men även internt mot den kommunala organisationen i exempelvis informationskampanjer och dialogprocesser.

För att göra den gemensamma värdegrunden och visionen känd bland medarbetare inom den kommunala organisationen är det viktigt att:

- ▶ Känna till kommunens värdegrund
- ▶ Skapa förståelse för värdegrunden
- ▶ Få organisationen att agera utifrån den värdegrund som finns.

GLÄDJE

MOD

RESPEKT

Illustrationer: Elena Lango

"Genom glädje, mod och respekt utvecklas livskraft i Sorsele kommun, där vi tillsammans skapar ett hållbart och generöst samhälle för alla. Naturen och kulturen, Vindelälven och Vindelfjällen, ger utrymme för genuina möten och närvarande människor. Frihet, kontraster och hög upplevd kvalitet skapar en önskan om att stanna kvar".

HAGS

Allmänna intressen & riksintressen

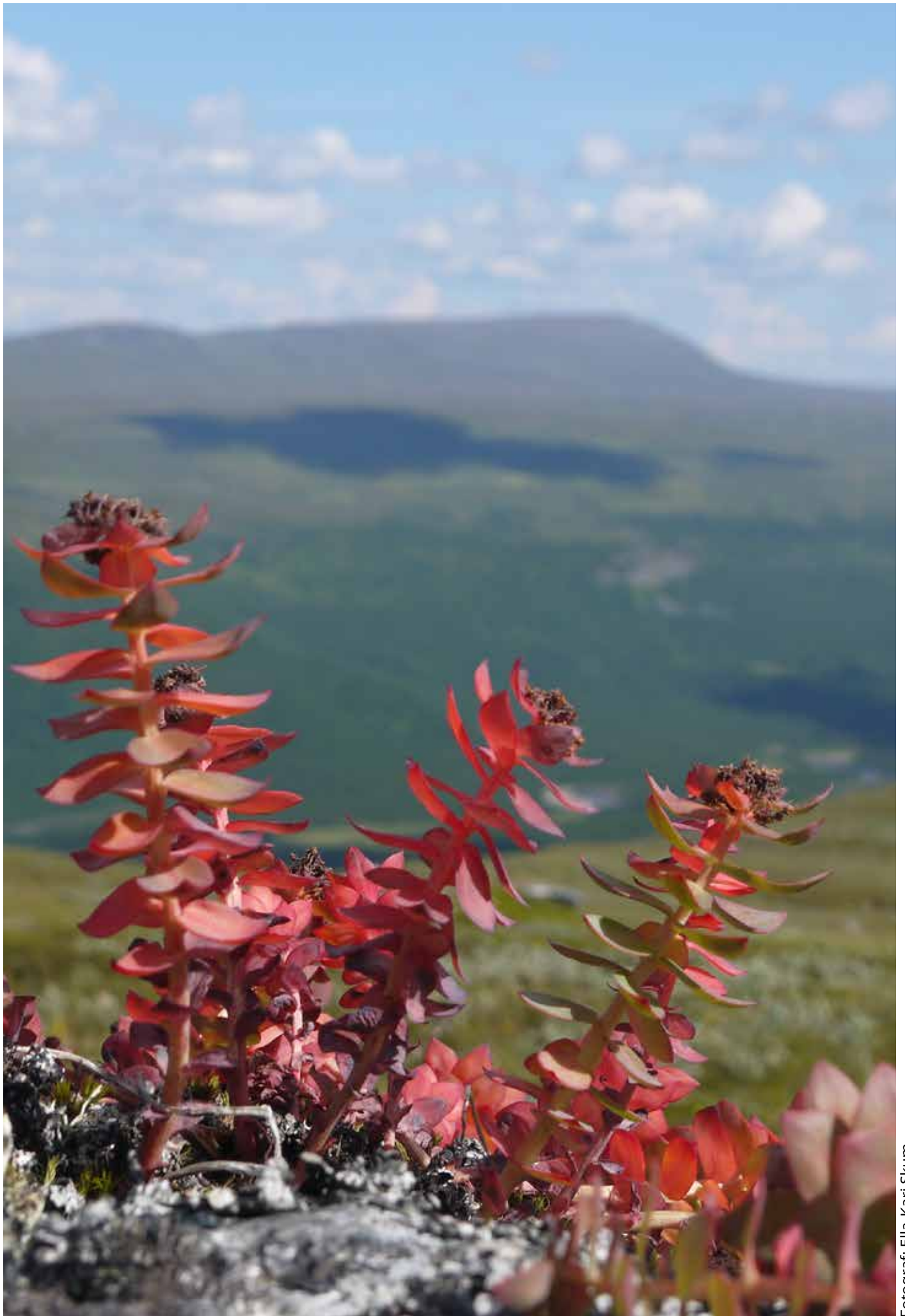
Allmänna & nationella intressen

Hur kommunen väljer att planera sin strategiska och fysiska planering kan beröra många människor på ett bredare plan. I detta avsnitt presenteras hur kommunen vill ta hänsyn till olika allmänna, lokala och nationella intressen. Dessa kan ofta ha en direkt koppling till fysisk planering, som vatten och avlopp, skogsbruk och fiske. Här finns också intressen som inte har en lika direkt koppling till fysisk planering, men som ändå är väldigt viktiga för kommunen som helhet. Det kan handla om sociala frågor, skola och utbildning. I Sorsele kommun har jordbruk och skogsbruk länge varit viktiga näringar. Detta är näringar som kommunen fortsatt vill framhålla i exempelvis lokal förädling av skogsråvara, bevarandet av jordbruksmark och en fiskevård som främjar både besökare och ortsbor. Kommunen vill också planera för möjligheten att kunna utbilda sig på distans, skapa goda sociala miljöer på skolorna och en hållbar avfallshantering runt om i kommunen.

Riksintressen

Riksintressen är mark- och vattenområden som har pekats ut därför att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Områden kan vara riksintressanta för både bevarande och exploatering, men också för olika näringar. De värden som riksintressena håller måste kunna bevaras genom utformningen av kommunens planering. Samtidigt ska riksintressena kunna vara något som används strategiskt och skapar nya möjligheter. I Sorsele kommun finns stora områden av riksintressen som obrutna fjäll i fjällvärlden, friluftsliv längs med älvdalarna och kulturmiljöer som bärare av kommunens kulturarv. Här finns också riksintresseområden utpekade för rennäringen och vindbruk. Dessa värden är något som kommunen vill bevara så de kan utvecklas och förvaltas hållbart för framtiden. Kommunen vill också betona möjligheten till att riksintresseområdena ska kunna användas strategiskt utifrån de unika och höga värden som finns. Riksintressen är inte bara till för att bevara, utan också för att utveckla. Detta handlar exempelvis om en växande besöksnäring som kan dra nytta av stora vatten-, skogs- och fjällområden. Ytterligare en aspekt ligger i behovet av att kunna hantera riksintressena utifrån nya utmaningar och avvägningar för exempelvis klimatförändringar, eller mineralfyndigheter som skulle kunna påverka riksintressenas värde. Samma markområde kan vara utpekat för flera riksintressen på en och samma gång och på så vis överlappa varandra. Ibland kan sådana överlappande intressen vara oförenliga med varandra och en avvägning behövs omkring vilket intresse som ska prioriteras. I miljöbalken anges utgångspunkter för de grundläggande avvägningarna inom kommunen. Normalt ska riksintressen som utgörs av områden i sin helhet i miljöbalkens 4:e kapitel, ha företräde framför markanvändningsintressen angivna i miljöbalken kap. 3. Sådana områden utgörs i Sorsele kommun av Vindelådalen och Tärna-Vindelfjällen, samt Vindelälven. En slutgiltig avvägning ska även göras vid enskild prövning av eventuella verksamheter eller åtgärder i områden som berörs av riksintressen. Ibland är det inte alltid tydligt vad som för intressen oförenliga. En utgångspunkt här är att ändamålen kan vara oförenliga om en användning gör det omöjligt att använda området för det eller de andra riksintressanta ändamålen. För ytterligare riktlinjer och vägledning hänvisas till Länsstyrelsens och Naturvårdsverkets material för bedömning av riksintressen.

Fotograf: Ella-Kari Skum

Social hållbarhet & folkhälsa

Social hållbarhet utgör inget riksintresse eller annat område av nationell betydelse, varken i plan och bygglagen eller miljöbalken. Däremot fastställer 1 kap 1 § plan- och bygglagen att planeringen ska "främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö".

Den sociala sfären är avgörande för om ett samhälle kan utvecklas på ett bra och hållbart sätt i ett längre perspektiv. Om inte ett sammanhang har en bra social status, där människor mår bra och fungerar bra tillsammans, spelar det mindre roll om de ekonomiska och ekologiska förutsättningarna är goda. Utan ett väl fungerande socialt arbete saknas ett av de mest väsentliga fundamenten.

Samhällen är komplexa företeelser där alla människor på ett eller annat sätt är beroende av varandra. Alla individer är lika viktiga, lika mycket värda och kan på olika sätt bidra till att gemensamt utveckla kommunen.

SOCIALA TENDENSER

Sedan millennieskiftet har många befolkningsprognoser för landsbygdskommuner som Sorsele haft en nedåtgående trend. Befolkningen blir även äldre och de åldersgrupper som är särskilt viktiga för en bra samhällsutveckling har också varit svåra att behålla inom kommunen.

De senaste åren har utvecklingen visat på tendenser som trotsar den dalande befolkningsstatistiken. Befolkningskurvan verkar på så vis plana ut något. Anledningen till detta har att göra med den stora invandring som Sverige har sett under 2010-talet. Sorsele har i denna utveckling välkomnat många nya svenskar. Samtidigt har 80- och 90-talisterna etablerat sig i kommunen som grupper i barnafödande ålder. Det är dessutom en stor andel av befolkningen som blir äldre och pensionerar sig. Inflyttning har inte bara skett till kommunen. Människor rör sig också inom kommunen. Här är Sorsele inget undantag från den urbaniseringstrend som råder i Sverige i stort

Vad är social hållbarhet?

Sorsele följer i stort de trender som finns för mindre landsbygdskommuner. Kunskapen om en sådan utveckling är viktig att ha med sig för att skapa sig en övergripande bild. Samtidigt är det viktigt att utgå från vad

*Det är därför Sorsele kommun vill att samhällsbygget genomförs med glädje, mod och respekt och med en stark betoning på ordet: **tillsammans**.*

Sorsele kommun är på många sätt en blandning av människor med olika bakgrund, nationaliteter, kulturer och traditioner. Denna mångfald är något vi ser som en styrka.

Ett arbete som görs tillsammans med olika utgångspunkter och perspektiv ställer också stora krav. Det är viktigt att ha rätt strategier, verktyg och metoder för att skapa en kommun där människor kan mötas, må bra och tillsammans förhindrar social orättvisa och exkludering. Att lyfta fram betydelsen av detta blir också särskilt viktigt med den utveckling som Sorsele och resten av Sverige befinner sig i idag.

människor på individnivå i sitt vardagsliv har för behov.

När man frågar en invånare vad den mest av allt vill ha ut av livet, är det många som värderar god hälsa och rättvisa levnadsvillkor högt. Män och kvinnor ska vara jämställda varandra, barn ska kunna göra sin röst hörd, nya svenskar ska ha möjlighet att integrera sig, samhällsservice och andra tjänster ska vara tillgängliga och äldre människors perspektiv ska tydliggöras.

Som en grund för en god social hållbarhet i översiktsplanering anger kommunen sex olika i hållbarhetsperspektiv som särskilt viktiga:

- ▶ Jämställdhet.
- ▶ Barnperspektiv.
- ▶ Integration.
- ▶ Folkhälsa.
- ▶ Tillgänglighet.
- ▶ Äldreperspektiv.

MÅLSÄTTNINGAR

1. JÄMSTÄLLDHET

Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället. Detta är grunden för Sveriges nationella mål för jämställdhet.

Av de sex nationella delmålen anger Länsstyrelsen fyra delmål som är speciellt relevanta och som Sorsele kommun har som grund i målsättningen för sin planering:

1. En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
2. Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
3. En jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män skall ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge omsorg på lika villkor.
4. Mäns våld mot kvinnor skall upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, skall ha samma rätt och möjligheter till kroppslig integritet.

Utifrån kommunens lokala förutsättningar och arbetet med Sorsele som ekokommun är yngre kvinnor och kvinnor i barnafödande ålder prioriterade områden. Detta har sin grund bland annat i de demografiska utmaningar kommunen står inför och det speciella värde dessa delar av befolkningen har för kommunen.

Målsättningen är på så vis att i kommunens övergripande arbete alltid prioritera dessa målgrupper och deras behov, uppfattning om platsen och utvecklingsmöjligheter.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

2. BARNPERSPEKTIV

Kommunen vill främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö. En central aspekt är att all planering ska utgå ifrån invånarnas vardagliga behov.

Sorsele kommun vill betona att en sådan utveckling inte enbart gäller befolkningen i allmänhet, utan för barn och unga i synnerhet. Detta tar sig konkret uttryck i hur kommunen vill framhålla och arbeta utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen, vilken innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Till detta vill kommunen peka på hur barnets rättigheter ska ta sig uttryck i det lokala sammanhanget.

Barnkonventionen

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter, inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Den innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet, men det finns fyra grundläggande och vägledande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn:

1. Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
2. Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.
3. Alla barn har rätt till liv och utveckling.
4. Alla barn har rätt att få uttrycka sin mening och få den respekterad.

3. INTEGRATION

I samhället råder det ibland meningskiljaktigheter om vad integration är och det är inte alltid tydligt vad som menas. I Sorsele vill vi arbeta för en planering som tydligt definierar integration och gör den relevant i alla delar av samhället.

Integrationsarbetet i kommunen ska inte vara något som kategoriserar olika grupper. Det ska på så vis inte bara gälla för en del av befolkningen utan för samhället i stort.

Sorsele kommun vill arbeta aktivt för att integrationsarbete ska finnas även utanför den kommunala verksamheten där alla medborgare är engagerade. Här vill kommunen inte minst framhålla den ideella sfären och civilsamhället i föreningar, studieförbund med mera. Sorsele kommun ska så långt som möjligt vara en kommun som välkomnar nyanlända, satsar på integration och ser de nyanlända som en resurs.

4. FOLKHÄLSA

Det övergripande folkhälsomålet i Sverige är att "skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen".

Detta mål innefattar elva övergripande målområden med fokus på de faktorer i samhället som bedöms påverka folkhälsan mest. Till detta vill Sorsele kommun formulera sin egen framtidsbild och uttrycka sin vision för folkhälsa i formuleringen:

Vår vision är ett Sorsele som genomsyras av engagemang, omtanke och generositet. Att leva i Sorsele är att leva friskt och starkt med kraft och glädje. Att bejaka sig själv och bekräfta sin omgivning. I Sorsele finns förutsättningar för att må bra.

Inom de elva övergripande målområdena har kommunen valt ut följande prioriterade målgrupper: *barn, ungdomar, unga vuxna och deras föräldrar.*

Sorsele kommun har väldigt bra förutsättningar för att upprätthålla och förbättra människors hälsa och välmående. Detta blir tydligt inte minst i de särskilt goda förutsättningar i friluftsliv som finns i kommunen. Sorsele har stora områden som omfattas av riksintressen för friluftsliv där Vindelfjällens naturreservat och Vindelälven är två geografiskt omfattande exempel.

Möjligheterna till tätortsnära friluftsliv är väldigt bra, men kommunens intentioner är att bli ännu bättre. Det är viktigt att människor ska kunna ha ett aktivt liv även de tider av veckan där tidsschemat är begränsat.

Skola och föreningsliv har också goda förutsättningar i kommunen för att stärka individens hälsa. Skolverksamheten har nära till naturområden och är en del av att bära vidare den kultur och historia i kommunen som har haft en stark relation till att röra på sig och tillvarata det som naturen har att ge.

Få företeelser har varit så effektiva som föreningslivet för att aktivera människan. Sorsele kommun har en rik tradition inom klassiska idrotter. Detta är en tradition som kommunen vill bära vidare, men även utveckla i nya typer av idrotter och aktiviteter som följer förändringar av levnadsmönster i samhället.

Kommunen ska arbeta aktivt för att utveckla sitt hälso- och sjukvårdsansvar utifrån de förutsättningar som finns.

5. TILLGÄNGLIGHET

Tillgänglighet är en av grundförutsättningarna för att medborgare i Sorsele kommun ska känna sig delaktiga i samhället. En planering som inte tar hänsyn till tillgänglighet i ett bredare perspektiv riskerar att skapa isolering, utanförskap och begränsande miljöer. Detta märks särskilt i de grupper i samhället som är extra utsatta, som barn, äldre, funktionsnedsatta eller personer och grupper utan sociala nätverk.

För att skapa förutsättningar för en god tillgänglighet i Sorsele behöver kommunen bli bättre på att beakta de behov som finns när samhället planeras.

Mycket av detta handlar i en kommun som Sorsele om tillgänglighet till platser, byggnader och offentlig service. Det kan även röra sig om exempelvis sociala nätverk, rekreation, kultur och natur.

6. ÄLDREPERSPEKTIV

I en kommun som Sorsele med en relativt hög andel äldre i befolkningen, blir äldreperspektivet ett naturligt område som ska prioriteras. Det handlar delvis om den fysiska miljön som bostadsförsörjning och infrastruktur, men lika mycket om den psykiska och sociala miljön.

Äldreperspektivet har starka kopplingar till många andra delar av översiktsplanen som friluftsliv, transporter och landsbygdsutveckling. Att åldras i Sorsele kommun ska innebära ett rikt liv som skapar starka sociala kontakter och erbjuder trygghet på alla nivåer.

Det är av yttersta vikt att den kommunala organisationen skapar sig en rättvisande bild över äldreperspektivet för att skapa möjligheter till en god hälsa även vid hög ålder. Sorsele kommun vill uppmärksamma situationen för äldre, med god tillgänglighet, sjukvård, service och trygga boenden.

Kommunens målsättning är att ännu tydligare inarbeta folkhälsomålen och dess lokala konsekvenser i framtida revideringar av översiktsplanen och folkhälsopolitiskt program för Sorsele kommun.

En planering som tillvaratar äldreperspektivet i kommunen ska särskilt prioritera målsättningar inom områdena *boende, miljö, service, kommunikation* och *trivsel*.

KONSEKVENSER

1. JÄMSTÄLLDHET

- ▶ Kommunen ska löpande stämma av lönesättning och anställningsvillkor så att dessa bestäms utifrån en saklig grund och inte är könsrelaterade.
- ▶ Inom Sorsele kommuns verksamhet tolereras inte repressalier eller trakasserier som på något sätt kan kopplas till kön, etnisk tillhörighet, religion eller annat.
- ▶ Sorsele kommun ska sträva mot att göra det möjligt att förena förvärvsarbete och föräldraskap. Målsättningen är att föräldraledighet ska delas lika mellan kvinnor och män.
- ▶ Sorsele kommun ska sträva mot att andelen av det kön som är underrepresenterat inom den egna verksamheten ska öka.
- ▶ Kommunen bör ta fram en särskild planering som syftar till att stärka jämställdhetsarbetet. Detta med utgångspunkt i lokala förutsättningar som har en grund i bakgrundsanalys, nulägesbeskrivning, detaljerade målsättningar och åtgärder.

2. BARNPERSPEKTIV

1. Kränkande behandling och utanförskap.

- ▶ Inom kommunens verksamheter ska det finnas en nolltolerans mot kränkande behandling samt ett aktivt arbete mot utanförskap. Detta gäller framförallt inom skolan. Det ska ske genom arbete med elever och vuxna, lärare, föräldrar, fritidsverksamheter och föreningar.
- ▶ Skolans roll i kommunen och dess roll för kränkande behandling och utanförskap måste konkretiseras tydligare genom dialog mellan berörda parter. Detta ska ske genom årliga samråd där berörda individer, grupper, myndigheter och föreningar deltar.

2. Språk och attityder

- ▶ Språk och attityd kan i dagens samhälle många gånger vara hårt och ibland även kränkande. Sorsele kommun accepterar aldrig språkbruk och attityder som inte respekterar de svenska grundläggande värderingarna för förskola och skola. Detta gäller inte bara på fysiska platser som klassrum och skolgårdar, utan även på sociala medier exempelvis. Det yttersta ansvaret för detta ligger alltid på de vuxna.

3. Utomhusmiljö och lekmiljö

- ▶ Sorsele kommun ska inom skolverksamheten aktivt och fortlöpande utvärdera hur den yttre skolmiljön upplevs av elever och lärare. Den yttre skolmiljön ska vara kreativ, uppmuntra till aktivitet och ge inspiration i vardagen.
- ▶ Kommunen ska skapa attraktiva mötesmiljöer

och tematiska indelningar i den yttre skolmiljön och lekmiljöer. De ska tillmötesgå olika åldersgrupper utifrån förskola, låg-, mellan- och högstadiet samt barn och ungdomars fritidsaktiviteter.

- ▶ Sorsele kommun vill arbeta för att stärka förutsättningar för barn och ungdomars psykiska och fysiska välmående, även utanför klassrummen och skolgården. Det handlar exempelvis om god tillgång till aktiviteter som motion, sport, friluftsliv, föreningsliv, utemiljöer, gröna miljöer, föräldrastöd och mötesplatser utanför skolan.

4. Lekplatser – klätterställningar

- ▶ Kommunens skol- och fritidsverksamheter ska arbeta för gemensamma förhållningssätt i uppställning och drift av lekplatser och klätterställningar. Arbetet ska syfta till ett effektivt användande av lekplatserna som är till för alla.

3. INTEGRATION

Kommunens arbete ska syfta till att ta fram en övergripande samlad planering för sitt integrationsarbete som tydligt definierar vad begreppet integration innebär.

- ▶ Integration ska i praktiken syfta till att ge tillgång till det egna språket inom den utbildning och samhällsservice som hanteras av kommunens verksamheter. Detta kan handla om olika typer av språktolkning vid offentliga institutioner som skola, bibliotek, badhus och andra offentliga evenemang.
- ▶ Sorsele kommun ska aktivt arbeta för att frågan om integration finns med även utanför den kommunala verksamheten, exempelvis i föreningar, studieförbund och andra ideella organisationer.
- ▶ Kommunens verksamhet ska fånga och uppmuntra samhällsengagemang för grupper som har ett särskilt stort behov av integration. Detta kan handla om arbete, egna fritidsaktiviteter och vardagssysslor som ger möjlighet att skapa relationer utanför den egna sociala sfären.
- ▶ Kommunen ska redan från början av integrationsarbetet arbeta aktivt för att individer ska ha tillgång till arbetsmarknaden. Här ska även alternativa lösningar kunna användas som exempelvis lärlings- eller arbetspraktik.
- ▶ En markör för lyckad integration är att generellt ha stärkt den egna individens livskvalitet och möjlighet att stanna kvar i kommunen.

4. FOLKHÄLSA

Social och ekonomisk trygghet

Skolan är en stor del av barn och ungdomars sociala liv. Vikten av att tiden i skolan är harmonisk och ger möjlighet till bra resultat i lärande och personlig utveckling kan inte nog understrykas.

- ▶ Kommunen ska arbeta särskilt för att tiden i skolan får vara bra såväl psykiskt som fysiskt, liksom att studieresultaten i slutändan blir tillfredsställande.
- ▶ Den ekonomiska tryggheten är för de allra flesta beroende av individens arbetsmarknadsposition. Här är det viktigt att kommunen har en bra medvetenhet genom att ständigt mäta arbetslösheten, ohälsotal och andra socialt viktiga indikatorer. Utifrån detta ska korrekta åtgärder vidtas under framtagandet av en tydlig planering som är uppdaterad och aktuell.
- ▶ För att skapa förutsättningar för en god hälsa även vid hög ålder ska Sorsele kommun ta tillvara på äldreperspektivet och utforma insatser och åtgärder utifrån detta.
- ▶ Kommunen vill arbeta för förbättra kunskap om och uppföljning av hälsa/ohälsa i kommunen utifrån folkhälsorådets arbete

Trygga och goda uppväxtvillkor

Som en förlängning av den ekonomiska och sociala tryggheten vill Sorsele kommun belysa trygga och goda uppväxtvillkor. Detta berör framförallt den psykiska hälsan och syftar till att arbeta strategiskt för barn och ungdomars levnadsvanor. Trygga och goda uppväxtvillkor ska finnas med som en markör i de planer och program som hanterar sociala frågor och hälsa.

- ▶ Föräldrar spelar en avgörande roll för barn och ungas utveckling och trygghet i livet. Därför är det viktigt att föräldrar prioriteras och stötts i sin roll, för att på bästa sätt kunna lösa problem, hitta lösningar och göra rätt insatser.
- ▶ Goda relationer mellan individer och grupper spelar en stor roll för hur uppväxten blir i slutändan. Relationer som fungerar bra är en förutsättning för att hantera problem som kränkande behandling och utanförskap samt ge ett fungerande socialt liv. Relationers roll ska på så vis alltid finnas med i den kommunala verksamheten och arbetet ska riktas in mot att omsätta dess betydelse i praktiken.

Sunda och säkra miljöer och produkter

De vardagsmiljöer som finns runt oss påverkar i hög utsträckning hur vi mår och fungerar. Det finns alltid en relation mellan den yttre miljön och hur vi mår psykiskt och fysiskt. Trygghet och säkra miljöer ska alltid finnas med när kommunen planerar sin fysiska miljö. En sådan planering ska resultera i en höjning av människors livskvalitet.

- ▶ Människan påverkar eller påverkas alltid av miljön. Boende, transporter och konsumtion av livsmedel och andra varor ger upphov till en stor påverkan på hälsan och det ekologiska kretsloppet. Här ska den kommunala verksamheten syfta till att skapa information och kunskap kring kretsloppsstrategi. Arbetet som gjorts för dessa frågor inom Sorsele Ekokommun ska prioriteras även i framtiden.

"Äldre ska inte bli förbisedda utan ska vara lika delaktiga i samhället."

5. TILLGÄNGLIGHET

Sorsele kommuns övergripande planering ska ha målsättningen att förbättra tillgänglighet inom områden som boende, kommunikationer, kultur- och fritidsutbud liksom andra typer av fysiska miljöer. Frågan om ökad tillgänglighet ska alltid få konsekvenser för hur planeringar och mål utformas.

Kommunen ska arbeta för att skapa lösningar som förbättrar samhällsservicen utifrån de resurser som kommunen har till förfogande.

Exempel på detta är:

- ▶ "Meröppna" bibliotek.
- ▶ Trygga, enkla, funktionella och rättvisa bokningar av idrottsanläggningar som serverar alla typer av organisationer som förbinder sig till kommunens villkor för användande.
- ▶ Ett medvetet arbete med lösningar som syftar till handikappanpassade lokaler.
- ▶ Planeringslösningar i den fysiska miljön som tillgängliggör och sammanbinder olika delar av bostadsområden, exempelvis gång- och cykelväg mellan Sorsele tätort och Rankbäcken.
- ▶ Sorsele kommun ska arbeta för att tillgängliggöra natur-, kultur- och friluftsområden. Beto-ningen ska ligga på tillgängliggörande och nyskapande av tätortsnära rekreativområden.
- ▶ Sorsele kommun vill arbeta för att säkerställa en långsiktigt planerad skötsel av natur- och friluftsområden som höjer tillgängligheten och trivselen för ortsbor och besökare.
- ▶ Sorsele kommun ska arbeta för att skapa säkra transportstråk och mötesplatser som tillgängliggör olika delar av kommunen och orter, i sin fysiska planering av exempelvis infrastruktur.
- ▶ Kommunen ska i sitt trygghetsarbete tillvarata perspektivet från alla samhällsgrupper i frågor som belysning, anläggning av gator, trottoarer, trafiksäkerhet med mera.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

"Få alla byar att leva vidare och blomstra. Viktigt med vägar, fungerande telefon och bredband."

6. ÄLDREPERSPEKTIV

Boende

- ▶ Sorsele kommun ska i sin fysiska och strategiska planering prioritera att möjliggöra kvarboende även ute i kommunens byar.
- ▶ Kommunen ska arbeta aktivt för att ha en tillfredsställande personaltillgång inom äldreomsorgen.

Miljö

- ▶ För att möjliggöra äldre personers delaktighet i Sorsele som ekokommun ska planeringen ha målsättningen att i hela kommunen informera, tillgängliggöra och vara nyskapande inom områden som sopsortering, kompostering, och miljöstationer.

Service

- ▶ Kommunen ska arbeta aktivt för att transportplanering prioriterar paketutlämning även ute i byar om så är möjligt.
- ▶ Offentliga lokaler ska tillgängliggöras på ett bra sätt med information och bokning som är enkla att använda med olika typer av kommunikationslösningar.
- ▶ Kommunen ska sträva mot att hitta lösningar för en effektiv och trygg hälso- och sjukvård även när patienten inte själv kan lämna hemmet.

Kommunikationer

- ▶ Kommunen ska ständigt utvärdera och sträva mot information och växel som är enkel att använda för olika åldrar.
- ▶ Sorsele kommun ska arbeta för att viktig information även når individer som inte har möjlighet att använda internet.

Trivsel

- ▶ Den allmänna trivselen ska prioriteras i den fysiska planeringen utifrån en aktiv dialog med alla åldersgrupper i samhället.

Skola & utbildning

Barn- och utbildningsverksamheten i Sorsele består av förskolor i centralorten Sorsele, Blattnicksele, Ammarnäs och Gargnäs. Grundskolor till årskurs sex finns i centralorten Sorsele, Blattnicksele och Ammarnäs. Högstadium finns endast i centralorten Sorsele. Som huvudman driver Sorsele kommun endast introduktionsprogrammet på gymnasienivå. Språkintröduktion utgör den största delen av introduktionsprogrammet. Fritidsverksamhet finns i centralorten Sorsele, Blattnicksele, Ammarnäs och Gargnäs. Till detta finns också kommunens lärcentrum som ger möjlighet till kompetensutveckling för såväl invånare som näringsliv.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

Skol- och utbildningsverksamheten har en central roll, inte bara för att upprätthålla lagstadgade krav. De ska också tillsammans med kommunens lärcentrum ha en strategisk funktion som är utvecklande för medborgare och näringsliv. En stark skola och goda utbildningsmöjligheter skapar förutsättningar för människor att stanna kvar och flytta in i kommunen.

På samma sätt är utbildningsmöjligheterna avgörande för att skapa en hållbar arbetsmarknad där näringslivets behov av kompetent arbetskraft kan tillgodoses och utvecklas framåt.

Ett starkt och anpassningsbart Lärcentrum har stora möjligheter att bidra till ett framtida Sorsele där medborgarna har möjlighet till omskolning. Med ett nära samarbete med befintliga och nya företag kan behoven styra utbudet av utbildning. Utifrån de utmaningar som kommunen har med stora avstånd, vill vi ligga i framkant inom utbildning. Detta kräver också goda kommunikationslösningar. Där ska fokus läggas på ett starkt samarbete inom regionen. Sorsele är en ekokommun och detta avspeglar sig genom att skolans verksamhet har en inriktning på entreprenörskap, miljöfrågor och en utepedagogik med nära koppling till djur och natur.

RESULTAT OCH MÅLUPPFYLLELSE

Sorseles barn- och utbildningsverksamhet har goda förutsättningar att uppnå en betydlig högre måluppfyllelse i framtiden. Skolans kvalitetsarbete ska förstärkas genom hela organisationen där alla från skolchef, utvecklingsledare, rektorer och lärare är lika viktiga för att höja skolresultaten. Sorsele har på så vis en stark framtidstro och utgår ifrån att utbildning är väldigt viktig för kommunens framtid. Målet för barn- och utbildningsverksamheten i Sorsele är: "Tillsammans levererar vi en skola av hög nationell kvalitet. Barn, elever och vårdnadshavare möts med respekt av medarbetare som sätter barn och elever i centrum."

"Tillsammans levererar vi en skola av hög nationell kvalitet. Barn, elever och vårdnadshavare möts med respekt av medarbetare som sätter barn och elever i centrum."

"Önskar ett allaktivitetshus för ALLA — ung som gammal. Med lokaler för bl.a. studiecirklar, utställningar motion och uppträdanden."

FÖRSKOLA

Förskolorna har en bra tillgång till lokaler och utrymme och kompetent personal. En målsättning som kommunen vill arbeta mot är fler legitimerade förskollärare i förhållande till barnskötare.

Förskolan i kommunen är viktig för att hela utbildningskedjan ska stärkas och resultera i högre individuell motivation, utbildningsnivå och måluppfyllelse. Det ska bli tydligt att förskolan är en mycket viktig grund för att lyckas med grundskola, gymnasium och högre studier.

FRITIDSVERSAMHET

Fritidsverksamheten är en viktig del av skolans verksamhet med syfte att stimulera elevernas utveckling och lärande. Den ska samtidigt erbjuda en meningsfull fritid.

I Sorsele är naturen och utemiljön en viktig del av varje människas vardag, och ska på samma sätt vara det i fritidsverksamheten. Under 2017 byggs det nya och mer ändamålsenliga lokaler vilket innebär större möjligheter för verksamheten att i ännu högre omfattning komplettera förskoleklassen och skolan.

GRUNDSKOLA

Sorsele kommun har under de senaste åren arbetat mycket med mottagande av nyanlända. Detta har också påverkat verksamheten exempelvis i projektet Nyanländas lärande. Satsningar på att öka kompetensen för specialpedagogik har genomförts och många lärare har deltagit. Grundskolan har också arbetat med kompetensutveckling för språkutvecklande arbetssätt.

Elevhälsan i kommunen har jobbat med att minska psykisk ohälsa bland elever. Detta ska ge

möjlighet att jobba förebyggande i hälsorelaterade frågor bland unga och elever.

Målsättningen är att upprätthålla och utveckla nya rutiner och kompetensutveckling som underlättar kommunikation, information och gemensamt lärande för alla inom organisationen.

GYMNASIESKOLA

Elevantalet på Älvbrinkens Introduktionsprogram, speciellt språkintrödningsprogram, har kraftigt reducerats på elever när det nya läsåret -17/18 startade. Verksamheten fortsätter med ambitionen att ha hög måluppfyllelse och elever som trivs tillsammans med nöjd personal.

VUXENUTBILDNING OCH LÄRCENTRUM

Vuxenutbildningen och SFI fortgår som vanligt med undervisning i spår 1 och 2-3 ihop. Sorsele Lärcentrum arbetar för att möjliggöra utbildningsinsatser för samtliga behov och medborgare i kommunen.

Verksamheten har också betydelse för utbildningar i regionen och betyder mycket för arbetet med nyanländas lärande. Kommunen ser lärcentrum som en stor resurs för barn- och utbildningsverksamheten.

Lärcentrum ska i ännu högre grad kunna bistå med utbildningsinsatser för kommunens och företagens behov, lokalt och regionalt, även i framtiden. Vuxenutbildningen och Sorsele Lärcentrum har tillsammans med kommunens arbetsmarknadsenhet ett nära samarbete i arbetet med nyanlända. Ambitionen är att Sorsele kommun ska vara en plats för delaktighet och integration i samhället.

UTMANINGAR

Som många andra kommuner i Sverige finns stora utmaningar i att rekrytera och behålla legitimerad och kompetent personal inom barn- och utbildningsverksamhet. Sorsele kommun har mycket att erbjuda sina anställda, i jämförelse med exempel storstadskommuner, vilket ska var en tydlig del av kommunens kommunikation.

Skol- och utbildningsverksamheten prioriterar att ta fram handlingsplaner som grundar sig på medarbetarnas lösningar för de grundläggande utmaningar som verksamheterna står inför. Planerna utformas av rektorer och förskolechefer och kommer bli rättesnöret de kommande åren för att aktivt öka kvalitet, motivation och måluppfyllelse i alla skolformer.

Demografiskt är det relativt stora skillnader i årskullarna vilket även här skapar möjligheter, men också förmåga att tänka nytt och våga pröva olika alternativ beroende på specifika omständigheter år för år. Det finns idag b-forms skola i Ammarnäs och Blattnicksele men inget som hindrar att andra skolor i framtiden använder samma modell beroende på elevunderlag. De pedagogiska möjligheterna är inte alltid ultimata om det är för små elevgrupper, vilket kräver stor kreativitet hos rektorer och lärare inför varje nytt läsår.

Nya utmaningar

Sorsele kommun har tagit emot många nyanlända vilket ställer höga krav på specialkompetens bland personal, men också medvetenhet och kulturkompetens hos elever och vårdnadshavare. Nya svenskar skapar möjligheter att öka medborgarantalet, men det har visat sig vara en utmaning att få enskilda elever och familjer att stanna i kommunen på lång sikt. Här blir det viktigt att arbeta framsynt på ett sätt som skapar möjlighet och vilja att stanna kvar i kommunen. Sorsele kommun har ett betydelsefullt och rikt arv från samisk kultur och näring. Kommunen är också samisk förvaltningskommun där samtliga samiska språkbehov ska tillgodoses.

Alla utmaningar bör skapa en motivation och drivkraft att hela tiden tillsammans sikta framåt mot ett lösningsfokuserat mål där barn och elever står i fokus för en ännu bättre utbildningsverksamhet. Skolan i Sorsele kommun vill utnyttja småskaligheten genom att genomföra ett systempåverkande arbete med entreprenörskap och miljöinriktning som en röd tråd i arbetet.

Det övergripande målet blir att implementera ett entreprenörsinriktat förhållningssätt hos elever och personal i hela organisationen.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Sorsele kommun ska arbeta aktivt för att stödja och utveckla möjligheten till utbildning på distans utifrån befolkningen och näringarnas behov.
- ▶ Goda kommunikationslösningar ska vara en grund för att möjliggöra distansutbildningar.
- ▶ Barn- och skolverksamheten i kommunen ska karaktäriseras av en kvalitativ småskalighet där alla barn är sedda utifrån sina egna behov.
- ▶ Som ekokommun ska entreprenörskap, miljöfrågor och utepedagogik vara kännetecknen för skolans verksamhet.
- ▶ Sorsele kommun ska sträva efter att i tidiga skeden involvera barn, föräldrar och lärare, i eventuella viktiga förändringar. Detta kan exempelvis handla om förändringar för att uppnå nationella mål, eller andra inriktningar som är viktiga för Sorsele som ekokommun.
- ▶ Skolan ska arbeta aktivt för att höja måluppfyllelsen i hela kommunen.
- ▶ Skolan ska i sin verksamhet sträva mot en långsiktig ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet.

KONSEKVENSER

- ▶ Sorsele Lärcentrum med filial i Ammarnäs ska arbeta aktivt för att tillhandahålla teknik och lokaler som möjliggör utbildning på distans.
- ▶ Miljökunskap och utepedagogik ska aktivt utnyttja de förutsättningar som finns i Sorsele kommuns natur och lokala ekosystemtjänster.
- ▶ Kommunen vill arbeta mot att få fler legitimerade förskollärare i förhållande till antalet barnskötare.
- ▶ Skolverksamheten ska arbeta aktivt för att utveckla och upprätthålla nya rutiner, och kompetensutveckling som underlättar kommunikation, information och gemensamt lärande.
- ▶ Lärcentrum och Vuxenutbildningen ska utöver sitt fokus på distansutbildningar och behov hos det lokala näringslivet, även spela en viktig roll i integrationsfrågor.
- ▶ Skol- och utbildningsverksamheten ska prioritera rekrytering och förmågan att behålla legitimerad och kompetent personal.
- ▶ Som samisk förvaltningskommun ska alla samiska språkbehov tillgodoses.
- ▶ Skolans verksamhet ska drivas på ett hållbart sätt. Detta består exempelvis av god energihushållning, källsortering, minskat svinn och relevanta krav vid upphandlingar.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

Bostadsförsörjning

BOSTADSFÖRSÖRJNINGSPROGRAM

Tillgången till bra bostäder för alla medborgare är både en nationell och en kommunal fråga. Det finns en lagstiftning som säger att alla kommuner ska ta fram ett program som visar hur de arbetar med bostadsförsörjning, Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.

Fyra serviceorter

Sorsele kommun arbetar sedan sommaren 2017 med att ta fram ett bostadsförsörjningsprogram. Det sker i samverkan med översiktsplanarbetet, med samma vision, och fokuserar främst på de fyra serviceorterna Ammarnäs, Sorsele, Gargnäs och Blattnicksele.

Behov och efterfrågan

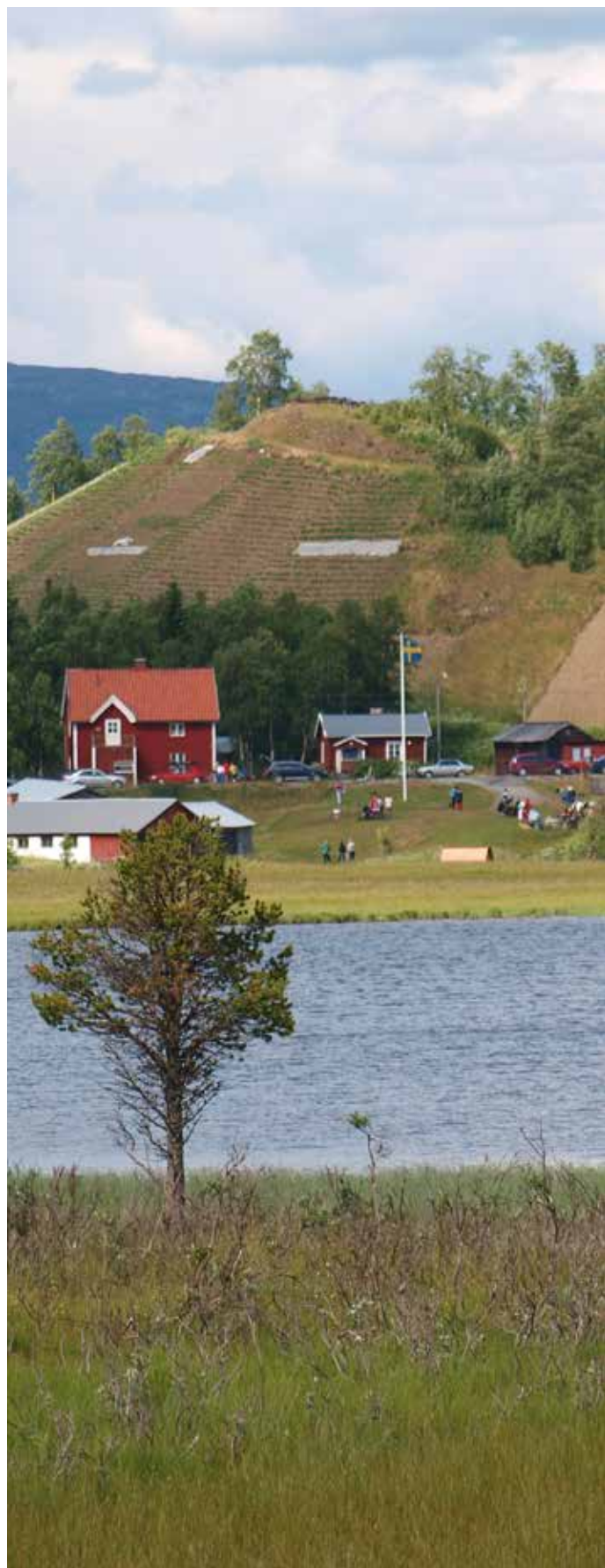
Med hjälp av statistik från SCB, Statistiska Centralbyrån, och analyser och underlag från Länsstyrelsen Västerbotten går det att få en överblick över bostadssituationen i kommunen. Som helhet har det länge funnits ett överskott på bostäder, men vid en närmare analys visar det sig att vissa typer av bostäder saknas på vissa platser. Ett exempel är små lägenheter i Sorsele. Att det saknas vissa typer av efterfrågade bostäder gör det svårare för unga att stanna och flytta in, för företag att rekrytera och för kommunen att vara en attraktiv plats.

Flyttkedjor

Flyttkedjor brukar beskrivas som något som uppstår när nya bostäder byggs, och de som flyttar in lämnar plats för andra i sitt tidigare boende.

I en kommun som Sorsele, där bostadsbyggandet är lågt, finns det även andra faktorer som spelar stor roll för flyttkedjor. Det handlar främst om generationsväxlingar, där äldre personer flyttar till bättre anpassade boenden eller liknande. Detta gör det möjligt för nya individer att hitta boende som ofta efterfrågas på den lokala bostadsmarknaden.

Ett liknande förhållande finns mellan flerägda fastigheter som inte nyttjas för permanent boende och dess potential för att tillgodose bostadsmarknadens efterfrågan. Flyttkedjor kan också skapas genom att inreda outnyttjade utrymmen, som gårdshus och oinredda vindar.

RIKTLINJER OCH ÅTGÄRDSPROGRAM

För att få en bra bostadssituation krävs det samverkan mellan flera parter: kommunen, markägare, byggare, förvaltare och finansiärer. Att få finansiering för nyproduktion i synnerhet är ett problem som Sorsele delar med många små kommuner. En lösning på det kan vara att bygga på de mest attraktiva platserna där det går att förvänta sig att värdet på byggnaderna består.

Riktlinjerna i programmet ska beslutas politiskt och visa vad kommunen vill uppnå och hur man vill samverka med andra aktörer. Åtgärdsprogrammet är de konsekvenser som beskrivs nedan utifrån de målsättningar som kommunen har för sin bostadsförsörjning.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Planeringen av kommunens bostadsförsörjning ska utgå från översiktsplanen och kommunens vision och värdegrund.
- ▶ Kommunens bostadsmarknad och byggande ska ge alla människor en god social och hälsosam livsmiljö, skapa en god hushållning av resurser och energi och underlätta bostadsbyggande och ekonomisk utveckling.
- ▶ Bostadsmarknaden ska kännetecknas av att konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som motsvarar deras behov.
- ▶ Byggnader och anläggningar ska placeras och utformas på ett miljöanpassat sätt med en god hushållning av mark, vatten och andra resurser.

KONSEKVENSER

- ▶ Kommunalt markinnehav i attraktiva lägen runt om i kommunen, kan användas för att ge byggare och investerare möjlighet till rimlig avkastning på nyproduktion. Direkt markanvisning och markanvisningstävling kan vara ett sätt att styra vad som byggs och hur.
- ▶ Kommunen ska eftersträva blandade upplåtelseformer i de större orterna Sorsele, Ammarnäs, Blattnicksele och Gargnäs.
- ▶ Kommunen ska ha en aktiv markpolitik genom att förvärva mark i strategiska lägen och erbjuda förmånliga markanvisningar för att uppfylla allmänna och kommunala behov.
- ▶ Kommunen ska eftersträva en god dialog och ett gott samarbetsklimat med markägare, byggare och andra aktörer inom bostadssektorn för att säkerställa en bra utveckling av bostadsförsörjning.
- ▶ Kommunen ska ha en bra omvärldsbevakning och lokal kännedom för att tidigt kunna se trender och därmed ha möjlighet till god planberedskap.
- ▶ Kommunens detaljplaner bör utformas för att långsiktigt vara beredd på ändrade förutsättningar.
- ▶ Kommunen ska i det egna beståndet planera för att försörja aktuell och kommande efterfrågan som finns och kommer att finnas i framtiden på den lokala bostadsmarknaden.

Riktlinjer för bebyggelse

ALLMÄNNA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR BYGGANDE

En grundläggande princip i plan- och bygglagen är att markanvändning för bebyggelse ska vara lämplig ur allmän synpunkt. Kommunen ska pröva denna lämplighet vid planläggning, i samband med prövning av bygglov eller vid förhandsbesked. I samma process ska hänsyn tas till miljöbalkens hushållningsbestämmelser.

Den allmänna lämplighetsprövningen kan äga rum i olika steg. Den första prövningen för hela kommunen sker i samband med upprättandet av översiktsplanen. Ett andra steg kan vara upprättandet av fördjupad översiktsplan, där avgränsningar och olika intressen kan definieras ytterligare. I ett sista steg upprättas detaljplan eller områdesbestämmelser. Här får lämplighetsprövningen en direkt rättsverkan i förhållande till enskilda markägare.

När det byggs utanför detaljplan, äger lämplighetsprövningen rum i anslutning till prövningen av bygglov och förhandsbesked. I plan- och bygglagens andra kapitel kan man läsa om vilka allmänna intressen som ska tas hänsyn till när bebyggelse planeras. Detta är allmänna bestämmelser som ger möjlighet till lokala bedömningar. Dessa grundläggande principer gäller även vid framtagande av nya detaljplaner.

Krav omkring nybyggnationer

I detta kapitel beskrivs grundläggande principer för den allmänna lämplighetsprövningen utanför detaljplan inom kommunen. Inom kommunen

byggs det idag i relativt liten omfattning och det är av stor vikt att kunna planera på ett sätt som stimulerar byggande. I vissa fall kan det ändå finnas behov av att styra byggande. Det gäller först och främst orter med tekniska förutsättningar eller där byggandet kan hjälpa upp bristen av service.

Utanför översiktsplanens utpekade serviceorter och utvecklingsområden, bör prövningen av bygglov och förhandsbesked i många fall kunna ske utan ett upprättande av detaljplan. I samband med exploatering och ny bebyggelse är det särskilt viktigt att i tidiga skeden utveckla dialoger med kommuninnevånare och andra berörda. Detta är en förutsättning för att skapa bra beslutsunderlag till planering och hantera eventuella intressekonflikter samt mobilisera medborgare, näringar och andra berörda parter.

Kommunens allmänna riktlinjer för bebyggelse utgår från prövning enligt plan- och bygglagen. Utfart, vatten och avlopp ska gå att lösa på ett godtagbart sätt och en lämplig tomtplats ska kunna utformas kring bygganden. Utanför detaljplanelagda områden ska kända sakägare ges möjlighet att komma med synpunkter för ansökan om bygglov för nya byggnader. Det är inte bara lokaliseringen som har betydelse för den byggda miljön, utan även estetik, utformning och konstruktion. Här anger plan- och bygglagen krav för byggnaders tekniska egenskaper. Dessa krav ska följas utifrån de krav som finns på varsamhet och underhåll i plan- och bygglagen.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

PERMANENTBEBYGGELSE

En grundläggande förutsättning för möjligheten till bygglov eller positivt förhandsbesked, är att läget inte strider mot översiktsplanens avsikt. Exempelvis kan ett ärende strida mot översiktsplanen om det skadar eller väsentligt påverkar värdet i områden som är utpekade för viktiga intressen, som friluftsliv, kulturmiljöer, naturvård, eller liknande.

I områden som har en fördjupning eller ett tillägg till översiktsplanen, behöver lokaliseringen ha stöd i den. I de fördjupade planerna eller tilläggen har kommunen beskrivit och tagit ställning till markanvändningen i det aktuella området.

När bygglov i områden som inte har fördjupningar prövas, ska hållbarheten i de behov som byggandet är tänkt att fylla beaktas. Här ska man också ta hänsyn till olika aspekter som är aktuella för glesbygd, som reseavstånd och kostnader för samhället. Bedömningen ska också ta hänsyn till den enskildas behov av service, och konsekvenserna av dem.

Det är viktigt att ta hänsyn till värdet som olika lokaliseringar av bebyggelse kan innebära för kommunen i stort, och för kommunens olika delar.

Det bör vara en utgångspunkt att det görs en hänvisning till orter med befintlig service, eller i anslutning till redan befintliga helårsbostäder. Arbete på platsen kan också vara en anledning att bedöma en lokalisering som lämplig.

Vid lokalisering av bebyggelse i anslutning till allmän väg gäller väglagens övergripande bestämmelser och Trafikverkets regler. Det bör alltid vara en målsättning att samordna utfarter till det allmänna vägnätet. Ny bebyggelse bör först och främst placeras till befintliga, trafiksäkra anslutningsvägar.

VA-frågor ska lösas på ett ekonomiskt och miljömässigt hållbart sätt. Vid lokalisering inom ett verksamhetsområde för kommunala vattentäkter ska anslutning till VA-nätet ske, om det inte finns en annan och mer ekologisk lösning. Detsamma gäller för områden med gemensamma VA-anläggningar. Utanför VA-verksamhetsområdena behövs en särskild prövning.

När ny bebyggelse kan bli aktuell, ska en detaljerad analys av en god utveckling ur allmän synpunkt göras.

Några huvudsakliga principer som kommunen försöker tillämpa för bebyggelse på landsbygd är att:

- ▶ Nya trafikutfarter och infarter för väg av betydelse för genomfartstrafik undviks.
- ▶ Långsiktigt varaktiga åkrar inte bebyggs, utan att bebyggelse istället placeras i gränsområden mellan åker och annan mark.
- ▶ Byns eller husgruppens individuella mönster och karaktär behålls.
- ▶ Traditionella proportioner, volymer, material och färger tas upp även i de nya byggnaderna.
- ▶ Befintliga byggnader underhålls och byggs om på ett varsamt sätt och med hänsyn till deras särdrag och kulturella kvaliteter.

Det ska göras en detaljerad analys av en god utveckling ur allmän synpunkt, när en ny bebyggelse kan bli aktuell. Detta är en förutsättning för att skapa en god social boendemiljö samt samordna trafik och samhällsservice.

Ett minsta krav för lokalisering är att den görs i närheten av allmän väg, om det inte är fråga om näringsrelaterad bebyggelse. I dessa fall är minimikravet att lokaliseringen görs med närhet till enskild eller allmän väg.

Här anges riktlinjer i tre exempel:

1. I centralorten Sorsele och orterna Ammarnäs, Blattnicksele, Gargnäs bedöms nylokalisering av permanentbebyggelse vara passande med hänsyn till planeringen av en god samhällsservice. Utbyggnaden ska ske under planmässiga former.
2. Ställningstaganden för permanentbebyggelse kan göras från fall till fall i övriga delar av kommunen. För en positiv bedömning bör efterfrågan på permanentbebyggelse i området vara så övergripande och bestående att den ekonomiska hållbarheten bedöms tillräcklig även på lång sikt.

Det ska även finnas befintlig och/eller framtida möjligheter för tillfredsställande kommunal service med rimlig kostnad för kommunen.

- Man bör kunna tillåta bebyggelse som redan kan utnyttja befintliga resurser eller som kräver marginella ökningar av kommunala insatser.
3. Utöver ovanstående riktlinjer kan det också finnas skäl att bedöma ny permanentbebyggelse som lämplig, även om de inte uppfyller innehållet i övriga riktlinjer. Särskilda skäl kan till exempel vara en bestående anknytning till näringsverksamhet i närheten.

Med näringsanknuten bebyggelse menas sådan bostadsbebyggelse där närhet mellan bostad och verksamhet är nödvändig för att näringen ska kunna bedrivas. Detta handlar exempelvis om generationsväxling inom skog och jordbruk, verkstadsrörelse eller andra platsbundna verksamheter. I undantagsfall kan bestående sociala eller medicinska behov vara grund för särskilda skäl.

FRITIDSHUSBEBYGGELSE

Fritidshusbebyggelsen i kommunen är framför allt koncentrerad till områden kring Ammarnäs, Sorsele, mindre byar samt Vindelälvens, Laisälvens och Juktåns dalgångar.

Fritidshusen spelar en viktig roll för att öka underlaget för service, handel och besöksnäring. Kommunen vill därför stärka utvecklingen av fritidshusbebyggelse och tillgängliggöra attraktiva områden.

Det finns iordningställda, större områden i Ammarnäs och Sorsele-Nalovardo avsedda för koncentrerade fritidshusområden. Dessa är särskilt viktiga för utveckling av fritidshusområden.

Kommunen ser också vikten av enskilda fritidshus eller grupper, utanför dessa områden. Attraktiva markområden för fritidshusbebyggelse finns ofta i anslutning till vattendrag. Här ska ärenden kunna utgå ifrån kommunens LIS-plan.

För annan mark gäller följande rekommendationer:

- ▶ Fritidshusbebyggelse bör i första hand ske som enskilda lokaliseringar eller i mindre grupper som överensstämmer med byarnas övriga karaktär.
- ▶ Bebyggelsen bör inte växa ihop i stråk längs sjöar och vattendrag i för hög utsträckning.
- ▶ Mindre grupper av bebyggelse bör skiljas åt med obebyggda partier.
- ▶ Enstaka eller mindre grupper av fritidshus kan lämplighetsprövas direkt som bygglov.
- ▶ Större grupper av bebyggelse, eller där en mer samlad bedömning behövs, bör prövas med en planutredning eller med en detaljplan. Detta gäller särskilt för projekt där det kan finnas stora motstående och/eller allmänna intressen.
- ▶ Jordbrukets, skogsbrukets och rennäringens intressen ska väga tungt om intressekonflikter uppstår.

MILJÖANPASSNING

En viktig grund för samhällsplaneringen i kommunen är Sorsele som ekokommun. Här utgår kommunen ifrån särskilt framtagna riktlinjer, för att höja den ekologiska grundsynen. Riktlinjerna ska fungera som rådgivning och information vid privat byggande.

Vid all kommunal byggverksamhet ska nedanstående riktlinjer användas:

- ▶ Trä och andra naturliga byggmaterial ska prioriteras.
- ▶ Grundläggningar och byggmaterial ska vara mycket väl uttorkade.

Fotograf: Therese Lundin

- ▶ Radonhalten ska kontrolleras och byggnader utföras radonsäkert vid misstanke om förhöjda halter.
- ▶ Byggnad, uppvärmning och utrustning ska vara energieffektiv. Uppvärmningen ska om möjligt baseras på lokalt producerad och förnybar energi och ge låga utsläpp till luften.
- ▶ Ekologiska, lokala lösningar för vatten- och avloppsförsörjning kan övervägas där det är lämpligt.
- ▶ Stor vikt ska läggas vid en god utomhusmiljö, särskilt där barn och ungdomar ska vistas. Utomhusmiljön ska nyttja naturens förutsättningar och ge goda möjligheter till kreativitet och fysisk aktivitet.
- ▶ Restmaterial från byggande och rivning ska källsorteras enligt Återvinningscentralens anvisningar.
- ▶ Entreprenader och upphandlingar ska utformas så att mindre företag har möjlighet att lämna anbud och delta på samma villkor som övriga. Relevanta miljökrav ska ställas vid upphandling.

HÅLLBAR UTEMILJÖ OCH LEKMILJÖ

Skolan och förskolan är några av kommunens viktigaste platser för barns och ungas utveckling. Här befinner de sig en stor del av dagen vare sig de vill eller inte.

Den fysiska miljön har stor betydelse för barns och ungas hälsa, utveckling och lärande. Det är därför viktigt att skol- och förskolegårdar planeras på ett medvetet sätt, för att öka barns och ungas välmående.

Barn har också rätt till lek i en stimulerande, trygg och lämplig miljö. Det innebär bland annat att barns miljöer ska vara säkra och tillgängliga. I detta tillämpas de gällande riktlinjer som finns för utemiljö och lekplatser, från såväl Konsumentverket som plan- och bygglagen.

Kommunen bör också aktivt utvärdera hur den yttre skolmiljön upplevs av elever och lärande. Skolans utomhusmiljö ska uppmuntra till kreativitet, aktivitet, inspiration och kunna ha tematiska uppdelningar för olika åldersgrupper.

Utemiljöer och lekplatser har även stor bety-

delse på fritiden. Kommunen vill i detta ta vara på den goda tillgången till naturliga utemiljöer, i naturområden och tätortsnära skogsområden. Ny bebyggelse bör planeras med hänsyn till detta, utifrån den lokala naturens förutsättningar. Dessa miljöer ska vara aktivitetsskapande och stärka psykiskt och fysiskt välmående, särskilt för barn och unga.

RADON

I Sorsele kommun kommer radon i bostäder och lokaler främst från marken eller hushållsvattnet. Radonförekomst i dricksvatten följer med radonförande berggrund, och utgör en betydande källa för exponering i inomhusluft. Användningen av blå lättbetong har varit relativt begränsad i området, varför byggnadsmaterial utgör en liten radonkälla i kommunen.

Ett stråk med radonförande berggrund löper över kommunen, från Gargnäs i sydost och upp mot Ammarnäs i väster. I egna hem har radonmätningar genomförts i omgångar, vilket bland annat visat att tätorterna Sorsele och Blattnicksele generellt har lite lägre förekomst av förhöjda radonhalter i inomhusluft, och att Gargnäs och Ammarnäsområdet uppvisar högre värden. Vid nybyggnation av bostäder, så väl fritidshus som permanentbostäder, ska förekomst av markradon tas i beaktande, och vid behov ska åtgärder genomföras så att gränsvärdet för radonhalt i nya byggnader understigs.

I kommunala vattentäkter ska förekomst av radon understiga gränsvärdet på 100 Bq/l.

BRANDSKYDD

Generellt tillämpas boverkets regler för brandskydd i fall av nybyggnation. Alla byggnader ska på så vis ha ett byggnadstekniskt brandskydd, men hur höga kraven är beror på typ av byggnad och verksamhet. Kommunen vill arbeta för fortsatta utbildningsinsatser för allmänhet och företag i brandskydd, exempelvis "Säkert hem" samt första hjälpen.

Den fysiska miljön har stor betydelse för barn och ungas hälsa, utveckling och lärande.

RIKTLINJER FÖR BYGGANDE I FÖRHÅLLANDE TILL ANDRA VIKTIGA INTRESSEN

Fotograf: Therese Lundin

JORD- OCH SKOGSBRUK

Stor hänsyn ska tas till jord- och skogsbrukets intressen. Långsiktigt brukningsvärd åkermark bör inte tas i anspråk för andra ändamål. Om annan lokalisering av bebyggelse finns, bör även annan värdefull åkermark ha ett stort skyddsvärde. I de fall åkermark ändå utnyttjas för bebyggelse bör påverkan minimeras.

Ny bostadsbebyggelse för så kallad generationsväxling i jordbruket bör se till att något av husen placeras så att det kan styckas av till egen självständig fastighet.

Sammanhängande skogsområden bör inte användas till bebyggelse eller annan ändring i markanvändningen. Den mark som behövs till vägar eller ledningsgator till bebyggelse, överstiger ofta den areal som upptas av själva tomten.

RENNÄRING

Inom ett område som har betydelse för rennäringen bör prövning av ny bebyggelse eller annan ändrad markanvändning som kan ha inverkan på renskötseln ske i samråd med berörd sameby.

Kompletteringar inom eller i anslutning till befintliga bebyggelsegrupper eller andra åtgärder inom ramen för pågående markanvändning bör normalt medges om det inte avsevärt hindrar rennäringens intressen. Jord- och skogsbrukets pågående markanvändning bör kunna fortgå.

Rennäringens intressen i förhållande till skogsbruket ska beaktas vid normal tillämpning av de allmänna hänsynsreglerna för skogsbruket. I kapitel för rennäringen som riksintresse beskrivs ytterligare förutsättningar inom kommunen med tillhörande kartmaterial.

I bifogat material finns även beskrivningar utifrån Grans och Rans samebyars renbruksplaner. Dessa ska användas som underlag i kommunens planering.

ALLMÄNNA VÄGAR

Lokalisering omedelbart intill en allmän väg bör undvikas. Inom ett avstånd av tolv meter från ett vägområde får man inte uppföra byggnader, göra tillbyggnader, utföra andra anläggningar eller vidta andra sådana åtgärder utan länsstyrelsens tillstånd.

Om det är nödvändigt med hänsyn till trafiksäkerheten kan länsstyrelsen föreskriva att avståndet ökas, dock högst till 50 meter. I första hand bör ny utfart, och bebyggelse som medför ny utfart, anordnas mot enskild väg.

Om utfart tas mot allmän väg ska den vara trafiksäker och ordnad på ett sätt att samordning med befintlig eller framtida bebyggelse kan ske. Motsvarande bedömning ska göras vid prövning av markanvändning som medför ökat utnyttjande av befintlig utfart.

LANDSKAPSBILD

Vid placering och utförande av bebyggelse ska hänsyn tas till effekterna på landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Det gäller särskilt bebyggelse i anslutning till större vägar och/eller i områden med tilltalande landskapsbild. Byggnaders utformning och färg bör anpassas till befintliga förhållanden och den lokala byggnadstraditionen. För ytterligare beskrivningar av kommunens olika landskapskaraktärer se kapitel för landskapskonventionen.

HÄNSYN TILL RIKSINTRESSEN

Inom Sorsele kommun finns relativt stora områden som berörs av något riksintresse eller allmänt intresse.

Exempel på riksintressen som tillsammans omfattar stora delar av kommunen är riksintresse för obrutna fjäll, natur och kulturmiljövård samt rennäring.

Jordbruket, men framförallt skogsbruket, omfattar också stora markområden. Dessa beskrivs övergripande i särskilda kapitel med tillhörande kartmaterial.

Generellt gäller att områden med riksintressen ska skyddas mot åtgärder som kan påverka områdenas värden påtagligt. I Bilaga 1 — Områdesvisa rekommendationer finns ytterligare beskrivningar av riksintressenas värden och geografi, med tillhörande kartmaterial.

RIKSINTRESSEN MED KARTHÄNVISNINGAR

Här under listas riksintressen (redovisas med tillhörande beteckningar som referat till bifogat kartmaterial för Riksintresse Naturvård, Friluftsliv och Kulturmiljöer):

Vindelfjällen (RN1, RO1)

Vindelfjällen omfattas av riksintresse för naturvård, och obrutna fjäll. Området berörs också av Vindelfjällens naturreservat.

Giertsbäcksdalen (RN2)

Giertsbäcksdalen omfattas av riksintresse för naturvård. Området omfattas även av Vindelfjällens naturreservat.

Juktådalen/Matsorliden (RN3)

Utgör riksintresse för naturvård. Området omfattas även av Vindelfjällens naturreservat.

Kirjesålandet/Närtabäcken (RN4)

Utgör riksintresse för naturvård och berörs av Vindelfjällens naturreservat.

Vindelälven (RN10, RF2, RK1)

Utgör riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljö. I kommunens övre del omfattas älven även av Vindelfjällens naturreservat.

Nalovardo (RN7)

Riksintresse för naturvård. Omfattas även av naturreservat.

Gimegolts (RN8)

Utgörs av 16 ha område för riksintresse naturvård.

Storblaiken/Lillblaiken (RN5)

Område för riksintresse naturvård. Området utgör även naturreservat.

Gargån (RN11)

Område för riksintresse naturvård.

Malån (RN9)

Område för riksintresse naturvård.

Lycksamyran (RN12)

Område för riksintresse naturvård. Omfattas även av naturreservat.

Laisälven (RK2)

Fornlämningsmiljöerna längs med Laisälven omfattas av riksintresse för naturvård.

Jillesnoule kapellplats (RK3)

Riksintresse för naturmiljö.

Ammarnäs (RK4)

Delarna av Ammarnäs som omfattas av bland annat kyrkstaden, potatisbacken och ladlandskapet, utgör riksintresse för kulturmiljö.

Tjulträsk (RK5)

Områden kring nybyggen och samiska miljöer i Tjulträskdalen, utgör riksintressen för kulturmiljöer.

Åkernäs/Överstjuktan (RK6)

Området kring Åkernäs och Viktoriakyrkan utgör riksintresse för kulturmiljöer.

Skogsbruk & jordbruk

4 § Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

OMVÄRLDSANALYS

Sorsele kommun är en klassisk jord- och skogsbruksbygd. Näringarna har, genom tiderna, förändrats på många sätt. Det har även uttrycket för deras närvaro i kommunen. De gröna näringarna är några av de allra viktigaste för kommunen, trots denna förändring. Detta handlar inte bara om råvaruproduktion inom skogsbruket, utan även träförädling, en källa till livskvalitet för invånarna och alternativa former av jordbruk.

Tidigare former av jordbruk har ofta handlat om klassiska typer av mjölk- och köttproduktion. Nu växer olika former av deltidjordbruk fram, med mindre besättningar och alternativa djurslag.

Den lokala livsmedelproduktionen spelar en viktig roll i kommunens målsättning för ekologisk och klimatrelaterad hållbarhet. Inte bara lokalt utan även regionalt och nationellt. Detta är viktigt för landsbygdens näringslivsutveckling och livsmedelsproduktion, men har även stor betydelse för en öppen landskapsbild och en attraktiv boendemiljö i kommunen.

Inom både trä- och jordbruksindustrin finns lokala aktörer som mycket framgångsrikt förädlar de råvaror som kommer från kommunen. Kommunen vill här understryka behovet av att ytterligare höja förädlingsgraden lokalt, på ett sätt som gynnar den lokala arbetsmarknaden och ekonomin. Viktig jordbruksmark i kommunen finns framförallt kring områden i anslutning till Sorsele tätort, orterna Ammarnäs och Blattnicksele samt Gargnäsområdet och områden kring Sandsjön.

Jordbruksmarken följer också två huvudstråk. De löper efter Vindelälvens dalgång och Juktåns mellersta och nedre delar.

De stora skogstillgångar som finns i kommunen har inte bara ekonomisk betydelse. Skogen i kommunen står som leverantör av ekosystemtjänster som jakt och fiske, svamp- och bärplock-

ning. De ekosystemtjänster som skogen erbjuder är grunden för en växande besöksnäring och tar tillvara på skogliga perspektiv som annars ofta har en mansdominerad karaktär. Om manliga markägare ofta ser på skogen som ett viktigt virkesförråd, har kvinnliga markägare kunnat finna ytterligare viktiga aspekter, som att skogen kan vara ett skaffereri för bär och svamp samt till för rekreation. Här ser Sorsele kommun att det är av yttersta vikt att sträva mot en jämställdhet, där även kvinnor ges möjlighet att ta aktiv del i skogsbruket och jordbruket.

Sorsele kommun vill lyfta tydliga produktionsmål såväl som övriga viktiga värden som skogen erbjuder.

"Framhålla för yngre generationer om skogsbrukets möjligheter. Låt dem följa med!"

"Samarbeta mer regionalt för att utöka marknaden för närproducerat inom jordbruket."

Fotograf: Maria Broberg

En stor del av kommunens yta är idag skyddad inom reservat. Ett aktivt skogsbruk är ekologiskt mycket viktigt för klimatet och för att kunna minska användningen av fossila produkter.

Levande skogar kräver även att skog sköts och brukas i olika former och är tillgänglig för människor. Skogsbruket bedrivs med större hänsyn till miljön idag, inte minst med hänsyn till vattendrag och kulturmiljöer, men skötselmetoderna är ganska likartade och det finns mer att göra kring till exempel avverkningsformer och hur andra värden i skogen än trä kan utvecklas och samnyttjas.

Markanvändningen inom skogsbruket ska bli så ekologiskt hållbar som möjligt, samtidigt som produktionen och en stark äganderätt upprätthålls.

Sorsele kommun är positiv till naturvård, men förordar inte utökat naturskydd, annat än eventuellt i tätortsnära områden med hög tillgänglighet. Skötsel och information om skyddade områden behöver förbättras.

Markanvändningen ska bli så ekologiskt hållbar som möjligt inom skogsbruket, samtidigt som produktionen och en stark äganderätt upprätthålls, och kommunen ska medverka i dialo-

ger kring till exempel olika skötselformer, ökat mångbruk av marken och olika intressekonflikter. Förädlingen av träråvaran kan öka ytterligare och bidra till en hållbar utveckling. Klimatförändringarnas effekter på skogsbruket måste analyseras närmare.

På samma sätt som samhället i stort, står jord- och skogsbruket inför ett generationsskifte. Detta behöver nödvändigtvis inte vara negativt, utan kan innebära nya möjligheter för nyinflyttade eller bofasta inom kommunen att ta del av jord- och skogsbruket och höja sin livskvalitet. Sorsele vill vara en kommun där det finns möjlighet att leva sitt liv utifrån de unika tillgångar som jord- och skogsbruk ger.

För att möjliggöra för befintliga och nya jordbrukare i kommunen är det viktigt att mark för jordbruk prioriteras och inte fragmenteras om så är möjligt. En sådan prioritering ska heller inte omöjliggöra exploatering, men all utveckling ska ske på ett sätt där många intressen kan tillvaratas.

Sorsele kommun vill övergripande ge hjälp och stöd i möjligheterna att ta del av exempelvis Landsbygdsprogrammet. Kommunens stöd för jordbruk och skogsbruk ska ha syftet att öka samverkan och långsiktig hållbarhet.

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

► Skogsnäringen är en av kommunens viktigaste näringar. Kommunens verksamhet ska karaktäriseras av att söka och skapa synergieffekter mellan skogsbruk, jordbruk och andra näringar, som resulterar i fler arbetstillfällen och ett hållbart jord- och skogsbruk.

► Kommunens verksamhet ska sträva mot att förenkla skogs- och jordbruksrelaterade projekt som gagnar det offentliga. På så sätt kan synergieffekter skapas mellan näringen och medborgarna exempelvis, inom friluftsliv, fiske och jakt.

► Sorsele kommun vill verka för en god relation och dialog mellan jord- och skogsbruket i förhållande till andra relaterade näringar och intressen, på ett sätt som värnar de gröna näringarnas intressen och skapar mervärde för alla.

► Kommunen vill verka för att en generationsväxling kan ske på ett så bra sätt som möjligt inom de gröna näringarna. En viktig aspekt är att förutsättningarna som finns i markinnehav kan stanna inom kommunen, eller på annat sätt tydligt gynna det lokala.

► Sorsele kommun vill fortsätta att verka för ett gott och framsynt naturskydd, men detta måste ske på ett sätt som samtidigt tillåter att ett meningsfullt skogsbruk går att bedriva i kommunen även i framtiden.

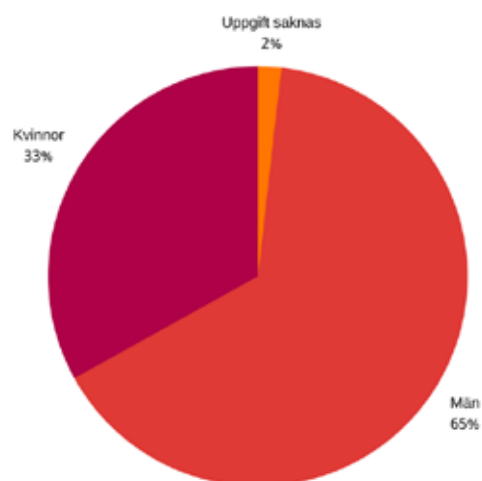
► Sorsele kommuns målsättning är att förädlingsgraden för lokala råvaror ska öka generellt, och främst förädlas i lokal produktion.

► Kommunen vill framför allt stödja en lokal förädlingsindustri med hög kvalitet och långsiktig hållbarhet.

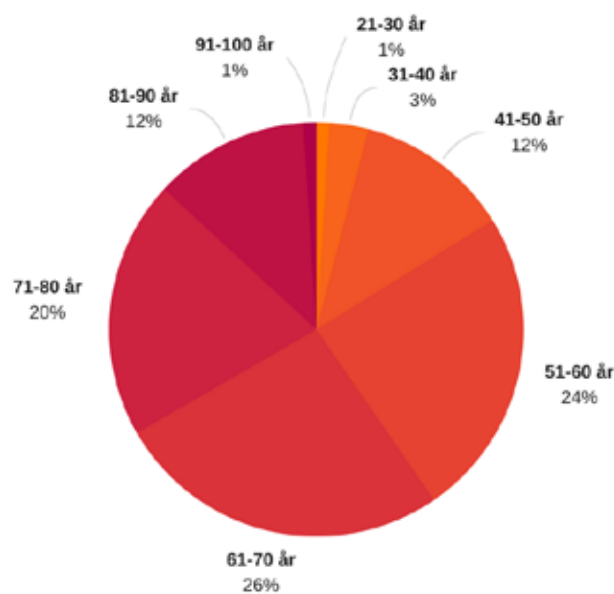
► Kommunen vill stödja befintliga och blivande aktörer som höjer förädlingsgraden lokalt.

► Kommunen vill verka för att värdefull jordbruksmark i kommunen prioriteras och skyddas från fragmentering, men inte omöjliggör annan exploatering.

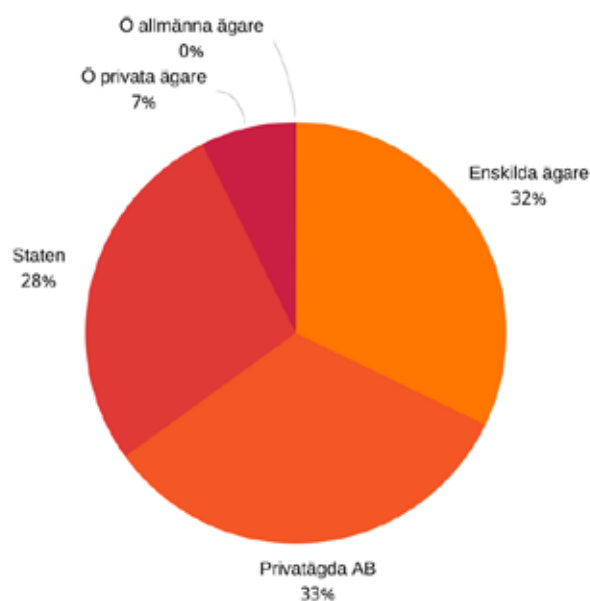
► Sorsele kommun vill ge stöd och råd till lokala företag så att samverkan ökar och landsbygdsprogrammets möjligheter nyttjas fullt ut.

Könsfördelning enskilda markägare

Enskilda markägare ålder

Markägarandelar av produktiv skogsmarksareal

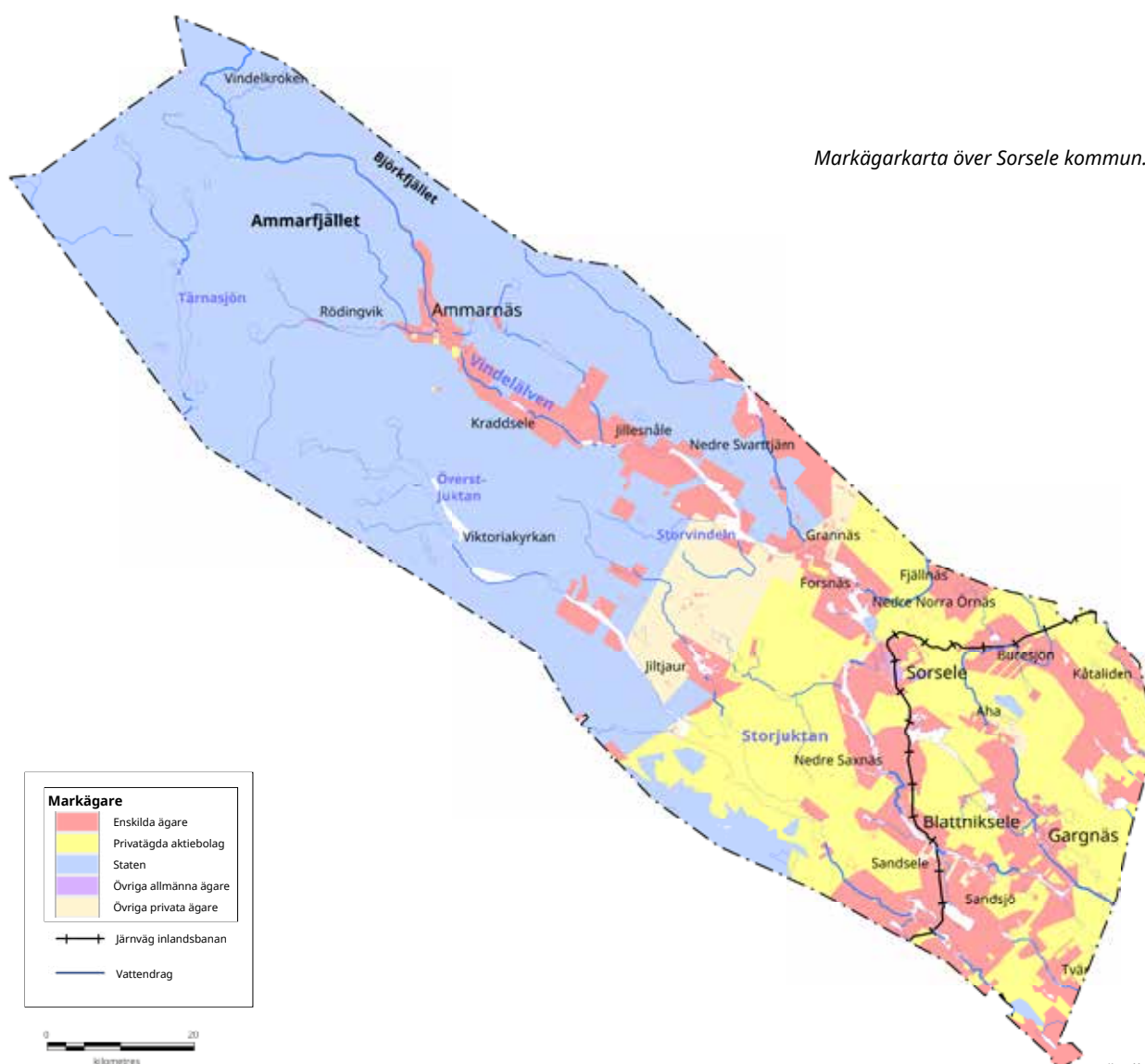
KONSEKVENSER FÖR MÅLSÄTTNINGAR

SKOGSBRUK

- ▶ Skogens betydelse är inte entydig utan är beroende av en rad faktorer. Exempelvis ser män och kvinnor ofta på skogen med olika perspektiv. Män har ofta ett klassiskt ekonomiskt perspektiv, medan kvinnor kan ha lättare att uppfatta skogen utifrån dess stora tillgångar i ekosystemtjänster (bär, svamp, rekreation, med mera). På så sätt ser kommunen att markanvändning inte enbart fokuserar på de ekonomiska aspekterna utan även beaktar skogens övriga värden.
- ▶ Ägande av skog står inför ett generationsskifte i kommunen. Detta är en kritisk aspekt som påverkar kommunens utveckling i hög grad. Den övergripande planeringen ska sträva mot att skapa förutsättningar för att ett sådant generationsskifte sker med god lokal förankring.
- ▶ Kommunen ska verka för att avverknings sker

på ett så ekologiskt hållbart sätt som möjligt. På samma sätt vill kommunen verka för att planeringen av avverknings sker på ett sådant sätt att de har en god spridning i tid för att undvika alltför stora och plötsliga svängningar i landskapsbilden och negativa effekter för annan markanvändning.

- ▶ Kommunen ska kunna prioritera tätortsnära rekreation och friluftsliv för ortsbor, besökande och skola, på egen skogsmark i anslutning till tätorter.
- ▶ Kommunen ska arbeta strategiskt och aktivt för att den skogsråvara som finns i kommunen förädlas i den lokala industrin.
- ▶ Behovet av bränsle till kommunens egen produktion av fjärrvärme ska, om så är möjligt, komma från lokalproducerad skogsråvara.

KONSEKVENSER FÖR MÅLSÄTTNINGAR

JORDBRUK

► Åker- och betesmark som är, eller kan bli, intressant att bruka ska i första hand nyttjas för detta. Skogsplantering, byggnation eller annan exploatering kan dock vara lämpligt på jordbruksmark som inte nyttjas eller efterfrågas för odling, bete eller som annars skulle växa igen. Särskilt om detta kan bidra till annan landsbygdsutveckling.

► Arealen av brukningsvärd jordbruksmark i kommunen ska inte minska. Istället ska den fysiska planeringen syfta till att ett utökande av jordbruksmark kan ske.

► Kommunen bör beakta kartläggning av oanvänd jordbruksmark i kommunen, i samråd med representanter för jordbruksnäringen, bland andra Lantbrukarnas Riksförbund LRF.

► Kommunens planering ska verka för att jordbruket sker på ett så ekologiskt och hållbart sätt som möjligt. Ökad produktion och konsumtion av närproducerade livsmedel är en grund för ett hållbart jordbruk.

► Kommunen ska verka för ökad kunskap och aktiviteter kring de gröna näringarna i skolans verksamhet, men också för andra målgrupper. Syftet är att öka intresset och medvetenhet om näringarnas betydelse i Sorsele som eko-kommun, samt att skapa bättre förutsättningar för generationsskiften och nya företagare.

► Kommunen ska underlätta och sträva mot en högre grad av tätortsnära djurhållning. Det ska göras med ett utvecklingsperspektiv för land

skapsvård, och med en positiv upplevelse för ortsbor och besökare.

► Kommunen ska prioritera jordbruk inom det egna markinnehavet som utpekats som jordbruksmark. Detta är framförallt aktuellt i anslutning till Sorsele tätort inom områden som Nyängen och Sorselegårdsområdet.

► Den fysiska planeringen ska prioritera jordbruk och undvika fragmentering vid bygglovsfrågor och andra frågor där jordbruksmark kan bli föremål för exploatering.

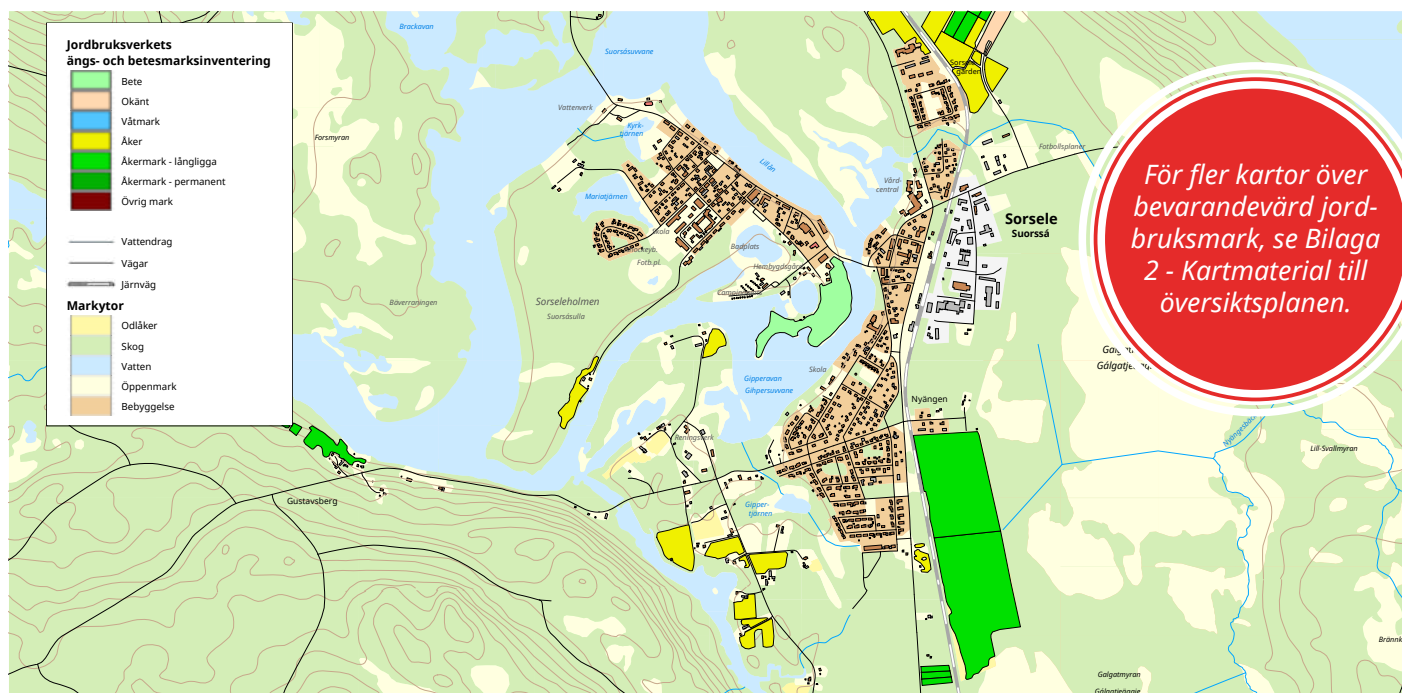
► Den fysiska och strategiska planeringen ska ha som målsättning att utveckla den lokala förädlingsindustrin i olika typer av jordbruksrelaterad produktion. Detta kan exempelvis handla om kött och grödor eller foder för renar.

► För att kunna erbjuda lokalproducerad mat på kommunens skolkök ska lokala livsmedelsproducenter ges möjlighet att delta i olika typer av andelsmodeller.

► Vid kommunens yttrande till fastighetsaffärer bör kommunen beakta ett ställningstagande som gynnar utvecklingen inom kommunen.

► Prioriterade områden för jordbruksmark inom kommunen:

- Jordbruk och betesmark i anslutning till Sorsele tätort, Ammarnäs, Blattnicksele samt Gargnäs och områden kring Sandsjön.
- Jordbruk och betesmark i stråken: Vindelälvens dalgång och Juktåns mellersta och nedre delar.

Fiskevård

KOMMUNENS UTGÅNGSPUNKT

Fiskbestånden i sjöar och vattendrag inom Sorsele kommun utgör en värdefull förnyelsebar naturtillgång. Trots att olika former av mänsklig påverkan har krympt livsutrymmet, finns det fortfarande ett stort antal attraktiva och utvecklingsbara vatten med en mångformig fiskfauna och goda fiskemöjligheter.

Sorsele har under de senaste tio åren gjort sig känt som ett av Sveriges mest hållbara fiskeområden. Det attraktiva och hållbara fisket inom kommunen utgör en av de största attraktionskrafterna för besökande gäster sommartid. Fisket skall dock samtidigt utvecklas för de boende i kommunen.

Kommunen har, genom antagande av denna plan, beslutat att arbeta för naturliga fiskbestånd, återställning av skadade fiskmiljöer och hållbar fiskförvaltning, genom anpassade regler.

OMVÄRLDSANALYS

Enligt en nationell enkätstudie som genomförts av SCB på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten i samverkan med Jordbruksverket beräk-

nas 1,6 miljoner svenskar ha fiskat på sin fritid under 2013. Enligt samma studie beräknas de ha spenderat cirka 5,8 miljarder kronor på sin hobby. Det gör sportfisket till en av Sveriges absolut största folkrörelser.

Sportfiskets positiva inverkan på samhällsekonomin och arbetsmarknaden, natur- och fiskevården och inte minst på folkhälsan ska inte underskattas. Landets miljontals sportfiskare köper utrustning, skapar arbetstillfällen i glesbygden i och med en växande fisketurism och de bidrar till natur- och fiskevård genom att cirka 100 000 personer jobbar frivilligt 775 000 dagar per år.

Statistik från SCB visar att fisket med spö, krok och lina omsätter upp emot 6 miljarder kronor varje år. Beräkningar visar också att sportfisket gått om yrkesfisket i ekonomisk betydelse.

Enligt Sveriges Sportfiskareföretagare är fångstvärdet i första ledet för sportfiskad fisk 2-3000 kr/kg, medan motsvarande siffra för yrkesfisket är 2-4 kr/kg.

Fisket i kommunen

Omfattning och utveckling

Sportfisket i Sorsele kommun bedrivs i första hand genom fiskekortsupplåtelser. Ett tjugotal organisationer förvaltar någon typ av fiskeresurs med fiskekortsförsäljning. Totalt säljs mellan 20000 och 30000 fiskedygn årligen inom Sorsele kommun.

Den samlade årliga inkomsten till fiskevårdsorganisationerna ligger runt 2 miljoner kronor. Medlen används till stor del i det lokala fiskevårdsarbetet. Beräkningar 2016 (TEM, Turistkronan) visade på en total omsättning för fisket i kommunen på mellan 16-25 miljoner kronor.

Sportfisket i Sorsele kommun är i huvudsak baserat på sommarfisket och strömmande vatten. Besöksstatistik från Vindelälvens turistbyrå/Fiskecentrum visar att ca 70 % av gästerna efterfrågade någon typ av fiske sommartid. Vinterfisket sker främst under mars-april och utövas främst i kommunens västra delar runt Ammarnäs och på de av staten upplåtta vattnen.

Till det samlade fiskeutövandet inom kommunen kan även fogas förekomsten av visst husbehovsfiske i ett antal vatten. De redskap som används är i första hand nät. Förädling av fjällfisk till försäljning sker i liten skala av lokala företag.

För att läsa Fiskeplanen i sin helhet, kontakta kommunen. För fiskekarta, se Bilaga 2 - Kartmaterial till översiktsplanen.

Fiskresursen i Sorsele kommun

- ▶ Av 85 stycken elfiskade vattendrag i Sorsele förekommer öring i 85 %. Många av dessa öringvatten är små och ekologisk viktiga, men inte lämpliga som sportfiskevatten. Storvuxna stammar av insjööring är sällsynta men där de förekommer är de både skyddsvärda och ur nyttjandesynpunkt mycket viktiga.
- ▶ Ammarnäsöringen med sina uppväxtområden i Storvindeln och Övre Gautsträsk har under de senaste 15 åren blivit en av de enskilt viktigaste reseanledningarna för fiskare att komma till kommunens västra delar. Med en medelvikt på ca 3,6 kilo, så borde den vara en av Sveriges bästa stammar av lekvandrande insjööring.
- ▶ Havsöringen i Vindelälven och Laisälven är än mer sällsynt och förekommer idag i mycket svaga bestånd. Stora insatser pågår i Vindelälvens vattensystem för att återetablera havsöring.

"Samverkan mellan FVO:n viktig för utveckling av fisket. Fiskeforum ett bra initiativ."

- ▶ Harr och elritsa är, efter öring och lake, de vanligaste fiskarterna i strömmarna. Harren finns i 27 % av de elfiskade vattendragen och är då vanligare i de större vattnen.
- ▶ Laxen nyttjar hela Vindelälven och vissa biflöden upp till Ammarnäs för sin lekvandring, men har sitt huvudsakliga lekområde i Gargnäs och Sandseleområdet.
- ▶ Siken är vanligt förekommande i lugnare partier av älven och i många sjöar.
- ▶ Röding finns i varierande bestånd i de flesta fjällsjöar, men även i ett antal sjöar nedanför odlingsgränsen. Oftast i blandbestånd med andra arter.
- ▶ Norra Svergoträsket är ett vatten strax utanför Sorsele, som hyser storvuxna bestånd av röding och öring.
- ▶ Kanadarödingen finns sedan den utplanterades i våra källsjöar Överstjuktan och Tjulträsket i starka bestånd, som även har spritt sig till närliggande sjöar nedströms.
- ▶ Abborre, gädda, mört, id och stäm är andra arter som finns talrikt i många av våra vatten.

Fotograf: Håkan Stenlund

Förutsättningar för sportfiske

De naturliga förutsättningarna för att komma en bra bit mot målet är goda. Många fiskevatten är relativt opåverkade av mänskliga aktiviteter och har en variation som få kommuner kan uppvisa. Idag kan kommunen på vissa platser erbjuda ett mycket bra fiske efter grov öring och även ett harrfiske i toppklass. I framtiden är troligen lax- och kanske havsöringsfisket en betydligt större resurs än idag. Rödingen och övriga arter har också potential att ytterligare öka fiskeutbudet. Vinterfisket skulle också kunna öka i betydelse i Sorsele. Som fördel kan också nämnas att fisket kan ske i många olika miljöer från fjäll till skogsland, stora utbyggda vattendrag och sjöar till mindre åar, bäckar och tjärnar

Från kommuninnevanarnas utgångspunkt är olika former av fiske ett stort fritidsintresse och en positiv miljöfaktor. Goda fiskemöjligheter är för många människor en viktig del av livskvaliteten, som i sin tur kan motverka utflyttning från regionen och stimulera till nysatsningar inom företagande och andra verksamheter.

NATIONELLA MÅLSÄTTNINGAR

Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten tog 2013, i nära samarbete med ett antal medlemsorganisationer, fram en nationell strategi för fritidsfiske och fisketurism. Strategin heter "Svenskt fritidsfiske och fisketurism 2020".

Nationell Vision 2020

- ▶ År 2020 har vi ett fritidsfiske av minst samma omfattning som idag med mycket god tillgänglighet i såväl stadsnära miljöer som på landsbygden.
- ▶ Fisketurismen har minst fördubblats och är en viktig del av svensk besöksnäring som skapar arbetstillfällen och betydande samhällsekonomiska värden.
- ▶ Hav, sjöar och vattendrag producerar ekosystemtjänster som tillgodoser fritidsfiskets och fisketurismens behov.
- ▶ Fritidsfisket och fisketurismen bedrivs långsiktigt hållbart med hänsyn till miljön och ekosystemen.

KOMMUNENS MÅLSÄTTNINGAR

Sorsele har under de senaste 25 åren arbetat aktivt med fiskevårdande åtgärder och fiskeförvaltning. Kommunen har på så sätt kommit en bra bit på väg, men givetvis finns det en hel del kvar att göra. Utifrån den nationella fiske- och friluftspolitiken samt de lokala förutsättningarna i Sorsele kommun fokuserar vi det fortsatta arbetet till fyra insatsområden: *Samverkan och kunskap, Fiske för alla, Fiskevård och förvaltning och Fiske för utveckling*.

I ett reviderat förslag av tillväxtprogrammet Sorselelyftet perioden 2005-2010, antaget av kommunfullmäktige 2007-09-24, är övergripande mål för tillväxtområdet turism att "Kommunen ska utvecklas till ett av Sveriges främsta område för jakt och fiske". Det sägs även att antalet gästnätter inom turism ska öka med 20 %.

Samtidigt som utveckling av fisket ska målsättningen även vara att skydda fiskeresurserna och vattenmiljön. Fiskbestånden ska med andra ord brukas och inte förbrukas. Där skador redan uppstått ska kommunens strävan vara att restaurera miljön och fiskbestånden. Ortsbornas möjlighet till fiske ska säkerställas och även den utvecklas.

1. Insatsområde — samverkan och kunskap

- ▶ En välfungerande samverkan som skapar samsyn, delaktighet och kunskap samt tillvaratar lokalt och ideellt engagemang.
- ▶ Nya mötesplatser och forum för idéutveckling och engagemang.
- ▶ Ökad kunskap om fiske och hållbart nyttjande av kommunens vatten- och fiskeresurser.

2. Insatsområde — fiskevård och förvaltning

- ▶ En förvaltning som säkerställer ett långsiktigt hållbart nyttjande av fiskeresursen.
- ▶ En förbättrad miljö som skapar förutsättningar för fiskreproduktion.
- ▶ Sjöar och vattendrag producerar ekosystemtjänster som tillgodoser fritidsfisket, yrkesfisket och fisketurismens behov.

▶ Levande sjöar och vattendrag:

- God ekologisk och kemisk status i vattnen enligt EU:s vattendirektiv.
- Opåverkade vattendrag har naturliga vattenflöden, vattennivåer och spridningsvägar bibehållna.
- Naturtyper och arter knutna till sjöar och vattendrag har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation.
- Främmande arter hotar inte den biologiska mångfalden.
- Stränders, sjöars och vattendrags värden för fritidsfiske är värnade och påverkan från buller är minimerad.

3. Insatsområde — Fiske för alla — Tillgänglighet och service

- ▶ En ökad tillgänglighet till fisket för lokalbefolkning och

besökare.

- ▶ En förbättrad service och information som underlättar fiskeupplevelser i kommunen.
- ▶ Välskötta friluftsanordningar av god kvalitet.
- ▶ En god och tillgänglig väg- och ledinfrastruktur.

4. Insatsområde — Fiske för utveckling - Fisketurism och evenemang

- ▶ Fisketurismen har minst fördubblats till 2020 (sedan 2010) och är en viktig del av kommunens hållbara besöksnäring, som skapar arbetstillfällen och betydande samhällsekonomiska värden.
- ▶ Sorsele kommun erbjuder som destination ett rikt utbud av fiskeupplevelser och fiskeevent i världsklass.

För karta över vattendrag av riksintresse, se Bilaga 1 - Områdesvisa rekommendationer samt kartmaterial.

Se mer om bedömning av vattenrelaterade miljö-kvalitetsmål i Miljö- och hållbarhetsbedömningen, avsnitt 13.1 och i Miljökvalitetsnormer för vatten avsnitt 13.3.2.

Vattenvård

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VATTENVÅRD

EU:s ramdirektiv för vatten syftar till att åstadkomma en bra vattenkvalitet och en långsiktig hållbar användning av vattenmiljöer. Det övergripande målet är att uppnå "god vattenstatus" inom ett visst antal år. Ytvattenförekomster har bedömts med avseende på ekologisk och kemisk status. Ingen försämring av ett vattens fastslagna status får ske.

Ytvattenförekomster i Sorsele kommun uppnår i de flesta fall god kemisk status, förutom kvicksilverföreningar och bromerad difenyleter. Dessa föroreningar har till största del spridits via atmosfäriskt nedfall och gränsvärden bedöms överskridas i fisk. Delar av Juktåsystemet är tydligt kemiskt påverkade genom metallutsläpp från den nedlagda gruvan i Blaiken. God ekologisk status uppnås i de flesta vatten i kommunen om man utesluter påverkan från befintlig vattenkraft, som bland annat ger Storjuktan och Juktån otillfredsställande ekologisk potential. På grund av kraftverket i Giertsbäcken klassas sträckan upp till Bergnäs ha "måttlig ekologisk status".

Sjöar och vattendrag i kommunen bedöms generellt inte vara påverkade av till exempel övergödning eller försurning.

MÅLSÄTTNINGAR OCH ÅTGÄRDER

Kommunens övergripande målsättning för vattenvårdsarbetet är att minst bibehålla dagens kemiska vattenstatus i sjöar och vattendrag samt att förbättra vattnens ekologiska status. Den fysiska planeringen ska bidra till detta. För att uppnå målsättningen vill kommunen prioritera följande insatser:

- ▶ Sanering av Blaikengruvan behöver genomföras snarast och hårda miljökrav ska ställas vid eventuella nya gruvetableringar.
- ▶ Fortsatt arbete med restaureringar, åtgärder av vägtrummor och andra vatten- och fiskevårdande insatser i vattendrag.
- ▶ Öka kunskaperna om vattenmiljöer bland allmänhet, besökare och i skolan.
- ▶ Verka för en miljöanpassning och effektivisering av befintlig vattenkraft så att den kan finnas kvar.
- ▶ Verka för god miljöanpassning av skogsbruk, biltestning och andra verksamheter som kan påverka vattenmiljön (se mål och åtgärder i särskilda avsnitt).

Biltestverksamhet

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR BILTEST

I en kommun som Sorsele med sitt speciella geografiska och klimatmässiga läge skapas särskilda förutsättningar. Med relativt långa och snösäkra vintrar, talrika sjöar och många mil väg, finns allt som en näring som biltestverksamhet behöver.

Biltestverksamhet har betytt och betyder mycket för kommunens utveckling, i form av arbetstillfällen och bland de företag som också de driver utvecklingen framåt. Dels erbjuder näringen arbetstillfällen, men den lämnar också spår efter sig i andra verksamheter som erbjuder stödtjänster i form av boende, service och underhåll.

En i sammanhanget viktig utveckling är de förändringar i klimat som redan nu tenderar att ha effekt på vädret globalt och lokalt. En effekt av en sådan utveckling handlar om att gränsen för mängden dagar per år med snötäcke och låga dygnsmedeltemperaturer förskjuts allt längre norrut och längre in i landet från kustlinjen.

Sorselek ommun ligger i en del av Sverige som beräknas kunna ha en betydelsefull vinter, med tanke på de näringar som är beroende av snö och kyla, även i framtiden. Biltestverksamhet är just en sådan verksamhet med ett starkt beroendeförhållande till vinterklimat. I och med den här typen av framtida scenarion räknar kommunen med att biltestverksamheten kommer att behålla sin betydelse och utvecklas ytterligare.

Fotograf: Therese Lundin

Biltestområden i Sorsele

Vissa delar av den testverksamhet som bedrivs idag har god täckning för sina behov när det kommer till land och vattenområden. Detta beror till stor del på att en framsynt planering som gjordes vid verksamhetens uppstart. Befintlig verksamhet finns i områden strax öster och väster om Sorsele tätort, på land, insjöar och Vindelälven. Vissa delar av näringen har uttryckt behov av områden för expansion i anslutning till idag använda områden. Detta gäller framförallt områden i anslutning till Vindelälven nedströms Sorsele och områden strax väster om Sorsele. Områden som kommunen ser som lämpliga för biltestverksamhet redovisas i kartmaterial.

Strategi för biltestområden

Kommunen kan inte i förväg peka ut exakta områden för biltestverksamhet, eftersom företagets framtida behov är oklara och varierar mycket över tid och mellan olika företag. Vissa verksamheter är dessutom belagda med företagssekretess. Nedanstående övergripande kriterier ska dock så långt som möjligt gälla vid all lokalisering, både för industriell biltestning och för eventverksamhet:

- ▶ Tidiga och breda samråd ska ske med berörda parter, till exempel markägare, myndigheter, närboende, samebyar och nyttjanderättsinnehavare.
- ▶ Lokaliseringen ska överensstämma med kommunens fysiska planer samt med reservatsföreskrifter, vattenskyddsföreskrifter och andra skyddsbestämmelser.
- ▶ Vid verksamhet inom områden av riksintresse eller inom Natura 2000 ska analys göras för att säkerställa att områdets syfte och särskilda värden inte påverkas på ett betydande negativt sätt.
- ▶ Lokalisering och skyddsåtgärder ska säkerställa att buller och andra olägenheter för närboende minimeras.
- ▶ Verksamhetens påverkan på allemansrätten, jakt, fiske och annat friluftsliv ska minimeras.
- ▶ Verksamheten ska ha tydliga rutiner och god utrustning vid eventuella olyckor och utsläpp, samt vid behov vara tillgänglig för räddningstjänst och akutsjukvård.

MÅLSÄTTNINGAR

En grundläggande målsättning för Sorsele kommun är att fortsätta skapa förutsättningar för att kunna behålla och stödja näringar med koppling till biltest. Konkret handlar detta inte minst om att inom den fysiska planeringen ha en beredskap för utökning av befintliga mark- och vattenområden för testverksamhet.

Eftersom verksamheten är säsongsbaserad måste man hitta möjligheter för sysselsättning även under barmarkssäsongen för de som arbetar med biltest. Kommunen vill arbeta för att hitta lösningar för samordning av andra typer av säsongsarbeten i hållbara modeller som gynnar alla parter.

Andra utmaningar ligger i att vissa delar av verksamheten kräver särskild kompetens. Det är därför viktigt att kunna behålla kompetent personal inom kommunen. Den generella frågan inom arbetsmarknaden om generationsskifte är också relevant för biltestverksamhet. Även om den nuvarande arbetsmarknaden och upptagningsområdet har stor kunskap om många av de behov som finns idag, är detta ingen självklarhet inför framtiden.

För framtida expansion av biltestverksamhet vill kommunen understryka nödvändigheten av väl förankrade samråd för riksintressen som rennärning, vindkraft och andra berörda parter.

KONSEKVENSER

► Det generella behovet av tillgång till personal ska vara grundläggande för kommunens utvecklingsarbete i förhållande till testverksamheten i kommunen.

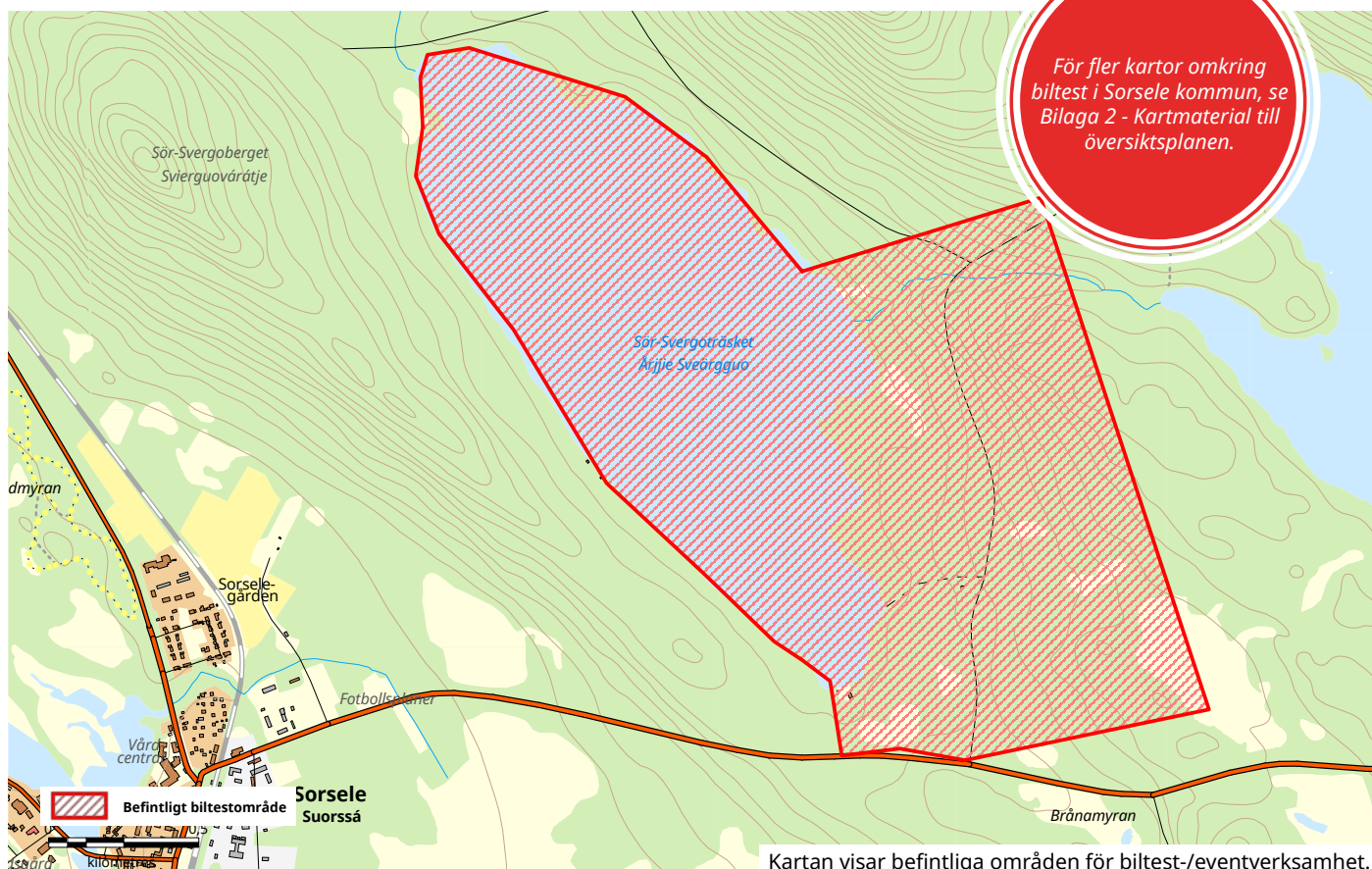
► Sorsele kommun ska med tanke på biltestverksamhetens säsongsbaserade natur, arbeta för att hitta lösningar för sysselsättning även under barmarkssäsongen.

► Kommunen ska i sitt arbete med arbetsmarknadsfrågor medvetet verka för att kompetensfrågan inom biltestverksamheten finns med i sin strategiska uppgift.

► Kommunen ska ständigt utvärdera klimatförändringars påverkan på biltestverksamheten och ha beredskap för eventuellt förändrade behov. Detta berör exempelvis frågor om tillgången till funktionella sjö- och älvsisar, landbanor och hur befintlig och förändrad markanvändning kan påverka andra areella näringar.

► Relations- och dialogarbeten i förhållande till andra näringar ska finnas med i kommunens planerings och strategiarbete för att hitta lösningar som gynnar många parter.

► Vid expansion eller betydande förändring i markanvändning för biltestverksamhet ska samråd hållas med hänsyn till riksintressen och berörda parter.

Kartan visar befintliga områden för biltest-/eventverksamhet.

IT & digitalisering

DIGITAL TRANSFORMATION

Enligt regeringskansliets kansli för strategisk analys kommer digitaliseringen att förändra och utveckla samhällets viktigaste delar — tillväxt och hållbarhet, välfärd och jämlikhet, trygghet och demokrati, och i en snabb utvecklingstakt.

Digitaliseringen skapar många nya möjligheter, men också utmaningar. Vi ser utmaningar eller till och med hot i en utveckling som ändå upplevs som oundviklig.

Samhället kommer att förändras till följd av digitaliseringen. Många ser förstås också möjligheter i digitaliseringen som nya, effektivare och billigare sätt att utföra arbetsuppgifter. Stiftelsen för Strategisk Forskning har visat att automatisering har ersatt 450 000 jobb under åren 2006-2011.

Den internationella konkurrensen driver på utvecklingen. Den digitala utvecklingen kommer att fortsätta och det är idag svårt att överblicka var den kommer att ta vägen, men hastigheten kommer att öka. Viktigt i sammanhanget är att vara medvetna om risk för digitala klyftor och digitalt utanförskap.

Nya krav, behov och förväntningar skapas hos invånare och andra aktörer utifrån ökad digitalisering. Exempelvis höjs krav på service 24 timmar om dygnet. Dessutom ställs högre krav på tjänsterna, såsom service som är helt anpassad efter kundens egna förutsättningar.

Digitaliseringen innebär omställnings- och utvecklingsbehov för kommunens samtliga verksamheter, för att kunna möta behov och förväntningar från boende, företag och besökare i kommunen. Digitaliseringen påverkar dock alla sektorer och kommunen arbetar för att stärka kunskap och engagemang även inom företags- och föreningsliv via bland annat de satsningar som görs via Tillväxtverket och våra universitet.

TILLVÄXTPERSPEKTIV

Regeringen presenterade i oktober 2011 sin digitala agenda för Sverige. Det övergripande målet i agendan är att Sverige ska vara bäst i världen på att utnyttja digitaliseringens möjligheter.

Regeringen har även år 2009 presenterat en Bredbandsstrategi. Målet i bredbandsstrategin är att 90 % av befolkningen bör ha tillgång till 100

Mbit/s. Detta mål är även fastslaget i den digitala agendan.

I den regionala utvecklingsstrategi ingår delstrategin "En tillgänglig och utåtriktad region" där ett prioriterat område är att "öka utbyggnaden på den fasta it-infrastrukturen, bredbandsnätet".

En robust och välutbyggd it-infrastruktur är viktig för att trygga välfärden. It utgör en central infrastruktur som ligger till grund för många andra områden. En väl fungerande och utbyggd it-infrastruktur ger goda förutsättningar för bland annat näringslivsutveckling, sysselsättning, forskning och innovationer, vård och omsorg, miljö och klimat, utbildning och kompetensförsörjning samt social delaktighet.

Målet i Västerbottens digitala agenda är att regionen ska bidra till att de mål som beskrivs i Regional utvecklingsstrategi för Västerbotten 2014-2020 och att den digitala agendan för Sverige uppnås och förverkligas — och att detta sker genom samverkan.

Fotograf: Therese Lundin

IT-KOMMUNIKATION

I Sverige har regeringen genom den nationella bredbandsstrategin satt målet för bredbandstillgången att:

- ▶ 90 % av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s senast år 2020.
- ▶ "Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband". Sorsele kommun har antagit samma mål i sin bredbandsstrategi, fastställd av kommunfullmäktige 2014-06-23, § 35.

Fiber är idag den enda teknik som säkert kommer att klara framtidens krav. I Sorsele kommun har 55 % av befolkningen tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s enligt den senaste inrapporteringen i oktober 2015. Det finns dock fortfarande områden inom Sorsele kommun som inte har tillgång till fiber.

Kommunens bredbandsroll

Sorsele kommun har sedan år 2000 tagit en aktiv roll i bredbandsutbyggnaden, eftersom marknaden har visat svagt eller inget intresse att bygga ut bredbandsnätet. Sorsele kommun äger ett fibernät som täcker stora delar av kommunen och som även fungerar som kommunikationsoperatör för nätet. Kommunerna har ett uppdrag, enligt plan- och bygglagen, att fortlöpande identifiera underförsörjda områden och "vita fläckar" när det gäller utbyggnaden av it-infrastruktur. Skyldigheten för kommuner att beakta behov av utbyggnad av infrastruktur för elektronisk kommunikation enligt plan- och bygglagen, innebär inte någon förändring i ansvaret för att tillhandahålla bredband. Det ska fortsättningsvis i första hand ske genom marknads försorg, men kommunens samordningsroll på planområdet ska bidra till att främja utbyggnad som annars inte skulle kommit till stånd.

I dagsläget bygger kommunen ut bredbandsnätet i stora delar av kommunen, men inför framtiden finns mer att göra. Här använder sig kommunen exempelvis av inventering av vita fläckar i bredbandets utbyggnad.

NATIONELL STRATEGI OCH LAGSTIFTNING

Den digitala agendan för Europa beslutades av EU-kommissionen och är ett av sju huvudinitiativ inom ramen för den så kallade Europa 2020-strategin. Där beskrivs informations- och kommunikationsteknikens roll för att Europa ska kunna uppnå sina ambitioner för 2020. Det övergripande syftet med den digitala agendan är att uppnå varaktiga ekonomiska och sociala vinster från en digital inre marknad, baserad på snabbt och ultrasnabbt internet och interoperabla tillämpningar.

Mål för IT-politiken – IT i människans tjänst

Regeringens ambition är att Sverige ska vara ledande på att använda it för att nå social välfärd, demokrati, klimatförbättringar och politiska mål för tillväxt i alla delar av landet.

Det IT-politiska målet är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. För att uppnå detta krävs ökad digital delaktighet så att fler vill och vågar använda digitala tjänster. Det handlar dock också om att få fram fler tjänster som gör att medborgarna upplever att de verkligen har nytta av att använda e-tjänster. En förutsättning för detta är att det finns tillgång till bredband i alla delar av landet.

Mobiltelefoni

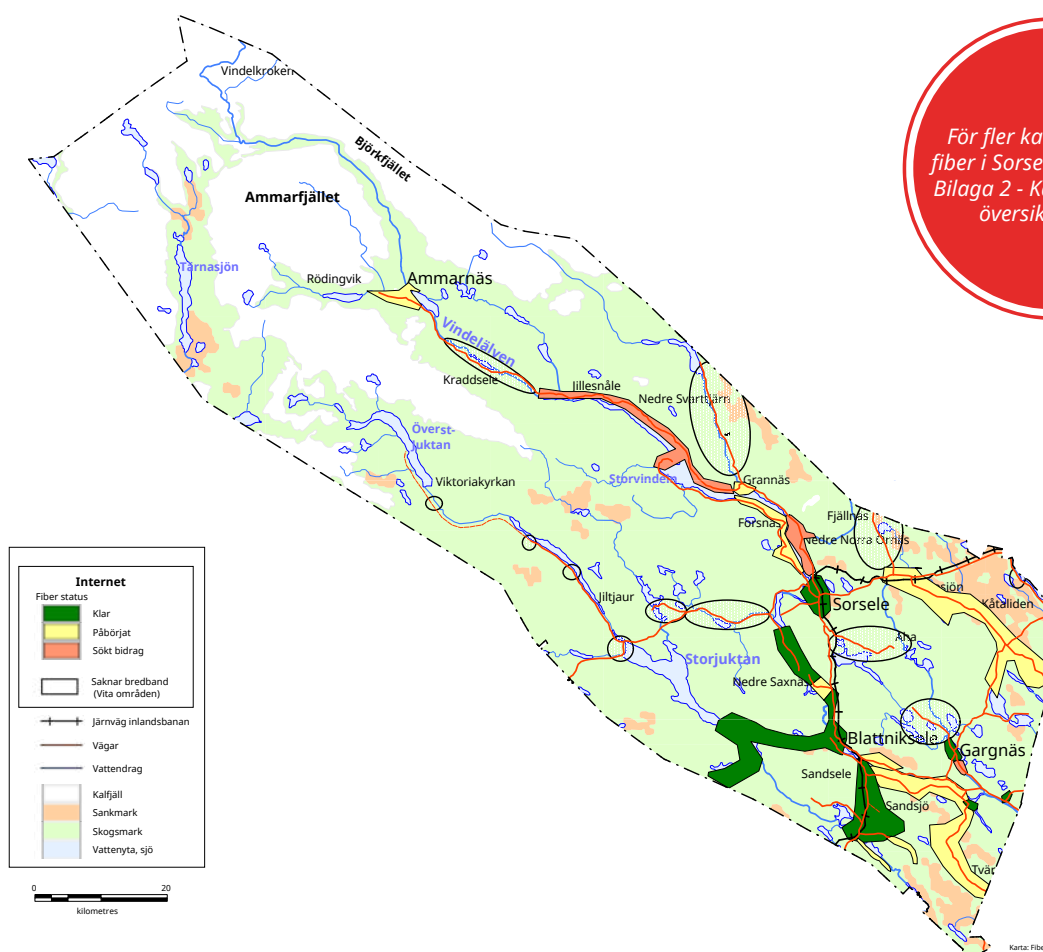
Det är operatörernas ansvar att bygga ut mobiltelefonnätet. Då detta sker på marknadens villkor finns det områden i vår kommun som har bristfällig täckning. Det mobila nätet används även för mobilt bredband. Den tekniska utvecklingen medför även att kopparnätet för fast telefoni kontinuerligt monteras ner och ersätts med en telefonlösning via mobilnätet, vilket ytterligare ställer krav på god och fungerande täckning.

REGIONALA IT- STRATEGIER

Västerbottens regionala utvecklingsstrategi (RUS) anger att vi ska öka utbyggnaden och höja kvaliteten på den fasta it-infrastrukturen och bredbandsnätet samt bedriva påverkansarbete för att stärka förutsättningarna för en utbyggnad av den mobila it-infrastrukturen.

I Sorsele kommun har 55 % av befolkningen tillgång till bredband om minst 100Mbit/s enligt senaste inrapporteringen...

IT I PLAN- OCH BYGGLAGEN

De senaste förändringarna som gjorts i plan- och bygglagen innebär i huvudsak att offentligt planarbete ska förenklas och göras mer tillgängligt. Fritt översatt till bredbandsområdet kan man, med anknytning till huvudmålen i E-delegationens och Bredbandsforums arbete, uttrycka det som att:

- ▶ IT- och bredbandsutvecklingen ska göra tillvaron enklare för medborgare och företag, underlätta kontakter med myndigheter och bidra till hållbar utveckling och välfärd.
- ▶ Specifikt för bredbandsområdet innehåller lagen både möjligheter och skyldigheter att hantera elektronisk infrastruktur, det vill säga bredband, i den fysiska planeringen och i bygglovsärenden. Kommunerna är exempelvis skyldiga att beakta behov av bredbandsutbyggnad i översikts- och detaljplanerna.
- ▶ Elektroniska kommunikationer är ett allmänintresse, som kommunen har befogenhet att beakta. Lagen ger också kommunen möjlighet att, om man så önskar, bestämma markreservat för anordningar för elektroniska kommunikationsnät.

TELEKOMMUNIKATIONER

Tillgång till telekommunikationer, fast och mobil telefoni samt tillgång till internet är en av förutsättningarna för ett fungerande och attraktivt samhälle. Detta ger inte bara förutsättningar för en god samhällsservice, utan öppnar även möjligheter till en positiv näringslivsutveckling.

Dessa faktorer möjliggör i sin tur en möjlighet för kvinnor och män att bosätta sig även i de mer glesbefolkade delarna av kommunen.

Tillgång till bra telekommunikation är av stor vikt för:

- ▶ Trygghet: larm, vård och omsorg, kontakt med myndigheter.
- ▶ Näringsliv: betalningstjänster, marknadsföring, utvinning av naturresurser, besöksnäring, jordbruk, skogsnäring och rennäring. I kommunen sker detta ofta utanför tätorterna.
- ▶ Leva och bo: studier, attraktivt boende såväl permanent som fritidsboende.

Idag finns det begränsningar i såväl täckning som kapacitet i telefoni och bredband för den kommunikation som samhällets olika system kräver.

Fotograf: Therese Lundin

MÅLSÄTTNINGAR

Målsättningen inom den digitala utvecklingen och it-frågor är att skapa förutsättningar för hållbarhet och livskraft i hela kommunen. Genom att nyttja digitala kanaler kan Sorsele kommun öka tillgänglighet och service till våra medborgare, företag och besökare.

Sorsele kommun ser digitaliseringen som en förutsättning för att i framtiden kunna tillgodose dessa behov av offentlig och kommersiell service. Dessa ställer krav på ett väl utbyggt och underhållet bredbandsnät.

Genom att utveckla möjligheterna med ökad automatisering och att i högre grad nyttja distanslösningar ser vi möjligheter till ett minskat resande för anställda. Det gäller också de som nyttjar kommunens tjänster samt att personalresurser kan effektiviseras. Det handlar om att på ett smartare och mer kostnadseffektivt sätt nå alla grupper i samhället. Detta bidrar till minskade utsläpp utifrån minskat resande. Kommunen vill på så sätt arbeta mot nya lösningar och förbättrad service.

Behov av digitaliseringsplan?

Det finns ett behov för kommunen att ta fram en plan för hur arbetet med digitalisering ska organiseras och drivas framåt. Exempel på detta är digitalisering av kommunala tjänster eller digitala lösningar för vård och omsorg eller fastighetskötsel.

En framgångsfaktor för Sorsele kommun är att visa en tydlig riktning i arbetet framåt kopplat till kommunikationsplanen om digitaliseringsarbetet samt att göra processen begriplig för hela organisationen.

Utöver detta behöver digitaliseringsplanen även hantera hur nästa steg ska se ut kopplat till hälsa, service och den åldrande befolkningen. Detta handlar såklart om att ta fram nya möjligheter, men även om hur man ska hantera risker för digitalt utanförskap.

Den förändrade arbetsmarknaden och de nya krav som ställs på utbildningssystemet och vikten av att nyttja distanslösningar för lärande och utbildning på alla nivåer är ytterligare teman i det fortsatta arbetet.

KONSEKVENSER

- ▶ Sorsele kommun vill arbeta för att i samverkan med andra kommuner kunna erbjuda nya e-tjänster, utveckla e-lärande, e-hälsa och e-arkiv i framtiden.
- ▶ Kommunen vill fortsätta ta en aktiv roll i utbyggnaden och ägandet av bredbandsnätet i kommunen.
- ▶ Kommunen ska verka för samordning i utbyggnadsfrågor för att få till stånd bredbandtäckning som annars inte skulle blivit av.
- ▶ Kommunen ska aktivt arbeta för att stärka även andra kommunikationer utöver bredband, som mobiltelefoni och fast telefoni.
- ▶ Kommunen ska arbeta för att ha en god beredskap inför omställningen till ett mer digitaliserat samhället. Utgångspunkten ska vara de lokala behov som finns i kommunen. Detta kan handla om att öka kommunens attraktivitet, överbrygga geografiska avstånd och förbättra offentlig service.
- ▶ Informations- och utbildningsinsatser ska vara ett prioriterat område och användas för att stärka den kommunala organisationen, men också företags- och föreningsliv.
- ▶ För att stärka digitaliseringsarbetet och arbetet med IT bör kommunen utreda behovet av att skapa en digitaliserings-/it-plan.

Dricksvatten & avloppshantering

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VA-VERKSAMHETEN

EU:s ramdirektiv för vatten syftar till att åstadkomma en god vattenkvalitet och en långsiktig hållbar användning av vatten. Direktivet berör i hög grad kommunen som ansvarig för mark- och vattenanvändning, med ansvar för fysisk planering, som tillsynsmyndighet och som ansvarig för dricksvattenproduktion och avloppsrening.

Det övergripande målet är att uppnå god vattenstatus inom ett visst antal år. Grundvattenförekomster ska bedömas med avseende på kemisk och kvantitativ status (vattenmängder). Ingen försämring av fastslagen status får ske.

I den regionala planen för dricksvattenförsörjning beskrivs vidare behov och förutsättningar kring dricksvatten och planering. Viktiga dricksvattentillgångar pekas också ut, vilket inom Sorsele kommun är Vindelälven samt Idbäckheden och östra Laisheden, som ligger i närheten av vattenskyddsområdet för Sorsele samhälle.

För viktiga vattenförekomster i kommunen se VISS kartmaterial:

- ▶ www.viss.lansstyrelsen.se/
- samt regional plan för dricksvattenförsörjning:*
- ▶ www.lansstyrelsen.se/Vasterbotten.

Inom Sorsele kommun är det kommunstyrelsen, via Tekniska verksamheten, som ansvarar för vatten- och avloppsförsörjning inom utpekade verksamhetsområden. VA-verksamheten styrs, utöver Vattendirektivet, även av nationell lagstiftning som Vattentjänstlagen, Miljöbalken och Livsmedelslagstiftningen, samt av ett antal dokument på olika nivåer, till exempel:

- ▶ ABVA (Allmänna bestämmelser för användande av Sorsele kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning)
- ▶ Taxa för Sorsele kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggningar
- ▶ VA-verksamhetsplan (utbyggnad, underhåll, riskbedömningar med handlingsplaner med mera). Verksamhetsplanen utgår från den befintliga planeringen för utveckling av bebyggelse i kommunens bostadsförsörjningsplan och översiktsplan.
- ▶ Beredskapsplan för VA och höga flöden
- ▶ Verksamhetsområden och vattenskyddsområden.

Kommunala verksamhetsområden för VA finns i Sorsele, Ammarnäs, Blattnicksele och Gargnäs, med grundvattentäkter och tillhörande vattenverk, avloppsreningeverk och VA-nät.

VA-verksamhetens anläggningar är i huvudsak byggda under 1960-, 70-, och 80-talen. Ledningsnätet anlades till stor del i början på 50-talet. Till de kommunala vattentäkterna finns också fastställda vattenskyddsområden från tidigt 1990-tal (se karta VS1, VS2, VS3 i Bilaga 1 - Områdesvisa rekommendationer samt kartmaterial).

Grundvattenförekomsterna i kommunen bedöms överlag ha god kemisk och kvantitativ status. Kommunala reningsverk med kemfällningsteknik finns i alla verksamhetsområden.

VA-nätet står, som i hela landet, inför stora renoverings- och investeringsbehov som redovisas närmare i VA-planen. En stor andel av kommuninvånarna bor dock utanför kommunala verksamhetsområden för VA, och där har fastigheterna enskilda vatten- och avloppslösningar av varierande standard, med bland annat problem med låga pH-värden samt höga järnhalter i vissa enskilda vattenbrunnar.

Se mer om bedömning av vattenrelaterade miljö-kvalitetsmål i Miljö- och hållbarhetsbedömningen, avsnitt 13.1 och i Miljökvalitetsnormer för vatten avsnitt 13.3.2.

Riskbedömning för VA

Yttre faktorer som kan påverka vattenkvaliteten är till exempel försurning, miljöfarlig verksamhet, täktverksamhet, konkurrerande markanvändning, olyckor och sabotage. Inom Sorsele kommun, med sin närhet till Vindelälven och andra större vattendrag, är det framför allt översvämningensrisk som bedöms kunna ha en större påverkan på VA-funktionerna, inte minst i framtiden med ett förändrat klimat.

Översvämningar och andra risker bedöms, med tillhörande handlingsplan, i verksamhetsplanen för VA och i kommunens beredskapsplan vid höga flöden. Detta handlar bland annat om åtgärder vid omfattande elavbrott, misstänkt vattenburen smitta, akut förorening, stora läckor och andra betydande störningar i drift.

Risker, konsekvenser och åtgärder vid översvämning beskrivs för Ammarnäs, Sorsele, Blattnicksele och Gargnäs särskilt i kommunens beredskapsplan vid höga flöden. Riktlinjerna i planen gäller övergripande för alla områden i kommunen som kan beröras av översvämningar.

Både de kommunala och många av de privata vattentäkterna består av bergborrade brunnar. De har i allmänhet ett gott skydd mot föroreningar från markytan och nederbörden. Inom framför allt de östra/sydöstra delarna i kommunen finns dock ibland förhöjda halter av arsenik i berggrunden.

Förhöjda radonhalter förekommer också på flera platser, bland annat i Gargnäs-, Giltjaur- och delar av Ammarnäsområdet. Det kommunala dricksvattnet håller god kvalitet, även med avseende på radon och arsenik, men risker bör uppmärksammas i privat bebyggelse.

Se mer om bedömningen av VA-relaterade miljö kvalitetsmål i Miljö- och hållbarhetsbedömningen, avsnitt 13.1, och av Miljö kvalitetsnormer för vatten i 13.3.2.

För kartor omkring vattentäkter, se Bilaga 1 - Områdesvisa rekommendationer karta VS1, VS2 och VS3.

Resurser ska användas på ett sätt som säkerställer miljömässig och ekologisk hållbarhet.

Fotograf: Ella-Kari Skum

MÅLSÄTTNINGAR

VA-verksamheten i Sorsele kommun ska vara effektiv, framtids- och serviceinriktad. Sorsele som ekokommun ska avspegla sig i verksamhetens karaktär och planering för att uppnå social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet.

Kommunens övergripande målsättning för arbetet med dricksvatten och avloppshantering är att inom givna ekonomiska ramar bibehålla dagens goda status på det kommunala dricksvattnet, att viktiga dricksvattentillgångar inte påverkas negativt samt att förbättra kretsloppsanpassningen i avlopps- och slamhanteringen. Den fysiska planeringen ska bidra till att detta klaras.

För att uppnå målsättningarna vill kommunen prioritera följande insatser:

- ▶ Förebyggande arbete ska prioriteras, så att akuta åtgärder så långt som möjligt undviks. VA-verksamheten ska prioritera samarbete, både lokalt och regionalt
- ▶ Sorsele kommun ska sträva efter att vara självförsörjande inom vattenförsörjning och avloppsfrågor
- ▶ Tillgången till bra vatten ska alltid väga tungt i förhållande till andra intressen
- ▶ Kommunen ska ha en god insats- och planberedskap för vatten och avlopp utifrån framtida exploateringar, upprustningar och nyinstallationer. Kommunen ska särskilt beakta intressen för viktiga näringar, nationella intressen och riksintressen
- ▶ För att uppnå målsättningen om ekologisk hållbarhet och system i balans, ska kommunen arbeta aktivt för kretsloppsanpassning och ekologisk hållbarhet i hanteringen av avloppsvatten.

KONSEKVENSER

- ▶ Kommunen ska arbeta stödjande för miljö- och kretsloppsanpassning i olika näringar, som exempelvis jordbruk, skogsbruk och träindustri
- ▶ Kommunen ska aktivt arbeta för att det avloppsvatten som återlämnas till naturen innehåller mindre av följande:
  - Skadligt organiskt nedbrytbart material
  - Sjukdomsframkallande mikroorganismer
  - Partiklar som kan skapa syrebrist eller grumligt vatten
  - Växtnäringsämnen som kan leda till övergödning
- ▶ Dricksvattnet ska aldrig vara otjänligt. Andelen vattenprover "tjänligt med anmärkning" skall aldrig i hela kommunen överstiga 5 %
- ▶ VA-nätet ska underhållas och förnyas kontinuerligt enligt fastställd VA-plan
- ▶ VA-verksamheten ska uppnå full kostnadstäckning
- ▶ Avloppsslam och andra restprodukter ska ses som resurser, som kan tillvaratas mer effektivt än idag
- ▶ Vissa enskilda avlopp kan behöva förbättras
- ▶ Vattenskyddsområden bör ses över och uppdateras för att säkra grundvattentillgångarna. Lämpligheten av ny bebyggelse och nya verksamheter inom vattenskyddsområden ska alltid bedömas utifrån risk för påverkan på grundvattnet samt möjliga skyddsåtgärder
- ▶ Vid områdesvisa fördjupningar för utvecklingsområden samt revidering av LIS-planen ska hänsyn tas till eventuell påverkan på vattenskyddet samt till möjligheter att ordna godtagbara lösningar för vatten- och avloppsförsörjning
- ▶ Risker som kan påverka vatten och avlopp ska hanteras utifrån kommunens beredskapsplan för VA-verksamheten.

Buller

BULLER

Buller definieras som "allt icke önskvärt ljud". Bullerproblematik är den miljöförstöring som berör flest människor i vardagen idag. Buller innefattar att sömn och vila störs, liksom andra aktiviteter. Buller är en upplevelse av irritation eller obehag och är på så vis en subjektiv reaktion som kan påverkas av annat än själva bullerexponeringen.

Olika orsaker till utvecklingen av problem med buller kan vara industrier, trafik på väg och andra typer av fordonstrafik. Bullerproblem ser inte likadant ut i hela Sverige. Exempelvis har en kommun som Sorsele generellt låg bullerproblematik, men kan sporadiskt ha bullerproblem från fritidsfordon som skotrar, skjutbanor, motor- och testbanor, täktverksamhet, husdjur som hundar med mera.

Relativt stora områden i Sorseles fjällvärld utgör reglerade områden för terrängkörning. Alla sådana områden betraktas som så kallade tysta områden. Med sådana förutsättningar finns det goda möjligheter att uppleva tystnad inom dessa områden.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Kommunen ska arbeta för att riktvärden och generella råd för buller beaktas vid all nyetablering och redan befintlig verksamhet.
- ▶ Kommunen ska utgå från att miljömål och miljö kvalitetsnormer inte överskrids för verksamheter i kommunen.

KONSEKVENSER

- ▶ Vid risk för bullerproblematik bör bullerutredning göras innan kommunens handläggning. Riktvärden och allmänna råd för buller ska tillämpas.
- ▶ Om avvikelse från riktvärden och allmänna råd upptäcks kan mer detaljerad utredning behöva göras, som visar på om en exploatör kan tillgodose acceptabel ljudmiljö.
- ▶ Inventera och utreda eventuell bullerproblematik i förhållande till kommunens tysta områden.

Avfallshantering & giftfri miljö

VIKTEN AV EN GOD AVFALLSHANTERING

En god avfallshantering är av största vikt miljö- och resursmässigt, men också för att skapa trivsel, god hygien och förutsättningar för boende och turism i hela kommunen. Avfallshanteringen börjar dock med konsumtion och inköp. Därför är det viktigt att vi väljer produkter och förpackningar som ger så lite avfall som möjligt, och som är återvinningsbara och giftfria.

Sorsele kommun har i allt högre grad börjat ställa miljö- och återvinningskrav vid upphandlingar. Upphandlingar har också delats upp för att ge bättre möjligheter för små och lokala företag att konkurrera på lika villkor som de större.

Konsumtion handlar i hög grad om alla kommuninvånarnas köpval. Kunskap om konsumtionens påverkan på vår egen hälsa och på miljön är därför mycket viktig för vad butiker och företag säljer och för vad vi alla i slutändan köper.

Vi kommer dagligen i kontakt med mängder av främmande ämnen och gifter i vår vardag. Men kunskapen om ämnernas effekter är ofta bristfällig. Barn är särskilt känsliga och har rätt att växa upp i en hälsosam miljö. Byggnader, konsumentprodukter och livsmedel ska därför innehålla så få gifter och främmande ämnen som möjligt.

"Var sak som blir till skräp har en gång varit en tillgång. Den var tyngre då man tog ut den i naturen. Då borde den vara lätt att ta med sig hem".

Sorsele kommuns avfallshantering styrs ytterst av Miljöbalken, Avfallsförordningen, de 16 nationella miljö kvalitetsmålen samt en rad andra förordningar om producentansvar, förbränning, avfallsskatter med mera.

På lokal nivå har hanteringen konkretiserats i mål, åtgärder och taxor i avfallsplanen och i kommunala renhållningsföreskrifter. Sorsele samarbetar sedan flera år i en så kallad trepart för renhållningen tillsammans med Norsjö och Malå kommuner. Samarbetet innefattar bland annat en gemensam renhållningsnämnd och gemensam sophämtning.

Det strategiska arbetet för att utveckla avfallshanteringen med nya lösningar, upphandlingar och annat bedrivs i samverkan med flera inlandskommuner: Dorotea, Vilhelmina, Storuman, Åsele, Lycksele, Norsjö och Malå. Kommunerna har tillsammans tagit fram en avfallsplan med visionen att:

"i nära samverkan arbeta för en hållbar avfallshantering och en giftfri miljö utifrån kommunernas specifika förutsättningar".

Det övergripande målet i avfallsplanen är att minska avfallens mängd och farlighet genom kloka inköp och att därefter återanvända eller materialåtervinna så mycket som möjligt av avfallet. Förbränning och deponering ska så långt som möjligt undvikas, den så kallade avfallstrappan.

Fotograf: Sijja Jonsson

ANSVAR SOMRÅDEN

Inom Sorsele kommuns organisation är det den Tekniska avdelningen och dess renhållningsverksamhet som ansvarar för insamling och omhändertagande av hushållsavfall, grovavfall, farligt avfall samt tömning och hämtning av avloppsslam.

Företag och andra verksamheter erbjuds också att lämna sitt avfall för omhändertagande.

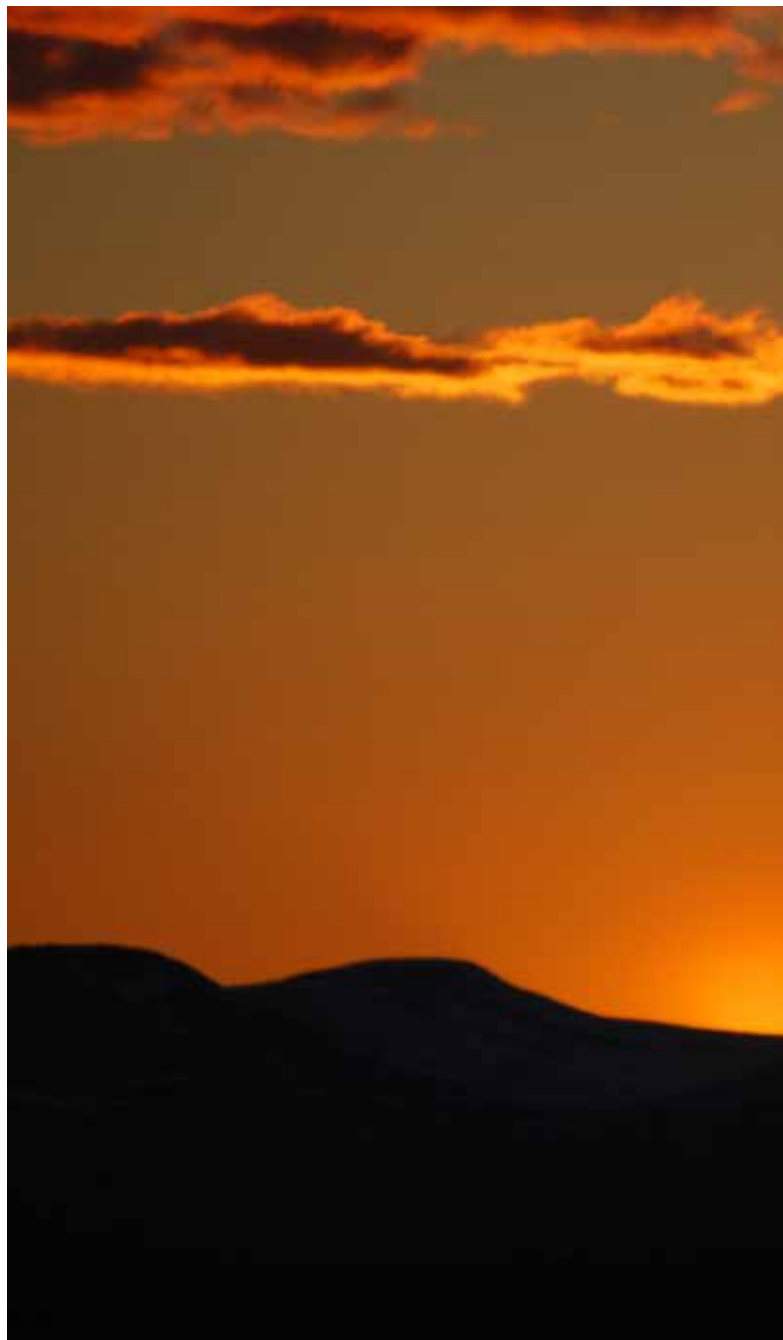
I Sorsele kommun finns följande servicepunkter för avfallshanteringen:

- ▶ Återvinningscentraler i Sorsele (Svartliden) med deponi för inert avfall och mellanlager för hushållsavfall.
- ▶ Storkompost och miljöstation för farligt avfall vid gatuförrådet i Sorsele.
- ▶ Återvinningscentraler i Ammarnäs och Gargnäs.
- ▶ Slamdeponi i Leikorliden.
- ▶ Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI) har fem återvinningsstationer för förpackningar och tidningar i kommunen (Blattnicksele, Gargnäs, Ammarnäs samt två stycken i Sorsele).

Sorsele kommun har sedan tidigt 1990-tal legat i framkant när det gäller resurshushållning och källsortering med bland annat omvandling av deponier till återvinningscentraler, omhändertagande av brännbart, komposterbart samt farligt avfall med mera.

År 1990 deponerades årligen ca 6000 ton avfall i kommunen. Idag deponeras endast 50-70 ton inert (stabil) avfall per år från kommunen, medan ca 600 ton hushållsavfall och 1500 ton verksamhetsavfall körs till förbränning (rent träavfall/trärester i Sorsele och övrigt för närvarande till Boden).

Fotograf: Silja Jonsson

Lokalt omhändertagande

Kommunen har försökt att skapa servicelösningar och taxor som ger god tillgänglighet trots långa avstånd, samt som stimulerar källsortering och ett effektivt lokalt omhändertagande. Detta har överlag lyckats väl, med goda resultat i källsorteringen när det gäller såväl mängd som kvalitet.

Trädgårds- och kompostavfall samt rent träavfall omhändertas lokalt, men alltför stor andel av insamlat avfall transporteras till andra orter för förbränning eller inom producentansvaret. Förbränning på annan ort innebär stora kostnader för kommunen och alla transporter ger en stor miljöbelastning.

Friluftsliv och besöksnäring

Inom det rörliga friluftslivet och besöksnäringen finns fortfarande problem med nedskräpning och bristande källsortering, vilket även har påtalats vid dialogmöten om översiktsplanen. Anläggningar och företag har möjlighet att teckna olika abonnemang och kommunen har även ett visst samarbete med föreningslivet kring denna renhållningsservice.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Ständigt arbeta för ökad kunskap om inköp, främmande ämnen och avfallshantering.
- ▶ Arbeta för att verksamheter med begränsad miljöpåverkan ska uppmuntras av kommunen att arbeta med resurshushållning och miljöhänsyn, till exempel genom utbildningar och modeller för enkla miljöplaner.
- ▶ Minska svinn i olika led och mängden avfall som produceras per person.
- ▶ Öka återanvändning och materialåtervinning samt minska mängden avfall som går till deponi eller förbränning.
- ▶ Omhänderta det farliga avfallet på ett betryggande sätt samt minska användningen av farliga

ämnen och produkter.

- ▶ Minska transporterna och öka det lokala nyttjandet av restprodukter, gärna i samarbete med andra inlandskommuner.
- ▶ Göra hanteringen av restprodukter ännu mer kretsloppsanpassad.
- ▶ Arbeta för ännu bättre avfallshantering inom friluftsliv och besöksnäring.
- ▶ Regelmässigt ställa inköpskrav som leder till användande av giffria miljöer och produkter samt en resurseffektiv avfallshantering där avfallens mängd och farlighet successivt minskas.
- ▶ Renhållningsverksamheten ska bära sina egna kostnader och bedrivas i nära samverkan med andra inlandskommuner.

KONSEKVENSER

- ▶ Ytterligare resurser måste avsättas för att förbättra kunskaper hos alla om konsumtion, avfall och källsortering. Resultat av nedlagt arbete ska följas upp och redovisas, så att alla ser nyttan.
- ▶ Kommunala upphandlingar ska alltid, där det är relevant, innehålla krav på energieffektivitet, giffria produkt- och materialval samt god återanvändning och återvinning. Mindre och lokala företag ska ges möjlighet att konkurrera på samma villkor som större leverantörer.
- ▶ Möjligheter att minska svinn ska undersökas i de kommunala verksamheterna.
- ▶ Möjligheter till förbättrad kretsloppsanpassning och ökat lokalt omhändertagande av restprodukter ska undersökas vidare, bland annat när det gäller mat- och hushållsavfall, avloppsslam och aska.
- ▶ Samverkan med föreningar, butiker och andra företag ska fortsätta, för att öka användningen och inköp av miljöanpassade, giffria produkter samt att hitta ännu effektivare avfallslösningar för verksamheter inte minst för turism, friluftsliv och tillfälligt boende.
- ▶ Barn och ungdomars samt äldres livsvillkor är prioriterade i den kommunala planeringen. Detta innebär inom denna sektor bl.a. att materialval, livsmedel och produkter inom förskola, skola och äldreboende och omsorg ska analyseras extra noga ur hälso- och kvalitetssynpunkt.
Skolan ska vidare ge barn goda kunskaper om konsumtion, svinn och restprodukter och avfallshantering ska utvecklas i dialog så att den passar även äldre och funktionshindrade.
- I avfallsplanen 2012-2020 anges 39 olika målområden med konkreta insatser och ytterligare preciseringar.

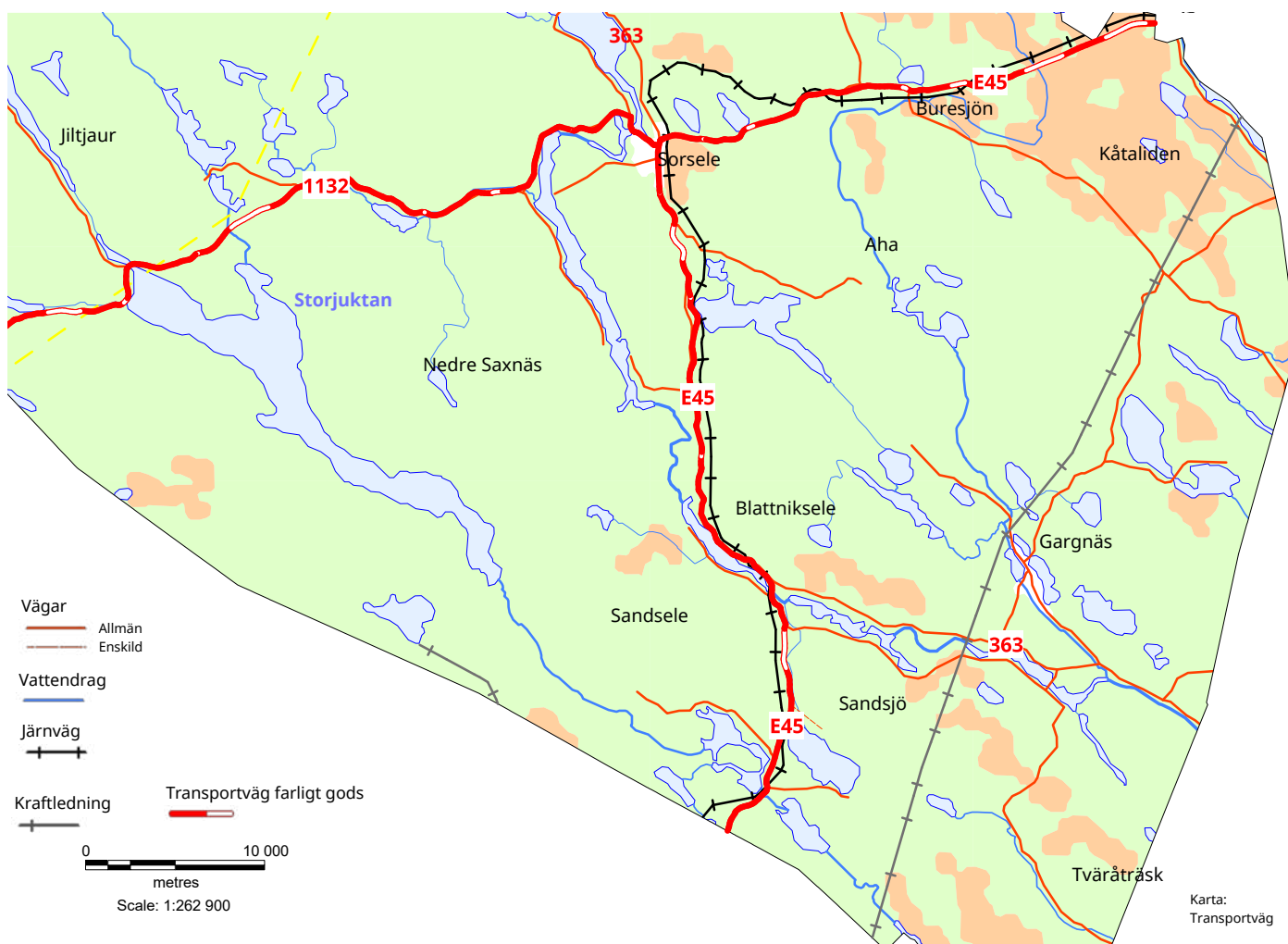
Transport av farligt gods

TRAFIKRÄKNING FARLIGT GODS

Trafikräkning av farligt gods på väg i Västerbottens inland:

- ▶ Under 2013 genomförde Länsstyrelsen en trafikräkning av farligt gods på väg i Västerbottens inland.
- ▶ Trafikräkningsplatser fanns i Bjurholm, Dorotea, Lycksele, Norsjö, Sorsele, Storuman och Åsele kommun och genomfördes 20-26 maj 2013.
- ▶ Totalt gjordes 264 observationer av farligt gods-transporter varav 25 stycken observationer i Sorsele kommun.
- ▶ Transporter av farligt gods i inlandet förekommer alla veckodagar och alla tider på dygnet men en klar majoritet av de observerade transporter har skett dagtid på vardagar.
- ▶ Sammantaget visar trafikräkningen att merparten (53 %) av observationerna i inlandet utgjordes av brandfarliga ämnen (vätskor och gas). Andra stora grupper var olika ämnen farliga vid förhöjd temperatur (14 %) och styckegods (13 %).

De större och rekommenderade transportvägarna för farligt gods genom Sorsele kommun är väg E45, 363 samt 1132.

RIKTLINJER FÖR FARLIGT GODS

Byggnadsfritt avstånd gäller 30 m (räknat från vägområdet) för väg E45 samt delen Umeå-Sandselet på väg 363. För övriga delar av väg 363 samt 1132 gäller ett byggnadsfritt avstånd om 12 m. Länsstyrelsen i Västerbotten arbetar med att ta fram riktlinjer för skyddsavstånd för farligt gods för Västerbottens län. Tills vidare bör riktlinjer för Norrbotten användas. Dessa anger övergripande ett uppmärksamhetsavstånd som kan vara vägledande i exempelvis detaljplanering. Detta avstånd uppges för Norrbotten som:

Farligt gods på väg - 60 m. Farligt gods på järnväg - 90 m. Bebyggelse utanför uppmärksamhetsavståndet behöver inga riskreducerande åtgärder. ebyggelsen ligger innanför detta avstånd kan det vara nödvändigt med åtgärder. När uppmärksamhetsavståndet är känt och bedömt kan ytterligare bedömningar för åtgärder göras inom skyddsavstånd som tar hänsyn till fordonslag och fordon/dygn, hastighet på väg och markanvändning. För detaljerade uppgifter kontakta kommunen eller se Länsstyrelsen Norrbottens "Riktlinjer - Skyddsavstånd för farligt gods".

FARLIGHETSNUMMER OCH FÄRDVÄG I SORSELE KOMMUN

Farlighetsnr Klasser

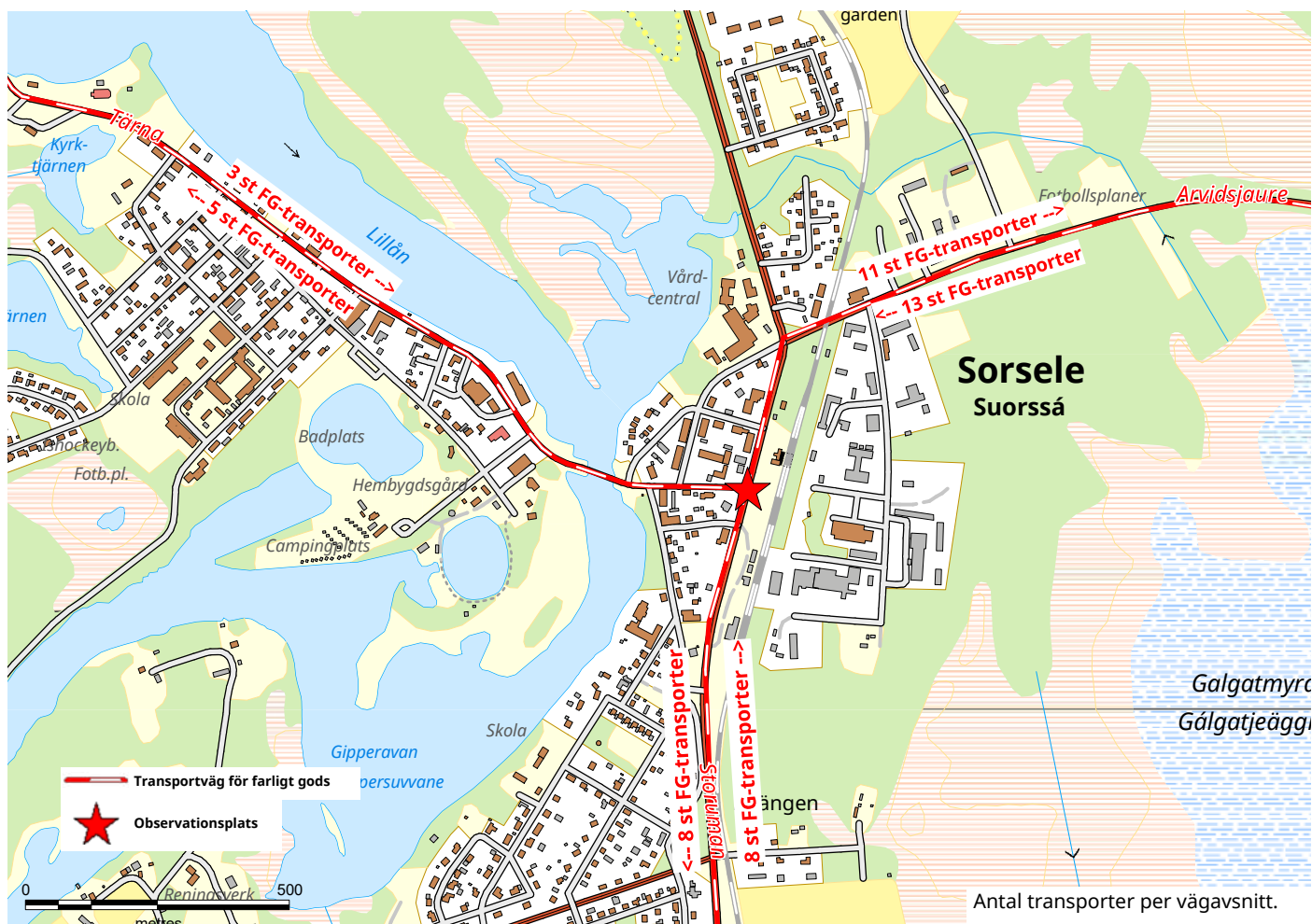
Färdväg (från och avgående mot)

		Arvidsjaur (E45 N)	Tärnaby (1132 V)	Storuman (E45 S)	Ingen uppgift
22	Djupkyld gas	1	0	1	0
23	Brandfarlig gas	11	0	11	0
33	Mycket brandfarlig vätska	6	3	1	0
50	Oxiderande ämne	3	3	0	2
225	Oxiderande gas	1	0	1	0
Saknas		1	0	1	0
Styckegods		1	2	1	0
Totalt		22	8	16	2

REGISTRERADE ÄMNER SOM TRANSPORTERAS GENOM SORSELE KOMMUN

UN nr Farlighetsnr Ämne Observationer Procent (%)

UN nr	Farlighetsnr	Ämne	Observationer	Procent (%)
1073	225	Syre, kyld flytande	1	4
1203	33	Bensin	3	12
1863		Flygfotogen för turbinmotorer	2	8
1965	23	Kolvätegasblandning kondenserad	9	36
1978	23	Propan	2	8
2187	22	Koldioxid kyld flytande	1	4
3375		Ammoniumnitrat, emulsion, suspension eller gel	4	16
Saknas		Saknas	1	4
Styckegods		Styckegods	2	8
Totalt			25	100 %

KOMMENTARER TILL OBSERVATIONERNA

- Trafikräkningen i inlandet visar på väsentligt färre observationer i inlandet än trafikräkningar på längs kusten och främst E4:an.
  - Flest observationer har gjorts dagtid där antalet är avtagande under eftermiddag och tidig kväll.
  - En olycka med farligt gods har störst potential att få allvariga konsekvenser i befolkningscentrum.
  - Sammantaget visar trafikräkningen att merparten (64 %) av observationerna inom Sorsele kommun utgjordes av brandfarliga ämnen (vätskor och gas), framförallt bensin och diesel.
- Upställningsplats för transporter av farligt gods*
- Sorsele kommun har inte beslutat om särskilda upställningsplatser för farligt gods transporter vilket bör genomföras särskilt i tätorten.

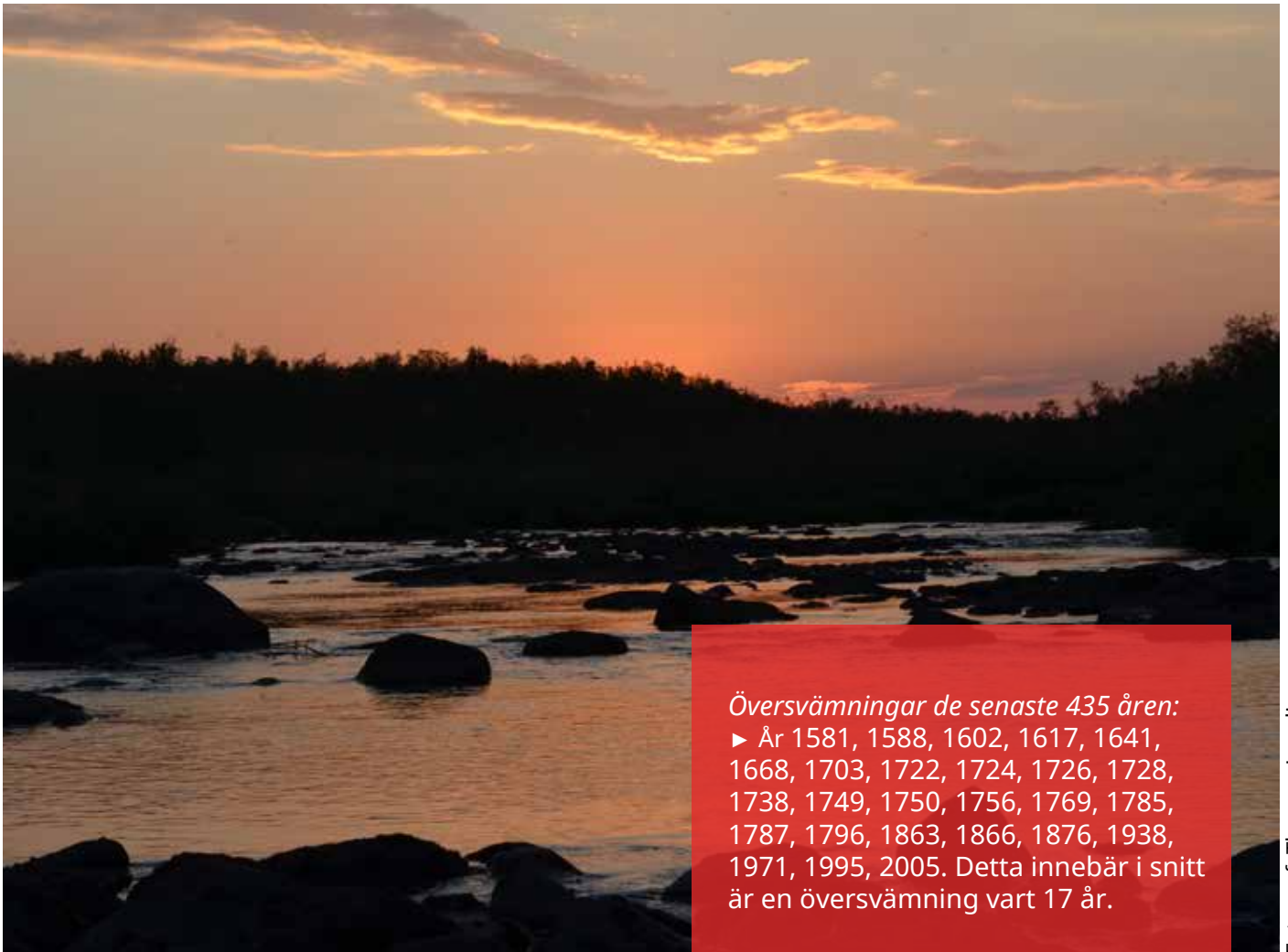
Räddningstjänstresurser vid trafikolyckor där farligt gods transporter är inblandade

- Räddningstjänsten har skyddsutrustning för livräddning och tätning av mindre läckage.
- Vid större läckage och brand är vi beroende av externa resurser från grannkommuner och specialister inom det ämnesområde som är aktuellt.

Fotograf: Ingrid Sjöberg

Översvämningar de senaste 435 åren:

► År 1581, 1588, 1602, 1617, 1641, 1668, 1703, 1722, 1724, 1726, 1728, 1738, 1749, 1750, 1756, 1769, 1785, 1787, 1796, 1863, 1866, 1876, 1938, 1971, 1995, 2005. Detta innebär i snitt är en översvämning vart 17 år.

Fotograf: Therese Lundin

Översvämningrisker

HISTORIK ÖVER TIDIGARE ÖVERSVÄMNINGAR

Inom Sorsele kommun rinner ett stort antal mindre och större vattendrag. Dessa har ur en historisk synpunkt varit till nytta som transport-system. Vattendragen har även ställt till med problem för befolkningen genom tiderna.

Genom utdrag från kyrkans arkiv kan man läsa om följande händelser:

- Uti förledne år 1602 uppsteg en svår vattenflodh, som fördärfvat fem bönders åkrar i Brån och den dyre säden de utsådd bara bleft mästa-delen bortskjöljd.
- 1721 års flod var den största på 150 år.
- 1738 gick floden på nytt över åkrar och ängar, skadorna beräknades till 1598 daler och 5 skilling. Man befarade att större delen av befolkningen led brist på livsuppehälle.
- 1796 blev det en ovanligt kraftig flod, vattendelaren vid Brån höll stånd med en aln tillgodo.

Vårfloden - en naturlig företeelse

- Översvämningar beror på en kombination av förutsättningar och händelser. Ett stort snömå-gasin, snabb snösmältning och samtidigt stor nederbörd kan ge mycket höga flöden.
- Sen och snabb snösmältning kan innebära att snön smälter samtidigt i fjäll och inland så att fjällflod och skogsflod sammanfaller. Detta ökar risken för översvämning.
- Skogsfloden: Kommer i regel först och är smältvatten från skogsområdena nedanför fjäll-området. Skogsfloden har i regel börjat avklinga innan fjällfloden startar.
- Fjällfloden: Är smältvatten från fjällområdet.
- Vattennivåer i Vindelälven vid Sorsele samhälle: Medelvattenstånd: 340,30 m. Medelhög-vattenstånd 342,30 m (+2,00 m), 800 m³/s. Max uppmätta nivå år 1995: 343,69 m (+3,39 m), 1800 m³/s.

Tidigare översvämningar

Nedan redovisas de tidigare översvämningarna som har skett i Vindelälven inom Sorsele kommun i modern tid:

Översvämningen 1995

- ▶ Vattennivån i älven uppmättes till 49 cm över tidigare högsta nivå som uppmättes 1938.
- ▶ Stora skador på framförallt fritidshus efter älven.
- ▶ Med hjälp av de tidigare byggda vallarna och stora förstärkningsinsatser klarades Sorsele samhälle skapligt.
- ▶ Stor påverkan på kommunens infrastruktur som vägar, äldrevården, sjukvården, matförsörjning, VA med mera.
- ▶ Kostnad för räddningsinsatsen blev 1,6 miljoner och uppskattat räddad värde är 50 miljoner.
- ▶ Vallarna höjs för att klara 1995 års flöde + 50 cm.
- ▶ Upprättande av katastrofplan för byar efter älven och Sorsele samhälle.

Översvämningen 2005

- ▶ Vårfloden i Ammarnäs tangerar flödena 1995.
- ▶ Skador på enstaka hus i övre delen av älven.
- ▶ Räddningstjänstkostnaderna landade på 412 000 kr.
- ▶ Inga stora skador i nedre delen av kommunen beroende på att skogsfloden kulminerat tidigare på en normal nivå.

Erfarenheter från översvämningarna som har inträffat i kommunen:

- ▶ Samhällsplanering
  - Ta hänsyn till de översvämningsskarteringar som genomförts efter Vindelälven.
  - Minnas och lära oss av historiska händelser.
- ▶ Riskinventeringar och analyser
  - Dokumentation av erfarenheter.
- ▶ Förebyggande åtgärder
  - Permanenta vallar
  - Beredskaphållning av material.
- ▶ Genomtänkta och aktuella kommunala planer för att minimera skadeverkningar
  - Kommunens krisledningsplaner
  - Räddningstjänstens krisorganisation
  - Åtgärdsplaner för kommunens berörda förvaltningar
  - Insatsplaner för Räddningstjänsten.

RIKTLINJER OMKRING ÖVERSVÄMNINGAR

Vindelälven som outbyggd älv utgör i hela kommunen centrala och attraktiva områden för bebyggelse. En outbyggd älv har alltid naturliga variationer i sitt vattenflöde som kan innebära risker för översvämning. Därför är det viktigt att förhålla sig till de risker som finns i anslutning till älven och andra områden med risk för översvämning.

Översiktsplanen anger inga nya bebyggelseområden som inte har rekommenderats i tidigare områdesplaner och fördjupade översiktsplaner. I kommunens beredskapsplan för höga flöden anges detaljerade åtgärder för att hantera höga flöden. Kända områden med särskild översvämningssrisk pekas även ut i planen.

Områden i Sorsele med risk för översvämning har sedan lång tid ett skydd av översvämningvallar samt beredskap för byggnation av vallar.

För Ammarnäs, Blattnicksele, Gargnäs och övriga områden med översvämningssrisk finns föreslagna åtgärder. Dessa innefattar bland annat skyddsåtgärder i form av täckning med plast, stängning av ledningsnät, pumpåtgärder samt instruktioner för vallbyggnad och lastmaskinsresurser.

Vid kommande revideringar av områdesplaner och fördjupade översiktsplaner ska översvämningssrisk särskilt bedömas och riskhantering beskrivas.

Generellt ska all detaljplanering och relaterad handläggning beakta risk för översvämning i de områden som berörs av 100-års flöde och högsta dimensionerade flöde. Bedömning görs alltid i de enskilda fallen. Som underlag till bedömning kan översvämningsskarteringar användas, liksom kommande skyfallsskartering.

Länsstyrelsens rekommendationer som kan användas vid bedömning av lokalisering:

- ▶ Inom områden som hotas av 100-årsflöde bör ingen ny bebyggelse uppföras, med undantag för enkla byggnader som garage och uthus.
- ▶ Inom områden som hotas av högsta dimensionerade flöde, kan samhällsfunktioner av mindre vikt/mindre miljöpåverkan lokaliseras.
- ▶ Lokalisering av riskobjekt och samhällsfunktioner av betydande vikt, inkluderat sammanhållen bostadsbebyggelse, bör endast ske utanför områden med risk för översvämning.

KONSEKVENSER AV KLIMATFÖRÄNDRINGEN

- De direkta klimatförändringarna för Västerbotens del kan sammanfattas i att det blir varmare och blötare. Det leder bland annat till ökad risk för översvämningar.
- På grund av förväntad ökad nederbörd kan fler översvämningar till följd av kraftig eller långvarig nederbörd inte uteslutas.
- Lokala översvämningssproblem kopplade till skyfall väntas öka generellt, eftersom de flesta klimatberäkningarna pekar mot ökad risk för kraftiga regn, särskilt sommartid. Vid skyfall påverkas främst urbana områden där till exempel dagvattensystemets kapacitet överskrids så att det inte förmår att avleda vattenmängderna.
- Den totala årsmedelvattenföringen förväntas öka med mellan 10-25 % i de större älvarna mot slutet av seklet och vi kommer se en förskjutning mot allt större flöden på hösten. Marken är då ofta mättad efter långvariga regn vilket ger hög avrinning och snabba flödesökningar i vattendragen. De överströmmade markområdena kan inte ta upp eller dränera bort vattnet om de redan är

vattenmättade. Detta kan innebära att översvämningar under höst och vinter ökar jämfört med dagens klimat.

Anpassning

- Ska vi ha kvar en orörd nationalälv är det vi människor som måste anpassa oss efter älvens naturliga kretslopp.
- Detta innebär att det ställs högre krav på planering av framtida markanvändningsplaner samt att kommunen håller en bra beredskap för att lindra effekterna av framtida översvämningar.

Översvämningsskartering

Redovisning av en översvämningsskartering genomfördes under 2017. I den redovisas de områden som drabbas värst vid en översvämning i Vindelälvens vattensystem. Kartorna visar 100-års flöden, vilket är flöden som har en återkomsttid på i snitt 100 år. Dessa flöden beräknas återkomma oftare på grund av de förväntade klimatförändringar som vi ser framför oss.

För fler kartor omkring översvämningar i Sorsele kommun, se Bilaga 2 - Kartmaterial till översiktsplanen eller MSB:s översvämningsskartering på webben: www.msb.se

Permanent vallar som höjdes 1996 för att klara 1995-års flöde +0,5 meter.

Ras, skred & erosion

ÖVERSIKTLIG RAS- OCH SKREDINVENTERING

På uppdrag av Statens Räddningsverk utfördes 1997 en översiktlig ras- och skredinventering i Sorsele kommun. Syftet med inventeringen har varit att översiktligt kartlägga riskerna för ras, skred och erosion i bebyggda områden.

Kartredovisning

- ▶ Inom Zon I finns förutsättningar för initiala spontana eller provocerade skred och ras.
- ▶ Inom Zon II finns inga förutsättningar för initiala skred eller ras, men zonen kan komma att beröras av skred och ras som initieras inom angränsande Zon I.
- ▶ Inom Zon III saknas förutsättningar för skred eller ras eftersom lös jord inte förekommer inom zonen. Emellertid kan aktiviteter inom zonen ha negativ inverkan på stabiliteten i de angränsande zonerna.

Områdesbeskrivning i stort

Sorsele kommun klassificeras som både inland

och fjäll. Inlandet kännetecknas framför allt av vidsträckta, enformiga moränmarker. Jordarter, som bildades av inlandsisen. Ett karaktärsdrag för inlandet är också myrarna, som upptar cirka en fjärdedel av länets yta. Torvmäktigheten är vanligen endast 2-3 meter och den underlagras i regel av morän. Intill älv- och sjöstränder kan det ovanpå moränen finnas tunna täcken av sand och silt, som avsatts vid tidigare högre vattenstånd.

Fjällens jordarter skiljer sig från övriga delar av landet. Ursprungsmaterialet är i regel morän och vittringsjord, det vill säga frostpåverkad och omlagrad jord. Issjösediment (lera, silt och sand) förekommer men har inte någon särskilt stor utbredning.

I vissa dalgångar kan det förekomma stora avlagringar av sand och silt, som bildats i de av isen uppdämda sjöar, som tillfälligt fanns under isavsmältningsskedet, särskilt i de södra fjälltrakterna.

KONSEKVENSER AV KLIMATFÖRÄNDRINGEN

- ▶ De direkta klimatförändringarna för Västerbotens del kan sammanfattas i att det blir varmare och blötare.
- ▶ Markens stabilitet påverkas negativt av en ökad nederbörd genom att ett ökat vattentryck i markens porer minskar jordens hållfasthet. Detta kan leda till en ökad risk för ras och skred utmed vattendrag.
- ▶ Ökad nederbörd kan också leda till ökad avrinning samt flöden och vidare erosion som påverkar släntstabiliteten. Intensiva regn- och vattenmättade jordlager ökar också benägenheten för skred i moränmark och slamströmmar. Då detta är att vänta i ett förändrat klimat så kan också sannolikheten för ras, skred och slamströmmar öka.
- ▶ Klimatförändringar ökar riskerna för ras och skred inom områden med otillfredsställande stabilitet för dagens förhållande. Det innebär också att det kan finnas ytterligare områden med slänter som under nya förhållanden inte har tillräcklig stabilitet.
- ▶ Det är rimligt att anta en försämring av säkerheten på mellan 5 % och 30 % beroende på vilka förhållanden som antas och hur de olika parametrarna varierar. Områden som idag anses vara stabila, utifrån de rekommendationer som finns, kan behöva åtgärdas om samma säkerhetsnivå ska gälla.
- ▶ Skred och ras utlöses ofta av erosion som i sin tur ökar vid ökade flöden.
- ▶ Ravinutveckling sker oftast genom flera på varandra följande skred och/eller ras längs med ett vattendrag. Raviner tenderar gärna att fortsätta växa uppströms vattendraget samt grenar ut sig vilket innebär att den kan orsaka stor förstörelse i sin omgivning. Vid höga grundvattennivåer och mycket nederbörd kan raviner bli instabila med ras och skred som följd.
- ▶ I ett klimat där allt mer nederbörd faller som regn istället för snö kan förekomsten av moränskred och slamströmmar öka. Slamströmmar och moränskred utlöses av intensiva regn vilka förväntas öka i ett förändrat klimat. Beräkningar har även visat att den mängd jordmaterial som dras med i en slamström ökar vid en ökad regnintensitet.
- ▶ Eftersom dessa typer av markrörelser ofta drar med sig mycket grovt material och färdas långa sträckor kan de orsaka stora skador på den infrastruktur som ligger i dess väg.

RIKTLINJER OMKRING RAS SKRED OCH EROSION

Då flera områden i kommunen kan vara utsatta för ras, skred och erosion är det viktigt att förhålla sig till detta i all fysisk planering.

Vid åtgärder nära älvar, områden med känd skredrisk, eller otillräckligt utredda områden, kan det vara motiverat att utföra ytterligare geotekniska undersökningar. Områden som har identifierats i den översiktliga ras- och skredriskinventeringen utgörs av området i Sorsele vid Lillåns östra sida och i Ammarnäs vid Tjulåns stränder. Generellt ska all detaljplanering och relaterad handläggning beakta risk för ras, skred och erosion.

Kommunens bedömning görs alltid i de enskilda fallen. Som underlag för bedömning ska översiktlig ras- och skredinventering från 1997 användas. Det är dock viktigt att påpeka att utredningen är begränsad till vid utredningstillfället bebyggda områden, och att det kan finnas ytterligare områden med förutsättningar för skred.

Fotograf: Therese Lundin

OMRÅDET I SORSELE VID LILLÅNS ÖSTRA SIDA

Områdesbeskrivning i detalj

► Undersökningsområdet finns längs Lillån som är en förgrening av älven. Det är utsträckt i nordsydlig riktning och är ca 2 km långt och 300 meter brett. Slänten är ca 5 meter hög och ofta tämligen brant samt bitvis utfylld. Slänthöjden avtar mot söder. Överytan är flack.

Indikationer på erosion som har noterats är viss ursköljning i vattenlinjen och lutande träd och buskar. En ca 30 år gammal stensättning, så kallad strandskoning, finns söder om bron. Den är dock helt eller delvis övertäckt av vegetation och därmed svår att avgränsa och rita ut.

Utanför undersökningsområdet ligger den låglänta holmen där västra delen av samhället ligger.

► Den jordart som har påträffats i ytskiktet är silt vilket stämmer överens med den geotekniska kartan över samhället. Strax söder om bron, nedanför Oostnord på Vindelvägen 5, mynnar en dagvattenledning. Den undermineras, troligtvis genom läckage, och bakåtgående erosion startade i slänten våren 1995 i samband med vårfloden. Erosionssåret lagades enligt uppgift med 20-30 kubikmeter grus och slänten har täckts med vegetation.

► Sorsele drabbades hårt av vårfloden 1995. Framför allt drabbades Sorseleholmen av översvämning. Problematiken har nu åtgärdats med bland annat vallar. Någon ansenlig påspädning på erosion verkade dock den kraftiga vårfloden inte ha.

Platser som förefaller utsatta syntes inte ha påverkats speciellt av det extrema vattenflödet. Befintligt erosionskydd, som stensättningen söder om bron, kan ha spelat in.

Norr om bron noterades inga erosionskador 1995. En osäkerhetsfaktor kvarstår, det att vårfloden skapade en annan bottenstruktur i Lillån. Nya grund och djup bildades. Detta kan påverka förloppet vid till exempel nästa större vårflod.

Stabilitetsberäkningar

Inga stabilitetsberäkningar har utförts för aktuellt område.

Geoteknisk utvärdering

► Området klassificeras som ej stabilt där mark är otillräckligt utrett, eller där vi med överslagsberäkningar inte har kunnat konstatera tillfredsställande stabilitet.

► Generellt gäller att slänterna består av lätteroederade jordarter som sand och silt.

Erosionskador kan orsaka att slänterna kryper bakåt och inom sinom tid når bebyggelsen.

En noggrannare kartering av områden med risk för erosionskador bör utföras och åtgärdsförslag framtas. I övrigt har områdena en tillfredsställande stabilitet.

► Om förtätning av befintlig bebyggelse eller nybyggnation ska ske inom områdena bör kontroll av markstabiliteten göras utöver sedvanlig geoteknisk undersökning.

OMRÅDET I AMMARNÄS VID TJULÅNS STRÄNDER

Områdesbeskrivning i detalj

Området 100 meter uppströms Tjulåbron efter väg 363 samt 300 meter nedströms bron på båda sidor av ån. Området har låga strandkanter och därför går eroderingen går relativt långsamt. En fastighet på norra sidan av ån påverkas av den pågående erosionen.

Stabilitetsberäkningar

Inga stabilitetsberäkningar har utförts för aktuellt område.

Geoteknisk utvärdering

Ingen geoteknisk utvärdering har utförts för aktuellt område.

För fler kartor omkring ras, skred och erosion i Sorsele kommun, se Bilaga 2 - Kartmaterial till översiktsplanen.

Förorenade områden

Förorenade områden innebär *mark- eller vattenområden, grundvatten, byggnader eller anläggningar* som är förorenade i sådan grad att de kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Inventering av förorenade objekt sker enligt MIFO-modellen, Metodik för inventering av förorenade områden, och här klassas även objekten i fyra nivåer:

- ▶ Riskklass 1 – mycket stor risk.
- ▶ Riskklass 2 – stor risk.
- ▶ Riskklass 3 – måttlig risk.
- ▶ Riskklass 4 – liten risk.

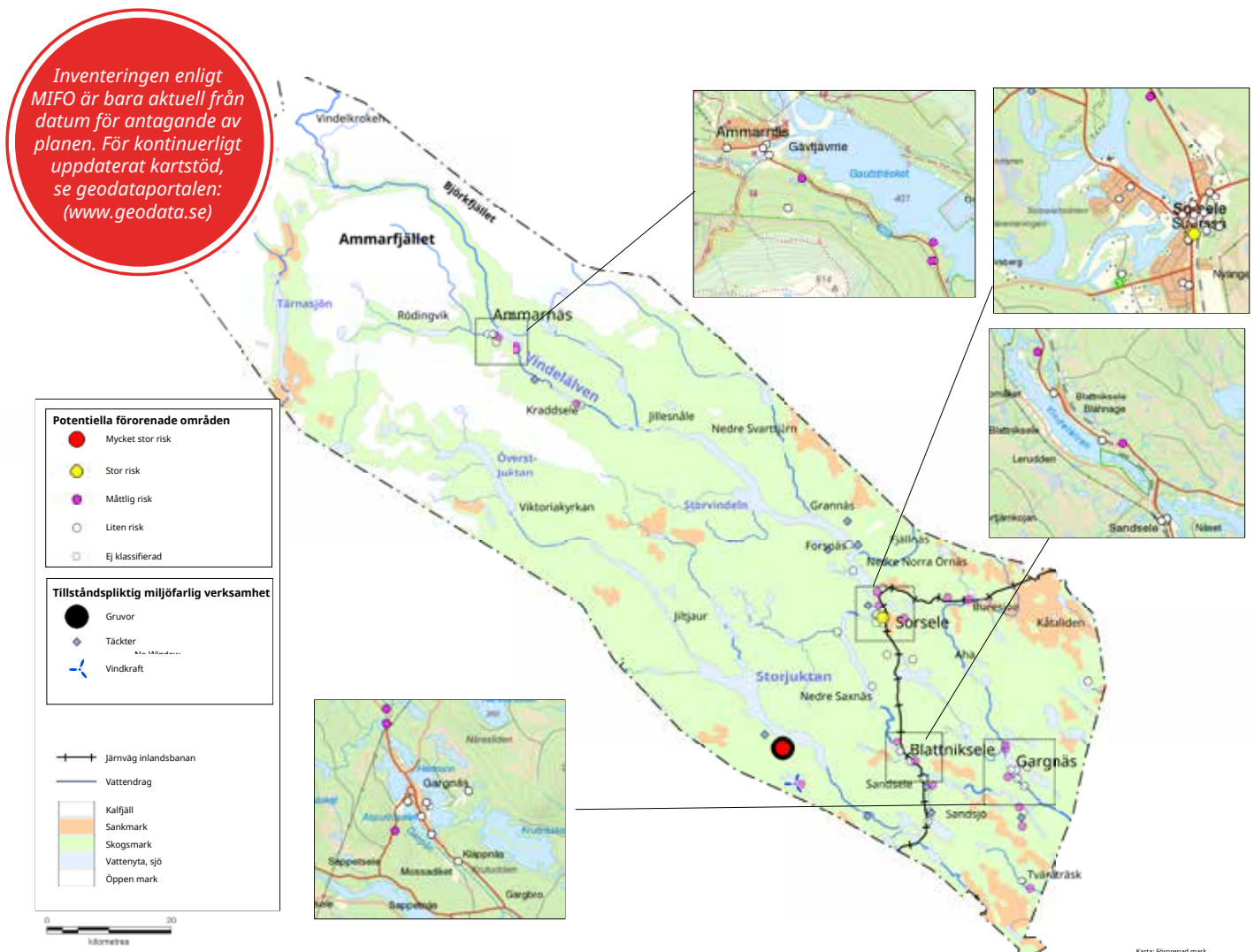
Inventeringen enligt MIFO omfattar 23 objekt i Sorsele kommun. De flesta av dessa ligger i riskklass 3. Totalt finns det 79 potentiellt förorenade områden som har identifierats av Länsstyrelsen.

Till dessa räknas både nedlagda och pågående verksamheter.

Klimatförändringar kan medföra ökade risker för spridning av föroreningar på eller i marken. Översvämningar utgör en särskilt påtaglig risk, då föroreningar kan transporteras okontrollerat vid höga vattenflöden.

Kommunens ställningstaganden:

- ▶ Vid fysisk planering, samt vid bygglov, förhandsbesked och miljöändren, ska förorenade områden beaktas.
- ▶ Efterbehandlingsåtgärder ska genomföras på de platser där ansvar och utredningsunderlag är tillräckliga för åtgärder, för att kunna använda områden för nya eller andra verksamheter.
- ▶ Tillsynsarbetet bör inriktas på att förebygga mark- och vattenföroreningar från miljöstörande verksamheter.

Fotograf: Maria Broberg

Rennäring

OMVÄRLDSANALYS

Rennäring som riksintresse har funnits i nuvarande form sedan Jordbruksverkets beslut 2005 och regleras i Miljöbalken 3 kap. § 5. Riksintresset består av rennäringens flyttleder, rastbeten, kritiska passager och kärnområden.

Flyttleder är centrala flyttstråk mellan olika kärnområden eller årstidsland. Huvudflyttleder, rastbeten och kritiska passager är dynamiska faktorer som har ett skydd för att skapa förutsättningar för rörlighet under själva renskötselarbetet.

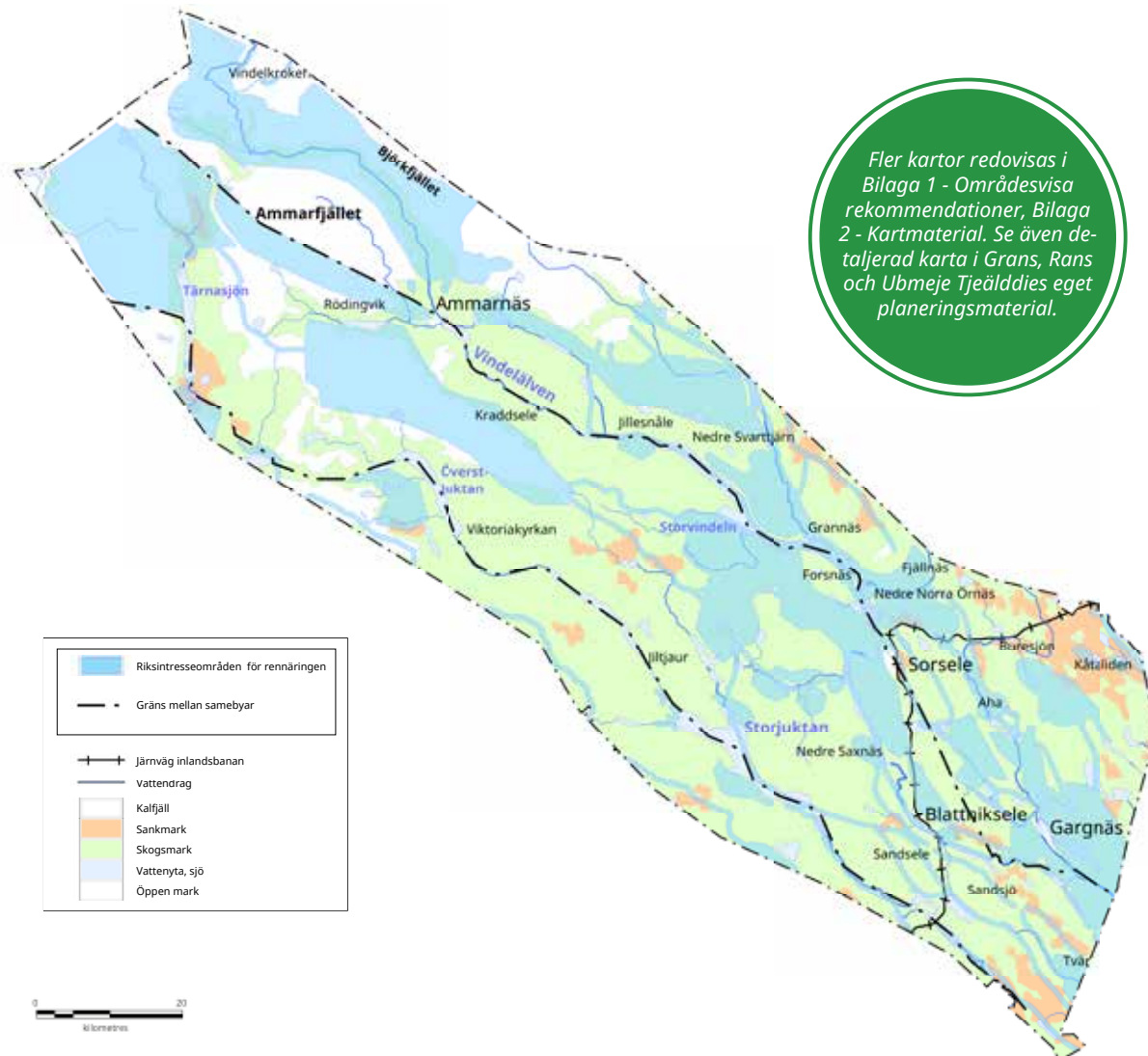
Kritiska passager är geografiska flaskhalsar där renarna kan stöta på svårigheter och störningar som skapar svårigheter när dessa ska passeras. Det kan handla om allt från vattendrag, trafikerade vägar, byggnader eller besvärliga terrängformationer till trånga dalgångar eller raviner. Sådana platser kan vara känsliga för påverkan och förändringar och kan öka svårigheterna eller till och med göra det omöjligt för renarna att passera.

Kärnområden för rennäringen i kommunen bör skyddas från den viktiga funktion som de har, för att rennäringen ska kunna bedrivas hållbart och med ett långsiktigt perspektiv. Kärnområdena uppfyller renens behov av utrymme och ostördhet vid bete, och används återkommande i samebyarnas verksamhet under årstidscykeln.

Dessa områden, på åretruntmarker liksom på vinterbetesmarker, används även för att hålla renarna stationära under tider det behövs. Brunst- och kalvningsområden hör också till de områden som är viktiga för renens reproduktion.

Under renens förflyttning mellan olika kärnområden eller årstidsland behövs betesområden där renen kan vila upp sig. Dessa platser kallas rastbeten. I princip har dessa områden god tillgång till bete och ostördhet. Rastbeten har ett högt skyddsvärde och är en del av de dynamiska faktorer som gör det möjligt att flytta mellan olika årstidsland.

RENNÄRINGSLAGEN

Rennäringslagen (1971:437) reglerar rennäringens villkor för markanvändning i Sverige. Rennäringslagen bestämmer områden där renskötsel får bedrivas. Renskötselrätten tillkommer den samiska befolkningen och grundas på urminnes hävd. Renskötselrätten får endast utövas av de samer som är medlemmar i en sameby.

Åretruntmarker i Västerbottens län gäller området ovanför odlingsgränsen. Renar får uppehålla sig på vinterbetesmarker nedanför odlingsgränsen under perioden 1:a oktober till 30:e april, liksom områden utanför lappmarkerna och renbetesfjällen där renskötsel av tradition bedrivs vissa tider av året.

Enligt rennäringslagen definieras medlem i sameby som:

1. Same som deltar i renskötseln inom byns betesområde.
2. Same som har deltagit i renskötsel inom byns betesområde och haft detta som stadigvarande

yrke och inte övergått till annat huvudsakligt förvärvsarbete.

3. Den som är make eller hemmavarande barn till medlem som avses under 1 eller 2 eller som är efterlevande make eller underårigt barn till avliden sådan medlem.

KLIMATFÖRÄNDRINGAR

På samma sätt som jord- och skogsbruk är rennäringen direkt beroende av hur växtlighet och väderfenomen förändras på lång sikt. I en tid med klimatförändringar som tar sig uttryck på lokal nivå, blir detta tydligt för rennäringen. Prognoser som visar fler vintrar med varmare temperaturer kommer att påverka rennäringen i stor omfattning. Exempelvis kan isbildning på markvegetation hindra renarna från att komma åt bete på traditionellt vis. Detta kommer att ställa högre krav på exempelvis utfodring och rörlighet. Här kommer samarbetet och dialogen med andra näringar att få en ännu större betydelse i framtiden.

RENNÄRINGEN I SORSELE KOMMUN

Sorsele kommun berörs i sin helhet av rennäringen på ett eller annat sätt. Inom kommungränsen finns Ubmeje, Malå, Rans och Grans samebyar, där Rans och Grans samebyar har största delen av sina åretrunmarker inom kommunen.

En sameby är en administrativ och ekonomisk sammanslutning som har rätt att utöva renskötelse inom ett visst område. Denna verksamhet regleras i rennäringslagen. En sameby är även en beteckning för ett geografiskt område där betesmarkerna nyttjas gemensamt av alla medlemmar i samebyn.

Samebyarna omfattas av flera renskötsel företag som i sin tur består av en eller flera renägare. Om det inom samma hushåll finns flera renskötande medlemmar betraktas de som ett företag där även övriga renägare och skötesrenägare ingår. Inom Rans och Grans samebyar finns 24 respektive 11 renskötsel företag som kan vara registrerade på en maka/make.

Rennäringens markanvändningsanspråk i kommunen med viktiga övergripande områden, som kärnområden och flyttleder, har sammanställts av Länsstyrelsen Västerbotten. Till detta finns samebyarnas egna renbruksplaner som inom länsstyrelsens områden beskriver markanvändningen mer detaljerat. Materialet i samebyarnas renbruksplaner ägs och delas av samebyarnas själva vid samråd liksom andra relaterade ärenden.

Områden som vinterbete och kalvningsland är

känsliga för störningar liksom renarnas flyttleder som har viktiga passager vid olika tider på året. Rans och Grans samebyar har viss del av sitt vinterbete utanför kommunens gränser mot kusten.

Rennäringen är inte bara ett riksintresse, utan också en areell näring och ett intresse som likt skogs- och jordbruk har stor betydelse för ekonomi, ekologi och kultur — både inom och utanför samebyarna.

Rennäringen är också ett av de främsta uttrycken för det samiska livet och dess kultur. Med sin långa historia och brukande av marken i regionen blir rennäringen därför en naturlig och central del av kommunens historia och identitet.

Som areell näring är näringen starkt beroende av naturförhållanden i väder, vind, temperatur och snö- och isförhållanden. Den kräver också att det finns tillgång till lämpligt bete, särskilt lav och olika typer av gräs. Som areell näring är det därför viktigt att hänsyn visas till renskötelsen även utanför riksintresseområden och i förhållande till andra areella näringar. I vissa fall kan sådana näringar bedömas påverka rennäringen på olika sätt. Det är viktigt att kommunens areella näringar kan bedrivas sida vid sida med andra näringar, på ett sätt som inte påtagligt försvårar renskötelsen. Några grundförutsättningar för detta är tidiga samråd, olika anpassningar och kontinuerlig kommunikation. Hur rennäringen som riksintresse ska tillgodoses redovisas i avsnitt för riksintresse i detta kapitel.

UTVECKLING, SAMVERKAN OCH SAMTAL

Det finns flera näringar med potential för samverkan med rennäringen. Ett sådant exempel är utvecklingen inom fisketurism i kommunens fjällområden. Med en osäker framtid med anledning av klimatförändringar finns också underlag för utveckling av kommunens jordbruksnäring och tillverkning av foder.

Det är inte bara rennäringen som påverkas negativt av klimatförändringar. Exempelvis är jord och skogsbruk näringar som direkt påverkas av klimatet och står inför framtida utmaningar där ett gott samarbete kommer vara en förutsättning för näringarnas möjlighet till långsiktig hållbarhet.

Kommunens samebyar deltar i olika utvecklingsarbeten, exempelvis Vindelälven-Juhtatdaha. Möjligheten till rennäringens deltagande i dialogarbeten inom och mellan näringar har potential att utvecklas.

"Vi måste stödja och stärka vår rennäring och skapa framtidstro hos de som har sin historia parallellt med riksintresset."

Andra aspekter av det samiska

Rennäring som riksintresse beskriver strikt den delen av samisk tradition och kultur som behandlar renskötsel, men vill Sorsele kommun vill understryka att den samiska kulturen handlar om mer än enbart renskötsel. Den samiska kulturen har en rik tradition som på många sätt är högst levande inom kommunen. Detta handlar om exempelvis byggnadskultur, hantverk, slöjd, musik, besöksnäring, matförädling, jakt och fiske. Inom kommunen finns även en aktiv sameförening som jobbar aktivt för att vårda och utveckla och bidra med kultur till samhället.

Som samisk förvaltningskommun vill och ska Sorsele kommun arbeta särskilt för att enskilda ska kunna använda samiskan i sina skriftliga och muntliga kontakter med myndigheter. Detta tar sig bland annat uttryck i språkundervisning i grundskolan och språkarbete inom äldreomsorgen. Arbetet med Sorsele som samisk förvaltningskommun har sin grund i möjliggöra en självständig samisk utveckling som utgår ifrån den samiska kulturens, liksom renskötselns egna villkor.

Fotograf: Therese Lundin

RIKSINTRESSE

Miljöbalkens 3:e kapitel anger grundläggande bestämmelser för en god hushållning av mark- och vattenanvändning. Rennäringen är ett av de riksintressen som omfattas, och kan avse både bevarande och exploatering. Riksintresse för rennäring ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Orsaken till att områden har utpekats som riksintresse för rennäring är att markanvändningen har en väldigt stor betydelse för att renskötsel ska kunna bedrivas även i framtiden.

Renskötsel bedrivs i hela Sorsele kommun och viktiga områden som omfattas av riksintresset kan vara anläggningar för renskötseln, kalvningsland, flyttleder, svåra passager, särskilda betesområden med mera.

Konkurrensen mellan rennäringen och annan markanvändning har med tiden ökat. Detta har i många fall lett till att områden viktiga för rennäringen har splittrats och minskat i omfattning. Många förändringar som enskilt kan verka obetydliga, kan i sin helhet få en stor betydelse. Det är därför av stor vikt att olika förändringar i markanvändning bedöms utifrån dess effekt i det stora hela.

Påverkan från förändrad markanvändning, som ska tas med i bedömning av påverkan, handlar inte bara om direkta effekter, utan även

om indirekta. På så sätt kan förändringar i exempelvis säsongsberoende skotertrafik, eller fordonstrafik efter vägar, ha en betydande påverkan.

Den planering som översiktsplanen föreslår bedöms inte ha en markant påverkan på förutsättningarna att bedriva renskötsel i kommunen. Allmänna intressen som bedöms spela en särskilt viktig roll för kommunens utveckling kan i vissa fall bedömas ha företräde, även om det omfattar riksintressen för rennäring. I sådana fall är det särskilt viktigt att en grundläggande analys genomförs. Analysen bedömer konsekvenser, försiktighetsåtgärder och behov av särskilda anpassningar. Det är också viktigt att kontinuerliga samråd och uppföljningar görs tillsammans med kommunens samebyar. Bedömningar av förändrad markanvändning ska göras från fall till fall och i tidiga skeden av planarbeten. Sådana bedömningar ska i alltid utgå från miljöbalkens 3:e kapitel.

Utöver en tidig dialog med rennäringen i planarbetet kan även andra åtgärder behövas. Det handlar bland annat om förebyggande åtgärder som kan minimera störningseffekter från exempelvis skoterkörning, byggarbeten och biltestverksamhet.

För mer information om samebyarnas egen beskrivning av markanvändningen, se Bilaga 4 - Beskrivningar av rennäringens markanvändning i Sorsele kommun.

Fotograf: Silja Jonsson

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Kommunen vill verka för att minimera ingrepp i markanvändningen som påverkar rennäringen negativt, samt försvårar eller omöjliggör de funktionella sambanden mellan viktiga markområden.
- ▶ Kommunen vill stödja och utveckla dialogarbeten mellan areella näringar som påverkar och/eller påverkas av rennäringen.
- ▶ Kommunen stödjer en utveckling som syftar till att hitta nya sätt att livnära sig på inom rennäringen, exempelvis råvaruförädling, turism och kunskapsbyggande.
- ▶ Kommunen betraktar rennäringen som en viktig kulturbärare och identitetsskapare för Sorsele och dess region.
- ▶ Kommunen vill arbeta för att göra den samiska kulturen till en mer integrerad del av samhället, där allmänheten ska informeras och ges möjlighet till förståelse av det samiska både som näring och kultur. Målsättningen ska vara att all samisk verksamhet ska få utvecklas på sina egna meriter och utifrån sina egna förutsättningar i samförstånd med samhället i övrigt.
- ▶ Kommunen ska arbeta för att rennäringens kulturella aspekter ska kunna behållas och utvecklas utöver dagens nivå.
- ▶ Kommunen ska verka för ökad kunskap och aktiviteter kring de gröna näringarna i renskötsel

och samiska frågor. Syftet är att öka intresse och medvetenhet om betydelsen av det samiska och dess utveckling i Sorsele kommun, samt att skapa bättre förutsättningar för generationsskiften.

KONSEKVENSER

- ▶ I ärenden som berör markanvändningen i rennäringens viktiga områden ska samråd hållas med berörd sameby.
- ▶ Kommunen ska i sin planering särskilt beakta de konsekvenser klimatförändringarna har för rennäringens verksamhet.
- ▶ Kommunen ska utveckla dialogarbeten mellan rennäringen och andra areella näringar som förbättrar dialog och förenklar utvecklingsmöjligheter.
- ▶ I samarbete med rennäringen ska projekt drivas som syftar till att stärka rennäringens utveckling och framtid.
- ▶ I kommunens fysiska planering rekommenderas och uppmuntras användning och utveckling av samebyarnas renbruksplaner.
- ▶ Kommunen ska aktivt stödja de ideella organisationer inom kommunen som arbetar med samisk kultur.
- ▶ Kommunen vill arbeta för att hela tiden förbättra och utveckla lösningar som tillgängliggör det samiska språket i skolundervisning, liksom i kontakter med kommun och myndighet.

Landskapskonventionen

OMVÄRLDSANALYS

Den europeiska landskapskonventionen syftar till att förbättra skydd, förvaltning och planering av landskap i Europa. Sverige har godkänt Landskapskonventionen som trädde i kraft 1 maj 2001.

Sorsele kommun har ett levande kulturlandskap som har haft mänsklig påverkan sedan många tusen år tillbaka. Dessa spår kan också hittas i landskapet med fornlämningar i alla delar av kommunen.

Det faktum att människan är en del av hur landskapet ser ut är en viktig aspekt i kommunen. Ortsbor och näringar är beroende av vad landskapet kan ge som en ekonomisk resurs, men även dess värde som rekreation, källa till kunskap och kulturskatt. Utan ett brukande av landskapet skulle många natur och kulturmiljöer, som finns i exempelvis älvsraningar och myrslått, inte finnas. Det är viktigt att det finns en balans mellan dessa olika värden i ett hållbart landskapsperspektiv.

Olika former av exploatering lämnar olika spår i landskapet. På samma sätt är olika typer av

landskap känsliga för olika former av förändring.

En känsla för landskapets geografi väger tungt i hur landskapet påverkas då den känslomässiga kopplingen kan vara stor för ortsbefolkningen. Ett och samma landskap kan ses på olika sätt, ur olika perspektiv. Ett av dessa perspektiv kan vara industriellt, ett annat musealt, och somliga ser landskapet som en hembygd.

Av den anledningen behöver olika former för delaktighet och samverkan vara en naturlig del i hur landskapet används och förändras. En förutsättning för att kunna samtala om landskapets betydelse är tillgången till kunskap och planeringsunderlag som förklarar kopplingar och sammanhang i landskapet.

Planeringsunderlag

Gränserna mellan de olika landskapstyperna kan inte definieras i en tydlig avgränsning. Istället är avgränsningarna ungefärliga uppdelningar och de olika landskapstyperna är ofta överlappade. Sorsele kommun delas karaktäriseras i grova drag av tre landskapstyper.

Fotograf: Håkan Stenlund

SKOGLANDET NEDSTRÖMS SORSELE

Klassisk skogsbruksbygd. Generellt hög påverkan på landskapsbilden genom långvarigt och intensivt skogsbruk. Många mindre byar med historia av småskaligt skogs- och jordbruk. Stort utbyggt vägnät i skogsbilvägar och grusvägar mellan mindre byar. Relativt hög tålighet för exploatering utifrån tidigare ingrepp, framförallt från skogsbruket. Generellt mer utvecklat jordbrukslandskap än högre upp i kommunen, med större åkrar och odlingar. Kuperad terräng, med större inslag av myr, impediment och större sjöar liksom mindre tjärnar. Topografin har överlag haft en hög påverkan på mikroklimatet, vilket har bidragit till hur jordbruket har utvecklats och byar placerats i exempelvis däldlägen. Kulturlämningar i skogslandet har generellt koncentrerats till vattendrag och påverkats av mikroklimat.

► **Kunskapsvärde:** Generellt hög grad av kulturhistoriskt arv kopplat till jordbruk och brukande av skogen. Vägstrukturer har ofta historiska kopplingar till området utveckling från nybyggerperioden. Många inventerade fornhistoriska lämningar.

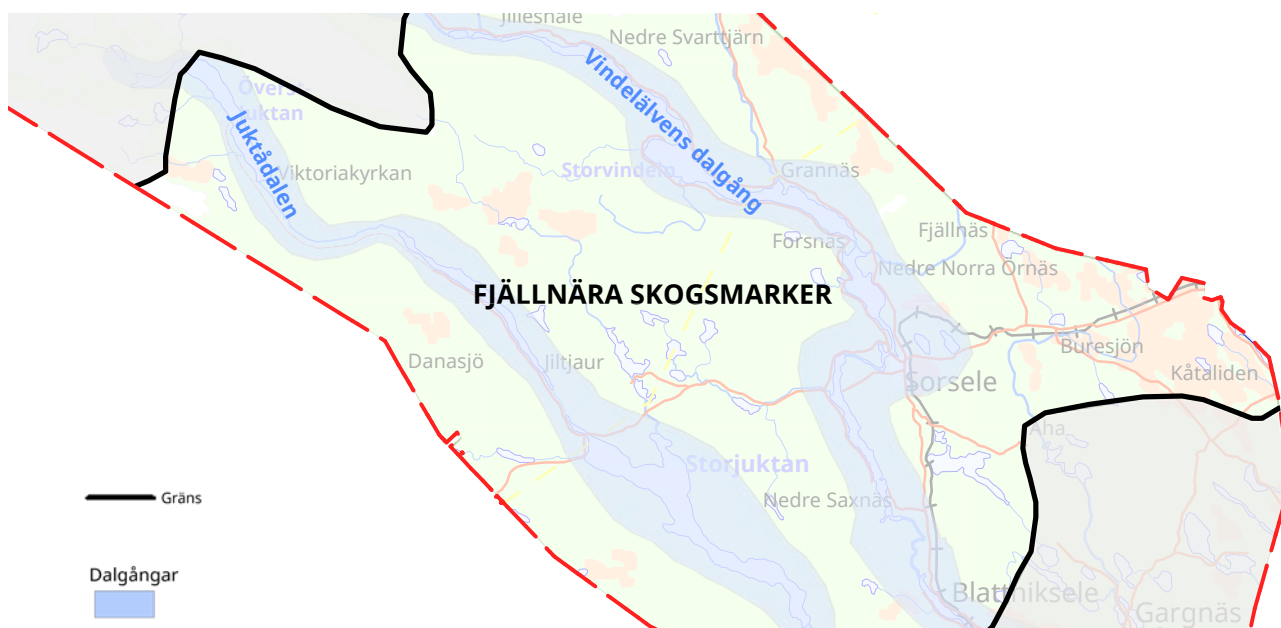
► **Upplevelsevärde:** Stark koppling till nybyggar-kultur och samisk kultur där både landmärken och vegetation, framför allt skog, har stor betydelse för den egna identiteten.

► **Bruksvärde:** Stort värde för boende och rekreation för lokalbefolkning i jakt, fiske, bär- och svamplockning. Även höga bruksvärden för besöksnäringen inom fiske och jakt där tillgänglighet är viktigt. Områden viktiga för rennäringen finns också i detta område.

► **Pedagogiskt värde:** Riklig kulturhistoria i småbruk och skogsbruk kopplade till kolonialiseringen av Västerbottens inland. Höga pedagogiska värden för samtida skogsbruk och tätortsnära friluftsliv.

► **Tålighet:** Relativt hög tålighet för ingrepp. Större landmärken som berg och kyrkor kan påverkas negativt av andra större uppstickande element.

FJÄLLNÅRA SKOGSMARKER

Sammanfaller med förfjällregionen, med nordlig boreal växtlighet. Området kännetecknas av förfjäll, platåer och större bergsmassiv. Höjden över havet överstiger ofta över 500 meter över havet. Generellt näringsfattigare skogar än lägre ner i kommunen.

Skogsgränsen är markerad där fjällbjörkskogar tar vid. Granskogen blir allt vanligare ju högre upp i kommunen man kommer mot fjällområdet. Inslag av kalvfjäll på de högsta bergsmassiven.

Stora delar av dessa områden är av riksintresse för rennäringen, friluftsliv, kultur- och naturmiljöer, men även intressen av nationell betydelse för jordbruk och skogsbruk. Vägnätet har inte samma täckning som längre ner i kommunen.

► **Kunskapsvärde:** Kulturlämningar i området är ofta kopplade till de större vattendragen, vilket pekar på dess betydelse för områdets kolonialisering. De samiska kulturlämningarna är i högre grad vara kopplad till renarnas rörelsemönster under sin årstidscykel.

► **Upplevelsevärde:** Området erbjuder goda förutsättningar för rekreation och friluftsliv där tillgängligheten är lägre liksom svårighetsgraden är högre än längre ner i kommunen. Inom området är inslaget av statlig mark större än lägre ner i kommunen med möjlighet till statliga jakt- och fiskekort.

► **Bruksvärde:** Bruksvärdet är generellt högt, speciellt i fråga om rennäringen. Stora möjligheter till mer specialiserad besöksnäring finns med fokus på unika naturupplevelser och ekoturism.

► **Pedagogiskt värde:** Med de stora områdena med generellt lägre påverkan än i de sydostliga delarna av kommunen, har området ett högt pedagogiskt värde för förståelse av det obrutna skogslandskapet, både vetenskapligt och kulturhistoriskt.

► **Tålighet:** I de trakter där skogsvegetationen är stor är landskapsbilden relativt tålig för ingrepp. Stora och tydliga landmärken kan dock vara känsliga för uppstickande installationer.

Övre Juktådalen

Övre Juktådalen är ett geografiskt exempel för fjällnära skogsmarker med lägre grad av påverkan med höga naturvärden i orörda naturmiljöer. Kulturmiljöer i nybyggarkultur och samisk kultur. Exploatering bör ske med hänsyn till de unika kultur och naturvärden som finns i den låga grad av mänskliga ingrepp (avsaknad av mer omfattande skogsbruk, jordbruk, turistprojekt.)

► **Kunskapsvärde:** Rik historia av nybyggare och samekultur.

► **Upplevelsevärde:** Stort värde i dalgångens orörda karaktär.

► **Bruksvärde:** Friluftsliv, rekreation ur stor tillgång till ekosystemtjänster på specialistnivå.

► **Pedagogiskt värde:** Stort bidrag till den historiska förståelsen av nybyggare- och samekultur. Även höga kunskapsvärden för andra delar såsom som biologi, ekologi, fiske med mera.

FJÄLLVÄRLDEN

Sammanfaller med högfjällsregionen i Lapplands högfjällsregion. Karaktäriseras av avrundade lågfjäll med kuperade fjällplatåer. Den kalkrika berggrunden bidrar till dess specifika flora. Dalbottnarna är ofta klädda med fjällbjörkskog. From 600 meter över havet kan högfjällen resa sig upp mot 1700 meter över havet i norra Storfjällsmassivet och Ammarfjällsmassivet.

Området har ofta stora områden med överlappande skyddsvärden i form av riksintressen, till exempel rennäring och Natura 2000-områden. Vindefjällens naturreservat ingår i detta område.

Området har stora värden i rekreation både för besökare och ortsbefolkning. Bebyggelsen är gles, med orter av varierande storlek som Ammarnäs, Kraddsele och Fjällsjönäs.

Kalfjället tar vid där skogsgränsen slutar. Ovanför denna gräns dominerar kortvuxna växter som lav, mossa, ljung och gräs. Snöförhållandena har ofta en stor påverkan av vind som under vinden kan blotta markområdena.

► **Kunskapsvärde:** Inom området finns viktiga värden för förståelse av fjällvärlden. De stora obrutna fjällområdena utgör en unik grund för lärande om orörda fjäll.

► **Upplevelsevärde:** Fjällvärdens värde för upplevelser och rekreation för lokalbefolkning och besöksnäringen kan inte nog understrykas. Stora krav ställs på säkerhet då tillgängligheten är låg och avstånden stora mellan vindskydd och stugor.

► **Bruksvärde:** Fjällvärlden inom kommunen har en lång tradition av friluftsliv och rekreation för lokalbefolkning och turism. Det obrutna fjället

ger speciella förutsättningar för exklusiva upplevelser. Området är också väldigt viktigt för rennäringen som betesland, kalvningsland etc.

► **Pedagogiskt värde:** Området berättar om en unik historia om nybyggarkultur och samisk kultur i kargt klimat med utmanande levnadsförhållanden.

► **Tålighet:** Synligheten i området är hög och bidrar till att ingrepp och byggnation snabbt får en stor påverkan på landskapsbilden.

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

Sorsele kommun vill i linje med landskapskonventionens riktlinjer arbeta för att:

► Öka medvetenheten om landskapets värde och betydelse för kommunens medborgare, föreningar och företag.

► Öka delaktigheten i beslut och processer som kan ha påverkan på de olika typerna av landskap och värdefulla kulturmiljöer som finns runt om i kommunen.

► Landskapet och dess betydelse ska kunna fungera som kunskapsunderlag vid exempelvis bygglov och exploatering.

► Aktivt bevara de unika landskapskaraktärer som kännetecknar olika platser och orter i kommunen.

► Använda kunskapen och betydelsen av landskapskaraktär i byggande och utveckling av kommunens tätorter och byar.

► Landskapets värden ska vara vägledande i framtagandet av fördjupade planer och program där dessa värden kan påverkas.

Naturvård

SKYDDADE OMRÅDEN

I Sorsele kommun finns relativt många skyddade områden, inom flera olika skyddsformer. Dessa täcker in stora arealer. Områden som har pekats ut som riksintresse för naturvård utgör exempel på den natur som finns i Sverige. Det ska också visa på landskapets utveckling och mångfalden i naturen ur ett nationellt perspektiv. Redan i lagtexten Miljöbalken kap. 4 namnges vissa områden som anses ha så stora natur- och kulturvärden att de utgör riksintressen. I vår kommun har Vindelfjällen ett sådant skydd, tillsammans med Vindelälven som är en av fyra utpekade nationalälvar. Områdenas värden skall särskilt beaktas vid bedömningen av tåligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Till detta får förändrad markanvändning endast komma till stånd om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar området natur- och kulturvärden.

Vindelälven och Vindelfjällen utgör även skyddsområden enligt Natura 2000, tillsammans med 18 andra områden: *Akersträsket, Ammarnäs-deltat, Brånaberget, Gimogolts, Granliden, Junnesvare, Labbetmyrlandet, Liksgelisen, Nalovardo, Nedre Laisälven, Rabnabäcken, Sandsele, Sandseleforsen, Skälliden, Smalaken, Stockbäcksmýran och Södra Nalovardo* och *Lässejaur*. Det sistnämnda området är även ett fågelskyddsområde, bildat med stöd av Miljöbalken kap. 7.

Natura 2000-områden hyser arter och naturtyper som är upptagna i de två fågeldirektiven inom EU, och bevarandepaner fastställs av Länsstyrelsen.

Det finns 11 naturreservat i kommunen, varav Vindelfjällens naturreservat är det största. Riksintressen för naturvård beskrivs mer ingående i Bilaga 1 "Områdesvisa rekommendationer".

Områdesskydd

Vindelfjällens naturreservat är även Sveriges största reservat, och utgör ett av Europas största sammanhängande skyddade områden. Nästan samtliga naturreservat i kommunen åtnjuter även skydd enligt Natura 2000.

I Myrskyddsplan för Sverige har Länsstyrelsen och Naturvårdsverket valt ut vissa våtmarker som utgör de mest skyddsvärda i landet. Inom Sorsele kommun finns sex utpekade våtmarker där skyddsvärdena anses höga, hälften av dem

Fotograf: Therese Lundin

är skyddade inom naturreservat.

Mindre vatten- eller markområden kan förklaras som biotopskyddsområden, om de utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter, eller om de i övrigt är särskilt skyddsvärda. Det är vanligast att Skogsstyrelsen ansvarar för att utse dessa områden. I Sorsele kommun finns flera biotopskyddsområden, ett utpekat naturminne (i form av ett boträd för örnar ovanför Örno, nedströms Ammarnäs), men inga kommunala reservat.

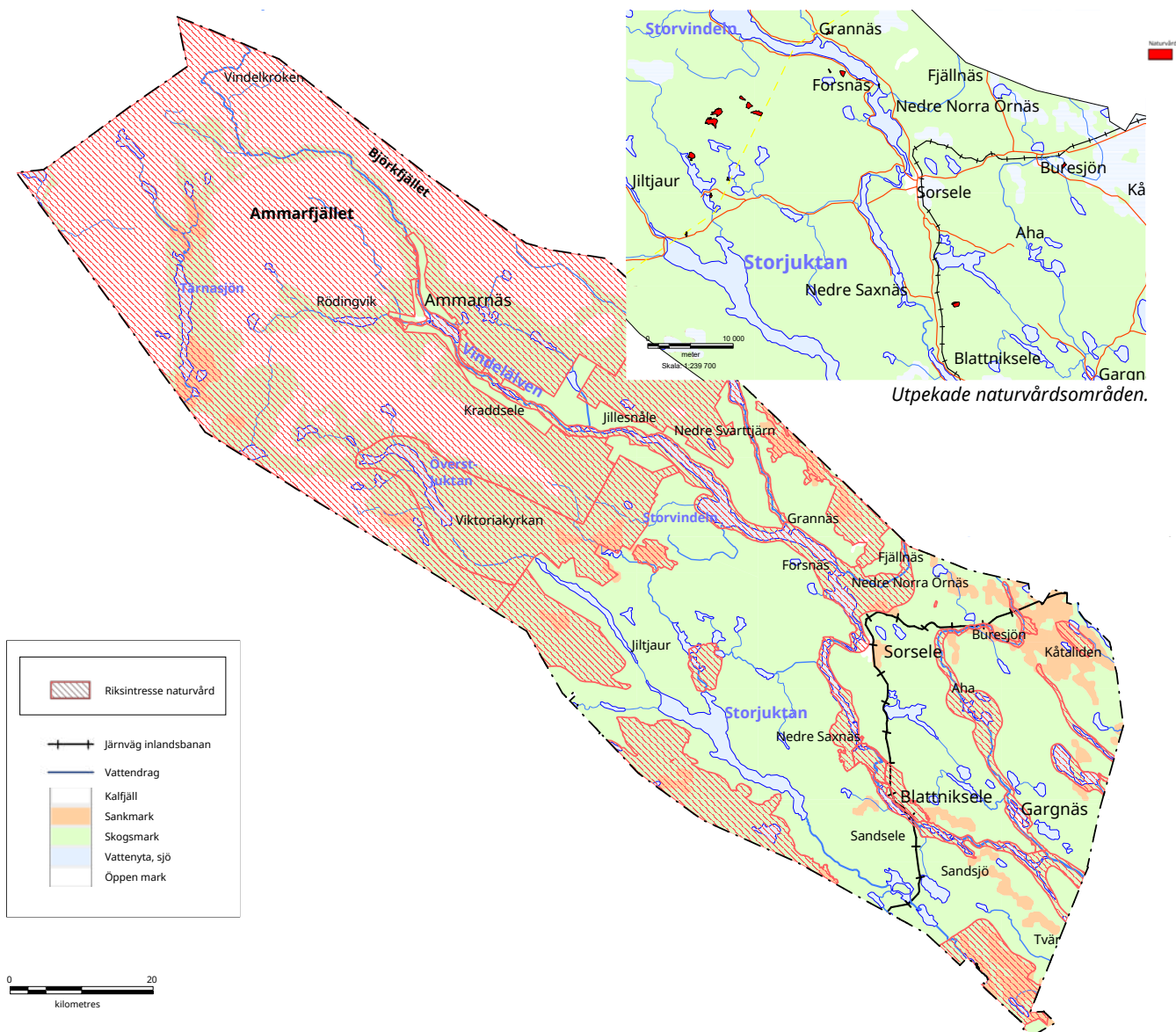
Sammantaget har Sorsele kommun ungefär halva sin yta inom någon form av områdesskydd för naturvård.

Prioriterade områden

Det finns en bred politisk enighet i kommunen om att inte generellt förorda ett utökat naturskydd. Kommunen vill prioritera skötsel, tillgänglighet och marknadsföring av redan skyddade områden. Kommunen är också positiv till ett ökad skydd av tätortsnära områden med god tillgänglighet för det rörliga friluftslivet.

Satsningar på förbättrad naturvård är prioriterade i Sorsele Ekokommun, till exempel inom skogsbruket, i odlingslandskapet och i vattenmiljöer. Sorsele kommun är medveten om att dessa ställningstaganden inte kommer att påverka pågående och kommande reservatsbildningar. Utifrån miljö kvalitetsmålen, bland annat "Levande skogar", är det dock framöver angeläget att skogsmark i betydligt högre utsträckning än idag skyddas i andra delar av landet än i fjällregionen.

Tillgänglig och hållbar natur

Sorsele kommun vill understryka att naturvård är mycket mer än ett strikt skydd av natur. Det finns en bred politisk enighet i kommunen om att inte generellt förorda ett utökat naturskydd. Kommunen vill prioritera skötsel, tillgänglighet och marknadsföring av redan skyddade områden. Kommunen är också positiv till ett ökad skydd av tätortsnära områden med god tillgänglighet för det rörliga friluftslivet. Satsningar på förbättrad naturvård är prioriterade i Ekokommunen Sorsele, till exempel inom skogsbruket, i odlingslandskapet och i vattenmiljöer.

Sorsele kommun är medveten om att dessa ställningstaganden inte kommer att påverka pågående reservatsbildningar. Utifrån miljö kvalitetsmålen, bland annat "Levande skogar", är det dock framöver angeläget att skogsmark i betydligt högre utsträckning än idag skyddas i andra delar av landet än i fjällregionen.

Klimatpåverkan

Naturvärdena i de skyddade områdena är alla mer eller mindre känsliga för klimatförändringarnas påverkan. Det finns flera möjliga effekter av klimatförändringar, till exempel förflyttning av klimatzoner, en förlängning av vegetationsperioden, förändringar av artsammansättning, förändringar i säsonsberoende beteenden hos djur samt konkurrens och eventuell utslagning av nuvarande arter.

Kalfjällsarealer kan påverkas av klimatförändringar, likväl som miljön i sötvatten.

Det kan även ske en påverkan av snö- och isförhållanden vid klimatförändringar, vilket direkt påverkar ekosystemen i ett land som Sverige där snö och is är viktiga delar av naturmiljön.

VATTENDRAG AV RIKSINTRESSE

I miljöbalkens 4:e kap 6§ finns namngivna vattendrag och älvssträckor där inte vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverföring för kraftändamål får utföras.

I Sorsele kommun gäller detta följande vatten med käll- och biflöden:

- Girjesån
- Juktån, uppströms Fjosoken
- Malån
- Vindelälven.

Dessa vatten är viktiga resurser för kommunen. Inte minst besöksnäringen är beroende av orörda vatten, men de har också en väldigt stor betydelse för lokalbefolkningen. Kommunen vill arbeta för att i sin fysiska planering stärka dessa vatten som riksintresse.

Oreglerade vatten innebär också naturliga variationer i vattenflöde med en större risk för översvämningar än ett reglerat vatten. För att kunna beakta de riksintressanta vattnen i kommunen måste vi anpassa oss efter älvens naturliga kretslopp. Här arbetar kommunen fortlöpande med beredskapsplanering för att hantera översvämningrisk, ras, skred och erosion.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Kommunen ska arbeta för att ta till vara på den höga potential som finns i de skyddade områdena, och se till de synergieffekter som finns mellan naturvårdande intressen och andra intressen.
- ▶ Kommunen ska se till möjligheter för ekosystemtjänster, det vill säga där funktioner i ekosystemet gynnar människor. Vid ett sådant arbete ska hänsyn tas till balansen i ekosystemet.
- ▶ Kommunen ska verka för ett eventuellt framtida bildande av kommunala naturreservat. Möjligheter finns till samordning med exempelvis kulturmiljöer och friluftsliv, och de största effekterna för befolkningen skulle uppstå om reservat bildades relativt tätortsnära.
- ▶ Kommunen ska genom aktiv dialog verka för att i högre utsträckning delta i diskussioner och beslut kring befintliga och planerade skyddade områden inom kommunen.
- ▶ Vid planerings- och utvecklingsarbete ska det finnas kunskaper om de aktuella mark- och vattenområdenas naturvärden, och arbetet ska ske med hållbar utveckling i åtanke.

För mer information om denna planering, se kapitel för Översvämningrisker liksom kapitel för Ras, skred och erosion.

För kartmaterial omkring Natura 2000-områden och ytterligare beskrivningar av riksintresse för naturvård, se Bilaga 1 och Bilaga 2.

KONSEKVENSER

- ▶ Naturområden med områdesskydd som redan finns idag bör vårdas och utvecklas, framför ett utökande av områden.
- ▶ Kommunen vill tydliggöra de starka kopplingar som finns mellan naturvård och andra naturrelaterade intressen. Dessa intressen ska kunna vara vägledande för planeringen av naturvården inom kommunen.
- ▶ Sorsele kommun är positiv till naturvård, men förordar inte utökad naturskydd, annat än eventuellt i tätortsnära områden med hög tillgänglighet.
- ▶ Kommunen vill arbeta för att naturområden tillgängliggörs med tillfredsställande information, skyltning och marknadsföring.
- ▶ Kommunen vill stödja satsningar för naturvården där externa medel kan användas.
- ▶ Kommunen bör utreda möjligheterna till ett kombinerat natur- och kulturmiljöprogram, som fokuserar på aspekter som kunskap, marknadsföring, tillgänglighet och skötsel.

Obrutna fjäll

OMVÄRLDSANALYS

I de västra delarna av Sorsele kommun finns Sveriges största skyddade område i Vindelfjällens naturreservat. Dessa västliga delar är också till stor del utpekade som område av riksintresse på grund av att de är obrutna fjällområden. Detta innebär fjällområden som saknar större vägar, eller annan liknande infrastruktur.

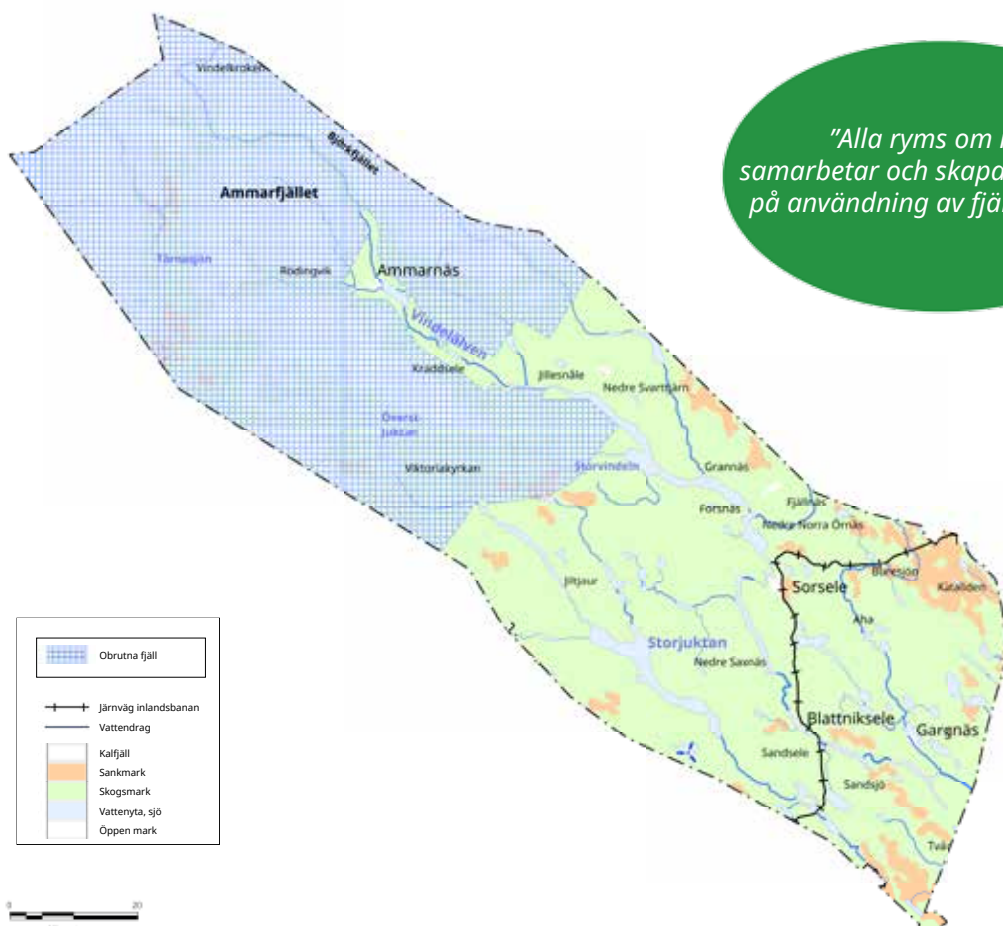
Riksintresse för obrutna fjäll har sin grund i utbyggnaden av vägnätet i svenska fjällområden under 1900-talets andra hälft. Med denna utbyggnad följde ofta exploatering av olika slag i vattenkraft och gruvprojekt. För att skydda unika natur- och kulturvärden pekades en rad fjällområden ut, som hade ett behov av skydd från ytterligare vägutbyggnad, bland andra Tärna—Vindelfjällen.

Bestämmelserna regleras i Miljöbalken 4 kap. 5§: Områdenas värden skall särskilt beaktas vid bedömningen av tåligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Till detta får förändrad markanvändning endast komma till stånd om det kan ske på ett sätt som inte

påtagligt skadar områdets natur- och kulturvärden. Inom angivna områden får bebyggelse och anläggningar komma till stånd endast om det behövs för rennäringen, den bofasta befolkningen, den vetenskapliga forskningen eller det rörliga friluftslivet. Andra åtgärder inom området får vidtas endast om det kan ske utan att områdenas karaktär påverkas.

Området har en lång historia av mänsklig närvaro av samer och nybyggare. Här finns gamla renflyttningsleder som samebyarna använder än idag. På samma sätt är Norgefararleden genom Vindelvagge en historisk led som är viktig för friluftslivet idag.

Rans och Grans samebyar har sina sommarvisten i Ältsvattnet och Vindelkroken. Inne i det obrutna fjället finns också fjällägenheter som Rödingvik och Aivak som en del av nybyggarepoken. På så sätt är Vindelfjällen inte ett område fritt från mänsklig aktivitet. Istället handlar det om ett rikt kulturlandskap som har stor betydelse för vad området är idag och ska vara i framtiden.

"Alla ryms om man samarbetar och skapar strukturer på användning av fjällområdet."

Användning och utseende

Det obrutna fjällområdet i kommunen har en unik natur och kultur med stora rekreativvärden och förutsättningar för turism och forskning. Vindelfjällen utnyttjas idag i hög grad som ett rekreativområde för ortsbefolkningen.

Turismen är också en viktig näring som har stor betydelse för kommunen. Genom fjällområdet går bland annat Kungsleden från öst till väst. Det finns ett flertal STF-stugor som serverar leden med övernattningsmöjligheter.

Området har också många mindre leder som knyter ihop området i övriga väderstreck. Det finns också flera stugor som används inom rennäringen och stugor som ägs och hyrs ut av länsstyrelsen.

Avsaknaden av ett vägnät skapar speciella förutsättningar för att färdas. På sommaren handlar detta framförallt om vandring, men även transportsätt som cykel och hästridning.

Rennäringen använder också motorfordon för att kunna bedriva renskötsel på ett rationellt sätt. På de större vattendragen som Tjulträsk och Överstjuktan finns också möjlighet till båttaxi. Helikoptertransport finns tillgänglig och används bland annat vid transport till avlägsna jakt- och fiskeområden. Vintertid används skidor och skoter.

För skotertrafik finns regleringsområden enligt terrängkörningslagen. Den 5 maj inträder majförbudet där området väster om odlingsgränsen stängs för skotertrafik på statens mark. Tillfälliga skoterförbud kan införas inom samebyarnas kalvningsområden. Sådana beslut annonseras i lokaltidningar och på länsstyrelsens hemsida. Kommunen kan också med stöd av terrängkörningslagen förbjuda skotertrafik i vissa områden.

Naturen i Vindelfjällen har en karaktär av avrundade lågfjäll med kuperade fjällplatåer. Fjälldalarna är ofta klädda med fjällbjörkskog och från 600 meter över havet reser sig massiv som Norra Storfjället och Ammarfjällsmassivet över 1600 meter över havet.

Berggrunden är på många håll kalkrik, vilket bidrar till den speciella florin. Djurlivet har på många sätt ett väldigt högt värde med förnyringar av fjällräv, och fågelskyddsområdet i Marsevaggie.

Bebyggelsen i området är mycket sparsam med några mindre byar i områdets ytterkanter, som Ammarnäs och Fjällsjönäs.

För detaljerad karta över riksintresse för obrutna fjäll i förhållande till andra intressen, se Bilaga 3 – Kommunövergripande mark- och vattenanvändningskarta.

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

Inom det obrutna fjällområdet och Vindelfjällen pekar kommunen ut en rad specifika geografiska områden med stor utvecklingspotential för friluftsliv och turism:

► Juktådalen

Turism och friluftsliv i unikt område med lägre grad av tidigare exploatering.

► Tjulträskområdet

Storslaget fjällområde med betydelse för turism och friluftsliv med god tillgänglighet till aktiviteter av varierad svårighetsgrad.

► Småfjällen

Fjällområde med hög grad av tillgänglighet och lämplighet för aktiviteter av lägre svårighetsgrad.

Kommunen ska verka för ett utökat dialogarbete mellan parter som är verksamma inom det obrutna fjället. Exploatering som innebär ingrepp i miljön kan endast ske om en hög grad av hållbarhet beaktas.

KONSEKVENSER FÖR MÅLSÄTTNINGAR

► Markanvändningen inom dessa områden ska, på ett övergripande sätt, ske på ett sätt där natur-, kultur-, friluftsvärden liksom turism prioriteras före tyngre industriell exploatering. Exploatering av betydande mineralfyndighet eller vindkraft ska därför inte ske inom obrutet fjällområde.

► Utveckling av turist- och friluftslivrelaterad bebyggelse, liksom bebyggelse av betydelse för rennäringen, ska kunna ske även inom obrutet fjällområde.

► Turistrelaterad verksamhet som ger upphov till störningar för andra inom området prioriterade verksamheter kan förbjudas tillgång till vissa inrättningar som stugor och leder, såsom restriktioner för hundspann i vissa områden av Vindelfjällens naturreservat.

► Inom obrutet fjällområde är kommunen positiv till förstudier som syftar till lokal och regional utveckling.

Friluftsliv

OMVÄRLDSANALYS

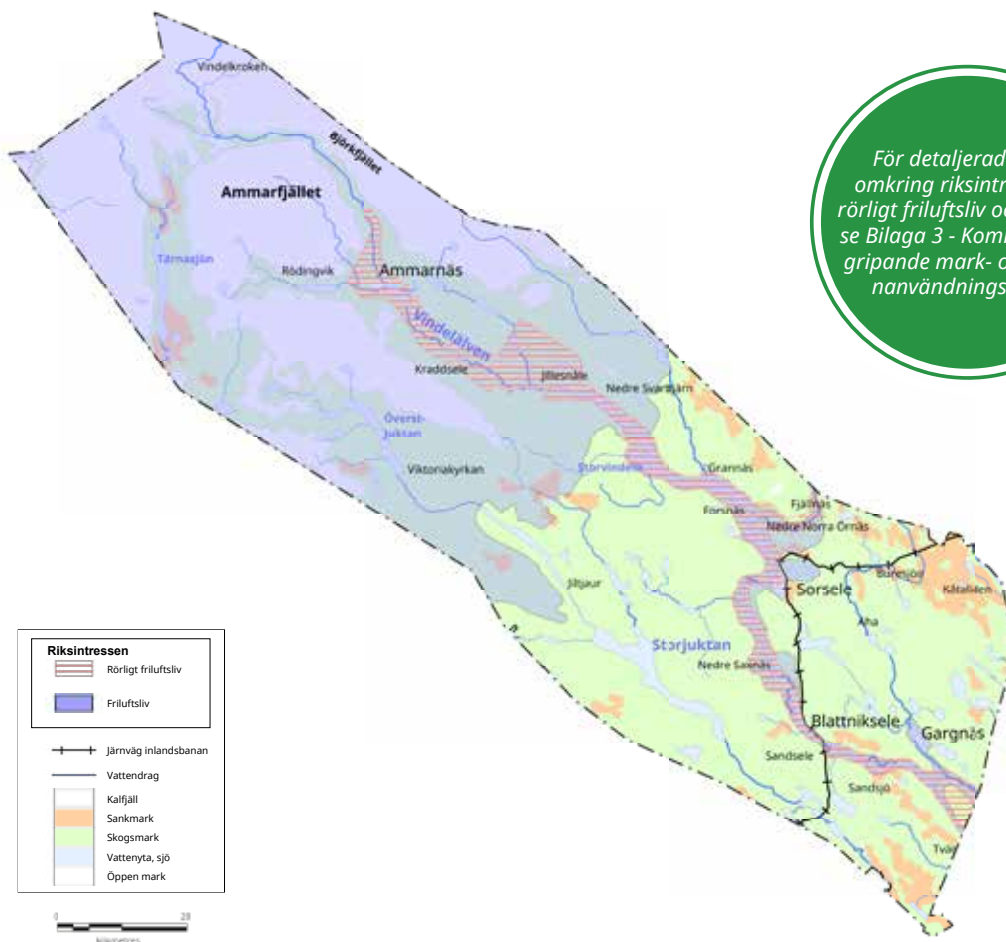
Sorsele kommun har utifrån miljöbalken specifikt utpekade områden som är av riksintresse för friluftsliv i kommunen. Riksintressen friluftsliv, enligt 3 kap. 6 § Miljöbalken samt Riksintresseområden för rörligt friluftsliv och turism, enligt 4 kap. 2 § Miljöbalken.

Riksintressen för friluftsliv, enligt Miljöbalken 3 kap. 6 § är utpekade för sina speciellt höga natur- och kulturvärden, som är eller kan bli attraktiva för en stor mängd friluftsidkare. Dessa områden erbjuder en särskilt stor variation och tillgänglighet för allmänheten. I Sorsele kommun är dessa områden geografiskt utpekade som Vindelfjällen och Vindelälvens dalgång. Områden som är av riksintresse för friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess värde.

Riksintesseområden för rörligt friluftsliv och turism, enligt 4 kap. 2 § Miljöbalken, är utpekade områden där intressen för rörligt friluftsliv och turism särskilt ska tas hänsyn till vid tillståndsprövningar, exploatering eller andra

ingrepp i miljön. Dessa områden pekas geografiskt ut som Vindelådalen och Laisälvens dalgång. Inom dessa områden skall turismens och friluftslivets intressen, främst det rörliga friluftslivets, särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Vindelfjällen har med sina obrutna fjällområden och fjällnära skogar värden som i ordets rätta bemärkelse verkligen är riksintressanta. Den outbyggda Vindelälven med sina biflöden håller också värden som på ett speciellt sätt står för något unikt på nationell och internationell nivå. Vissa delar av Sverige med högre befolkningstäthet har en utmaning i att hitta lämpliga och unika områden för friluftsliv. Sorsele kommun, med sin låga befolkningstäthet och stora skyddade områden har stor potential för att utveckla friluftslivet och relaterade näringar. Här ligger utmaningen mer i att peka ut områden på ett sätt som vägleder friluftsidkare i all yta som finns.

Vardagsrelaterat friluftsliv

Friluftsliv och rekreation har i alla tider haft starka traditioner som på olika sätt har en koppling till stora delar av markanvändningen i kommunen. Jakt, fiske, skoteråkning, motion, bär och svampplockning är alla exempel på aktiviteter som är en naturlig del av att vara en innevånare i Sorsele.

Det vardagsrelaterade friluftslivet ställer krav på tätortsnära friluftsområden som erbjuder hög tillgänglighet för hela befolkningen. Relationen till naturen är också en viktig del av att stärka folkhälsan i kommunen på ett hållbart sätt. De friluftslivrelaterade aktiviteterna har en stor betydelse för att människor aktiverar sig och stärker sin hälsa på ett fysiskt sätt.

Avståndet till invånarnas bostäder spelar stor roll i hur områdena för friluftsliv planeras. Det vardagliga friluftslivet ökar ofta i närheten av tätorter, men det gör också annan markanvändning. Här blir det viktigt att friluftslivet får tillräckligt utrymme i den fysiska planeringen, i förhållande till annan markanvändning. I kommunens centralort och byar finns områden som håller speciellt höga värden för lokalbefolkningens friluftsliv.

Sorsele kommun har ett naturskydd på ungefär halva sin yta. Vindelfjällens naturreservat står för en stor del av denna yta. Men Vindelfjällen är inte det enda skyddade område som är viktigt för friluftslivet i kommunen. Det finns en rad medelstora och mindre reservat som erbjuder särskilt bra förutsättningar för friluftsliv. Dessa områden ska också vara speciellt avsedda för friluftsliv med varierande nivåer av tillgänglighet och olika karaktär.

Andra aspekter av friluftsliv

Kommunens goda förutsättningar för friluftsliv är också viktigt för skolverksamhet, utbildning och forskning. Relationen och kunskapen om naturen ska ha förutsättningar för att vara en självklar del för lärare och elever i undervisningen.

Friluftslivrelaterad forskning bedrivs i länet och är på många sätt viktig för de beslutsunderlag som finns tillhanda för kommunens verksamhet. Kommunen är också delägare i den forskningsstation som finns i Ammarnäs.

Ekoturismen är en annan aspekt av friluftslivet som i hög grad är beroende av de goda förutsättningarna för friluftsliv i Sorsele. Ekoturism och besöksnäring är starkt växande i hela Sverige, och detsamma gäller för Sorsele kommun.

Med den ökande närvaron av turism i kommunens friluftsområden måste kommunen speciellt

Fotograf: Therese Lundin

beakta de olika intressen som är relaterade till varandra i denna utveckling.

Att besöksnäringen växer är av stor vikt för kommunen, men detta måste ske på ett hållbart sätt i förhållande till ortsbor, rennäring och andra riksintressen. En grundläggande förutsättning för detta är att god information om allemansrätten finns tillgänglig. I Sorsele finns det en stor frihet i att röra sig i skog och mark. Men detta är en frihet som alltid har ett ansvar i förhållande till markägare, natur och kulturvärden.

Friluftsliv för innevånare och besöksnäring bidrar till att stärka en hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling. Friluftslivet står för ett värde som är starkt kopplat till en specifik plats. Denna platsbundenhet är på så vis en del av att stärka omsättning och arbetstillfällen, lokalt och regionalt.

Turism och besöksnäring

Kommunen har övervägt att lägga in ett eget kapitel för turism och besöksnäring i översiktsplanen, utifrån dess stora betydelse för näringslivet och kommunen i stort.

Vi har dock istället valt att låta dessa frågor vara en röd tråd genom hela planen, då besöksnäringen är tvärsektoriell och berörs av många olika områden. I avsnittet "Företagsklimat" (s. 15) anges grundläggande förutsättningar för turism och besöksnäring.

Kommunen vill dessutom verka för en fortsatt, fördjupad planering inom utpekade utvecklings-

områden, samt även inom skyddade områden. En hållbar utveckling av turism och besöksnäring och andra näringar är central i dessa fördjupningar och ska inom skyddade områden även utgå från reservatsföreskrifter med mera.

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

► Kommunen har stora markområden som har stor betydelse för friluftslivet lokalt och nationellt. Kommunen vill att ortsbornas intressen ska ha betydelse för utvecklingen av markanvändningen. Här vill kommunen vara tydlig med hur rättigheter och skyldigheter regleras i allemansrätten.

► De olika former av friluftsliv som har starka traditioner är viktiga för vad det innebär att bo i kommunen. Men kommunen vill också att nya former av friluftsutövande ska få möjlighet att utvecklas.

► Den natur och kultur som i sig själv är unik för Sorsele kommun ska vara ett verktyg för att utveckla och stärka kommunens och dess innevånarnas självbild i kommunikation, representation, utbildning och kommunens verksamhet generellt.

► De unika förutsättningarna för friluftsliv i kommunen ska vara en grund och ett stöd för utvecklingen av en besöksnäring med en stark självkänsla och identitet.

► Det tätortsnära friluftslivet bör aktualiseras och avgränsas tydligare, så att områden som saknar sådana kan skapas och läggas till.

KONSEKVENSER FÖR MÅLSÄTTNINGAR

► Friluftsliv för lokalbefolkning och turism ska ha stor betydelse vid utvecklings- och exploateringsfrågor i kommunen även utanför riksintresseområdena.

► Befintliga friluftsområden och anläggningar ska vårdas, utvecklas och stödjas.

► Nya eller inofficiella områden med potential för friluftsliv ska prioriteras i kommunens verksamhet och planering så länge detta inte avsevärt försvårar pågående markanvändning.

► Ideella föreningar som verkar för allmänna intressen inom friluftslivet ska stödjas och ges förutsättningar att utvecklas.

► Inom områden för riksintresse för friluftsliv enligt 3 kap. 6§ MB ska friluftslivets intresse väga tungt vid frågor som berör exploatering eller bevarande.

► Vid förändrad markanvändning inom områden för riksintresse för friluftsliv enligt 4 kap. 2§ MB ska påverkan av områdets specifika natur och kulturvärden motverkas eller minimeras.

► Tätortsnära friluftsområden av betydelse och med potential för utveckling pekas ut som:

- Näsberget – Ammarnäs.
- Svergoberget – Sorsele.
- Laisheden – Sorsele.
- Skibbikkområdet – Sorsele.
- Toppen av Verboberg – Gargnäs.
- Alphyddan krutberget – Gargnäs.
- Kommunägd mark i anslutning till tätort och byar.

► Större friluftsområden i kommunen av betydelse för turism och friluftsliv med god tillgänglighet pekas ut som:

- Fjällnära urskogsområden i anslutning till bilväg i Övre Juktådalen.
- Fjällnära urskogsområde norr om Renbergsvägen i Vindelfjällens naturreservats södra del.
- Anslutningsvägar till fjällkanten – Biergienes – Kraipe.
- Nalovardo fjällskogsreservat med tillhörande friluftsområde i skidanläggning.
- Området kring Abmobergets topp med höga naturvärden.

Kulturmiljövård

RIKSINTRESSE KULTURMILJÖVÅRD

Inom Sorsele kommun finns sex områden som är utpekade som riksintresse för kulturmiljö. Dessa ska enligt Miljöbalkens 3 kapitel 6 § skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada de aktuella miljöerna. De sex områdena är geografiskt utpekade som:

- ▶ Ammarnäs
- ▶ Gillesnoule
- ▶ Laisälven
- ▶ Tjulträsk
- ▶ Vindelälven i Sorsele kommun
- ▶ Åkernäs – Överstjuktan.

Kulturmiljön har en stor betydelse för Sorsele kommun som bärare av identitet, besöksmål, kulturturism och lokal utveckling. Kulturmiljön är bärare av resurser som delas av hela kommunens befolkning, vilket innebär att alla också har rätt till den.

Inom kommunen sträcker sig kulturmiljöerna från skogslandet till fjällandskapet. Även om kommunen har områden som är formellt utpekade som kulturmiljöer, så finns det ett rikt utbud av kulturellt viktiga miljöer och byggnader spridda i hela kommunen. Även i den mest otillgängliga delarna finns spår av mänsklig aktivitet.

"Det är viktigt att bevara, men samtidigt också att utveckla i nutid."

Mellan kulturen och människan finns ett inbördes beroende. Därför väcker och kräver de kulturhistoriska värdena i kommunen ett engagemang. Det tar sig exempelvis uttryck i de olika hembygdsföreningar och bygrupper i olika arbeten. Här finns bland annat tillställningar som pärfestivalen i Ammarnäs, holmen gungar i Sorsele eller julmarknaden i Gargnäs.

De historiska miljöerna och värdena i kommunen begränsas inte till att enbart handla om strikt historiska, kulturella och sociala värden. Sorsele kommun vill även betona sitt kulturarv som utvecklingsresurser inom tillväxt, attraktivi-

Fotograf: Kristfer Börjesson

tet, folkhälsa, kulturella näringar, friluftsliv och turism, liksom en del av ett mer hållbart samhälle. Här är det speciellt viktigt att ta vara på de tillväxtpotentialer som finns inom kommunens kulturhistoriska arv som en del av att skapa tillgänglighet, samt social och ekonomisk hållbarhet. Det är därför viktigt att det finns ett aktivt arbete med att vårda de olika miljöerna och hålla dem i bra skick, tillsammans med ideella organisationer, myndigheter och befolkning.

Sorsele kommun arbetar ständigt för att tillvarata kulturvärden, men för att stärka detta arbete bör ett specifikt kulturmiljöprogram tas fram. Ytterligare beskrivningar av riksintresse för kulturmiljöer finns i Bilaga 1: Områdesvisa rekommendationer.

Sorsele kommun avser att i all fysisk planering skydda riksintresset mot åtgärder som påtagligt kan skada områdenas värden. Översiktsplanen bedöms inte innebära förändringar som påverkar riksintressets centrala värden negativt. För framtida planering vill kommunen verka för en utveckling som speglar sin samtid, men samtidigt förhåller sig till och samspelar med historiska värden. Utformning, placering och förändring av bebyggelse och andra verksamheter ska på så vis alltid ske på ett sätt som beaktar och utvecklar kulturmiljövårdens värden. Här är det viktigt att en medvetenhet finns för det särskilda riksintressets uttryck. Exempelvis utgörs inte alla riksintressen inom kommunen av byggnader. De kan också vara geografiska områden och miljöer, som Vindelälvens dalgång.

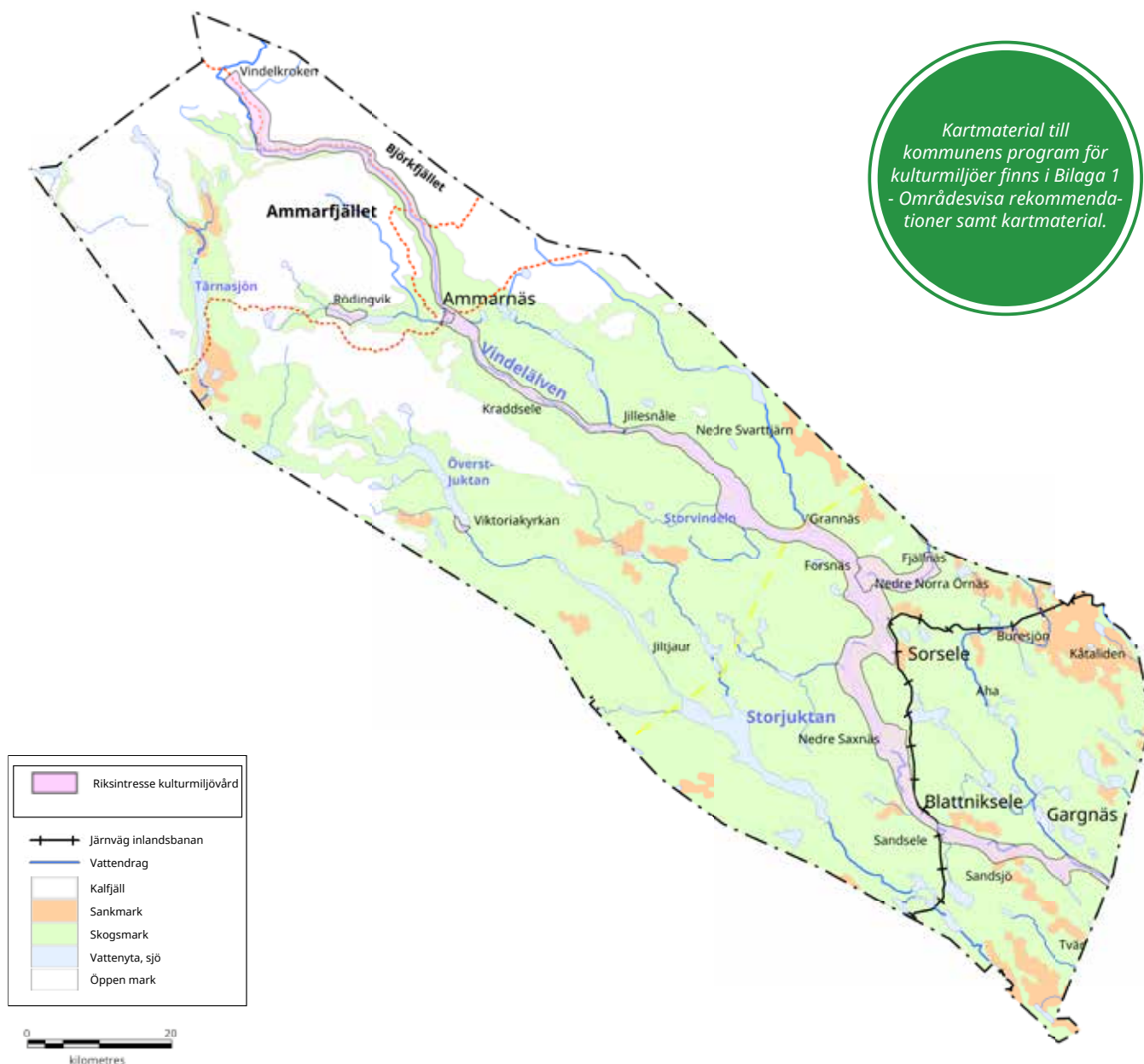
MOTSTÅENDE INTRESSEN

Stora delar av riksintresset för kulturmiljövård i kommunen löper efter Vindelälvens dalgång med många värdefulla kulturmiljöer. Älven är även en viktig tillgång för fiskenäringen, ortsbofisket och ett rikt växt- och djurliv. Fiskevårdsåtgärder, restaureringar av lekplatser med mera, kan därför i vissa fall vara motstående intressen för kulturmiljövården.

I kommunens löpande dialogarbeten, där riksintresse för kulturmiljöer kan beröras, är det därför viktigt att värden hos riksintresse för kulturmiljöer beaktas. Kommunens grundläggande ställningstagande utgår ifrån att områden som är av riksintresse för kulturmiljövården skall skyddas mot åtgärder som kan skada dess värden. Kommunens vill alltid arbeta för att intres-

sen så långt som möjligt kan finnas och utvecklas parallellt med varandra. Exempelvis vill kommunen verka både för att bevara kulturmiljöer och utveckla levande sjöar och vattendrag. I de fall två olika intressen inte är förenliga, ska företräde ges åt det ändamål som bäst främjar en långsiktig hushållning med mark och vatten. Avvägningar som görs ska utgå ifrån de enskilda fallen med lämpligt underlag och en grundläggande konsekvensanalys av den påverkan som kan komma av förändringar i markanvändningen.

En annan viktig del av planeringsarbetet är att förankra åtgärderna lokalt, exempelvis hos mark- och fiskerättsägare. Goda relationer med lokalbefolkningen ska alltid eftersträvas. Vid behov ska länsstyrelsen och andra berörda parter alltid samrådas med.

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Informations- och kunskapsspridning är en viktig del av arbetet med kulturen i kommunen.
- ▶ Kulturarbetet i kommunen ska grunda sig i en dialog med kommunens befolkning och parter som myndigheter och ideella organisationer.
- ▶ Tillgängliggörande är en viktig del av kulturarbetet i Sorsele kommun.
- ▶ Kulturmiljöerna i kommunen ska representera och uttrycka det lokala kulturhistoriska arvet.
- ▶ Sorsele kommuns kultur ska vara en del av kommunens marknadsföring.
- ▶ Utöver de riksintressen som finns utpekade vill kommunen även prioritera andra kulturellt relevanta miljöer och aktiviteter.

KONSEKVENSER

- ▶ Ett kulturmiljöprogram med strategi för utveckling, bevarande och indelning bör tas fram.
- ▶ Kommunens kulturarbete ska aktivt utvecklas i dialogarbeten som byaforum, bya- och hembygdsföreningar liksom olika kulturevenemang.
- ▶ Kulturarvet ska tillgängliggöras i den fysiska miljön med hjälp av skyltning, information och evenemang.
- ▶ Som en del av tillgängliggörandet ska det finnas platser i kommunen som har handikappanpassning.
- ▶ Kommunens egna kulturmiljöer bör vara en tydlig del av hur kommunikationen utformas och används. Detta kan exempelvis ta sig uttryck i olika kulturella platser, kulturarv eller livsmönster som lyfter fram kommunens särprägel.
- ▶ Utöver de riksintresseområden för kulturmiljöer som finns utpekade anger kommunen viktiga områden och tillgångar för sitt kulturarv:
  - Kommunens fyra hembygdsområden i Ammarnäs, Gargnäs, Sorsele och Tväråträsk.
  - Kommunens sex kyrkor och kapell: Sorsele kyrka, Gargnäs kyrka, Ammarnäs kyrka, Viktoriakyrkan, Gillesnoule kapell och Bergnäs kåtakyrka.
  - Sorsele bildbank.
  - Byarnas byggnads- och hembygdshistoria.
  - Älvkungen.
  - Kommunens flottningsleder.
  - Cykelvägar i och runt Gargnäs och inom Sorseleområdet.

Fotograf: Håkan Stenlund

Fotograf: Krister Börjesson

Fotograf: Håkan Stenlund

Totalförsvaret

RIKSINTRESSEN TOTALFÖRSVARET

I Sorsele kommun finns inga öppet redovisade riksintressen för totalförsvarets militära del. Kommunen kan dock vara berörd av riksintressen som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. Dessa kan påverkas av uppförandet av höga byggnadsobjekt.

Alla förändring av markanvändning som infattar höga objekt ska samrådas med och skickas på remiss till Försvarmakten. Med höga objekt menas objekt högre än 20 m utanför sammanhållen bebyggelse och högre än 45 m inom sammanhållen bebyggelse. Detta ska tas i beaktande vid framtida revideringar av kommunens tilläggsplan för vindkraft.

Hållbara kommunikationer

Översiktsplanen redogör för den befintliga trafiksituationen som visar på centrala utvecklingsbehov och matchar den samhällsutveckling som planeras i kommunen — där även miljömål ingår. Här visar också kommunen på överordnade principer för trafikhantering. Byggnadsfritt avstånd gäller 30 m (räknat från vägområdet) för väg E45 samt delen Umeå-Sandselet på väg 363. För övriga delar av väg 363 samt 1132 gäller ett byggnadsfritt avstånd om 12 m.

TILLGÄNGLIGHET

Konkurrensen ökar om var människor ska bo, arbeta, starta företag, investera och turista. Den närmaste flygplatsen ligger i Arvidsjaur kommun och utifrån Sorsele kommuns utsatta läge vad gäller tillgänglighet har flygtransfer till och från flygplatsen upphandlats.

Under sommartid finns möjlighet att nyttja Inlandsbanan, något som idag till största delen används av besöksnäringen. Arbete pågår för utveckling av godstrafik samt säsongsförläggning av persontransport, vilket kräver närmare samarbete mellan Inlandsbanan, lokala företag och kommunen.

Hållbara transporter

Att skapa hållbara transportsystem handlar till stor del om att öka användandet av resurssnåla och samordnade transporter. Det handlar även om miljövänligare teknik, energieffektivisering, minskad användning av fossila bränslen, förändrade beteenden och smartare planering av samhället.

Hållbara kommunikationer har också en stor social aspekt i en kommun med stora avstånd. Särskilt om människor fortsatt ska ha möjlighet att bo och verka, både på landsbygden och utanför större befolkningscentrum.

Tillgängliga mötesplatser har också en viktig social funktion i kommunens infrastruktur. Här vill kommunen betona vikten av ändamålsenliga parkeringsplatser, uppställningsplatser och offentliga mötesplatser.

Kommunen har tre transportstråk, väg E45, 363 och 1132, som utpekas som särskilt betydelsefulla. Dessa binder samman kommunen med den övriga regionen och grannkommuner.

Inom kommunen finns också en rad mindre statliga och kommunala vägar som binder samman kommunens olika delar. Vindelälven som löper genom kommunen är en naturlig barriär, som inom vissa områden saknar broförbindelse. Detta kan innebära längre avstånd och restider.

Vintertid anläggs isvägar över älven vid orterna Saxnäs, Blattnicksele och Rågoliden. Isvägarna innebär alltid förbättrade kommunikationer, inte bara för boende utan också för näringar och turism.

Kommunen ser nödvändigheten av att på sikt ersätta fossila bränslen med fungerande och hållbara alternativ. Detta tar sig exempelvis uttryck i ombyggnad av SJ-planen i Sorsele tätort, med laddstolpar för elfordon. Ytterligare arbeten med kommunens energieffektivisering beskrivs i avsnitt för Energi.

För detaljerad karta över riksintresse för kommunikationer i förhållande till andra intressen, se Bilaga 3 – Kommunövergripande mark- och vattenanvändningskarta.

"Ökad satsning på 363 är viktig för besöksnäringen och biosfärområdet."

"Samordning av persontransporter, skolskjutsar, färdtjänst och handelstransporter för de äldre i kommunen."

Fotograf: Therese Lundin

Allmänna kommunikationer för bosatta

För att möjliggöra kollektivt resande i Sorsele kommun satsas relativt stora resurser per invånare. Resandet servas av ett antal lokala linjer och till vissa platser finns lösningar för resande i form av ringbilar. Vissa av dessa linjer går inte under skolornas lov som jul-, sport- och påsklov, i de fall där majoriteten av resande är skolelever. Under skollovsperioder finns alltid ringbilar tillgängliga.

En av kommunens större utmaningar för det kollektiva resandet inom kommunen, är att upprätthålla service till destinationer som samtidigt har lågt eller minskande antal resande, utifrån de resurser som finns.

Många av kommunens invånare som bor på landsbygden använder egen bil för sina egna transporter, men det är inte alla människor som har tillgång eller möjlighet till ett sådant resande. Därför är en central ambition för Sorsele kommun att även i framtiden skapa långsiktiga lösningar för ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart sätt som betjänar stora delar av kommunens yta.

För äldre boende i kommunen är kollektivt resande till tätorten viktig. Här ses möjligheter i att ytterligare samordna persontransporter, skolskjutsar, färdtjänst och godstransporter.

Tillfrågade gymnasieelever vill se förbättringar vad gäller möjlighet att resa kollektivt till Skellefteå och pekar specifikt på svårigheterna att åka till Skellefteå på söndagar. Man lyfter även svårigheter att pendla mellan Sorsele och Storu-

man, samt att man efterfråga fler bussar kvällstid mellan Sorsele och Ammarnäs. Ungdomar som läser i Umeå uppger svårigheter att hinna med buss på fredagar hem till Sorsele.

Förutsättningar för resande

Sorsele tätort kan ses som stark på sin egen arbetsmarknad, men saknar dragningskraft gentemot andra tätorters arbetsmarknader. Kompletterande arbetsmarknader kan medföra att branschbredden ökar. Kommunens planering bör utgå från hur vi kan öka branschbredden på den egna arbetsmarknaden genom att stärka relationerna till andra orter och kommuner. Detta skulle även innebära att Sorsele kommun minskar sin sårbarhet utifrån förändringar på arbetsmarknaden.

De som pendlar in till Sorsele kommun för att arbeta kommer till största delen från Arjeplog, Storuman och Lycksele. Av de som utpendlar från Sorsele är Arjeplog den största mottagaren, följt av Lycksele, Storuman och Malå.

Dagpendling med kollektivtrafik är i dagsläget möjligt till Arvidsjaur, Malå och Lycksele förutsatt att den resande har flexibel arbetstid och kan acceptera längre dagar.

En övergripande målsättning för resande in och ut ur kommunen ska ha goda förbindelser för pendling, sjukresor, aktiviteter, rekreation, turism och näringsliv. Här är åtkomsten till flyg och tåg särskilt viktiga faktorer för kommunens trafikplanering.

RIKSINTRESSE

Väg E45 ingår i det nationella stamvägnätet som riksdagen har fastställt. Vägarna i det nationella stamvägnätet är av särskild nationell betydelse. Delen mellan Göteborg och Gällivare ingår även i det av EU utpekade Trans European Transport Network, TEN-T. Vägarna som ingår i TEN-T är också av särskild internationell betydelse. Områden som är av riksintresse för kommunikationer ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Väg E45 sträcker sig genom nästan hela Sverige, från Göteborg till Karesuando. Vägen benämns också Inlandsvägen. Runt kommunikationsanläggningar finns ett så kallat influensområde, inom vilket åtgärder som exempelvis ny bebyggelse kan påverka eller påverkas av kommunikationsanläggningens funktion. Influensområdets utbredning kan variera, vilket innebär att inget generellt avstånd finns för influensområdet. Detta måste bedömas i varje enskilt fall. Exempelvis kan buller vara störande över långa avstånd vid öppna ytor, i kontrast mot kuperad terräng. För att säkerställa att funktionen för riksintresset inte skadas, ska hänsyn tas till så kallade influensfaktorer vid ändring av markanvändning intill riksintresset. Dessa kan exempelvis vara buller, vibrationer, barriäreffekter, trafiksäkerhet, elsäkerhet, transporter av farligt gods och elektromagnetiska fält.

Väg E45 är ett viktigt kommunikationsstråk för Sorsele kommun. Kommunen stödjer en fortsatt utveckling av väg E45 och arbete med förslag till ändringar och anläggningar som kan stärka riksintresset. Exempel på detta kan vara arbetet med SJ-plan i Sorsele tätort och cirkulationsplats vid korsningen E45/363/Burevägen. Översiktsplanen anger inte förändringar i markanvändningen som bedöms påverka riksintresset negativt. Sorsele kommun ska i sin fysiska planering värna och övervaka att riksintressets värde och funktion inte skadas.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VARUTRANSPORTER

Kommunens strategiska placering som en knutpunkt mellan Mo-i-Rana och de svenska kuststäderna skapar goda förutsättningarna för transportnäringen. Detta handlar framförallt om väg 363, E45, och väg 1132. Detta innebär att transporter passerar Sorsele centralort och genom kommunen med främst godstrafik och kollektivtrafik.

Den tunga trafiken har betydelse för kommu-

Fotograf: Ingrid Sjöberg

nen, men innebär samtidigt en riskfaktor för övriga trafikanter utmed trafikstråken med tyngre trafik. Sorsele kommun har på grund av detta länge påtalat vikten av cykel- och gångvägar i kommunen, för att minska riskerna för gångare och cyklister. Ett särskilt sårbart vägavsnitt är utpekade av kommunen vid Sorsele tätorts södra utfart och den så kallade Rankbäcksrakan.

Transport av farligt gods förekommer genom kommunen och ska hanteras utifrån gällande nationella föreskrifter.

Företagarna i kommunen efterfrågar kyl- och frysmöjligheter på transporter samt vid utlämnings- och inlämningsställen och visar på problematiken att vissa bussar inte fraktar kyl- och frysvaror. Byte och omlastning i Lycksele utpekade också som en flaskhals i transporter mellan Umeå, Sorsele och Ammarnäs.

Förutsättningar för besökare att nyttja allmänna kommunikationer till kommunen och att resa mellan turistiska platser inom kommunen.

Sorsele kommun har valt att samarbeta närmare Norrbotten och Arvidsjaur flygplats utifrån dess internationella inriktning och att detta är något som såväl boende som företag inom besöksnäringen kan dra nytta av.

MÅLSÄTTNINGAR

- ▶ Kommunens målsättning är att utöka utnyttjandet av resurssnåla transporter och att hitta former för att öka samverkan mellan olika transportslag som gång, cykel, bil, kollektiv- och flygtrafik.
- ▶ Grundläggande för Sorsele som ekokommun är hållbara resor och transporter med ambitionen att bidra till ett fossilfritt samhälle i exempelvis energiproduktion och nya typer av drivmedel.
- ▶ Kommunen ska så långt som möjligt arbeta för att transporter effektiviseras och användandet av fossila bränslen minskar för alla typer av näringar.

- ▶ Som landsbygdskommun inser Sorsele behovet av att stödja och utveckla en väl fungerande kollektivtrafik som tillgodoser invånarnas behov.
- ▶ Trafikplaneringen i kommunen ska syfta till att främja tillväxt i hållbara och kapacitetsstarka godstransporter nationellt, regionalt och lokalt. Här vill kommunen särskilt betona de lokala behov som finns för industri och näringar som besöksnäring, skogsbruk, råvaruförädling energiproduktion inom vindkraft och andra näringar typiska för kommunen.
- ▶ Planeringen ska utforma lösningar för att ge bästa resultat för tillgänglighet, konkurrenskraft, jämställdhet, trygghet, klimat, hälsa och landskap.
- ▶ Transportplaneringen ska utformas på ett sätt där funktionen och användningen bidrar till ökad hälsa och trafiksäkerhet.
- ▶ För att stärka folkhälsan och förbättra hållbarheten i resande över kortare avstånd, eller om så är möjligt, bör resande ske exempelvis till fots med cykel eller kollektivt (utifrån regeringens mål för transporter och infrastruktur, Länstransportplan, Nationell plan för transportsystemet och Kollektivtrafikplan).

KONSEKVENSER

- ▶ Inom Sorsele kommun pekas följande vägar ut med övergripande prioritering: väg E45, väg 363 och väg 1132.
- ▶ Ny, effektiv och trafiksäker sträckning bör ses över mellan Blattnicksele och Sorsele på väg E45.
- ▶ Tillägg på skyltning bör ses över mellan Arvidsjaur till Sorsele i trevägskorsning E45 och väg 95 vid Julträsk, då trafikanter missar avfart och istället hamnar i Arjeplog.
- ▶ Cykel- och gångväg bör prioriteras på Rankbäcksrakan utifrån trafiksäkerhetssynpunkt.
- ▶ Gång- och cykeltrafik bör separeras från fordonstrafik på kyrkbron i Sorsele samhälle för förbättrad trafiksäkerhet.

- ▶ Befintlig plankorsning vid den så kallade Ammarnäskorsningen – E45/363/Burevägen bör ersättas med en rondell.
- ▶ Fem till sex rastplatser bör etableras på 363, 1132 och E45. Dessa bör placeras på platser som upplevs som vackra för boende och besökare.
- ▶ Samverkan med E12 att styra in Norgetrafiken på väg 1132 med skyltning och information.
- ▶ Landningsplatser vad gäller helikoptertrafik bör ses över med prioritet för samhällsviktiga funktioner i kombination med behov från näringsliv, i Ammarnäs och Sorsele.
- ▶ I fjällområdena har båttrafiken en väldigt stor betydelse för persontransporter och säkerhet. Tjulträsk och Överstjuktan utpekade som viktiga båtleder.
- ▶ Arbetet med leder för hundspann bör utvecklas. Dessa bör utvecklas i samråd med fjällråd samt med orsbfolkning, på ett sätt som hantlar konflikter med andra intressen.
- ▶ Skoterleder och skoterledskort bör fördjupas i en studie.
- ▶ Kommunen ser att förstudie till infrastrukturprojekt inom obrutet fjällområde fortsatt ska väga tungt och prioriteras.
- ▶ Sorsele kommunen betonar behovet av upprustning för väg 363 till Ammarnäs vad gäller underlag, ytskikt och skyltning.
- ▶ Sorsele kommun betonar behov av direktlinje Umeå — Ammarnäs längs väg 363 året runt.
- ▶ Kollektivtrafik bör förbättras till och från Skellefteå samt Piteå samt stärka samverkan med Norge.
- ▶ Kollektivtrafik bör förbättras till angränsande kommuner för att möjliggöra utökad funktionell arbetsmarknadsregion (Storuman, Malå, Arjeplog samt bibehålla kommunikationer med Arvidsjaur).
- ▶ Dialog med boende och företag i kommunen bör vara rådgivande för kommunala beslut om transporter (till exempel flytt av busskurs, hållplatser, mattransporter, ändrad linjesträckning). Förslagsvis utser varje by och område en kontaktperson eller föreningskontakt för dialog med kommunen i vägfrågor.
- ▶ Sorsele kommun betonar Inlandsbanans betydelse för person- och godstrafik som kan tillgodoses privatpersoner, turism och andra lokala näringars transportbehov.
- ▶ Kommunens trafikplanering ska prioritera infrastruktur utifrån lokala behov inom näringar som skogsbruk, annan råvaruproduktion, förädlingsindustri och energiproduktion som exempelvis vindkraft.

Energi & klimat

OMVÄRLDSANALYS

I Sorsele kommun finns riksintresseområden för energiproduktion i form av områden för vindbruk som redovisas i kartmaterial. Områden som är av riksintresse för energiproduktion och energidistribution ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna. Samhället är starkt beroende av en trygg leverans av energi för att medborgare, näringsliv och offentlig sektor ska fungera och utvecklas på ett bra sätt. Med stora avstånd och ett kallt och snörikt vinterklimat blir behovet av en trygg energiförsörjning särskilt tydligt i en kommun som Sorsele.

Frågan om energiförsörjning handlar inte bara om att trygga energiförsörjningen. Hur vi använder och producerar energi är också av yttersta vikt. Användningen av förnyelsebara energikällor och rationell energianvändning är några av de allra viktigaste medlen för att uppnå de svenska miljö- och klimatmålen. De klimat- och energipolitiska målen för Sverige till 2020 är att andelen förnybar energi ska vara minst 50 % av den totala energianvändningen. Det skapar en styrning för en hållbar energianvändning mot omställningen till förnyelsebar energi. Sorsele kommun har en viktig roll i att uppfylla dessa övergripande målsättningar med goda förhållanden för vindkraft, där flertalet områden är av riksintresse för vindbruk. Inom Sorsele och Storumans kommuner finns också en av Europas största landbaserade vindkraftsparker.

Sorsele kommun med dess befolkning och näringar har kommit en god bit på vägen till en smartare energianvändning. Användningen av fjärrvärme och förnyelsebar energi är en viktig del av detta, liksom alternativ uppvärmning i form av jord-, berg- och luftvärme i kommunen.

För att skapa förutsättningar för en hållbar energiplanering och måluppfyllelse, bör kommunen ta fram en fördjupad energi- och klimatplan med data över kommunens energikonsumtion och produktion. Kommunen utgår i sin energiplanering från nationella och regionala målsättningar för energi och klimat. Detta gäller exempelvis nationella energipolitiska mål och regionala utsläppsmål för transporter, energiförsörjning, industri, jordbruk, arbetsmaskiner, avfall och avlopp. Det totala utsläppen av växthusgaser i Västerbotten bör år 2020 vara 27 % lägre än 1990.

MÅL FÖR MINSKNINGAR

Transport: - 20 %
 Energiförsörjning: - 60 %
 Industri: - 20 %
 Jordbruk: - 15 %
 Arbetsmaskiner: - 10 %
 Avfall och avlopp: - 60 %

Fotograf: Therese Lundin

Energiproduktion och konsumtion

Värmeverket har sedan installationen av sin nya fjärrvärmepanna haft en kontinuerlig utveckling. Utbyggnaden av fjärrvärmenätet har inom tätorten en kontinuerlig expansion med de flesta större kommunala fastigheter anslutna, och nya användare tillkommer varje år. Kommunen ser fjärrvärme som det självklara valet för uppvärmning av bostäder i tätorten.

Utvecklingen runt om i kommunen har gått mot att fler och fler använder jordvärme, bergvärme, luftvärmepump eller biobränsle. Utvecklingen av en hållbar energianvändning som fungerar även utanför kommunens tätorter är något som kommunen vill prioritera i sitt arbete med energifrågor.

Sorsele kommun är en stor producent av trä-åvara. Detta ger möjligheter för användandet av lokalproducerat biobränsle till fjärrvärmepannan i centralorten. Kommunen ska också, om detta är ekonomiskt möjligt, välja lokalproducerat bränsle i sin produktion av fjärrvärme.

Genom kommunens energirådgivning finns förutsättningar till vägledning för energieffektivt byggande. Genom tämligen enkla åtgärder kan märkbara energifördelar uppnås. Den övervägande del av nybyggnation som sker i kommunen är fritidshus. Även sådan nybyggnation bör eftersträva energieffektivt byggande. Kommunen har utifrån energiinventering av egna byggnader, ett löpande arbete med energieffektivisering. Ytterligare aktuella exempel är omfattande arbeten med ny energieffektiv gatubelysning.

Uppvärmning sker i tätorten genom fjärrvärme. I övriga småorter i kommunen med kommunala byggnader används värmepumpar.

Kommunen har viss elproduktion från vattenkraft i Giertsbäcken. Dammar finns även i Juktån med överledning av vatten till Umeälven.

Vindkraft finns etablerad inom Blaikfjällsområdet och ytterligare vindkraftparker finns planerade i Sandsjöområdet och Storliden. Områden lämpade för vindkraft beskrivs i Fördjupad översiktsplan för vindkraft liksom i kartmaterial.

I samband med förslag till placering av nya områden för vindkraft, eller inför andra beslut rörande vindkraftverk och höga byggnadsverk, bör samråd ske med MSB, Totalförsvaret och andra berörda myndigheter och parter.

Energieffektivt resande

Sorsele kommun vill utforska nya och hållbara sätt att förflytta sig inom kommunen och regionen. Ett steg i detta är möjligheten till laddning av elbilar där laddstolpar planeras i kommunens SJ-plan.

Sorsele är en av de kommuner i Sverige som i förhållande till sin befolkningsstorlek satsar mest på kollektivtrafik i Sverige. I och med det kollektivtrafikprogram som kommunen arbetar med, vill kommunen skapa goda förutsättningar för gemensamt energieffektivt resande. Kommunen ser också utvecklingen av digitalisering i kommunen som en viktig del av en hållbar utveckling.

Bebyggelsestruktur

Kommunen har med sin stora areal en utspridd bebyggelse. Viss förtätning sker dock i tätorten med omorganisering av vissa verksamheter till gemensamma lokaler, exempelvis sjukvård, äldreboende, bibliotek och lärcentra. En rationell lokalanvändning bör alltid eftersträvas.

SAMMANFATTNING AV MÅLSÄTTNINGAR

I arbetet mot Sveriges energipolitiska mål och de regionala utsläppsmålen har kommunen följande övergripande målsättningar:

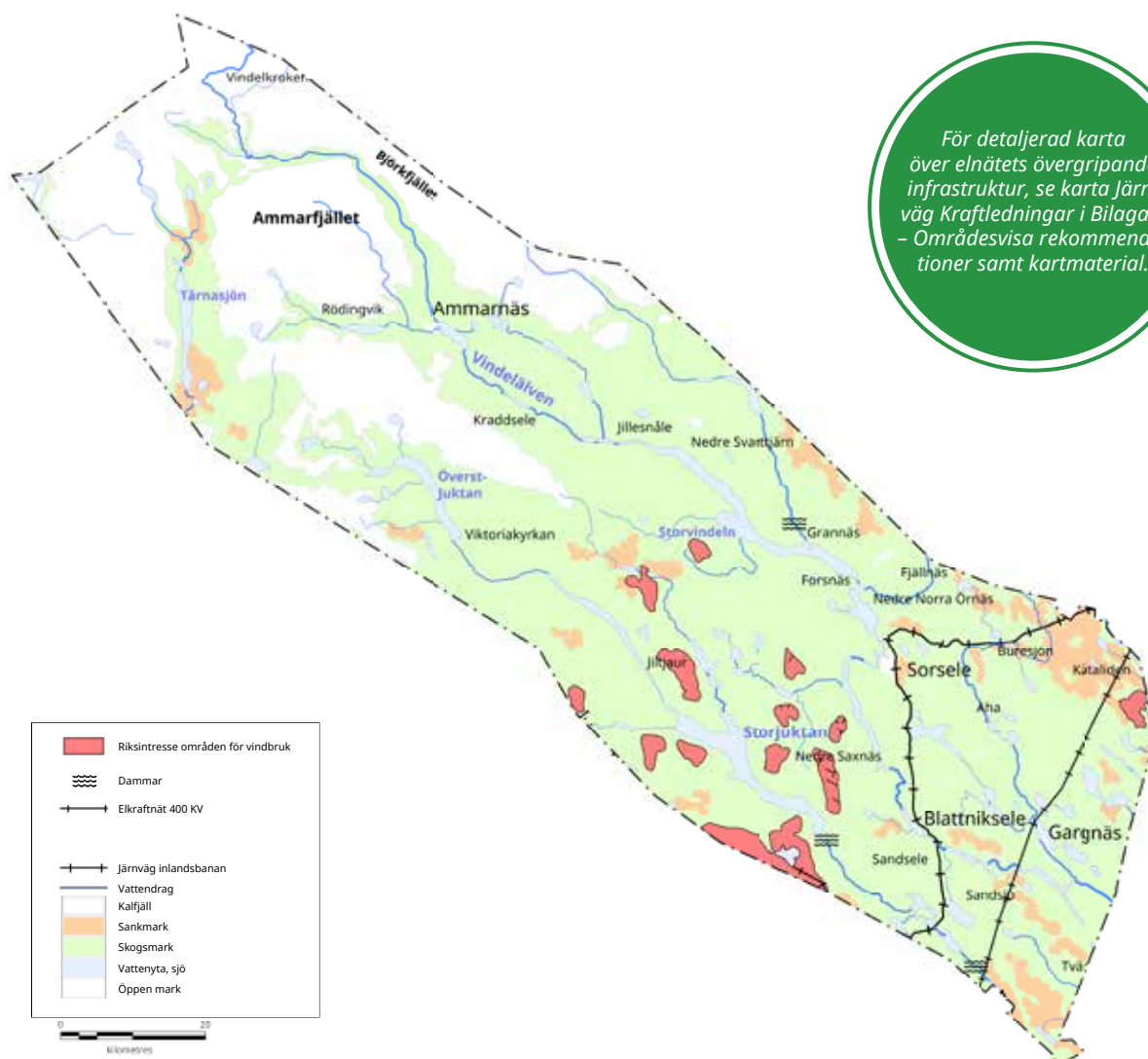
- ▶ Sorsele kommun ska fortsätta arbetet mot användandet av förnybar energi
- ▶ Den lokala produktionen av förnybar energi ska vara prioriterad i den fysiska planeringen.
- ▶ Energieffektivt resande ska prioriteras med exempelvis kollektivtrafik, alternativa drivmedel, möjligheter till samordnade transporter.
- ▶ Utbyggnad av fjärrvärme ska fortsatt ha hög prioritet i den fysiska planeringen.
- ▶ Kommunen ska eftersträva så rationell lokalanvändning som möjligt för den egna verksamheten.

KONSEKVENSER

- ▶ Kommunen vill fortsätta arbetet med att utöka fjärrvärmenätet och möjliggöra ytterligare anslutning till fjärrvärmenätet i Sorsele tätort.
- ▶ För att skapa förutsättningar för energieffektiv

uppvärmning utanför tätorten ska kommunen arbeta för att underlätta i tillståndsfrågor genom god information och om möjligt i energirelaterad markanvändning.

- ▶ Sorsele kommun vill i så hög utsträckning som möjligt använda sig av lokalproducerat biobränsle för fjärrvärme.
- ▶ Kommunen ska sträva efter att löpande inventera konsekvenserna av sin energianvändning. Detta syftar till möjligheten att kunna byta ut och använda energieffektiv teknik där detta är möjligt
- ▶ Kommunen ska arbeta för att ta tillvara på de möjligheter till arbetstillfällen och kunskapshöjning som vindkraftsetablering kan ge.
- ▶ Kommunen ska utveckla möjligheten till laddning av elbilar vid centrala transportnoder i kommunen.
- ▶ Kommunen ska utveckla rationella och effektiva sätt att resa både lokalt och regionalt.
- ▶ Kommunen bör ta fram en fördjupad energi- och klimatplan för att möjliggöra målfyllelse.

För detaljerad karta över elnätets övergripande infrastruktur, se karta Järnväg Kraftledning i Bilaga 1 – Områdesvisa rekommendationer samt kartmaterial.

Mineralförsörjning

MINERALER

I Sorsele kommun finns inga områden som pekats ut som riksintresse med avseende på mineraler. För eventuella framtida utpekande av riksintresseområden för värdefulla ämnen eller material ska dessa skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dessa.

GRUVVERKSAMHET

I kommunen finns i dagsläget ingen gruva där man aktivt bryter mineraler, men det finns flera aktuella undersökningstillstånd. I kommunens sydöstra del, vid Juktådalen, finns Blaikengruvan där man under några år på 2000-talet bedrev gruvverksamhet. Området vid gruvan är nu föremål för utredningar om åtgärder för efterbehandling.

TÄKTVERKSAMHET

I kommunen finns normalt omkring femton öppna morän-, berg- och grustäkter. De är utspridda över kommunen, vilket gör att det finns relativt god tillgång till material i kommunens alla delar. Det blir allt vanligare med täkt av berg snarare än av grus. Bland annat av den anledningen att områden som i naturgrusinventeringar klassats som intressanta med avseende på dricksvattenförsörjning i allt större utsträckning undantas från materialuttag. För täktverksamhet ska bergtäkter inom icke skyddsvärda områden prioriteras, men även grus- och moräntäkter kan vara lämpliga inom påverkade eller mindre värdefulla områden.

TORV

I kommunen finns flera myrområden som tidigare har bedömts innehålla brytningsvärd torv, och där det har genomförts detaljerade undersökningar. Denna verksamhet har för närvarande avstannat.

GRUVVERKSAMHET

Nedan följer kommunens ställningstagande avseende gruvverksamhet. Det kan finnas områden i kommunen som är lämpliga för gruvnäring.

I första hand ser kommunen att man riktar in en eventuell gruvetablering på områden:

- ▶ Där gruvnäring redan förekommit
- ▶ Där den övriga påverkan redan är betydande

- ▶ Där det inte finns andra intressen som väger tyngre.

Områden som bör undvikas vid etablering av gruvverksamhet:

- ▶ Områden som är intressanta för boende, fritid, samt naturvård.
- ▶ Vattentäkter och vattenskyddsområden, samt områden som i framtiden kan få stor betydelse för kommunens vattenförsörjning.
- ▶ Områden som i översiktsplanen bedöms som mer intressanta för andra ändamål.
- ▶ Områden ovan odlingsgränsen.
- ▶ Vindelfjällen.

Kommunen anser att det bör ställas höga krav på utförandet vid nyetableringar av gruvverksamhet, samt vid nya undersökningstillstånd.

Skyddskrav vid undersökningstillstånd kan röra till exempel säkerhet vid hantering av oljor och drivmedel och erforderligt omhändertagande av borrhax och avfall. Området ska så långt som möjligt återställas till ursprungligt skick efter genomförd undersökning. Kommunen anser också att särskilt höga krav ska kunna ställas på ekonomiska säkerheter vid etablering av gruvverksamhet, för att till exempel kunna säkerställa efterbehandling med mera.

Fotograf: Håkan Stenlund

Förteckning över kartmaterial

Här presenteras en förteckning över kartmaterial i översiktsplanen. Materialet är sorterat efter var det hör hemma i planmaterialet och vad kartan visar.

KARTMATERIAL I HUVUDDOKUMENT

- ▶ Pågående markanvändning (s. 22) - Markanvändningskarta
- ▶ Skogsbruk & Jordbruk (s. 75) - Markägarkarta
- ▶ Skogsbruk & Jordbruk (s. 76) - Karta över ängs- och betesmark i Sorsele tätort
- ▶ Bilttestverksamhet (s. 82) - Befintliga områden för bilttest-/eventverksamhet
- ▶ IT och digitalisering (s. 85) - Karta över utbyggnad av fiber i Sorsele kommun/tätort
- ▶ Transport av farligt gods (s. 94) - Transportväg av farligt gods
- ▶ Transport av farligt gods (s. 96) - Antal transporter per vägavsnitt
- ▶ Översvämningsrisker (s. 99) - Karta för översvämningsvallar i Sorsele tätort
- ▶ Förorenade områden (s. 103) - Karta över förorenade områden i Sorsele kommun
- ▶ Rennäring (s. 105) - Karta över riksintresseområden för rennäringen
- ▶ Obrutna fjäll (s. 118) - Karta över riksintresseområden för obrutna fjäll
- ▶ Friluftsliv (s. 121) - Karta över riksintresseområden för friluftsliv
- ▶ Kulturmiljövård (s. 125) - Karta över riksintresseområden för kulturmiljövård
- ▶ Energi och klimat (s. 134) - Kartor över riksintresseområden för vindbruk

KARTMATERIAL BILAGA 1 - OMRÅDESVISA REKOMMENDATIONER SAMT KARTMATERIAL

- ▶ s. 8 - "Karta VS1" Vattenskyddsområden och VA Blattnicksele och Gargnäs
- ▶ s. 9 - "Karta VS2" Vattenskyddsområden och VA Sorsele
- ▶ s. 10 - "Karta VS3" Vattenskyddsområden och VA Ammarnäs
- ▶ s. 11 - Karta över transportinfrastruktur och stamnät för elektricitet i kommunen
- ▶ s. 12 - Karta över markanvändningsintressen i större orters närmiljö - Sorsele tätort
- ▶ s. 13 - Karta över markanvändningsintressen i större orters närmiljö - kommunövergripande
- ▶ s. 14 - Karta över naturområden med områdesskydd
- ▶ s. 15 - Områdesvis karta för riksintresse Natura 2000
- ▶ s. 16 - Områdesvis karta för riksintresse naturvård
- ▶ s. 17 - Områdesvis karta för riksintresse friluftsliv och obrutna fjäll
- ▶ s. 18 - Områdesvis karta för riksintresse kulturmiljövård
- ▶ s. 19 - Karta för vattendrag av riksintresse
- ▶ s. 20 - Objektsvis karta för kommunens kulturmiljöprogram
- ▶ s. 21 - Karta för riksintresse utvecklingsområden - Sorsele
- ▶ s. 22 - Karta för riksintresse utvecklingsområden - Ammarnäs
- ▶ s. 23 - Karta för riksintresse utvecklingsområden - Blattnicksele
- ▶ s. 24 - Karta för riksintresse utvecklingsområden - Gargnäs

KARTMATERIAL BILAGA 2 - KARTMATERIAL TILL ÖVERSIKTSPLANEN

- ▶ s. 2 - Karta över ängs- och betesmark i Sorsele
- ▶ s. 3 - Karta över ängs- och betesmark i Ammarnäs
- ▶ s. 4 - Karta över ängs- och betesmark i Blattnicksele
- ▶ s. 5 - Karta över ängs- och betesmark i Gargnäs
- ▶ s. 6 - Karta över ängs- och betesmark i Lomselenäs
- ▶ s. 7 - Karta över ängs- och betesmark i Sandsjön
- ▶ s. 8 - Karta över fiskeområden i Sorsele kommunen
- ▶ s. 9 - Karta över befintliga bilttest/eventområden väster om Sorsele tätort - Serberget
- ▶ s. 10 - Karta över befintliga bilttest/eventområden väster om Sorsele tätort - Färjstället
- ▶ s. 11 - Karta över befintliga bilttest/eventområden - Sör-Svergoträsket
- ▶ s. 12 - Översvämningskarta Sorsele, vallar

- ▶ s. 13 - Översvämningskarta Sorsele
- ▶ s. 14 - Översvämningskarta Laisan
- ▶ s. 15 - Översvämningskarta Kraddsele
- ▶ s. 16 - Översvämningskarta Grannäs
- ▶ s. 17 - Översvämningskarta Gargnäs
- ▶ s. 18 - Översvämningskarta Ammarnäs
- ▶ s. 19 - Översvämningskarta Blattnicksele
- ▶ s. 20 - Karta för ras, skred och erosion Ammarnäs
- ▶ s. 21 - Karta över rennäringens flyttleder
- ▶ s. 22 - Karta över Renbetesmark årstid 1
- ▶ s. 23 - Karta över Renbetesmark årstid 2
- ▶ s. 24 - Ubmeje Tjeälddies redovisning av markanvändning
- ▶ s. 25 - Karta för landskapskonventionen – Skogslandet
- ▶ s. 26- Karta för landskapskonventionen – Fjällnära skogsmarker
- ▶ s. 27 - Karta för landskapskonventionen - Fjällvärlden

KARTMATERIAL BILAGA 3 - KOMMUNÖVERGRIPANDE MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGSKARTA

- ▶ Kommunövergripande mark- och vattenanvändningskarta

SORSELE KOMMUN
SUORSÁN TJEÄLDDIE